מרדכי קרמן

מיינע זכרונות

(הונדערט יאר פינסק)

ת"ר – ת"ש

הוצאת המחבר (בסיוע עזבונו של מאיר זינגמן הי"ד)

הכתבת: חיפה, רחוב יל"ג 15, ט. קרמן

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

הופעת ספר זכרונותיו של רבי מרדכי קרמן היא בלי ספק מאורע חשוב ליוצאי פינסק, שזכו לעלות ארצה, לאלה שבזמנם היגרו לארצות אחרות ולשארית הפליטה הנמצאים עוד בפינסק. בשם קרמן קשורה כל התנועה הציונית בפינסק, עד הרצל ואחריו. איש עמל ומלאכה, משדרות "עמך", ספג בתוכו את העממיות הצרופה, את כל חיי העיר על טבלותיה וחגיה. כאיש המלאכה היה מעורב בכל שכבות העיר, עשיריה ונכבדיה, רבניה ומשכיליה ועם אלה ששרו בנעוריהם: "מיר זיינען אלע בריידער - ברודער איינטעלי־גענט, און אויך די וועלכע האבן די מאזאליעס אויף די העגדי". אין מפעל ציבורי וציוני שקרמן לא השה שכם לתמוך בו, להגדילו ולהאדירו. בהביטי עכשיו על קרמן הישיש - הצעיר, עוברת לנגד עיני גלריה שלמה של אנשי הציבור "לוחמים וחולמים". עכשיו נראית העבודה ההיא, במסגרת הממלכתית, כמשחק ילדים טובים, אבל פעולה זו הכשירה את הדרך למצעד הממלכתי, והדרך ההיא היתה מלאה אחריות ומלאה חתחתים ודרדרים.

כאנציקלופדיה חיה נוסטאלגי מרדכי קרמן בזכרונו את כל ההוי של החיים שעברו מזמן, החיים שאנו עברנו אתו. וכצוק סלע בין ההרים שעטרו את המבצר סביב התנועה הציונית נגד גלי כל הזרמים המתנגדים משמאל ומימין וכל הערעוריתשל זמן הצריזם, עמד מרדכי קרמן קשן הקומה, זריז ודרוך לכל עבודה צבורית, עם עינים כחולות ילדותיות ובת צחוק שובה על שפתיו והומור עמוק עשיר ורבגוני שופע מפיו. החומר הזה שרבי מרדכי קרמן אסף מנבכי חייו הצבוריים והפרטיים מכיל בתוך ספק אוצר בלום של חיי עיר ואם בישראל שבגולה, שכולה על

חכמיה ומשכיליה, על ארגון פועליה ונאמנותה לחזון הציונות היתה למופת בין כל ערי תחום המושב.

בטוחתני שספרו של קרמן ישמש לכותב דברי ימי עם ישראל בגולה כדף מזהיר ומלא תוכן.

מוסרים, כי בזמן שדובנוב ז"ל צעדעם יתר הקרבנות למסור את נפשו על קידוש השם פנה לנטארים וצעק לפני הכנסו לבית ההריגה: "שרייבט, פארצייכנט אלץ, מען זאל קיין זאך נישט פארגעסן". מרדכי קרמן מילא בנאמנות את צואתו של ההיסטוריון הגדול.

כה לחי, ידידי וחברי! השית שכם למפעל גדול לאיסוף פרשים מן ההוי היהודי שכבר עבר ואינבו. כל אחד מאתנו מחויב לרשום כל מה שיש בזכרונו, כדי שההוי הזה לא ימחה בשביל הדורות הבאים. מלאת חובתך גם במפעל הזה, חבר יקר, וכמו שידעת בצעירותך לעמוד הכן לכל שרות של החיים הציוניים והצבוריים, כן מצאת את הדרך לעת זקנתך להוציא פנינים מנבכי נשמתך ורוחך האצילים. בשביל כל ציוני ובשביל כל אחד שנשאר מיהודי פינסק, נשארת למופת, למיצג את איש העם, המלאכה, ובזה גדלותך, איש פינסק, הנאמן למסורתה ולעברה המזהיר!

חיה ויצמן-לכטנשטין

השנה השלישית לעצמאותנו

———

" "

"

ר' מרדכי קרמן, מזקני פינסק עירנו, אשר יש בו מתכונותיו של נסטור, רושם רשומות ובעל זכרון בלתי שכיח, העלה בכתב את זכרונותיו על מאורעות ואישים בעלי ערך היסטורי בתולדות עירנו במשך תקופה של פני דורות. לא כמשקיף מן הצד אלא בערנות ופעילות רבה השתתף המחבר ברוב המאורעות האלה והשתתפותו זו היא היא שסמרה בזכרונו את פרשי המאורעות וההויות הנמטרים על ידו בקפדנות ודיקנות של הסטוריון. כטרון הבקורת וההערכה לא רק בנוגע לחיי הכלל, כי אם גם ביחס לפרט טמרו בלבו אפיזודות טובות מחיי הפרט מבין כל שכבות העם: תלמידי-חכמים ו"עם= הארצים", דלים ועשירי העם. מטום כך יש לזכרו= נותיו ערך היסטורי ופולקלורי כאחד והם ראויים לשמש מקור נאמן לחוקרי ההיסטוריה ולחוקרי ההוי היהודי בדור האחרון של הגולה לא רק של "קהלה ראשית פינסק" אלא דוגמתה של כל הערים ב"מדינת ליטא".

עכשו אחר חרבן פינסק יקרים זכרונותיו לנו מאד. לנו בפרט, אשר המאורעות וגבוריהם מוכרים לנו מן הראיה או משמי השמועה, והנבו אשירי תודה למחבר עבור טרדותיו ועמלו הרב אשר עמל בהעלותו את זכרונותיו בכתב, כי על ידי זכרונותיו הוא הוסיף עוד אבן נאמנה אחת למצבת הזכרון לפינסק עירנו.

ד"ר זאב רבינוביץ

חיפה, י' מנחם אב, תש"י

מנוחה אלפערין.

פאר-וואדט

מ. קערמאן דער דערציילער

וויי פון אנ'אויסגעחלום'טער לעגענדע, דער שיינט פאר אונדז דער עלטסטער פון זיין דור, דער ליכט'קער בעל-זכרון, דער וואס דערציילט אזוי פליסיק, זאפטיק מיט אזא שפרודלדיקן טעמפּע, מיט דער טפע פון אנ'אונאויסטעפלעכן קוואל — ר' מרדכי קערמאן. —

זיין אויסערלעכע פּיזיאנאמיע:

נידריקער פון מיטעלן וווקס, אגלייכער, ווי אסטרונע מיט פליקע, באוועגלעכע מאניערן און גרויען זילבער-קאפּ. אינ'ם שטילן טויבן פּנים — טיף אריינגעראמטע, בלויע, צושמייכלטע אויגן מיט דורך-זיכטיק, לויטערע בליקן, וואס קוקן אייך אן אפּן, און דרייסט און שטראלן מיט אוונדערבארן, געמיטטן קאמפּלעקס, מיט זקנהטע שלוה און — יונגער אויפּשטייונג, מיט אייגנ= ארטיקער חכמה און טיפּערטער לייכטקייט, מיט טארף-זין און — אינערלעכע אינטעליגענץ; מיט דער באטיידענער פּטטות פון אפּאלקס-מענט און בריטן, הארציקן יידן.

די אלע דערציילנגן פונ'ם טיערן זקן, וועלכע ער האט אונדז געטיבקט צום געבענטשטן עלטער פון זיין 92-טן יאר, (זאל ער אונדז מאריך ימים זיין) — זיינען דורך-געדרונגען מיט'ן גייסט פון זיינע פערזענלעכע כאראקטער= טיכן.

זיינע טריפטן, זיינען לעבעדיקע עדות פון א גרויטער פארגאנגענהייט פון דער יידישטער טטאט מיט אירע 2 העלפטן: פינסק — קארלין.

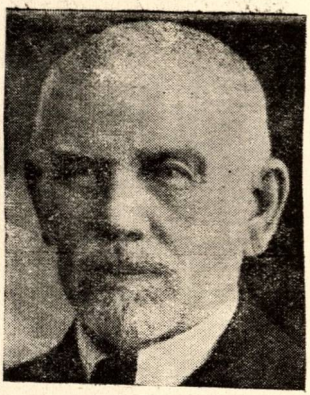
פון דעם גרויסען יידישן צענטער פון פאליעסטינע,
מיט זיין טויזנט-יאריקער געשיכטע, פון יידישן
האנדל-וואנדל, פון יידישע דורות און זייער
עקאנאמישן, נאציאנאלן, סאציאלן און פאליטיש-
קולטורעלן קיום. מרדכי קערמאן, האט באוויזן
מיט זייגע זכרונות צו אילוסטרירן אגאנצע טטיק
עפאכע, וואס טפיגלט אפ מיט זיך דעם נאנצן עבר
פון אגרויסן טיכט פון פינסקער באפעלקערונג.

ניט נאר עס איינטערעסירט אונדז די גע=
אגראפישע און געשיכטלעכע תקופה מיט וואס ער
פארבינדט אונדז, נאר אויך דער טאן זייגער,
מיט וועלכן ער אפארירט. ווי אסימבאל פון אנאטיי=
דענעם, פראדוקטיוון ארבעטער-מענט, ארויסגעוואקסן
פון גליקזעליקן, אידיליטן מטפחה-נעטט, באהויכט
ער זיין יעדע פטוטע טורה מיט וואראמן אטום, מיט
גוטמוטיקן הומאר.

דער טן-הכלדיקער סינטעז פון זייגע אזוי=
גערופענע פסיכאלאגיטע אויפפאסונגען איבער
מענטטן - איז דורכגעדרונגען מיט ליבטאפט צום
חסידיזם, מיט דרך-ארץ פאר גבירים-מנדבים, און
רחמנות'דיקער-האראקייט צום אריטאן. מיט נטמטער
באגייסטערונג צום ציוניזם און צוגעבונדנקייט
צו ארץ-ישראל, און מיט א טיפער פארטטענדעעט צו
דער קולטור-פראגרעסיווער יוגנד און גלייכצייטיק
קאמפף-לוסטיקייט קעגן סאציאלע עולות.

זאל די זאמלונג פון זייגע דערציילונגען
זיין פאר אונדז, ווי דער ערטטער פערל, וואס
פאלט אריין אין דער פאריבקונג פון אונדזער
טיערער, אומפארגעסלעכער, חרוב-געווארענער,
טיגער, יידישער היים - פ י נ ס ק ! ! !

- - וכל המרבה לספר - הרי זה משובח! - -

מרדכי קערמאן

חיה לוריעס קינדער

חיה לוריעס זין העטע פון ערשטן מאן רוקח איז געווען אנ'אייד'ם פון ווי'זנער רב - טלמה אייגער, געווען איז ער א גרויסער למדן און א פרומער; האט א טך געלערנט. ווי א טיפ פון אלטן דור איז דער הולך פון זיינע מלבושים געווען אלט-מאדיש. געלעבט האט ער פון פראצענט.

זיינער א ברודער גאדיע איז געווען דער היפך פון אים:

צו 16 יאר - האט ער טוין אפגעלערנט גאנץ טיש און פוסקים, - האט חתונה געהאט, מיט ריקלען די טאכטער פון זיין מאמעס טוועטטער.

צו יענער צייט האט ער זיך געטעלט מיט א קאפ העכער פון זיין דור, און איז אוועק אויף א נייעם וועג:

האט איבערגעלאזן דעם תלמוד און זיך געזעצן צו די ווערק פון רמב'ם: עקד', מורה-נבוכים, יד חזקה און אמונה ודעות. אויך יהודה הלוי'ס כוזרי.

'טיבות, פרוטים, 'שיבה-בחורים האט ער פון זיך פארטריבן און געעפנט א נייעם וועג צו צדקה-טהאטן:

יתומים און בכלל ארעמע קינדער, האט ער אפגעגעבן זיך לערנען א פאך, אוועלכן נאר דאס קינד האט זיך אויסגעווייזלט, אויף דריי יאר צייט. אלע חול המועד פסח האט ער אויפגעזאמלט 35 קינדער, אויף די 3-יארן באטטימט פאר זיי עסן, קליידונג, טיי וואכע דיקע, טבת'דיקע, זומערדיקע און וועבטער-דיקע מלבושים; צו 2 פאר גארניטורלעך פאר יעדן קינד, אלע אין איין פארמע.

מען האט זיי אנגערופן : גאדיעס פאלק".

חוץ דעם, 1 מאל אין חדש פאר יעדן 20 קאפיקעס און געלט אויף זיך טערן און אלץ. באדן.

פלעגט יעדער קינד קומען צו אים 1-מאל אין חודש, אין זיין הויף נאך די 20-קאפיקעס.

נאך די 3-יאר, האט ער יעדן קינד געגעבן צו 3 - (דריי) רובל און אויפקגעטיקט קיין אוקראינע, ער זאל זיך ערגענצן לערנען דעם פאך, און אויך אויסלערנען ריידן די לאנדס-שפראך - רוסיש.

וויל האט ער געזאגט, דו וועסט, ווי אבעל-מלאכה, דארפן ארבעטן פאר קריסטן אויך.

אינערגעגעבן
אין א צופאל פון אקראנקייט, איז ער געווען/
און געזארגט ווי אפאטער.

חוץ דעם האט ער געגעבן זייער א סך פראדוקטן: הילף, פאר געוויטע סיכטן פון דער באפעלקערונג: אנ'אריסן פורמאן - אויף א'פערד. הילף פאר די קליינע קרעמער אין הורט - געטעפט, אויף אויסצאלן כדי צו קענען נעמען סחורה אויף וויידראמאליקן קרעדיט.

די ארעמע באפעלקערונג פון די לינישטער געגנדן, האט ער פארגרינגערט מיט פאלגענדן אופן: למשל די טרעגער און פורמאנעס, וואס האבן ווינטער ניט פארדינט גענוג. איז ער געגאנגען צו די קרעמער און געבעטן מען זאל זיי בארגן אויפן ווינטער און זומער וועלן זיי אויסצאלן. און אויב ניט, פלעגט ער זאגן די שפייז-קרעמער - וועל איך פאר זיי באצאלן.

געווען איז ער אגענער פון צדקה-געבן: צדקה, פלעגט ער זאגן - העלפט ערציען סנארער. בכלל זיינען אומבאשרייבלעך די נוצן פון זיינע שהאטן זיין פרוי ריקל איז געווארגעט געווארן אין א באן-קאטאסטראפע, אין דייטשלאנד.

- האט ער אויף איר נאמען אייגעקאסירט פופצען-טויזנט (15000) רובל . דערפון האט ער יעדן חול המועד טוכות, פארטריבן וואראמע בגדים פאר אלטע לייט און פאר קראנקע.

אין יענער צייט, האט מען אים געהאלטן פאר
א פרייַ-געזאנענעם. מען האט אים חושד געווען: אין
זיך וואשן - קעמען און טראגן א טיכל אויך אום
שבת. רייך איז ער געווען.

די וועלדער אלע פון זיין זיידן סאול-לעווין,
האט ער געירשנט. און עס איז פארבליבן זיין פרי=
וואט-אייגנטום.

זיין מוטער חיה, האט אים מעביר-נחלה געווען.
דרייסיג (30) יאר צייט איז ער צו איר ניט געקומען.

דער רופא גבריאל, איז געווען ביי אים אבן-
בית, האט ער אים אויפמאל אנגעזאגט, אז די מאמע
זעגנט זיך מיט די קינדער, און, אז דער זון שמואל
איז געקומען פון מינטק. אז ער האט דאס דערהערט,
איז ער אוועק צו איר און צוגעפאלן צו אירע פיס,
און וויינעדיק ביי איר בעט האט ער געבעטן:

מאמע, זיי מיר מוחל!...
- מיין קינד! איך בין דיר מוחל און גאט -
וועט דיר אויך מוחל זיין...

- אזוי האבן די בריידער אים צוגענומען פון
איר, אבער פון איר שטוב איז ער ניט אוועק ביז זי
איז געטארבן. יום ה', 15-טן חשון, תרל"ד.

די צויה איז געווען דעם זעלבן טאג. מען
האט איר מיט דער מטה צוגעטראגן צו א ר סול.
אויפן מטה זיינען געלעגן די ביכער פון אירע צדקות.
מען האט איר מספיד געווען מיט: "אשת חיל מי ימצא?"
און פארענדיקט: "שקר החן, והבל היופי" אטה יראת
ד' היא תתהלל, תנו לה מפרי ידיה והללוה בשערים מעשיה".

נאך סלטים, זיינען זיך צונויפגעקומען אלע
בויידער. כדי צו אייבארדענען די ירושה.

- איך ווייל אין דער צוואה קיין אייגטייל
ניט נעמען, זאגט גאדיע, איך ווייל דער מאמעס צוואה
ניט ברעכן.

זאגן די בריידער: — די מאמע האט אונדז אנגעזאגט, אז מיר זאלן דיר ניט אפטיידן פון דער ירושה.

ענטפערט גאדיע, ניט די געלד קען אונדז אפטיידן: מיר דיינען געלעגן אלע אונטער איין הארץ און — וועלן איצטער אויך זיין אלע — א י ן הארץ! מיר פעלט ניט קיין געלט, — טוט, וויי איר פאר= טטיט!

האבן די בריידער געזומען דאס געלד און געטיקט צו העטען.

אין א ציט ארום, איז געקומען דער רב, ר' פנחס-מיכאל פון אנטאפאליע, וועלכער איז מיט זיי ביידן אקרוב, פון פאטערס צד.

איז ער געקומען צו גאדיען, און פראגט אים: וועגן דער ירושה. ענטפערט ער: מיר פעלט קיין געלט ניט, נאר די בריידער האבן געטאן מיט יוסר, הע טע איז דאך דער עלטערער, און אלע בריידער פון איין טאטן — האבן זיי ארייגעטיקט די געלט צו אים.

— איר זעט רבי, וויי געלט קען פארפירן: א בן-ת תורה און א ירא-טמים, די געלד ביי אים, פאר= לייט ער זיי, וויי זיינע.

צוליב בטרות-וועגן פלעגט ר' פנחס-מיכאל קומענדיק קיין פינטק — עטן ביי העטען. איז ער אוועק צו העטען. דארט איז אויך געווען ר' ישראל אייגער. העטעט טוואגער. מען האט דערזען דעם גאון האט מען זיך זייער מטמח געווען.

מען גרייט צום טיש, מען גרייט זיך צו וואשעט עטן.

מאכט ער א טמועט מיט העטען וועגן גאדיען. — "וואס איז, זאגט ער מיטן עקטן"? ענטפערט העטע:

מען האט ניט אים געגוג געוועדט, נאר ער האט זיך אפגעזאגט.

— האסטו אמאל געפרעגט גאדיען, וואס מען זאל שאן מיט זיין חלק געלט?!

—פאראן דער מאמעס בתי-חסד, דארף מען מיט די געלט רעמאנטירן. דערביי וויזט העסקע אויף, אז די געלט איז כטרה".

דא איז דער רב, אויפגעטפרונגען און געגעבן א קלאפ אין טיט:

— "אז אבן-תורה קען ארויסדרינגען פטטים פון דער תורה. אז די געלט איז כטר - איז די גאנצע טטוב טריף! חרוב! און - אוועק, ניט געגעסן.

שאול לעוויבס קינדער

טאול לעווין האט געהאט 3 זין: וואלפקע, מטה-יצחק און לייבקע.

וואלפקע, האט געבויט די פינסקער קלויז און געקויפט אירואניק און האט דארט באזעצט יידן אויף ערד.

אליין איז ער געטטארבן ארים. זיין געלד האט ער געפטרימ אין א מטפט מיט א געגראל, פאר א וואלד. ער האט דעם געגראל געגעבן א פאטט, וועלכער ס'האט אים געקאטט זיין גאנץ פארמעגן.

ער האט געהאט אזון איזיק און אנ'איידים, אויך איזיק-לוריע. זיין טאכטער האט ניט געוואלט לעבן

מיט'ן מאן, האט ער איר אויך געגעבן א פאטש, זי האט אים אבער געגעבן א גרעסרן פ א ט ש, אז ניט נאר ער, נאר די גאנצע משפחה האט אים געפילט.

און ער איז פאר צרות געטארבן, אין יאר תר"ל אום פסח.

מטה-יצחק איז געווען א גרויסער גביר און א גרויסער בעל-צדקה. ער האט געהאט 4 זין: מאיר, העטע, טלמה און זלמנקע.

טאול לעווין, האט אויך געהאט 4 טעכטער. איך האב געקענט נאר אייבע פון זיי: חיה די מוטער פון די לורייס, וואס איז כולל א סך פאמיליעס:

זי איז די, וואס איבער איר, האט ר' אהרן הגדול מקארלין, געמוזט פארלאזן קארלין און אויפגעקליבן זיך קיין סטאלין. אויף דעם האט יהודה-לייב גארדאן, געטריבן "עולם כמנהגו".

זי איז אבער געווען א גרויסע בעלת-צדקה, און צולייב די צדקה, געווען טשענדיק ברוגז מיטן ברודער מטה-יצחק.

מטה-יצחק, איז געטארבן מיט 2 יאר שפעטער נאך זיין ברודער וואלפקע. אום ראש-חודש אלול תרל"ב, און חיה, אין י"ח בשבון - תרל"ד. ערב-פסח בי' מטה-יצחק דעם גביר ז"ל.

מ"ם - טלנר ומעות חיטים

פון טוטן-פורים אן איז מטה-יצחק'ס בית-המדרש פארוואנדלט געווארן אין א קאנטאר, ווו מען האט געטריבן ביטעס, אויף טיציע. פריער פאר אנגעפארענע פון דער פראוויזנץ דערנאך - פאר היגע. און בית-המדרש איז געזעסן ר' איטע דער טמט מיט זיין זון, אונטער-טמט, מאיר סטאליאר, וועלכע זיינען געווען די ביטע-טריבערס.

מיט די אנגעטריבענע ביטעס, איז מען גענגען צו מסה-יצחקן אין קאנטאר, ווו אברהם-איטע, פלעגט זיי חתמענען און זאב בהמנאוויטש האט די געלט אויסגעצאלט.

אאפגעפשרט די ביט היגע, האט מען זיך געזומען צו די פינסקער. אויפ'ן ערשטן ארט זיינען געגאנגען נדבות "מתן-בסתר", וועלכע טלמה דיאסלאוויצקי, פלעגט אפטראגן אין דער טיל צו יעדעם אהיים. דערנאך האט זיך אנגעהייבן אין בית-המדרש, א סדרה פון פארטיילן קוויטלעך אויף מעל: צו 10 פונט אויף א פערזאן, מיט וועלכע מען איז געגאנגען צו ישראל-לייב דעם מילנער, אזוי אויך אויף קארטאפל און אנדערע, פסח'דיקע שפיזי-פראדוקטן.

די ציט פון טוטן-פורים ביז פסח, איז די גאס פון ר' מטה-יצחקס בית-המדרש געווען טוואך פון מענטן-באלאגערונג.

צוליב דעם גרויסן טומל און געפילדער האבן די פרוטים און אויך ר' חיים מתמיד געמוזט איבערייסן די לימודים אין בית-המדרש.

דאגעגן, די לעצטע וואך פאר פסח איז דער טומל און געדולדער ארום בית-המדרש קלענער געווארן. ביי מטה-יצחקן אויפ'ן הויף האבן זיך אנגעהויבן

די הכנות צו טמורה-מצה. אנגעפירט מיט דעם, האבן: די פרוטים, ר' משה-יצחק מיט די זין: ר' חיים-מתמיד און דער טמט ר' אלטטע.

אין בית-המדרש אויפן הויף האט זיך געפונען א קעסל, וועלכער פלעגט נאטירליך געכטרט ווערן פאר פסח, וווּ מען פלעגט צונויפטראגן די גאנצע גאלד און זילבער פון ר' משה-יצחקס פאמיליע אויף צו כטרן.

אין דער ציט פון כטרן די כלים, האט מען אויט טורא, פאר א גוט-אויג, קיין טום פרעמדע מענטן אויפן הויף ניט אריין געלאזן.

צומארגנס, האט מען וויידער געהויצט דעם קעסל. און משה-יצחק מיט די זין און זיין טוואגער ר' הירש-פארשטער און ר' חיים מתמיד מיט זיינע זין, אנגעטאן יום-טובדיק און די צילינדערס, זיינען פריער געגאנגען אין בעדל דערנאך אין בית-המדרש, מנחה-דאוונען.

צו דער זעלבער ציט איז אויך אנגעקומען טמואל הער וואסער-פירער. אליין אנגעטאן יום-טובדיק, טבתדיק, אזוי אויך זיין זון יענקל, וועל-כער איז געזעסן אויף דער טפאגל-נייער פעסל, איבערגעדעקט מיט שניי-ווייסן טישטאך און מיט הנאה אנגעקוקט דעם אויסגעפוצטן פערדל, וואס איז געווען אייגעטפאנט אין וואגן.

גליך נאך מנחה, האט ר' משה-יצחק מיט דער סוויטע זיך אוועקגעלאזן צום טיך, וווּ אנטקעגן מאיר-לעוויז, איז טמטון דער טיפער טוין געטטאנען גריט מיט זיין טיף אנאויס-געטפריטן מיט סטרוי.

דער ערטטער אין טיף, איז אריין ר' משה-יצחק, וועלכער האט דריי מאל אנגעטעפט וואסער פון

טייך און אריינגעגאסן צו טמואל דעם וואסער= פירער אין פעסל. דערנאך זיינען געגאנגען די בריידער, דער טוואגער און ר' חיים מתמיד מיט די זין.

אפגעפארטיקט זיך, מיט די "מים טלנו". זיינען אלע אוועק צוריק אין בית-המדרש מעריב דאוונען.

צומארגנס, גאנץ פרי, גלייך נאכ'ן דאוונען, האט זיך אנגעהויבן ביי משה-יצחקן אין הויז די אמת'ע סדרה פון טמורה באקן.

געקאסטעט די טמורה האבן יידן לומדים. אלס שיבער - ישראל דער סארוואר און אלס קנעטערן - רבקה לעטעס. ביים קאטטען די טמורה, האט מען געזאגט הלל און דערביי ביט פארגעסן בעמען צו בישלעך משקה.

די לעצטע טעג פאר פסח, איז ארום משה-יצחקס בית-המדרש פונדאסניי געווארן אטומלדיקע-בירזטע, מיט פארטיילן פאר ארעמע-ליט, ארבע-כוסות קוישלעך.

פאר פסח פלעגט מען הייצן דעם קעסל אויף צו כטרן די כלים, פאר די טכנים פון גאס. און ערב פסח - די בעדל פאר וואנעס, פאר אייגענע מעבטן און דערנאך - פאר ארעמע טכנים פון גאס.

אט אזוי האט זיך א קארלינער גביר געפירט מיט 70-60 יאר צוריק.

אטרי עין, טראתה כל אלה - ווייל הייבט איז זעלטן צו באגעגענען אזעלכע גבירים.

חיה לוריע טאנצט אין שול
א מצרה-טענצל

אין יאר תרל"ב, נאך טבועות, האט מען צווואַרפן אין קאַרלין די אלטע, הילצערנע-טול, כדי צו מויערן אנייע.

פרייטאג, פאר די ערשטע סליחות האט מען זיך אריינגעקליבן, נאך סוכות האט מען פארענדיקט די אויסמעבלירונג; וויי סטעבדערס, ביינק און שאפעלע פענסטער.

עס זיינען זיך צוגעקומען אלע קינדער און די מתפללים.

ביי דער אלטער חיה לוריע, האט זיך געהאדעוועט א בחור'ל א פריקאזטיק - (האנדלס-אנגעסטעלטער) מיט'ן נאמען: מרדכי-לייב. חיה'ס.

- חיה'ס. ער איז געווארן א סוחר, און איז געווען גבאי אין טול. ער האט געבראכט מזוזות אנצוטלאגן אין טול. זאגט חיה, ווען איידענע זאל מעגן אנטלאגן, וואלט איך וועלן האבן די מצוה.

מרדכי-לייב איז אויעק צום רב פרעגן וועגן דעם, אויב ניט, בעט ער דעם רב, אז ער זאל אנטלאגן די מזוזות.

דער רב איז געקומען. און זאגט צו חיה'ן: אזא ייִדענע, וויי איר זיינט, מעג אליין אנ= טלאגן די מזוזות און איך וועל מיט אייך מאכן די ברכה.

אז זי האט געעבדיקט, זאגט זי צו מרדכי-לייבן - פאר דיין גאנג, וואלט איך וועלן גיין א טאנץ מיט דיר.

גרטון דער חזן האט געזונגען און זי
האט געמומען איר טיכל און געטאנצט מיט מרדכי-
ליבן.

דער עולם האט געפאשטט מיט די הענט און
ווען זיי האבן געענדיקט טאנצן, האט מען געטרונ=
קען לחיים לכבוד דעם חנוכת-הבית.

דער מנהל פון תלמוד-תורה

מאיר לעווין, מטה יצחק'ס עלטסטער זון
איז געווען אלמדן און א מטכיל. אין זיין
צייט איז ער געווען באליבט ביי אלע טיכטן פון
דער באפעלקערונג, אפילו ביי קריסטן, וול אויך
ביי דער רעגירונג, ווען דער גובערנאטאר פלעגט
קומען קיין פינסק, פלעגט ער צוזאמען מיט'ן
מארטאלעק מאכן אויפזיט צו מאיר-לעווין און
פארבריינגען מיט אים, וועגן טשאטיטע ענינים.

ער איז געווען מנהל איבער דער תלמוד-תורה
און איבער די גמרא-חדרים. פלעגט ער אראפבריינגען
מלמדים פון ליטע, כדי זיי זאלן ניט דארפן פטרן
קיין צייט אין זייערע פאמיליע-לעבנס, אגב,
אליין, אן די משפחה'ס האט מען זיי צו יעדער
צייט געקענט אפזאגן.

געקומען איז א מלמד פון ליטע. איז מען פון
אים געווען צופריידן, האט מען אים געהיסן קומען
ווידער, איז מען ווידער ניט געווען צופריידן, האט
מען אים נאכ'ן זמן געהיסן זיצן אינדערהיים.

טלאפן פלעגט דער מלמד אין חדר און
געגעסן - האט ער "טעג" וול מען האט פאר אים
באטטעלט. אויף טבת פלעגט ער גיין עסן אין
רייכערע הייזער.

די עסן אין מיטן-וואך פלעגט אים
בריינגען דער הויז-וועבטער אין חדר.

די מלמדים, פלעגן דאונען אין מאיר
לעווינס טולכען. אזוי-וי אבעדל איז אויך
געווען ביי מאיר לעווין, פלעגן די מלמדים
גיין אהין אלע פריטאק.

טבת פלעגן זיי גיין צו אים דאונען
מנחה און גלייכצייטיק עסן ביי אים טלט-סעודות.
מעריב פלעגן זיי דאונען אין טטוב. נאך הבדלה,
אויף טיי טרינקען און מלוה-מלכה זיין ביי אים.
אין א תענית פלעגן זיי דאונען מנחה-מעריב ביי
אים און עסן, פארפאסטן דעם תענית אויך ביי אים.
אסתר-תענית נאך דער מגילה ביי אים עסן און צו
דער סעודה - אויך ביי אים. ער פלעגט זיי ניט
לאזן זיך פילן עלנט, אליין אין חדר, פלעגט ער
זיי איבאוונט בעמען צו זיך, וויל איבאוונט איז
דאך מילכיקס, - די גבירים פאסטן ניט. - - -

אמאליקע מנהגים

ערב יום-כפור, נאכ'ן דאונען אינדער=
פרי, פלעגט מען גיין אויפ'ן בית-עולם. אין
אהל פלעגן טוין טטיין אין דערוואַרטונג די
טמטים מיט לעקאך און בראנפן.

מיין מאטע, איז מיט מיר אויך געגאנגען
אויף קארלינעם בית-עולם. איך זע, ווי מטה-יצחק
דער גביר און בעל-צדקה מיט אלע זיינע קינדער
אין די צילינדערס גייען טוין צוריק פון בית-
עולם. טטעלט ער זיך ביים טוופל פון אהל און
אלע קינדער - היטער אים; טטרעקט אויס זיין
רעכטע האנט און זאגט צו די טמטים:

"יידן, גיט מיר מיט מיינע קינדער, לעקאך,
דערפאר וועט אייך גאט אנ'חתמנען אגוט יאר מיט אלע
יידן צוזאמען!"

די טעטים האבן צוגעטראגן, פאר אים און
אלע זיינע קינדער צו טט'קלעך, קלייגע, קאפ'קענע-לעקאך.
זיי האבן געזאגט: " אגוט יאר" און - אוועק - ניט
געצאלט!".

פרעג איך מיין טאטן: - וואס איז דאס פאר
א קאמעדיע? וואס עפעס לעקאך פאר אים מיט די קינדער
און נאך אומזיסט אויך?! ענטפערט מיר מיין טאטע:
אזוי'וי אגאנץ יאר טטרעקן די יידן אויס פאר אים
די העבט און היינט איז ערב-יום-כפור, ווייל ער
זיין בענה און אויסטטרעקן זיין האנט פאר גאט,
אז אויב ער האט אימ'צן ניט גוט באהאנדלט בעט ער -
ג' זאל אים מוחל זיין.

ער האט ניט באצאלט? - זיי רויק, מיין קינד,
ער וועט נאך יום-כפור . זיי דער פאר אר'ינט'קן, אז
זיי וועלן טוין האבן אויף אגאנץ סוכות.

מיין טאטע האט אויך געגומען אקעל'טעקל
בראנפן מיט 4-לעקאכלעך: 2 - האבן מיר צוגעבי'סן און
2 פאר דער מאמען מיט דער טוועסטער. ס'איז געווען
א מצוה צו בריינגען א זיסע זאך פון בית-עולם, וועט
דערפאר זיין א זיסער יאר.

סיינע מנהגים זיינען געווען אין דער
אלטער וועלט!! - - -

באדעקן א כלה

אין די אלטע ציטן איז געווען א מנהג,
פאר דער חופה באדעקן די כלה. דערמיט פלעגט מען
מכבד זיין דעם רב. ביי ארימע - פלעגט מען מכבד
זיין א גביר, א פרומן, פלעגט מען דערפאר טוין
קריגן אמתנה.

— איז געקומען יוסף קלאפ און סכבד
געווע ן מטה-יצחק מיט א באדעקנס. זאגט צו אים,
מטה-יצחק: דו וועסט קומען, וועלן מיר צופארן. איז
ער געקומען און זיי זיינען געפארן . געקומען צו
יענער סטוב סטעלט ער זיי אפ און ווייל אראפ פון
פור, זאגט יוסף קלאפ, גייט ניט אראפ. "דא איז די
כלה, מ'דארף איר בעדעקן, וויייל פון אויבן גיכט
ביי איר אריין, מען קען ביי איר ניט זייען". —
נשא צו וואס האסטו מיר געדארפט פירן אהין, אז
מען קען די כלה ניט זען?! פרעגט ער — נו, גוט;
מארגן ט'ק איך אבויער, וועט ער זען וויפל
גאנטעס מען באדארף האבן — איך וועל טוין דעקן!.

———

דוד שוביהס

מיט גאדיעס פאלק האט שבת געלערנט ר' דויד שוביהס, אייד, וואס האט געלערנט אין דינהס טולכען יומם ולילה. א מסתפק במועט און מיט זיי געלערנט. מעגט אים גאדיע: ווי פל ווילט איר פארן לערנען מיט די קינדער? - חס ושלום, פאר לערנען תורה נעם איך ניט קיין געלט!

ענטפערט גאדיע: - פאר'ן אבטונג געבן, זיי זאלן זיך ניט גיין באדן, ניט גליטשן, כ'ווייס, זאגט ער, 4 רובל א חודש איז געווג פאר מיר מיט דער אלטער. - א רובל אוואך. 8 טעג אין חודש: עדן מאנטאג, דאנערשטאג און ערב ראש חדש - פאסט איך.

פלעגט גאדיע שיקן דער אלטער 5 רובל א חדש (ער האט געוואוסט נאר וועגן פיר) און ניסן און תשרי - 6 רובל.

איינמאל האט דער אנגעשטעלטער געבראכט אין אוונט די 5 רובל. ר' דוד ויאטש זיך עסן און צו אים האט ער אוונק געטאן, אז ער זאל זיך זעצן. דער אנגעשטעלטער זעט אויפ'ן טיש אביסל ווייין און אפלעשל, אטעלער בארטט מיט א פלעצל, אטעלער צימעס און אויף אטעלער - 4 לאטקעס און פארטרונקען האט ר' דוד מיט צוטמעקטן טיי.

דער אנגעשטעלטער דערציילט עס גאדיען. גאדיע קוקט אים אן און גלויבט ניט; אלע וויים, אז זיי עסן 9 קרופניקעס אוואך, אלע טאג אינדערפרי קומט ער פון דאוונען 10 אזיגער. און לערנט ביז אוונט. ווי קומט צו אים אין מיטן וואך וויין, בארטט, צימעס, פריטע פלעצל און לאטקעס? אויסהערן אליגן אויף דויד'ן - האט גאדיע ניט געקענט.

אלע חדש - פלעגט ר' דויד, קומען
אפגעבן אבאריכט, וועגן די קינדער, צו זיי
קומען אלע שבת אין שלכען דאונען. אז ער איז
געקומען צו גאדיען האט ר' גאדיע געבעטן אים
זיצן. געפרעגט וועגן די קינדער און דערביי
געמאכט א פריוואטן שמועס: - ווי לעבט זיך
ר' דוד?

געלויבט איז דער אויבערשטער, בי האב צו
אים גארנישט; אדאנק הטם - יתברך. פאר זיין
ליבן נאמען!

- איך האבגעהערט, אז איר לעבט זיך, ווי
אלע, נאר איך וואלט אייער אלטער געגומען
צו מיר אין קיך פאר אבעל-הביתטע. איך וואלט
געווארן אמיליאנער; פאר 4 רובל א חדש עסן 3
מאל ערישטן מיט ווייין, מיט טיי. (און ער,
רעכנט אים אויס אלץ) נאר איך רעכן, אז דאס
איז אליגן. און איר וויסט, ר' דוד, אז
אליגנער האב איך פיינט!

ר' דוד זיצט און וויל זיך דערמאנען
און זאגט: ר' גאדיע! צו מיר גייען ייִדן.
און אייִד, וועט ניט זאגן קיין ליגן. יע, דאס
איז אמת. דאס איז געווען זונטאג, ערב ראש
חדש פאסטן מיר. און מיין אלטע באקט ערב
ראש חודש אהאלבן פוד ברויט. איז לכבוד ראש
חודש באקט זי אפ א פלעצל און פון די ראשט=
טיגע באקט זי מיר איבער פון שבת אויף מוצאי
שבת אויף מלוה-מלכה און וויין פון הבדלה מיט
די צימעס איז געבליבן. מיין בעל הביתטע,
אז זי קאכט בארשט, טראגט זי מיר אריין
א טעלער. האט מיין וויב געמאכט א יום-טוב=
דיקע וועטשערע. מען זאגט דאך "עלה ויבוא"
און "הלל". אלע פריישטאג קויפט מיין וויב
3 פייגן, פאר 4 גראשן. און טריקנט אויס. שמעקט
שאפס בעסער פון פאפאוסטיי, וועלכע
טריקנט אין הארצן.

זאגט אים גאדיע: ר' דוד, איך בין
איך מקנא: איר האט די וועלט און יענע וועלט
געוויס, פלויס פון טור הבר, פיט פון לויתן
און שד המשומר.

ענטפערט ר' דויד: איך בין זיי מוחל די
אלע פאכלים, זאלן זיי מיר בעסער געבן אנייע
גמרא פון ווילנער דרוק, מיט א 2 ערנע ליכט,
איך זאל ניט בלענדן די אויגן אויף די פאר=
שמאלצענע גמרא. פון די גראשענע חלב-ליכט.
איך האב שוין ניט קיין אויגן, איך לערן
אויסנווייניק.

זאגט ר' גאדיע: ר' דויד, איך וועל אייך
מאכן דעם גן-עדן אין פינסק: בייי מיר שטייען
2 שיסן; א סלאוואטעדר און א ווילנער.
בייי מיר שטייען זיי נאך אין זאל. בייי
מיינע קינדער וועלן זיי געוויס שטייען אין
שטאל, נעבן די פערד. איך וועל אייך געבן
א גמרא, וועלכע איר דארפט, מיט א פעקל
סטעארין-ליכט - פון מיין אייזיקס פאבריק.

אז ער האט דאס דערהערט, האט ער געעפנט
א פאר אויגן מיט שרעק און געזאגט: ב' האב
מורא זייער, אז ג' זאל מיר ניט אפרעכענען מיין
שכר דא און קומען ארין וועל איך מיט גארניט.

- ר' דויד! איר וועט געוויס האבן
יענע וועלט. איך, ר' דויד, האב ניט די
וועלט, שטענדיק פארהאריעוועט מיט מסחר, אנ'אלמן
די גאנצע יארן. און יענע וועלט - געוויס
ניט!

- וואס רעדט איר ר' גאדיע: מיר זייבען
ליעוואטע שלומען, וואס שטייען בייי פראסטע.
אלטע זאכן, און פולעווען און איר זייבט דאך
פון זאלאטאיא (גאלדענע) ראטא, וואס שטייט
ביים קייסערס פאלאץ. איר האדוועט זייבע
תומים; ניט אויף זיי אכטונג. וועט עד

אויף איין אכטונג געבן! ער איז דאך אנ' אבי היתומים. ער האט זיי געמאכט פאר יתומים און איר מאכט זיי פאר מענטן. די גאלדענע באטטייט פון קניאזיטע קינדער און - איר גיט אויף זיי אכטונג. איר טטייט העכער פון מיר. איר וועט האבן יענע וועלט. אגוטע באכט!

ר' גאדיע האט טוין באפוילן דעם מטרת מיט א גמרא און א פעקל סטעארין-ליכט באגליטן אים אהיים.

גאדיעס צוואה

אזוי איז גאדיעס צוואה געטריבן געווארן: ער בעט אלעמען מען זאל אים מוחל זיין און ער וועט אויך אלעמען מוחל זיין. ווער עס האט עפעס צו אים דין ודברים, זאל קומען צו דינע יוצאי חלציו און זיי וועלן אים ענטפערן. איך וויס, אז מיינע יורטים וועלן זיך ניט פארנעמען מפט מיינע יתומים (גאדיעס פאלק). זאלן זיי צולייגן 20.000 רובל צו דער מאמעס 15.000 רובל און טאפן א חברה: סומך, נופלים, איין וועלכער סיזועלן זיך באטיילקן די פרויען פון מיין פאמיליע. מען דארף פארטזעצן און געבן פראדוקטן פאר בעלי-מלאכה'ס און ארימע קרעמער. און וואראמע זאכן אויף וויינטער וויי פריער. ניט געבן קיין נדבות. מאכט בעטער דעם ארים מאן פאר א בעל חוב און ניט פאר א טלעפער. וואראפט אים ניט ארויס פון דער גענזעלטאפט. וכי ימוך אחיך והחזקת בו, לאזט אים ניט פאלן. גיט איר אים א נדבה שיט איר אים צו מיט דער לעצטער לאפיטע ערד: עני חטוב כמת! - -

מיין ארט איז פון לאנג שוין אנגענגריים נעבן מיין טאכטער ריזלען, די מצבה - ווי אירע, נאר אויסקריצן דעם טאג פון מיין געבורט און

און טאג פון מיין טויט: קיין טיטולן זאלט איר מיר ניט געבן. ניט שרייבן טיטולן דארף מען מאכן פאר'ן לעבן. ניט נאכן טויט געבן דעם מצבה-קריצער מער געלט, ער זאל מאכן מער וועלטער. א מנין זאל זיין ביז איבער שבעה, מער ניט. לעבט צווישן זיך בשלום, דער עיקר. די קאנטאר זאל זיין געפירט בצדק און ביושר. ער איז נפטר געווארן איין תרל"ח 26-טן כסלו. פון גאנץ שטאט גבירים און זיערע הייזער איז גארנישט געווארן. נאר גאדיעס הייזער זיינען פארבליבן, ווי ער האט געוואלט. בעת זיין לעבן זיינען זיי געווען פול מיט יתומים און אוין נאך זיין טויט האט אין זיין הויף געהילכט דער פריליכער קול פון באזארגטע יתומים. און קראנקע האבן אנגעפילט זיין לינת הצדק.

28-טן כסליו. חנוכה תרפ"ח. גאדיעס חג הילל, 50 יאר פון תרל"ח ביז תרפ"ח. אלע גרעסטע פון מינסק, זיינען געקומען אין בית-יתומים, צו די 50-יאר, פון זיין פטירה.

מען האט מיר איינגעלאדן צו געבן אבארכט, וועגן גאדיעס אויפטוואונגען, געווייגלעך, איז געקומען אליהו האלצמאן נאך מיר. איך האב געזעדט, וועגן וואס ער האט אויפגעטאן פאר זיין לעבן. צוויטן דעם איינגעלאדענעם עולם איז געווען א זקן, א שוסטער, יוסף שטערקאסער, שרייב איך וועגן אים:

א יתום

ער איז געבליבן/צו 13 יאר. זיין מוטער האט אים געפירט צו גאדיען, כדי אים אפגעבן פאר א בעל מלאכה, מיט א בריוו פון 2 בעלי הבתים, פון גאס . אזוי פלעגט ער פארלאנגען. אין הויף בייי גאדיע זיינען געווען דאן אלמנות און יתומים ווי שטעבדיק. גאדיע בעמט דעם בריוו פון מיין מוטער, לייענט, און זאגט: ווייבעלע, די 2 , וואס האבן זיך געחתמעט

האבן געדארפט שטארבן און אייער מאן האט באדארפט לעבן! אזוינע רייכע חזירים, האבן געמעגט ארויסגעמען די עטלעכע רובל און געבן, ניט טרייבן צו מיר. האט מיין מוטער אנגעהויבן ווייגען.

וויבלי, וואס ווינט אויר?, טוין צייט, אז זיי'ערע וויבער זאלן וויינען! - גייט אהיים געזונט, דער יינגל איז טוין מיינער!

- זונעלע, וועלכן פאך ווילסטו?

- אטוסטער - האב איך געענטפערט.

- ווער איז דיין טוסטער?
- אברהם ליב פאראכאדניק.

- גיי בריינג אים אהער.

ר' גאדיע האט אים דערזען: ר' אברהם ליב'ס מיר פרייט זיי'ער, וואס איר נעמט אים. אלעמען גיב איך העלפט גאלט און - נאכ'ן יאר, די אנדערע העלפט. איך גיב אייך אינגאנצן. מאכט פון אים, ווי איר זיינט. וועל איך דאנקען! און דער שתום - אייבישק. איך בין געווען בייא אים 3 יאר. נאך די 3 יאר האט ער מיר געגעבן א בריוו מיט 3 רובל. מיר אנגעזאגט, ניט עפנען דעם קאווערט, ביז איך וועל ווערן אליין א מייסטער. שיק מיר בריוו, ווי דיר איז? - לערן זיך אויס די ארבעט און לערן זיך אויס ריידן רוסיש, אבעל מלאכה מוז קענען ריידן מיט א קריסט אויך.

ער האט מיך אוועקגעשיקט מיט זיין פאראכאד קיין שטערקאס. אין שטערקאס בין איך געבליבן עטלעכע יאר. כ' בין געקומען צום פריזיוו און האב חתונה געהאט.

מען עפנט אויף דעם בריוו און מען ליינט:

"יוסף 'קע דו ווייסט, אז דו ביזט געבליבן
אן אטאטן, א יתום, און איך בין אפר עמדער מיט
דיר און דיר געמאכט פאר א מענטן, זאלסטו דאס
אפגעבן אויך א יתום, וואס וועט ארבעטן בייַ
דיר, און זיין א פאטער איבער אים". — — —

———

פינסקער רבנים

א'

ר' אלעזר משה איש הורביץ .

פינסקער רב ר' אלעזר משה הורביץ איז אנגעקומען קיין פינסק אין יאר תרי"ך. ער האט געפירט א בית-הרב ביז רמה. ביידע שטעט פינסק און קארלין, האבן זיך געבויגן פאר אים. אפילו קריסטן האבן אים דעם גרעסטן כבוד אפגעגעבן. ביי אים זיינען דער אריימאן מיטן גביר גליין געווען. אזוי ער האט געגעבן ארוף איז מען גליין געקומען.

ער האט אמאל ארופגעטאן דעם גרעסטן גביר פון שטאט מטה לוריע, וועלכער האט געוואוינט אין קארלין און זיין דאמפף-מיל געהט אין פינסק. איז ער נית געקומען. אין א ציט ארום האט משה לוריע געסיקט כטרן זיין מיל אויף פסח. זאגט דער רב צום דירעקטאר - נאך וואס עפעס איך? זאל דיין בעל-הבית טיקן צום שטאט-פרעזעס דער פרעזעס (גאלאוא) איז אויף בידע שטעדט. איך בין נאר אויף פינסק אליין. איך פאר נית.

איז משה לוריע אליין געקומען צוים רב אים איבערגעבעטן, ערליידיקט די ערשטע דין-תורה וועגן וועלכער ער איז געווארן צוים רב, ערשט נאך דעם האט דער רב מסכים געווען פארן כטרן דעם מיל.

איך האב אין מאל געזעהן, ווי ר' אלעזר משה איז געגאנגען פון א ברית מיט נאך איין יידן. זיינען אנגעפאהרן די בריידער משה פון דוד לוריע און זיי האבן דערזען דעם רב זיינען זיי אראפ פון קארעטע צו באגריסן אים. פרעגט ער זיי:

- וואס זיינט איר אראפ פון קארעטע?

גיין קענן רב איז ניט זיין, אבער פארין — פארט געזונד!

— ניין, רבי, מיר פארין ניט, ביז איך וועט אפפארן —

— איך גיי באהעפט און איר פארט ווייט, אגב איך גיי מיט מענטן.

זאגן זיי:

— זאלן די יידן אויך פארן.

אזוי איז געווען; דער רב מיט די יידן זיינען אפגעפארן. זיי זיינען געגאנגען עטלעכע טרייט, די קארעטע האט זיך אומגעקערט און זיי זיינען אוועק געפארן.

איין מאל האט דער רב גערופן גד אסר לעווין אויף אדין תורה, איז ער ניט געקומען. האט דער רב געשיקט א שלאסער און אראפ געבומען די טלעסער פון אספייכלער וואס גאדיע האט געדונגען און נאכן טערטין ניט אפגעגעבן די טליסלען. האט גאדיע געשיקט זיין אנגעטעלטן און געדראט דעם רב, אז ער וועט איבער געבן צום פראקוראר פאר ברעכן טלעסער. זאגט אים דער רב:

— זאג דיין בעל הבית, אז אין סיביר וועל איך אויך לעבן פונים שלש רגלים.

האט ער אים ניט געשיקט קיין רגל געלד. און נאכער האט ער געשיקט דעם אנגעטעלטן פרעגן א שאלה אויב נאכן דין קומט עמיצן געלד, און ער קומט ניט מאנען, צו מען באדארף אים אפשיקן?

זאגט דער רב: — אויב ער וויל באמת, אז יענעם קומט, באדארף מען אים געווינס אפשיקן. אזוי איז דער דין. נעמט דער אנגעטעלטער ארויס א קאנווערט מיט 125 רובל און לייגט אוועפן טיש.

פרעגט דער רב, וואס איז דאס פאר א געלד?

זאגט דער אנגעשטעלטער:
— רבי! איך קומט פאר 5 רגלים. —

— מיר קומט פון אים קיין געלד ניט. אייד, וואס קומט ניט צו א רב ענטפערן א דין תורה האט דער רב מיט אים קיין סייכות ניט. זאגט דער אנגעשטעלטער: רבי, דער בעל הבית האט מיר אנגעזאגט די געלד ניט נעמען צוריק.

האט דער רב געזאגט:
— דאס געלד בלייבט ביי מיר נאר ביז א חודש. אויב דער בעל הבית וועט ניט קומען צו מיר סיק איך אפ די געלד צוריק. איז ער גע=קומען.

חול המועד סוכות איז ער געקומען מיט'ן איידים יוסף אלפער און פאר־בראכט ביים רב אין סוכה.

חנוכה איז געווען ביי אלפערין א ברית. איז ר' אליעזר משה געווען אויפ'ן ברית צוזאמען מיט אלע לוריעס. צוריק האט מען אים אפגעפירט מיט דער קארעטע. אזא כבוד האט נאך קיין רב ניט געהאט.

וען אייד האט געהאט אסכסוך מיט א קריסט, פלעגט דער קריסט וועלן גיין נאר צום רב ה ו ר ו ו י ץ. אזוי איז געווען מיט אייד טלמה תנחום קארנבליום, א "מלוה". ער האט געהאט וועקסלען אויפ'ן פריץ סטא=טיזנט רובל, און דער פריץ האט ניט גע=וואלט געבן.

האט טלמה תנחום געגעבן מאטיע מאיר קאמינאר די וועקסלן און זאגט אים: — דער פריץ איז יעצט אין האטעל באסטוישט. גיי

און פרעג אים צו ער וועט צאלן די וועקסלען.
דער פריץ איז א נערוועזער, וועט ער זיכער
צורייסן די וועקסלען.

גראד איז דער פריץ געווען ביים דעת און
געהייסן אים קומען אין צווייי טעה ארום.

האט זיך דער פריץ באקלאגט פאר באסעוויטטן,
אז ער קומט גארניט קיין געלט. אפטר א קליינעם
רעטט, וועט ער אים אפגעבן ביים אפחטבונען.

איז באסעוויטט אוועק צום רב און דערציילט
אים אז אין אזא ציים פון פאגראמען מאנט א ייד
אומזיסטע געלט.

זאגט דער רב: זאל דער פריץ זאגן, אז.
ער ווייל צאלן אין געריכט און הייסן בריינגן
דארט די געלט מיט די חטבונות. און בעטן אין
געריכט און זאגן, אז ער האט מיט אים חטבונות
און ווייל צאלן ביים רב.

אזויי איז געווען. דער ריכטער האט אפ=
געטיקט די וועקסלען צום רב ר' אלעזר-מסה.

דער רב האט דעם פריץ געבעטן זיצן אין
אצווייטן צימער און געטיקט רופן שלמה-
תבחום'ען. וויזט אים דער רב די וועקסלען
אויף די טויזנט רובל, און פרעגט אים: דו
האסט עפעס חטבונות מיטן פריץ? — רבי, די
וועקסלען זיינען רייגע. אים קומט — זאל ער
מאנען.

שמואל תבחום — זאגט דער רב — די וועקס=
לען זיינען רייגע, אבער דו ביסט ניט קיין
רייגער. אז דו וועסט טוערן אין טול ביים
ארון-קודש, אז פון דיר קומט אים ניט קיין
געלט — גיב איך דיר די געלט צוריק; אויב די
וועקסלען זיינען פיקטיווגע, טיק איך זיי
צוריק צום פראקוראר.

— רבֿ, זאל איך פארן צו אים זיך אפחטבונען?

— דו דארפסט ניט פארן. ער איז דא.

אז שמואל-תנחום האט דעזען דעם פריץ ביים רב איז אים פינסטער געווארן אין די אויגן.

נאכן חטבון האט דער פריץ באדארפט אפ=צאלן שמואל-תנחומען א וועלכע הונדערט רובל. די וועקסלען זייבען אויפן ארט צוריסן געווארן.

נעמט דער פריץ הונדערט רובל און וויל געבן דעם רב. פרעגט אים דער רב: דעם ריכטער וואלסטע אויך געגעבן?

אבער דער ריכטער נעמט געלט פון דער רעגירונג און דו באקומסט ניט קיין געהאלט.

איך נעם ניט קיין געלט — זאגט דער רב-נאר אויב דוווילסט געבן אויף א באגאדעלנע, בית-חולים, וועט דיר קומען א דאנק. און אויך ניט מיר, גיב באסעווישטן.

האט ער געגעבן באסעווישטן די הונדערט רובל. ער איז אויך אוועק אין ערישכט, דער=ציילט די גאנצע געשיכטע און אויך, אז דער רב האט בא אים ניט געוואלט נעמען קיין געלט.

דער ערישכט פלעגט אים איבערשיקן א סאך ספראוועס.

שימשל ראזענבוים, וועלכער האט געארבעט אין פינסקער ערישכט — אלס פאווערנער נעבן פראקוראר כוסאנאף, האט נאך וואלאזשין געלעבט צווישן 'אר בי' ר' אלעזר-משה'ן אין שטוב. נאכער איז ער געפארן אין אוניווערסיטעט עבדיקן יורי. פלעגט ער זאגן אז בא פינסקער רב האט ער געלערנט מער ווי אין אוניווער=סיטעט.

אז אייד האט געדארפט טוערן אין
געריכט פלעגט טימטל בעטן דעם פראקוראר אז
מ'זאל אים טיקן טוערן צו ר' אלעזר-מטה'ן.
ביים רב וועט ער ניט טוערן און זיך מודה
זיין. דער תנייך וואס ליגט אין געריכט אין וועלכן
ס'איז ניטא קיין מזוזות און מ'זיצט אן היטלען
און לעם "נאך א זאך" וואס ביי אים איז דאס ניט
הייליק - איז דער תנייך א פסול.

אבער דארטן גייט ער אין טול, מ'צינדט
אן טווארצע ליכט און מ'נעמט ארויס א ספר-תורה
פאלט אויף אים א פחד. ניט ווי דער תנייך דא וואס
אפילו אויב ער איז געטריבן מיט אלע תגין איז
ער נאך אים א "ספר תורה טכתב מין פסול"

טפעטער וועלן רוסאנאף איז איבערגעטיקט
געווארן אין מינסק אלס גובערנסקער פראקוראר,
איז אויך ראזענבוים ארויסגעפארן קיין מינסק.
אבער יעדע דריי מאנאט פעלגן זיי קומען אויף
אכט טאג אין פינסק מיטן קריז געריכט.

ראזענבוים פלעגט דאן קומען צו ר'
אלעזר - מטה'ן. אפטמאל מיט רוסאנאפן צוזאמען.
ראזענבוים פלעגט אים זאגן: אין געריכט גייט ארויס
נאר אייגער א גערואונענער, און באם רב גייען ב'
ביידע צדדים ארויס גערואונענע וויל ער מאכט
פטרות. ניט תמיד קען מען גיין מיטן דין. דער
דין איז שטריגג.

ער איז געווען א מקל. דער אלטער דיין
פלעגט זאגן, אז אלע האבן אים ליב. אפילו די
קצבים, וויל בא אים איז כמעט שטענדיק כסר.

ער פלעגט זאגן בעסער האבן א מטפט מיט
ב'ת-דין של מעלה איידער מיט די קצבים.

וועט מען מיר שטראפן! מען דארף ניט
זיין אזוי צישריק.

ער האט זיך מיט קיינעם ניט געריכטן
און פאר קיינעם ניט געטראקן זיך. וואס זיין טכל
היטר האט אים געווירזן, האט ער געטאן.

אין בערעזעך איז בא אן ארענדאר געטאראן
אן איידעם א פאר יאר נאך דער חתונה.

זיינער אברודער איז געקומען צו זיי
פון מיליטער ניט וויסנדיק פון זיין ברודערס
טויט.

ער איז געווען עלנט, ניט געהאט קיינעם,
איז ער געקומען פונקט אין אומגליק.

מ'האט אים טיין אויפגענומען. ער
באדארף געבן חליצה. מ'האט אים געגעבן דעם
ברודערס בגדים. ער איז בא זיי ווי בא א פאטער
און מוטער און ווי בא א טוועסטער.

עס זיינען אריבער א פאר מאנאט און די
יונגווארג האבן זיך אייגעלעבט. די רבנים פון
די טשעשלאך ארום האבן אנגעהויבן טענה'ען:
סטיישט, ווי האלט מען אים אזוי לאנג אין טשוב?
ער באדארף געבן חליצה. —

דער ארענדאר רעדט מיט דער טאכטער,
ענטפערט זי: פארן צום רב — יע, חליצה — ניין.
איך וועל קיין חליצה ניט נעמען. ער איז מיין
מאן.

איז דער ארענדאר אוועק אין טשאט צו
ר' אלעזר משהן און דערציילט אים דעם אומגליק.
זיי ווילן אוועקפארן דארט, וואו ער האט געדינט.

רבי! זי איז בא מיר אייגע. און מיר
אלטע בלייבן אליין אין דארף און גויים וועלן
אונדז ירטענען.

האט דער רב געהייסן זיי זאלן אלע קומען זיינען זיי אלע געקומען. מ'האט אלע געווייגט, און דער רחמנות אויף די אלטע, וואס בלייבן אליין אין דארף צוריסן גויים אזי געוען גרויס.

האט ר' אלעזר-משה געזען, אז מ'וועט דא גארניט מאכן, און אז דא קען מען מאכן אומגליקלאך א גאנצע פאמיליע - פרעגט ער די אלטע: איר ווילט חתמענען אז זיי ביידע וועלן זיין אייערע יורטים, וועט איר חתמענען און מזל-טוב.

ער האט געטיקט רופן בנימין דעם שמש פון שול, מ'האט געשטעלט חופה און ער איז געוען מסדר-קדושין. זיי האבן זיך אלע צוקוסט און אויפגעפארן א היים פריילך און צופריידן בענטג= דיק דעם רב.

אויף מארגן, אז מ'האט זיך דערוואוסט אין שטאט איז געווארן א שטורם. "אן חליצה?" "מ' הערט דאס ניט אזוינס".

ר' אלעזר משה האט געלאכט און זאגט: אלע רבנים הארעוען אויף עולם-הבא און איך ווייל האבן עולם-הזה. איך האב געקוואלן, אז איך האב אויפגעשטעלט א משפחה מיגון לשמחה. פון טוערן האט מען זאך געקוסט און אוועק פריילך.

ער האט זיך אינטערעסירט מיט יעדער קליינקייט העלפן. געדינקט אוואו א קרעכץ.

אייגער א מינסקער, מישן נאמען זאלדאוועץ, האט געהאט א וואלד אין זאלקין לעם פינסק. אין זיין קאנטאר האט געארבעט א יונגער מינסקער בחור אלס בוכהאלטער. זיי ביידע צוזאמען מיט אלע בראקערס האבן געגעסן מישאגן בא אן ארענדאר.

דעם ארענדאר'ס טאכטער האט זיך שטארק דערנע= טערט צום בוכהאלטער און אים אוכאזטעוועט. סבת

טבת וועלן קיינער איז ניט געווען אין קאנטאר
איז ער געגאנגען מיט אירע טפאצירן אין טיינעם וועלדער
און געדיכטן וואלד. איז ער געפארן אין פינסק,וועגן/
האט ער געבראכט לוקסוס זאכן וועלכע זי האט ניט
געקענט טרוימען בא אירע פאטער און טטיף—מוטער.
זיי'ענדיק א טיינע, א קלוגע און א גרויסע וויטען,
האט ער זיך זייער דערנענטערט צו אירע און געטוארן
אז זי איז זיין כלה. אויך די בראקערס וואס האבן
געארבעט מיט אים האט ער געזאגט אז זי איז זיי'נע.

דער וואלד האט זיך אויסגעהאקט, די
קאנטאר האט זיך צוגעמאכט, דער בחור איז געפארן
א היים און צוגעזאגט דער מיידל, אז וויי נאר
עס וועט זיך אים מאכן א טטעלע נעמט ער זי צו
אירע.

אוועק א צייט און זי הערט פון אים
גארניט. איז זי אריינגעפאלן אין א מרה—טחורה.
דער פאטער וואס האט פריער טטארק אנגעקוואלן פון
דעם בחור, האט יעצט אויף אירע געטריגן און גע=
טאלטן, פאר וואס זי האט אזוי מיט אים פארבראכט,
די טטיף—מוטער האט ניט אייגמאל באמערקט וויי זי
וויינט באהאלטן.

ניט קענענדיק פארטראגן די יסורים איז
זי אוועק אין פינסק צו א מומע, און אוועק זאך
אויסריידן די הארץ צום בראקער פעלדמאן, אייגער
פון די וואס פלעגן עסן בא זיי. "איך וועל מיך
מוזן דאס לעבן בעמעס!"

איך וועל מיט דיר אריין צום פינסקער רב -
זאגט ער אירע. א רב וועט דאס ניט וועלן הערן,
זאגט זי, ער וועט נאך אפזידלען: "ליב זיך ניט
מער אין א בפור."

"קום צום רב וועסטע זען". — זי זייענען
אריין צו ר' אלעזר משהן, זי האט אים דערציילט
די געטיכטע און זיך צוויינט: — איך בין א יתומה,

דער בחור איז זייער אן איידלמאן און א גוטער.
קען זיין אז עס איז ניט זיין טולד. זיכער
לאזן די עלטערן ניט".

זאגט דער רב: אויב דו האסט ניט וואו
צו זיין קענסטע זיין בא מיר אין הויז. פאר
ניט אין דארף. קום אריין צו מיינע טעכטער.

גיב מיר זיין אדרעס.

דער רב האט געטריבן צום מינסקער גדול.
געקראגן אן ענטפער אז דער בחור זאגט צו, ווי
נאר ער וועט קריגן א סטעלע נעמט ער צו די
מיידל צו זיך.

דער ענטפער האט אים ניט באפריידיקט און
לויט זיין וועגדונג האט זיין איידים, דער בא=
רימטער גאון ר' ברוך עפסטיין, געקריגן פאר
דעם בחור א סטעלע אין פינסק.

גראד איז סימטל ראזענבערג געווען אין
פינסק און געקומען צו אים. זאגט ער אים:
סימטל! גאט האט דיר געבראכט. העלף מיר ראטעווען
א יתומה.

דערציילט אים די גאנצע געשיכטע מיטן
גדול'ס ענטפער. "דער תרוץ איז אראפ, איך האב
אים געקריגן א גוטע סטעלע און ווייל אים האבן
דא אין פינסק".

רבי — איך וועל אים
אייך צוסטעלן. ניט
מיט גוטן וועל איך דערציילן רוסאנאפן, האט
איר אים מיט א פאליציאנט.

סימטל — איך וויל דאך דאס אויפטעלן
די מיידל זאגט, אז ער איז ניט טולדיק. די
עלטערן ווילן מאכן מיט אים מסחר און רווחים.

רבי איר וועט אים האבן אין פינסק גאר
גיך.

קודש נאך דעם זיינען דער בחור מיטן
פאטער געקומען צו ר' אלעזר-מטהן. נאך א סמועס
מיטן בחור האט דער רב געזען, אז ער איז ניט

טולדיק. ער האט אים געבעטן מוחל זיין וואס איבער אים האט ער זיך אזוי מטריח געווען. "רבי! וואס איר וועט מיר הייסן, פאלג איך אייך".

ג'י ארין צו מיינע קינדער אין דער צווייטער זיט. דארטן זיצט דיין כלה. בעט איר איבער.

דער רב האט זיך דורכגערעדט אויך מיטן פאטער און אים אויסגעטראפט.

דער בחור האט גערופען דעם פאטער און באקאנט מיט דער כלה. אירע עלטערן זיינען אויך געקומען. איר פאטער האט צוגעזאגט געבן נדן וויפל דער רב וועט הייסן. און די טוך-מוטער האט געזאגט: "איך וועל געבן אזא גארדעראבע ווי באם גרעסטן גביר, זאל מען ניט זאגן: א שטיך-מוטער".

מען האט זיי באסטאטן א שיינע דירה מיט מעבל און געפראוועט א גראסארטיקע חתונה. און געלעבט אין פינסק א שיינעם לעבן. זיינע עלטערן האבן זיך צוריקגעקערט אין פינסק, און דאס פארפאלק פלעגט באזוכן דעם רב יעדן טבת אזויווי זיי זאלן זיין זיינע קרובים. און ער פלעגט קוועלן פון זיי. נחת געהאט פון זיין טרה. תורה.

אזוי האט אויפגעבויט א יידיש הויז און געראטעוועט א יתומה. ער האט פארטאנען גוט דעם יונגן לעבן. ער האט פארטאנען אז א ראמאן קען ברעכן חליצה. ער האט פארטאנען אונדזער חזיל וואס האבן ניט געפונען קיין היליקערע זאך צום וועבן אונדזער אמונה, דאס כנסת-ישראל מיט דער טכינה און טבת ווי נאר דורכן ראמאן פון טיר-השירים צו קבלת טבת.

דאס מעקט אויס אלע גרענעצן און בריינגט נחמה און טרייסט.

ער האט פארמאגט א הימליטן גייסט און
קיין סוד איז פאר אים ניט געווען פארבארגן.

אין דער ערסטער וועלט-קריג בעת דער
דייטש האט פארנומען פינסק, האט מען כמעט
אלעמען עוואקואירט און די טשאש איז געבליבן
ליידיק. איך האב זיך דאן באקאנט מיט ר' ברוך
עפסטיין און ער האט מיר געבעטן איך זאל אים
באזוכן. מיר פלעגן זאך טרעפן אלע טאג און
אוועקגיין אין לישטער וואלד. איך האב דאן
געקליבן פערל אן א טיעור. ער פלעגט דערציילן
פון זיין סוואר מיט אזא באגייסטערונג אומגעהיער.
ער אליין א בן-הרב מבאוהאראדאק און ר' צבי-
ליב דעם וואלאזשינער בציבט א פלימעניק. איך
געדינק, אז ווען ר' הערש-ליב דער נציב
איז געווען אין פינסק אויף א טבת, איז ער
אייגעטאנען בא ר' ברוך עפסטיין.

ער איז דאך אליין געווען א בארימטער
גאון און דער מחבר פון "תורה-תמימה", און
האט דאך אזוי פארהיילקט דעם סוואר. וואער ווי
ער האט אים געקענט אזוי פארסטיין און ווי
געהעריק אפטאצן?

ר' אלעזר משה איז מבטל חוזק קידושין

אז ער האט באדארפט האט ער אן מורא מבטל
געמאכט אין 1894-טן יאר חוזק-קידושין.

בא דניאל פאפראצקי דעם סוסטער האבן
געארבעט עטלאכע יונגלעך פון בריסק. אייגער
פון זיי האט מקדש געווען אויפן האראוועץ ארץ
חלפנים טאכטער. דער פאטער איז א חלפן, איז ער
כלומרשט געקומען קויפן אריבן. ווען זי האט
געמאסטן אויף וויזן אים, האט ער א זאג געטאן
דעם הרי-את, פאר עדות.

נאך דעם איז ער אוועק צום רב און זאגט:
רבי, איך האב חתונה געהאט מיט ארץ חלפנ'ס טאכ=
טער און ווייל איר בעמען אין בריסק. איך האב
דארט א מוטער. איך ווייל מיט זיי ביידן פארן
פון בריסק אין אמער'קע.

גוט - האט דער רב געזאגט. איך וועל
טיקן נאך דיין וויב מיטן פאטער. אז זיי וועלן
קומען וועל איך טיקן נאך דיר.

ארץ חלפן איז געקומען צום רב מיטן
מקדש-רינג.
- רבי, וואס זאגט איר צו מיין מאכטערס
אומגליק. א בחור האט איר מקדש געווען.

וואס הארט אייך - זאגט דער רב - די
קדושין זיינען גארנישט ווערט, אויב זי קען
אים ניט. ווי קומט זי דען קענען א טוסטער
פון בריסק? איך האב אייך געטיקט רופן. איך
וויל באקאנען אייך מיט אים, און איר זאלט אים
אין מיין אבוועזנהייט אזוי צופאסטן ער זאל
אייך גוט גע דיינקען.

דער בחור איז געקומען. פרעגט ר' אלעזר
משה דעם בחור: "דו קענסט דעם טוויער?" צו
קענסטע אויך די מאכטער פון פריער און געפרעגט
איר צו זי ווייל דיר האבן פאר א מאן?" -

"וואס טוויגסטו?"

"ר' ארץ באקאנט זאך מיט אייער איידים".

ארץ איז אויפגעטאנען און מיט אים זיך
גוט "באקאנט". דער רב האט געעפנט די טיר, אים
ארויסגעווארפן און אנגעזאגט, אז אויב ער פארט
ניט אפ נאך היינט פון פינסק ווערט ער ארעסטירט.

געטיקט צו דניאל דעם טוסטער, ער זאל
אלע דריי בחורים אפזאגן.

געגעבן ארץ חלפן דעם רינג און זאגט אים.
גיט דעם רינג אייער מאכטער א פארגיטיקונג פאר
די בזיונות וואס זי איז אויסגעטאנען. אז
גאט וועט אייך צוטיקן א חתן וועל איך זיין
מסדר-קדושין. -

א געשיכטע מיט א גט

וואס ער האט אויפגעטאן אין זיין צייט איז אוממעגליך צו באשרייבן. זייער סאלות, זייער דין-תורות האט נאך קיין רב ניט באויזן. איך געדיינק אין קארלין, ווי מסה-יצחק'ס זון זלמן לעווין איז זיין טאכטער געווען בראצקיס א סנגור. איך געדיינק דעם איידם, ווען ער פלעגט קומען אין פינסק צו געסט צום טוער, וואס ער פלעגט צוטיילן געלט ארעמעלייט. מ' האט אים ניט געלאזט גיין אליין אין גאס. אירע בריידער האבן אים געהיטן.

אין א צייט ארום האט ער באקומען א מרה טחורה. זיין טגעון איז געווען טיילן געלט. זומער פלעגט זיין פרוי קומען מיט אים אין פינסק און ארומטפאצירן מיט אים. ער איז געווארן ערגער. האט געווייגט וואס מ'לאזט אים ניט טיילן געלט.

עס איז געקומען דערצו, אז זי האט געווואוינט בא אירע עלטערן, און ער אין קיעוו. מ' האט אנגעהויבן רייזן וועגן א גט.

אויך זייער עלטערן. זיי האבן געזען אז פון אים קען טען גארנישט זיין, און איר האבן זיי זייער ליב געהאט און רחמנות געהאט אויף אירע וואגנט.

רבנים האבן געפרובט קריגן פון אים אגט און ניט געקענט. האבן זלמקע מיטן ברודער מאיר לעווין געבעטן ר' אלעזר-מטהן פארן. קען ער ניט. דער מעת-לעת איז פאר אים טטענדיק קנאפ געווען. ביז האלבע באכט זייען טטענדיק געווען דין-תורות.

ער האט געטריבן קיין קיעוו צום ליטוייטן רב און געווייזן אים אועג וויי אריסקריגן דעם גט. און טרייבט אים אז דאס גייט אין פקוח-נפט,- "און טטעלט אויף מיר".

אופֿעק א יאר אין גארנישט געמאכט. האבן זי זיך געזומען אלע לוריעס אין ער איז געפֿארן מיט מאיר לעווינס פֿאראויאד קיין קיוו. מאיר לעווין איז אויך גענֿפֿארן, זלמנקע מיט דער טאכטער און דעם רב'ס מטרת הערשל קאן.

די וועג אין דער זיין אין קיעוו האט געדויערט צען טעג. אבער דער רב האט דעם גט דורכגעפֿירט.

איך געדינק זייער אנקומען אויפֿן בריג. אלע לוריעס מיט די קארעטעס האבן געוואלט אין באגליט דעם רב בזן בית-הרב. - מ'האט דערצילט פֿון מטרת מיט וואס פֿאר א פֿאראד מ'האט אים אין קיעוו אראפֿגענומען אין אפֿגעפֿירט פֿון פֿאראויאד גליך צו בראצקין. דארטן זינען געווען א סאך רבנים וועלכע האבן געזוכט א וועג.

ער האט דערוויל פֿארבראכט מיטן זון אין ניט געקענט א וואלט אדויסקריגן פֿון אים. האט ער דעם גט אריינגעטאן אין א קאנווערט אין געהייסן אריינטראגן זיין מוטער מיט די קאלאטן. ער ענטפֿערט ניט א וואלט.

האט ר' אלעזר משה ראפֿשאס זיך א טעל געטאן **און** געגעבן אים א זאג ענגרגיס: "הייס טען דעם קוישטער שפֿאנען דעם טליטן, דו טוט אן דעם פֿוטער מיט די קאלאטן וועלן מיר זיך דורכפֿארן."

גיט ער א זאג: "אין אזא היץ א טליטן מיט א פֿוטער". -

דאס האט געקלעקט. ער האט אים געהייסן געבן איר דעם קאנווערט, און אזוי איז זי געוואלן אפֿגעגט.

דאס האט געמאכט א רושם אין גאנץ קיעוו און אומגעגנט.

ב א צ א ל !

דעם ערשטן טאג סוכות אין 1884 יאר, בעת
ייִדן גייען אין טול, האט זיך באוויזן אויף קאר=
ליבער גייטאט א גוי מיט א וועגן סכך. זעענדיק די
ייִדן אנגעטאן יום-טובדיק מיט לולבים און אתרוגים
און די הענט, גיט ער א פרעג א ייִדן; "סוועטא?" -
זאגט אים דער ייִד אז אין קארלין איז סעון היינט
יום טוב, און אין פינסק ערשט מארגן.

פארט ער מיטן וואגן סכך אין פינסק. אלע
לאכן. ער איז געקומען אויף פינסקער מארק לעט
טולהויף. ייִנגלאך פעלן טעג ניט. דער גוי טייט
און קרעכצט. דער רב האט געהאט בייַ זיך א מנין.
גיט א קוק דורכן פענסטער און זעט עס טייט א
גרויסער עולם. קריסטן אויך. האט ער אויסגעשיקט
מרדכי-טמואלן א קרעמער אויפן טול-הויף פרעגן
דעם גוי ווער האט אים געשיקט.

קומט ער צוריק און זאגט דעם רב אז דניאל
דער מעקלער האט דאס אפגעטאן די טשיקל ארבעט, און
דער גוי ווייַנט און ברעכט די הענט אז ער קען
ניט קומען ליידיק אהיים צו זיין פרוי.

האט אים דער רב געהייסן צוגעמען ביים גוי
דעם סכך, געבן אים אלץ וואס ער דארף און א
גלעזל בראנפן אויך. אויך וועל דיר באצאלן. זאג
אים אז דניאל דער מעקלער האט דאס געהייסן.

דער גוי האט געטאנצט פון שמחה און געבענטשט
אלע ייִדן מיט דניאל, און אוועקגעפארן פרייליך.

חול-המועד האט דער רב גערופן דניאלן און
מרדכי-סמואלן. פרעגט דער רב דניאלן - דו האסט
אפגענארט א גוי מיט סכך?

לאכט ער.

"וואס לאכסטע?" היינטיקע ציים פון פאגראמען
מאכסטע טפאס מיט א גוי? ער וואלט זיך דערפאר
אפגערעכנט מיט דיר אליין".

מרדכי־שמואל וואו איז דער חשבון?"

מרדכי־שמואל דערלאנגט דניאלן א חשבון אויף
א רובל מיט פופציק קאפיקעס.

"וואס א רובל מיט פופציק קאפיקעס?"

ווען דו וואלסט מיר געגעבן אפילו צען רובל
פאר עפענען יום־טוב די קראם בעת אלע גייען פון
טול, וואלט איך דאס נישט געטאן. נאר דער רב זאל
מיר הייכן אפילו יום־כפור וועל איך עפענען. צאל
אפ גראבער יונג! —

ער האט נעבאך געמוזט טייער צאלן פאר זיין
נאריטער חכמה.

דאס האט געטאן פינסקער רב ר' אלעזר מסה.

דאס אלץ איז א טראפן אין ים פון זייגע
מעשים און גרויסקייט. זיין הויז איז געווען
דער מרכז־רוחני פון טשאט. די הויז איז געווען
די טריסט פון טשאט. מענטשן וואס זייגען אריין
צוקריגטע, זייגען ארויס גוטע פריינד. מען איז
אריין מיט טרערן און ארויס געטריסט.

זייגע לעצטע יארן איז ער געווען פאראל־
זירט. די רביצן איז געטאראן דריי יאר פאר זיין
פטירה. מ'האט געבראכט זייגעם א קרוב פון קאונע
יעקב־מאיר הורביץ. זייער א קלוגער, ער מיטן
אלטן דיין ר' הערטעלע פלעגן אריינפירן דעם רב
מיטן טשול מיט רעדלאך צו א טוועץ דין־תורה.
דער קערפער איז געווען קראנק, אבער די קאפ האט
געארבעט ווי פריער.

עטלאכע זומערן איז ער געפארן מיטן מטרת
אין אויסלאנד. צום לעצטן איז ער געפארן אויף
א דאקטע איז זאפוליע.

אויך דארט האט מען אים ניט געלאזט רוען, אבוואל די דאקטוירים האבן טרייבנג פארבאטן מ'זאל צו אים קיינעם ניט צולאזן.

עס האט זיך געמאכט א טוערע סאלה אויף צוויי אקטן. מען איז טען געווען אין קארלין און אויך ביים דיין הורביץ. דער טויער און זאפולי"ע איז געווען פארמאכט, און מ'האט צום רב ניט צוגעלאזט. האבן זיי געוואלט א רובטער= נעמען דעם טויער.

ער האט געהערט דעם טומל, האט ער געהייסן מ'האט אים אויסגעטראגן מיטן סטול און געהייסן געבן פאציר מיט א בליי-פעדער. ער האט אנגע= טריבן וואו מ'זאל זוכן די סאלה-ותטובה, און דורכדעם איז כסר געוואכן.

זצ"ל

אין יום ג' 6-טן מבחם אב האט מען אים פארבעטן אין ישיבה של מעלה, די ידיעה האט געטראפן וויא א דונער, די גאנצע סטאט איז אויעק און מען האט די מטה געטראגן אין בית-הרב. און באלד פון דארט צוריקוועגנס צום בית-עולם. דארט האבן אים מספיד געווען הרב ראוויגסקי און זיין איידים ר' ברוך עפסטיין.

נאכן אראפלאזן דעם ארון האט אים מספיד געווען דער ראבינער ביילין. זיין הספד האט געמאכט א רושם. ניט מיט זיין כח האט ער אויסגעטריגן דריי מאל: רבי זייט מיר מוחל! צוויי יאר האב איך בא אייך אין סטוב געלערנט און איר האט מיר געפירט אויף א רעכטן וועג, און איך בין אוועק פון אייך און פארקראכן אין א זומפ.

מיט וואס גייט אויר אויעק רבי, און מיט וואס ווייל איך אויעקגיין? -

איבערן קבר האט ער געריסן קריעה ביידע לאצן ביז אראפ, און ר' ברוך עפשטיין האט געזאגט קדיש. דער גאנצער עולם איז געזעסן א פאר מינוט אויף דער עדר.

ביילין האט אויסגערופן, אז קיינער זאל זיך נישט דערוועגן זעצן אויף א דראזטקע. "מיר גייען נישט פון קיין שמחה". "מיר האבן טוין נישט אונזער כהן-גדול וואס ער אליין האט זיך מקריב געווען פאר אונדז דרייטיק יאר.

אלע זיינען געגאנגען טרויעריק, ביילינען האט מען געפירט אונטער די הענט. מ'טלעפט אים, נישט ער גייט. מיט א געבראכענעם געמיט איז ער אריין אין בית-הרב דאונען מנחה-מעריב.

אין שטאט איז געווען א טרויער. עס האט זיך גארנישט געלאזט גלויבן, פינטק אן ר' אלעזר משה'ן.

די דיינים זיינען דארטן געזעסן. מ'האט דארטן געדאונט, געלערנט. דער עולם איז געווינט געווארן מיט דער הויז.

אויך די הויז אן ר' אלעזר משה'ן. -

קארלינער רב פון מיין צייט

דעם קארלינער רב ר' דוד איז זייער סוער בעסרייבן: מ'האט אים ניט געהערט און ניט געזען. ער איז געזעסן בא זיך אין חדר און געטריבן חדושי תורה. ער איז אקאפיע פון קארלין. ער האט קיין רגש הצבור. אין זיין טול איז געזעסן זיין דיין און געפאסקינט שאלות. דין-תורות איז בא אים קיין סאך ניט געווען. וויל קארלינער סוחרים האבן געהאט פארבינדונגען אין דער וועלט. וויל א קארלינער סוחר וועט ניט גיין צו רבנים זיך מחפטן. אין פינסק פלעגט זיין אגלייך וואוינט, אז קארלין האט געזומען א סייעם איידים אויף קעסט. די הויז איז געווען א אינטעליגענטישע; די רביצין איז געווען שמריהו לוריעס א טאכטער.

די למדנישע וועלט זאגט, אז אפילו דער וילנער גאון איז ניט געווען אזא גאון ווי ר' דודל קארלינער.

און אויב די לומדים רופן דעם תלמוד - ים, איז ער דער לויתן וואס טוט פריי אין דעם ים. דאס הייסט סולם מצב ארצה וראטו מגיע השמימה. אבער צום סלם קען מען צוגיין. 10 יאהר בין איך געזען אין סכנות און געהערט טיפות חולין פון תלמיד-חכם. מעג אין איבערגעבן אייניגע זאכן.

א פארשטערטע חתונה

אין יאהר תרמ"ד האט זיך באוויזן אין קארלין די מכשפה חולירע. זי איז אליין ניט געקומען. א קארלינער נגיד האט איר אריס גערופן. אברהם' קע הארעדישצער, האט אין זייער אזערעס אחאפ געטאן 3 טויזנט פוד פיש אין תמוז. קלייע פיש. סיקן אין ערגעץ האט מען זיי ניט געקענט. האט דאס פינסק געמוזט אליין אויפעסן.

האבן די אריבע פאר 2 קאפיקעס א פונט
פיש, אגרינער אוגעראק איז טויך אויך פארן.
און וואסער אין טייך, וואס אלע וואסן דארט
די סמוציקע וועט איז אויך דא. דער וואסער-
פירג וויל דעם פירערניש טריבן טיף ער זאל זיך
ניט דערטרינקען, דער וואטער פירער טעפט פון
טייך און גיסט אין פאס און דער פערד טייט
רואיק אין טוט אפ דאס וואס א בעל חי באדארף
אפשאן. און דער עולם טרינקט די וואטער. נאך
די פישלאך איז געווארן א סטריק פון די
בייכער און צום ערשטן איז געווען מיט חמד -
ארעמעליט סטארבן.

און די מכשפה האט זיך געגומען רעכט.
אז א נגיד האט אר ארויס גערופן מעג זי דאך
ניין צו זי אויך. גיט א סטארב איזיק
לוריע אין באיארסקעם א זון - זעליק. עס
איז געווארן א רעט, א העזה! מען האט אנגעה
הויבן מאכן אספות, **געלד** געקליבן, קאמיסעטן
געמאכט מיט רפואות טראפנס, ספירט; סאמוארן,
קעטלען מיט געקאכט - וואטער טיי מיט צוקער
געטילט, ווער עס ווייל באר גיין. האט אויך
די הויזער אכטונג געגעבן, וואס מען עסט און
צו מען האלט ריין די טשוב מיטן הויף.

די וויבער פון ניישטאט זיינען פון די
קאמיטעטן ניט צופרידן געווען. זיי וויסען, אז
כל זמן מען וועט ניט חתונה מאכן אנארעמע חתן
כלה אויפן בית-עולם מיט כלזמר ספילן אין
אלע רבנישע סטיבלאך וועט עס ניט העלפן. אין
זיי האבן סוין א בחור איז ניישטאט סול, א
בעלי בתישען און אמיידל איתומה פון שיינעם
ארט און גיין צום קארלינער רב ר' דודל.

זאגן זיי: רבי, מיר ווילן חתונה מאכן
אז אריבע מיידל מיט א בחור ניט קיין טלעפער זייער
א ארענטלעכער און ביידע פארדינען זיך
אויף צו לעבן. פאר וואס ניט? הכנטת כלה א

גרויסע מצוה! וועט שאקע גאט העלפן. און די מגפה וועט אפילוערן. נאר מען באדארף זיי וויפ שטעלן, זיי זאלן האבן ווו די קאפ צו ליגן. ווייל אויך, אז איהר זאלט אויסקלייבן 100 רובל, זיי זאלין האבן כאר מראצענט א דירה. קלייבט וויפ די גענלט און טראגט אריין צו גיטע חייהס און בריינגט מיט א קוויטל, אז באווייר ליגט די גענלט.

די וועבער זיינען נעקומען מיט א קוויטל, אז די גע לד ליגט שען בא גיטען און א דירה איז שוין אויך דא, פאר פראצענט מון די הונדערט רובל. זאגט ער: — געבענשט זאלט איר זיין! נו, איז חדר באדארף מען דאך האבן חמצים. מען קען דאך אויפ דער ערד ניט שלאפן. איר אליין ווייסט! איר האט דאך חתונה גענאכט קינדער, בעטן, איז די בעטן, א טיש, א פאר בייגקלי, צום קאכן נעמעס, ניט קיין לוקסוס, אבער וויי א ארימע בעל הבתטע, זי זאל זייך נעדינקן. איהר האט אן נעהויבן ענדיקט! זיי קענען דאך צו דער חתונה ניט גיין אן קליידער. איהר אליין וועט זיך שעמען.

עס איז נעווארן אלס . אכילו אסאמאוואר מיט גלעזער, לעפל, גאפל און עס וועט נאך זיין דרעה נעשאנק — לייכטער. מען נעמט גריטן די חתונה, בראנפיי קויפן און אייבגעלאדן כליזמר מיט א קעסל פויק. די מיידל הערט, אז מען מיט כליזמר אויפן בית עולם, זאגט זי, אז זי ווייל ניט קיין כליזמר. איהר איז אזוי מריילעך און זי ווייל ניט אויפן בית עולם. נעבוג פאר איהר, אז אירע עלטערן ליגן אויפן בית עולם. זי איז זיי מוחל אין נאנצן — זי גייט ניט.

די ווייבער זיינען נעשטנגען צום רב מיט א גוואלד: רבי, וואס זאגט איר צו דער חוצפה? אזא פיל דעם לעבן אויעק נעליגט. איר זאלט זען א חדר מיט אלעס גוטס, ווי בא די שענסטע פאר פאלק. וואס איז? פרעגט ר' דודל — זי ווייל ניט קיין כליזמר אין ניט אויפן בית עולם

די חופה. — וואס גליכט אויר, רבי! וויבער, אויר האט געטאן א גרויסע זאך אזוי וויי נשים צדקניות, און אויר ווילט עדיקן מיט דער גרעסטער עברה, וואס קיין גרעסערע עברה איז נישט. נעמען אריבער בעלי-בתישע קינדער און אנטאן א בוזה מיט א חופה! אויף אייביק זאל מען זיי רופן "חולי-רע פארפאלקן". און פארטאמען אייערע מעבער, אין שטעט וווּ מען וועט דאס הערן. דאס איז אמאליקע כשוף! אין מאכן מיר בזיונות, אזוי פירט מען זיך אין א שטאט מיט לומדים-משכילים? וווּ איז זייער דירה. — אנטקעגן ניישטאט שול. דארטן שטעלט די חופה!

ער איז מיטן דיין געפארן. און דארטן איז געווען די חופה און כליזמר און דער גאנצר עולם איז געשטאנען אויסן גאס אין געוואלט אז מען וועט פירן צום בית עולם. א פארטשערטע חתונה — ניט באשערט. און די מגפה איז שטיל געוואלן. דער וויבשטער איז געקומען.

שלמה באלבאס בייט רב ר' דוזל

אמאל איז געווען א מנהג: מוצאי יום כפור גיין צום רב א גוט יאר אפגעבן. שלמה באלבאס א פרומער יד, גייענדיק מון קארלינער קלויז א הייס, איז אריין צום ר' דודלן קארלינר רב אפגעבן א גוט יאר. ר' דודל האלט דעם כוס מאכן הבדלה. א גוט יאר רבי! זאגט ר' דודל: ר' שלמה, א גוט יאר. הערט הבדלה! און אים גע געהייסן שרינקען פארבייטן, און שלמה פרעגט: ר' דודלען:

רבי! מיר האבן אמגעהאלטן 6 וואכן פון אלול אן אזוי פיל תשובה, שופר געבלאזן, סליחות געזאגט, געפאסט און איך זע אלע יאר איז די זעלבע. מה הועילו חכמים בתקנתם.

— וואס ווילט יר ר' שלמה?

— אזוי ווי די לוריעס גיבן זייערע קינדער פיל שוידבטער נדן, זאלן זיי בעמען א קינד

פון בעל־בתים׳ן גראד. זאלן זיי פארטיי־לן
זייער געלד אויף לערנען ארעמע קינדער שרי־בן
חסבונען וועלן קיין פראסטע מענטשן ניט זיין.

זיי קומען דאך צו אייך "גוט יום-טוב"
ווינטשן, מאכט מיט זיי א שמועס. אין אלע
שטעט וואלטן הערן אזא גלייכע זאך, וואלט מיט
דער צייט זיך אויסגלייכן די וועלט. ס׳ וואלט
געקומען א תיקון אויף דער וועלט.

זאגט ר׳ דודל קארלינער:

ר׳ שלמה, איר זיינט געראטן. דאס וועלט
אויס גלייכן די וועלט. נו, ר׳ שלמה מיר
וועלן דאס נעמען בסותפות. אך וועל זיך
נעמען צו די אריבע און איר צו די לוריעס.
איר לאכט? איך מיין — פארקערט.

ר׳ שלמה, איין גביר האט טוין אייך ג׳=
פאלגט און גיטאן, וויי איר פארלאנגט; גענומען
א יינגל וואס האט געקענט אביסל לערנען, אביסל
שרייבן, געקענט שיין מפטיר. און מיין שוגר
איז טאקע אויך אלוריע. שמעריל פון מאהיליעוו
און געגעבין 20 יאר קעסט און איך בין גע=
זעסען און געלערנט. דער שוגר איז געטארבן,
און איך האב גענומען מסחרן און געפטריט די
גאלד. געמוזט ווערן קארלינער רב. לעבט מיין
רעבעצין דא, ווי אירע קרובים, מיט קארעטן
מיט גובערנאנטין מיט בעדער? זאגט שלמה!

ענטפערט שלמה: - איך ווייס ניט, צו זיי
אין בעסער, ווי אונזער רעבעצין. זי זיצט
מיט אייך אין שטוב און זעט דעם כבוד פון
אייך און פון איהר, אז זי האט אזא מאן. די
לורעס פארן צו איר חול המועד אפגעבן "גוט
יום טוב ביידן". און בא אייך אין א שטוב פון
כבוד און שלום בית. און בא זיי איז פון דער
גובערנאנטן אקנאפער שלום בית. און זומער די
בעדער. דער דאקטאר הייסט איר קומען אין איין
אנדער באד און אים אין א צווייטן באד. און

בייד ז'יך באזונדערע ערטע-ביידע עלבט. פיל
געזונט קאסט דאס. בא אייך זיז זי מיט אייך
און טעסט נחת, פון איר רב דודל. אונזער רב
האט א "ברוכה אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך".
און מיר האבן כבוד פון אים אויף דער גאנצער
וועלט פון זייגע חדושי תורה. וויל דאס געלד
איז קיילערדיק, און זייגע רי'כטום בלייבט אויף
אייביק.

ר' אישעע בערלין זצ"ל.

ר' אישיק בערלין איז באוווסט אין שטעטל
פאר אפרומקן און א גוטן און א יחסן אשיה.
אנאייניקל פון קארלינעם ר' יאנקעלע דער מסכנות
'עקב. און א פלימעניק פון נצ'ב פון וואלאזין, האט
ר' צבי 'הודה בארלין אין די גאנצע 'ארין
געטאן פאר ארימע און נעדריקטע און אין אונט
געלערנט. א אשכן לעם מיר 8 - 9 'אר געווען
און מיינער א געגנער פון ציוניזם. און מיר
ליב ... איך אים - אויך. אים איז פאראן,
וואס צובעטרייבן אסאך. וועט מען פארשטיין,
ווי גרויס איז ער געווען.

אין 14-טן 'אר איז געקומען צו אים א
מיידל פון א דארף מיט א געוויין - מיר האט
געטראפן א סבה; מיין פאטער איז א שמיד אין
א דארף. און מ' האט מיר אפגיגבן לערנען אין
א דארף-טולע. דער לערער האט מיר גוט געלערנט,
זיך אינטערעסירט מיט מיר מער ווי מיט די גויטע
קינדער. טען 3 'אר ווי איך האב געלערנט און
ער פלעגט מיט מיר אין אונט לערנען און 'עצט
גיט ער מיר ביכער לייענען. ער האט מיר געקריגן
אין נעץ און איך בין טען באלד אויף דער צייט,
דער טאטע טלאגט מיר אטטיף-מוטער איז דא און
ער טוועדט אז ער וועט מיר פטרין.

וועך ניט דער לערער וואלט ער טען לאנג
מיר געפטרט און דער לערער בעט מיר אז איך זאל
בא אים זיין. און חתונה האבן אויב איך ווייל.
בין איך געקומען פרעגן אן עצה, זאגט איר ר'
'צחק: דו וועסט זיין בא מיר. - בקצור זי האט
בא אים גיהאט א ייבגיל און ער האט געמאכט א

ברית און ר' מטה לייב דער איואניקר רב
האט אין איואניק געקריגען א וויבל אויף
זויגן דעם קינד פאר 3 רובל א חודש. און איר
האט ער אפגעגעבן אין אגבירישן ארט פאר אנאם.
האט זי געזומען 6 רובל א חודש מיט גוט עסן.
און שטענדיק ווינטער פלעגט ער מיט א יינגיל
מיט א שליטן קלייבן האלץ. אין הייזער פלעגט ער
אריין. ר' מרדכי גיט לכבוד שבת אויך אויף
שבת פאר א אריסען יינגיל. נעמט ר' יצחק! איך
האב געווסט אז ער וועט ניט בעמען 2 אדער 3.
איין מאל האט אים נאך געפעלט פאר א פאר יידן
האלץ, איז ער געגאנגען פריטיק פרי אין א
גרויסן פראסט און לעבן שליטל איז ער נפטר
געווארן. 11 א זייגער. זונטיק איז געווען די
לוי"ה. איך האב שבת צו באכט געזאגט תהילים אין
די גאנצע שטאט איז געווען. איך וויים ניט וי
איז שענער, צו בא דער גמרא נפטר ווערן צו בא
דעם שליטל האלץ. ער האט אויסגעהאלטן די יטיבה
די ידיטע סאלדאטן כטר עסן.

קאזיאנע — רבנים אין מיין ציים

אין 1870 יאר האט די רעגירונג געפאדערט קאזיאנע-רבנים פון א ראביגער-טול.

איז געקומען אין פינסק, אברהם ראזענבערג, וועלכער האט געענדיקט די זסיטאמערער ראבינער-טול.

ער איז געווען ר' עזריאל דעם זיגס אזון אזן וועלוול-נתן דעם רופא'ס אנ'איידים — געזעסן אזן וואלפערס טול אזן — געלערנט; אסך יארן געגעסן קעסט אזן טיין געהאט 2 קינדער. זיין וייב איז געטארבן. האט זיין טוער געוואלט אים געבן זיין יינגערע טאכטער.

האט ער, ראזענבערג געענטפערט — גוט, ב' בין מסכים, אבער — כ' ווייל זוכן א תכלית; געגנוג געגעסן קעסט! האט ער געהאנדלט אזן — גארניט געמאכט. דאן איז ער דאס אוועק געפארן ענדיק ראבינער אזן געקומען קיין פינסק, כדי צו ווערן ראבינער.

געקומען אין לוריעס-טול מיט א קאקארדע, מיט מעטענע קנעפ, אליין א טיינער, מיט א הערצל-בארד, האט ער פארטיינט דעם מזרח.

שפעטער, איז ער אריין צו מטה לוריעס.

"ענער האט אים טיין צוגעגומען אזן געזאגט, אז כדי צו ווערן ראבינער מוז ער אנקומען צו מיכל בראצינסקי, וויל "ענער מוז וויסן דער-פון, דערבי" האט ער אים מיטגעגעבן א סריפט-לעכע מעלדונג, וועגן ז י ן פערזאן אזן געבעטן אים, אז ער זאל זיך פאראינטערעסירן מיט דעם יונגן-מאן.

ווי ער איז אריין צו מיכלען, האט ער אים אויפגענומען אזן זיך איבערצייגט, אז ער

אז ער איז ראוי צו זיין פינסקער ראבינער
דאך האט ער אים געבעטן, אז ער זאל קומען
אין גרויסער-טול דאובנען.

קומענדיק אין טול, האט אים מיכל געטעלט
נעבן זיך, אויבן-אן און מכבד געווען מיט
מפטיר, דערביי ערעדט עטלעכע טייטש ווערטער.

נאכ'ן דאובנען איז ער מיט אים אריין
צום רב און אים פארגעטעלט; ווער ער איז,
האט ער אים צוגענומען צו זיך און זאגט
אים: ראזענבערג, איך האף, אז איר וועט
ווערן פינסקער - ראבינער און איך ווייל האבן
דעם פינסקן-ראבינער פאר אנ'איידם! -

"ווי קענט איר פארלאנגען פון אייער
טאכטער, אז זי זאל נעמען אנ'ארימן אלמן,
דערצונאך א פאטער פון 2 קינדער?!"

מיינע קינדער גייען ניט איבער מיין
דעה, האט ער געענטפערט - מיר ווילן האבן
2 טייטש איידמס:

אייגער איז שמר טייקעוויטש, דער 2-טער
ווען איר זייט! - בקיצור ראזענבערג א'ז ג
געווארן ראבינער און מיכל'ס איידם.

צוגענומען זיינע ביידע קינדער צו זיך
און - פארטיק!

אפגעטאן אזא סקאנדאל!

האט זיך קארליץ ארודער געטאן: וואס
הייסט עס, איבערגעלאזן אנ'אלטן, אנ'אלט
מיידל, וואס האט אים אויסגעהאדעווט ביידע
קינדער...

איז דער אלטער אריין צו משה-לוריעס און אים באדאנקט, וואס ער האט געהאלפן ראזענבערגן ווערן אראבינער. מיין טאכטער זיך מקריב געווען געווען פאר דער סוועסטערס צוויי יתומים - האט ער געזאגט, און מיך האט ער ארעם געמאכט! - זאגט משה לוריעס: ר' וועלוול - נתן! איר קומט מיט אייער טאכטער צו אונדז אינאוונט - ניסט געדאגה'ט!

ביי זיי איז געווען א בחור אקרוב, זייער אגעבילדעטער, בקיצור: ס'איז געווארן א טידוך! התונה געהאט האט אים משה לוריעס געטיקט ענדיקן ראבינער. געענדיקט, האט אים אהרן משה-לוריעס זון אריינגעפירט צום שילדונגס= מיניסטער, ענער האט אים מיטגעגעבן אבריוו צום מינסקן גובערנאטאר.

לסוף איז ער געווארן אלס פינסקער ראבינער.

ער האט געריעדט אין קארלינער טול און סבת איז געווען מודעות אין אלע טולן, אז אליהו ביילין איז ראבינער.

מיכל שרייבער מיט זיינע יוצר מסרתים האבן ניסט געטוויגן: וואס הייסט עס ווערן ראבינער, אין טאט זאל ניט טמעקן קיין בראנפן?!

הכלל - מען האט געמסרט - און ס' האט זיך געקאכט.

ביילין האט געמוזט גיין אויף אלע בריתן, חופה'ס, אויפן בית-עולם אין די פינסטערפטע רעגנדיקע וועטערן - צו אלע לויות. - - -

דאס אבער האט אים אין טאט פאפולער געמאכט.

אויף ארעמע בריתן האט מען אים מכבד געווען
מיט טבדקע. אפט אויך מיט אפאר רובל א.א. ו.ו.

ער איז געווען ראבינער, פון תרל"ו ביז תרנ"א
ווען ער איז געטטארבען.

זיינע א טאכטער האט חתונה געהאט און איר מאן
איז געווען ראבינער - ביז דער מלחמה.

ת ש ל י ך

אין 80 טן יאר ראט הטנה. מען גייט אין קארלין פון תשליך. ביילין דעם ראבינערס שטוב איז געווען אויף קארלינער ברעג. זעען אלע יידן, אז ביים ראבינער אויפן וואראנדע זיצט דער ראבינער מיטן גלח פון סאבור גאראדניצקי און אהרן לוריא. א סאמאוואר אויפן טיש און מען טרינקט טיי, דערבי פרוכטן אויפן טיש.

דער גלח איז געקומען אפגעבן א גוט יאר. אויך דער ראבינער קומט צו אים, זייער ניי יאר אפגעבן אגוט יאר. דער גלח איז אוועק און דער ראבינער איז געגאנגען אין קארלינער טול מעריב דאוונען מיט אהרן לוריען.

האט ארע דער מעקלער אגעטרייי געטאן אויפן ראבינער: "גלח, גיי דו אין קלויסטער, צום גלח און ניט דא אין טול! ראט הטנה זיצן מיטן גלח און טרינקען און עסן!" אהרן האט דאס דערהערט, איז ער געקומען אין דער גרויסער טול אויף דער בימה און זאגט: "רבותי, מיר האבן היינט אום ראט הטנה געדארפט נויטיק מיטן גלח פארברייגען, וועגן צרכי ציבור פון קארלין, וואס דאס איז העכער פון כל נדרי דאוונען, נאר קיינער טאר דאס ניט ווייסן. דער ווייל האט אייד מבזה געווען אונזער ראבינער אין טול. זאל דער ייד טוין פאר מעריב ארויס גיין פון טול!

זיינען צו-געגאנגען 2 יידן, עלטערע און געבעטן אהרנען אז היינט איז ראט הטנה, ארע וועט דעם ראבינער אין טול איבער-כעטן. און זיי האבן טיין געהייסן ארען גיין איבער בעטן. ביילין איז ארויף און גזאגט: יידן, איך בין אים מוחל. און גאט איז היינט אלעמען מוחל און אים אויך. זאל זיין אגוט יאר".

איך פארטטיי, אז אלע לעזער ווילן טוין וויסן, וואס האט מען געמוזט ראט הטנה אנקומען צום גלח

און וועגן קארלין אליין. דעם קארלינער בית עולם האט מען געמוזט צומאכן, ער איז שוי טוין אין שטאט. ון עס איז ניטא קיין ארט וווּ צו לייגן. נאכ'ן צוים, אין צפון איז דער באן, צום מזרח איז מיטצאנסקע ערד און זיי ווילן ניט פארקויפן און מען קען זי ניט נעמען וויל מ'איז זייערע א ירושה.

האט אהרן לוריא געבעטן ביילינען, אז גאראדניצקי וועט קומען, זאל ער אים רופן. מען האט דעם גלח געבעטן, היות און ער איז פון גרעסטן סאבאר, און אלע האבן אים ליב האט ער זיי צוגעזאגט, אז ער וועט אויפזוכן אצייט און אנ'עצה. ער מוז אויפזוכן אגעלע= גענהייט, אויף בויגן זיי.

עס זיינען אוועק 7 חדשים און דער טשאראשטא פון סאבאר אלעמא, איז געשטארבן. ער איז געווען מיטגליד אין אופראוע, דער רעווידזאר פלעגט טשענדיק ציין מיט אים איבער די קראמען. די פאטענטן מתמנן און ער פלעגט איי היטן די ארימע קרעמער. אלע פלעגן אים בענטשן די לויה האט געדארפט זיין טבת 12 א זייגער. נאך דער תפילה האט מען אנגעזאגט דעם ראבינער אז ער זאל צוטיקן אלע קארלינער טוחרים זיי זאלן קומען 12 אזייגער צום סאבאר.

איך געדיינק, אז אלע האבן זיך אויף געקליב צום ראבינער אין צילינדערס מיט טוואלצע אנצוגן און געאנגען מיט אקראנץ בלומען צום סאבאר, מיט'ן רבינער און באגליים אלעמען ביזן פרידן-הויף. ביז אלע זיינען געגאנגען צוריק.

בא קריסטן מאכט מען 7 מאלציים אין דער וואך נאך דער לויה. טבת איז געווען דער 7-טער. מאלציים. איז געקומען דער גלח גאראד= ניצקי, טבת איז דאס געווען. מען האט פאר= בראכט, געריידט פון פארשטארבענעם. וואס ער

האט געטאן אן טוט אומבטערטייד פון גזע וויסן
און גלויבן נאר פאר מענטהייט. אזוי הויך איז
ער געווען.

זאגט גאראדניצקי: "איר האט געזען, אז
אין זייער הייליקן טאג שבת, זענען זיי ניט
געגאנגען אין זייער סינאגאגע, נאר געקומען
צום סאבאר צו אונזער פארטאראבענעם באגליטן
צו זיין רו. איר וויסט פאר וואס? בעת אונזער
געטאראבענער האט צו געמאכט זיינע אויגן
האבן אלע ארימע קרעמער, בעלי-מלאכות, פאלקס-
מענטן געווינט מער פון איך, וויל ער האט
זיי פארהיט פון צאלן גרויטע מטים.

בעט איך איצט אט די מחותנים זיינע,
וואס זיינען דא, טאן לכבוד זייער מחותן,
וואס איז יעצט אויך בא זיין מאל ציים דא,
און געבן די יידן אנ'ארט פאר זייערע געטאראבענע
אנ אנדייבקונג פאר אים, אט דא איז זיין שטוב
מוז דאס געטלאסן ווערן. איך וואלט אויף
אייער תשובה. און איך וועט ניט זיין קיין
רעה; איר וועט האבן 3 מאל אזוי פיל ערד". די
בעלי בתים זיינען געזעסן און געטוויגן.
ס'האט געדעדט אויך קאל דער גאלאווא, אטכן
לעם אים: זיצן אויף אייך סיף וועט אין
שטאט איז א סכנה פאר אלעמען. בעסן די יידן פאר
אייך טל-רעגן. זיי האבן ניט קיין פעלדער, זיי
קענען ניט גיין איבערן באן מיט זייערער
לוי"ט." גאראדניצקי האט טוין אויף געטריבן
און זיי האבן געחתמט. דער גלח מיטן גאלאווא
האבן אונטער -געחתמעט, פאר עדות. און יידן
האבן באקומען נאר ערד פאר קארליבער בית עולם.

שקאלעס ביי זשעלאיעם

ויהי בימי הבהלה. פינסק איז 70-טן יאר. יונגלאך האבן אסאך יארן זיי געדינקט. מען האט אגאנץ זומער זיך געבאדן און געלעגן אין לישצער וואלד. פאליציי איז אום געגאנגען זוכן בעלמים מלמדים אן שיינען. און נאך א גרעסערע גזרה. דער רבינער מיט הורוויצן זיינען געגאנגען פארשריבן קיינדער צו הורוויצן אין קלאס, וואס מען לערנט דארטן אן היטלען. אזוי וויי איז קלויסטער - פראסט סמדן. זיי האבן אבער גארנישט געמאכט. דער רבי מיט די תלמידים פלעגן צו לויפן אייער זיי זיינען א אריין געקומען.

אט אזוי איז אויעק דער זומער. חול המועד סוכות מען הערט - מען פויקט. איז גאס. אמאל איז קיין אפיטן ניט געווען, וויל קיינער האט ניט געקענט לייענען. אז עס פלעגט אנקומען פון גובערניע א מריקאז, פלעגט גיין א טרייבער פון רעוויר און אסאלדאט מיט א בראבאן איז קנופ פון אגאס וואס צו טיילט זיך אויף 4 גאסן און פויקן ביז עס האט זיך אן געקליבן אסאך מענטשן. דער טרייבער פלעגט זיך שטעלן אויף א בייקיל איז לייענען פון א כאפיר דעם באפעל און געהיסן אז מן זאל דאס אויספיר.

דהיינו: פארריכטן די קוימענס און אפקאלכן, לעם שטוב שטעלן א פעסל וואסער און אויפן דאך אטעפל וואסער לעם קוימען און אסטעקן מיט א בעזים. איז א אטרפה טונקען ניט לאזן ליגן און שפריצן דעם דאך די פונקען ניט לאזן ליגן אויף די גאנסעס. איז דאס נאך פסח. אבער יעצט נאך סוכות? לייענט ער, אז אלע יידן זאלן קומען זונטיק אטרו חג איז גרויסער טול איז פינטק 4 אזייגער נאך מיטאג הערן וואס די מלוכה וויל.

זונטיק אטרו חג. דער עולם איז נאכנישט
אויסגעניכטערט פון אזא יום טוב מיט א
שמחת תורה. נאך אפילו די סוכות ניט צו וואַרפן,
די פליגלען נאך אויבן. מען גייט אין טול,ביידע
טעטע ליידיק גייער טשראמען. בא ביידע טירן אין
גאס פון פאלוס טייען עסקנים. און מען זאגט
אן, אז מען זאל וויסן וואס צו טאן מיטן שמד. די
טול איז פול מיט יידן.

אויפן בימה טייען דער נייער ראבינער
ראזענבערג, , הוروויץ מיט די לערער, דער
דירעקטער פון רעאל-טולע מיט די לערער און
דער פאליצמייסטער. מען האט אקלאפ געגעבן מיטן
פראַץ אין רימענער קיטעלע 3 מאל. דער ראבינער
האט גערעדט:

רבותי יידן! דער קיסר ירום הודו ויל אונז
יידן האבן אין מדינה פאר ויכטיקע מענטן, מיר
זאלן קענען פארנעמען אמטן, אפילו די גרעסטע.
ער ויל אונז בילדן און האבן פון אונז נוצן. מיר
יידן וועלן האבן מער נוצן. ווער איז דער פאר זאל
אריס זאגן זיין וואַרט. איז געווארן א געטריי:
טקאלעס בייע זטעלאייעם. הוروויץ ניע טעלאיעם,
טמד ניע זטעלאיעם.

דער דירעקטער פון רעאל טולע האט גערעדט רוטיט:
איך רופט מען "עם חכם ונבון?"כצוויפל . מען
ויל איך מאכן גליקליך! איהר קענט פארנעמען די
גרעסטע טטעלעס - יוריסטן, דאקטורים, נאטאריוסן!
ניט טוויבדלען, פראצענטן-קעס מען ויל איך
אריס טלעפן פון זומפ. איר זאלט קענען זיין מיט
ליטן גליך. זעט מיט וואס פארא דרך ארץ איר
טטייט אין אייער מקום קדוט! ניט ווי א "עם חכם
ונבון". זייער טרויעריק צו קוקן!

און ייִדן פארסטאנדיקע סטיִען פארטעמטע, זעען
ווי מ׳ לויפט אין טול פארטרובקען פון קהל
סטיבל. מען איז נאך מעלה גרה און מען סטייט
אויף ביינק. סיטן מיטן היבטן צום ארון קודש.
עטליכע רינגעלאך פון פרכת אראם געריסן און
דער "עם הדומה לחמור" סטיִען די העבד פאר=
בראכן, די ליכט פארצימעט און קוקן וואס פון
א פאלק קען ווערן.

און מיכל בראציבסקי זעט ווי זיין אייִדם
דעם ראביִנער צאפט זיך בלוט. ייִט ער ארוף
אויפן בימה צום פאליצמייסטער: "דו ביסט דאך
א בעל בית אין שטאט. דער ראביִנער קען דאס נית טאן
טאן — טרייבן ייִדן פון א טול. גיב א באמעל,
אז ווער עס האט נית קיין קינדער אדער ווער
עס ווייל נית, זאל פארלאזן די טול". מען
האט 3 מאל אקלאפ געגעבן אין טיט און דער
פאליצמייסטער האט אויסגערופן: "ווער עס האט
נית קיין קינדער און ווער עס ווייל נית זייִנע
קינדער פארטריבן זאל אין מטך פון 10 מינוט
פארלאזן די טול. ער ווערט ארעסטירט ווערן
אויף 3 טעג און צוגעצויגן צו געריכטליכער
פאראנטוואָרטונג". ער קוקט אויפן זייִגער, מען
איז צולאפן פון טול. דער ראביִנער האט אויס
גערופן מען זאל גיין אויפן בימה פארטריבן
די קינדער צו הורביצן. ווער עס ווערט ענדיקן
הורביצעס 4 קלאסן גייט אריין אין 2-טן קלאס
רעאל טולע אן עקזאמענעס. און ווער עס האט נית
קיין געלד נעמט ר׳ גאדיע אטר לעווין אויף
זיך. ער איז דא אין טול.

אהרן לוריע האט דער ערטסער זיך געמאלדן
און פארטריבן זייִנע 2 זין אין רעאלטולע.
אייזל באסעוויץ — 3 זין צו הורוויטטן אין
טולע. ס׳ האבן זיך פארטריבן פון 30 — 50
ישיבה בחורים אין רעאל-טולע. מאיר סטאליאר,

א אונטער טמט ביי מטה-יצחק אין טולכען, איז אנגעקומען אין 8-טן קלאס פון רעאל-טולע. ער איז געווען אגרוי׳סער מאתעמאטי׳קער. 2 טוסטער - מרדכי׳ גרטון מאמעראבי׳ץ און ישראל קראליק פון בריסקער גימ - און אויך 5 קינדער. אויף ר׳ גאד׳יס רעכענונג. טוכמאן האט געענדיקט אלס בערג-אינזשעני׳ער.

אזוי׳ איז דאס. ווען זיי האבן זיך ביי אונז געבעטן, האבן מיר ניט געוואלט. און דער= נאך, אז זיי׳ האט זיך איבערגעוואלט און געטאפן די׳ פראצענט נארמע, זי׳ענען ״׳ידיש עלטערן פון הויס געקראכן אבי זי׳יער זון זאל אפטאן אטיבעל מיט אקאקארדע פון אגוי׳יש טולע...

א דריכרה פון פאבעשטעל
(קרי"ז-אינספעקטאר) מיט הרורישען.

דער שול-אויפזעער פון ווילנע, איז געקו=
מען קיין פינסק אויף עקזאמענעס. ער האט געהאט
די אויפזיכט אויף דער "ידישער רעגירונגס-שולע,
וווּ הורוויששע איז געווען דירעקטאר. הורוויששע
איז געווען אויך רעליגיע-לערער אין רעאל-שולע.
דער אויפזעער האט געהערט דעם קאפיטל ג'ית פון
"טעיה און דעם פסוק "וקראת לשבת ענג".

אויף מארגן בי"ט שי"ני שרי"נקען זאגט דער
אויפזעער הורוויששען: - "דער קאפיטל איז מיר זייער
געפעלן, נאר דעם "וקראת לשבת ענג" פארשטיי איך
ניט. פרישע עסן שמעקט איר ניט. פארן שפאצירן -
ניט, מוזיק - ניט, אגוטן טיגאר - אויך ניט, ווו
איז דער ענג?"

האט ביילין געוואלט ענטפערן. זאגט
ער: - ביין! זאל מיר ענטפערן "ענער, וואס
האט געלערנט דעם קאפיטל, מיט זיי".

הורוויץ האט זיך אויפגעטעלט און
געזאגט: - מיר פריידט זייער, וואס איך געפין
זיך "עבט אין געזעלשאפט פון מענטן. וואס איך
זייער רשות איז די יוגנט, דער צוקינפטיקער דור,
ערציער וואס באדארפן באליבטן דעם וועג, צום
פראגרעס צו וועלכן אלע שטרעבן, וואס איז אטייל
פון תורת-משה.

מיר באדארפן פארשטיין, וואס דער מחוקק
האט אנגעזאגט, אז דער, וואס גלויבט ניט איז אלע
אזהרות, חוקים, ספרים האט ניט קיין ארט איך דת-
הנוצרי, וואס איז געבויט אויף תורת-משה. ביז
הימל, ערד און זון וועלן שטיין. טאר ניט פעלן
קיין קוצו של יוד, פון תורת-משה. דער נוצרי
אליין האט געהיליקט דעם שבת. נאר די אפאסטאלן
האבן געהיליקט דעם זונטן-טאג - זיין געבורטס-
טאג.

דער שבת איז ניט געגעבן נאר פאר די
זאטע און ליידיק-גייער. די תורת האט ניט געזאגט,
אז דו זאלסט אפציילן 6 טעג און - מאכן שבת.
נאר ששרייבג אנגעזאגט: 6 טעג מוזסטו ארבעטן און
אפטאן אלע דיינע ארבעטן און מאכן שבת ניט נאר
פאר דיר אליין, נאר פאר דיינע דינער, פאר'ן
אקס, פאר'ן אייזל, פארן גר אויך. בעט איך יעצט
בייי די חויך-געשטעלטע געסט צו ערקלערן מיר, בייי
וועמען איז די אמתע מנוחה - בייי די רייכע אדער -
בייי די ארעמע און געדריקטע? דער ארעמער יידי,
וואס דער עול הגלות ליגט אויף אים, דער פורמאן,
דער טרעגער פארבריינגט דעם טבת מיט דער פאמיליע
און אין טול - איז בייי זיי: וקראת לשבת עונג.

בייי די רייכע פון עלטערן דור, ווערט
פריישאג אלץ אנגענעמיש לכבוד שבת און די קעכן
מיט דער פאמיליע גליידיך רוען שבת. אויך דער
קושטער מישן פערד רוען פון פריישאג בייז סונטאג.

נאך אקאטעגאריע איז פאראן: ניט קיין
טשארק פרום-רעליגיעזע, בייי זיי איז דער -
וקראת לשבת עונג - אין אנאנדער פארם אבער -
אויך אסיינע. מען רוט אידערפרי מיט דער פאמיליע
בייי אבלאט אדער זסורנאל, די קינדער - איבער
די בייבלי'אטעק - ניכער. מען בייסט איבער, אנגעטאן
שבתדיק, נעמט מען די וויב און קינד, מען גייט
זיך דורך אין די בתי-מדרשים, אין די בית-תומים'ס
אקוק טאן, וואס די קינדער תומים עסן? וווי עס
טלאפן און עסן די אלטע אין מוסב-זקנים, שבת?
אדער אין דער בילי'קער קיך, וואס עס עסן די
ארעמע, פאמיליען לאזע ארבעטער?

אדער בייי יענע אלטע מיט די וויבער,
וועלכע עסן אויך מישאגן אין דער בילי'גער קיך,
פאר בילי'ג און זאס. חברת טומרי-טבת - פאר
ארימע דורך-גייער, ביקור חולים. די אלע בתי-חסד,

וועלכע האלטן זיך אליין אויס. קיין רעגירונג סובסידירט אונדז ניט. מיר מוזן זיך אליין אויסהאלטן.

מען קומט אהיים - דער טיט איז גרויס. אלע דינגער זעצן זיך בייַ אייַן געמיינזאמן טיש. מען רוט. אדער מען גייט הערן אגוטן חזן, ארעפערשט אין קלויז האט אויך דער "וקראת לטבת עונג". זיין טייערן זין.

"עצט לאמיר זען, וי רוט דער ילד בית אין זיין הילקן טאג: זונטאג איז א מארק-טאג, ברייגש ער זייַנע סחורות צו פארקויפן אין טשאט. אין די טייקען זעט מען - וואס עס קומט פאר אידער זיי צופארן זיך אהיים - זיי זייַנען צו= טלאגענע - צובלוטיקטע.

עס זייַנען פאראן אויך אנטאנדיקע, וואס פארבריגען אין טוב מיט געסט ביז טפעט אין דער נאכט. נאר די דינסט און די קעכין טייַען מיט געטוואלענע פיט ניים באדינען, דער קוטשער מיטן פערד טייַען אין קעלט אדער - הייַס אין דרויסן.

עס זייַנען פאראן נאך קאטעגאריעס, למטל, הויך געבילדעטע, פריי. די וואס באזוכן ניט די קירכע. אינדערהיים זיצן ווילן זיי ניט. קיין בתי-חסד האבן זיי ניט, ווי מיר. אין קיין טייַנק גייַען זיי דאך געווים ניט. גייַען זיי אין קלוב. דארטן זיצן דאך די גרעסטע פערזענלעכקייטן פון טשאט, ווי דאקטוירים, אינזשענירן, נאטאריוסן. דארטן אבער פליען אויך פלעטער אין די קעפ. אין בין פאראנטוואלטלעך. פאר מיינע רייד. דערפאר זאג איך אז קיינער האט קיין רעכט ניט זיך אנצורירן צו אונדזער טבת און קריטיקירן אים.

ביילין האט אים ניט געלאזן רידן. יענער האט זיך פארלארן. אלע זייַנען געווען געוירט.

די ייִדישע סטודענטן האבן הודווי־צן
אריינגעפירט אונטער די ענט אין 2-טן חדר, אים
דערנאך אפגעפירט אהיים. ביי׳ם פובלי־קום האט
געהערשט אסלעכטע שט־מונג און - מען איז זיך
צוגעגאבגעגן.

איגאוונט האט דער דירעקטאר איינגעארדנט
אגלעזל טיי, פאר׳ן אפפאר פונ׳ם אינטפעקמאר. אבוועזנד
צוויטן די געסט זיינען געווען די איינ=
געלאדענע לערער - פון אלע גלוי־בנט - צו 2-פערזאן
די טילער פון 8-טן קלאס, מיט די באקומענע די=
פלאמען, דער ראבינער ביילין, אן - הודווי־סטן.

דער אינספעקטאר האט פארבריי־בגענדיק מיש׳ן
ביילי־נען, אים אפרעג געגעבן: וואס זאגסטו, מיט
וואס פארא טאן, א גיפטי־קן, ער האט דאס געריעדט?
אט אזוי רעדט עס אפורה דרן, א דירעקטאר פון
אטולע פאר קינדער? ענטפערט אים ביילין: איך קען
אים: ער איז אנאיט אמת, די קינדער האבן אים ליב,
נאר דו האסט אים אנגעריירט זיין היילי־גטום, ער
האט זיך פארגעסן, ווו ער געפינט זיך. אום צו
קענען זאגן, וואס מען וויל. אונדזערע עלטערן
וואלטן אונדז געוועזן זאגן, אז אין טויזנט יאר
שפעטער. אין אציונ־לי־זירטער ציי, וועט מען נאך
אונדז דארפן טריבן פון די טטעט און דערפער.

זיי האבן אונדז געגארט און געשריסט.
זיי האבן געזאגט, אז עס קען ניט ווערן ליכטיק
אידער עס וועלט פינסטער, אז באלד קומט מטיח.

דער וואס האט פאר דיר גערעדט מים אזא
גיפטי־קן טאן איז דאך אזא מר נפש. זיינער אזון
האט געלערנט דא אין רעאל-טולע און האט ניט
פארעבדיקט דעם אונ־וועלטי־טעט, איצטער זיצט ער
אין שטוב, אינדערהיים, מען וויסט ניט, וואס צו
טאן מיט אים? - - -

זאגט דער קיי"ז-איבערשפעטער צו אים: ראבין, דו ביסט דאך אן'איש אמת - זאג ווי־פל חוקים די יידן צעשטערן דא אין לאנד, אין אלע צווייגן און מיר קענען קיין ארדנונג ניט מאכן. זיי זיינען זייער פיהעקע. און מיר קענען זיך מיט זיי קיין עצה ניט געבן. ביסטו מודה, ביילין?

- איך פארלאנג, אז דו זאלסט מיך הערן, דערנאך וועסטו זאגן דיין מיינונג.

אגרוסער שיל פון אייער יוגנד ווילן נאך איבער קערן די מלוכה, ווי קענען מיר זיין אייערע גוטע פרייגד?

- איך בין דיר מודה - זאגט ביילין. עס איז אבער ניט, ווי דו זאגסט, זאלסט מיר אבער אדיסהערן און זאגן דיין מיינונג, דעם אמת.

דאס ערשטע זאג מיר, ביי די גרעסטע געשווארענע, וואס דינען ביי דער מלוכה, איז ניטא קיין יוגנד, וואס ווילן אויך דאס זעלבע?!

ווער איז שולדיק אין דעם אלעם, וואס דו באשולדיקסט אונדז? נאר דעם אמת זאג, און זיי מיר מודה, אן שום פניה, פון גוטע פרייגדשאפט וועגן, ווי די זאך איז.

די שטיף-מוטער, וויזט אלעמען, ווי אירע קינדער גייען אנגעטאן טיין, ריין, רייניע העמד, רייניע קעטענעס און - ביים שטיף-זון - ווי סמוציק די העמד, די קעטענעס און אלע זעען מיט די אויגן, אז זי זאגט אמת, נו, ווי קען מען זיין גוט צו אזא סמוציקן בחור און ניט שעלטן אים, דערצו נאך אטלעכטע שטיף-מוטער.

זי דערציילט ניט, אז אירע קינדער האבן
שלאף צימערן; מען רייבט זיי אלע טאג, מען
לערנט זיי, זיי גייען דורכ'ן פאראדנעם טיר. עסן
ביים גרויכן טיש מיט סערוועטקעלעך, און דער
יתום, דער שטיף-איבגל, וואס די שטיף-מוטער האט
נאך געדינט ביי זיין מוטער, לאזט אים אין פאראדנעם
טיר ניט אריין, לייגט אים שלאפן אין קיך. אונ=
מער'ן אוויוון, צום טיש לאזט מען אים ניט צו, ער
מוז ווארטן, ביז עס בלייבט עפעס פון די ספייזן,
כאפט ער זיך אריין אין קיך, אז קיינער זאל ניט
באמערקן און כאפט פון שאפ ארויס הייסע, מיט די
העכט אין די קעטעכעס אריין. זייבען די העכט ניט
ריין און די קעטעכעס סמוציק. און האט מורא דער=
ציילן אימיצן, וויל ער קען נאך קריגן געשלאגן
און מוזן נעכטיקן אויפ'ן שלאף, וויל אזוי האט
טוין געטראפן ניט איין נאכט. — — —

פרעג איך דיר, ווער איז אין דעם טולדיק?
קיין שטעלע האט דער יונג ניט — מען רייסט פון אים
שטייערן מלוכישע און שטאטישע און אחוץ דעם מוז
ער אויסהאלטן אזוי בתי-חסד. שטאטישע און —
פרעמדע, פון גאנץ ליטע, וויל פינסק איז די
רייכסטע שטאט.

זיך ביי איידן אין שטוב — וועסטו זען
וי די טיר מאכט זיך מסט ניסט צו, פון היגע און —
פרעמדע. פרעגן איך דיר ווער איז אין דעם
טולדיק? וואס ער מוז גיין מישן הינטער-טיר און
מישן הינטער — חוק?

די יוגנט איז אויך גארניט טולדיק. די
פרנכה דא אין גלות איז זייער טווער.

מער קרעמער וי קונים. דער קאנצער מסחר
באשטייט פון 3 יסודות: קרעדיט אינדער פרעמד און

אין שטאט. קאנקורענצ'ע און צום סוף באנ=
קראט. ווי'ל מען האבן אר'יינ'גע שט'יקל ברויט ניט
שווי'נדלען - מקריב זי'ין די 'יוגנד אויפ'ן מזבח
פון קולטור - דערלאזט מען אים ניט צום עקזאמען.
דאס אי'ז ווי' מען זאל אים אפהאקן דעם קאפ - וויי'ל
מי'ט זי'ין לערנען און צוגרי'יטן זי'ך האט ער דעם
פאטער ארעם געמאכט. סטודענטן זוכן ערגעץ אנצו=
שרי'בן אביטע פאר 30-קאפ'קעס. מען זאמלט זי'ך צובויף
זוכן וועגן וויי'טער לערנען, כאפט מען זי'י
בי'י אני'ט לעגאלער-פארזאמלונג, פי'רט מען זי'י צום
אויספארשונגס-אמט ארן זי'ער חבר, וואס לערנט אין
אוניווערס'יטעט - קוקן אויף זי'י פון אויבן - אראפ,
וועי אי'ז שולדי'ק אי'נדעם, וואס אונטזער בלוט קאכט
אויף? ניט די' רעג'רונג? - - -

מי'ר עלטערע - זי'ינען געגליכן צו אבוים.
אין די' גרוי'סע פרעסט זאווערי'כעס: די' גאנצע זאפט
פון אלע צווי'געלען באהאלט זי' אינדערערד, אונטער
די' וואר'צעלן, ביז פרי'לינג, דערנאך בלי'ט זי'
ווי'טער, 'צי'ץ, ויפרח 'ישראל. - - -

קאצאלסקי מיט חיקלענ בענטשן גשם

אין פינסק איז אנגעקומען אפאליצמייסטער. מיט'ן נאמען קאצאלסקי. דער קאצאלסקי האט געהערט גוט יידיש.

ער האט ליב געהאט אריינקומען אין דער גרויסער טול הערן דעם חזן. בייַ "הנותן תשועה".

איז ער אמאל געקומען צו סמיני-עצרת און זעט, אז מען בייט איבער די דעקאראציעס אלץ אויף ווייס: די תורות, דעם פרכת און אויך דער חזן אין וויסן אנגעטאן.

פרעגט ער-איידן: וואס איז היינט בייַ איך? ענטפערט ער אים: מען בעט היינט אויך רעגן. האט ער געלאכט, עס פעלט בלאטע!?

אין ניי-יאר איז ער געקומען אין סאבאר צום גלח גאראדניצקי און דער ראבינער ביללן איז אויך געווען. האט ער ביידן באגריסט מיט ניי-יאר און זאגט: פריי זיך, וואס דער רבין איז דא! איך האב אים צו פרעגן עפעס נויטיקס.

זאגט מיר, איז אייערע סוכות בעט מען אויך רעגן? - איך פארטייַ דאס ניט!

פסח, באדארף מען רעגן אויך די פעלדער, אבער סוכות, ווען אומעדום איז ליידיק און מען טרינקט זיך אזוי אויך גינוג אין בלאטע, בעט איר גאר דאן אויך רעגן? כ' ווייל דער רבין זאל עס מיר פארענטפערן.

זאגט ביללן, אזוי, היינט איז דאך ניי-יאר, אפריילעכער טאג, אביסל פארטרונקען און מען ווייצלט זיך, ווייל איך דיר ענטפערן מיט אויץ, כ' גלויב, אז דו וועסט ניט ברוגז ווערן, אז איך וועל דיר ענטפערן, אויף דיין ריכטיקער טאלה:

— אונדזערע תנאים האבן געזאגט "דינא דמלכותא דינא" די מלוכה אויף דער ערד איז גלייך, ווי די מלוכה אין הימל.

מיר ווייסן, אז מיר גיבן אן אביטע אין דער מלוכה געדויערט עס צום טנעלסטן — 6 (זעקס) חדשים און מער אויך. אין גובערניע און אין פאליציי — אויך ניט געאיילט. לכן בעטן מיר סוכות. וועט עס אנקומען נאך פסח.

דו ביסט קלוג, ראבין! האט דער פאליצמייסטער געענטפערט.

אקריסטין מיט אליכט אין שול

אקריסטין האט געבראכט אין שול א ליכט, מנחה-ציים — ערב יום-כפור און גיט דעם טמט ארובל, ער זאל אין די קערהס צוטיילן עס אויף צדקות און פארן טמט אליין האט זי געגעבן אהאלבן רובל.

ר' בנימין טמט האט געפרעגט ביים רב, ווו צו טטעלן די ליכט, אפטר אין פאלוט? ענטפערט דער רב:

— דעם רובל זאלסטו צוטיילן פאר איר אין דיי אויגן, און די ליכט זאלסטו טטעלן אין שטיל אויפ'ן באלעמער אנטקעגן טיר. זי זאל זען, אז אירע ליכט זיינען מיט אלע ליכט צוזאמען, אויפ'ן טענסטן ארט.

ביי נאכט צו כל-נדרי, פלעגט זי קומען מיט'ן מאן, בילי האלווי, פאסטמייסטער, ביים טעלעגראף. זיי פלעגן טטיין אין טיר און קוקן אויף זייערע ליכט און גיסן מיט טרערן. און — ווען מען פלעגט עפענען דעם ארון-

קודש פלעגן זיי זיך אבויג טאן. זיי זייגען
געווען רייך אן קינדער. אז זי איז געש
טארבן, האט איר סכן, ר' חאנצע, מפרסם גע=
ווען, אז די קארטאפל פאר פסח און די האלץ
נאך סוכות, וואס ער האט געטיילט איז דאס
געווען א י ר ע , פאר א ר י מ ע
י י ד ן, אסך יארן.

פינסקער שול

אלטע יידן פלעגן זאגן, אז די טול איז
אלט טויזנט יאר. פרטים זייגען געווען: אטריפט
אונטער די פענסטער מיט רויטע ווערטער, פון
400 יאר צוריק. מען וויים ניט גענוי, עס קען
זיין, אז דאס איז אתקון. מען פלעגט זאגן,
אז דאס איז אמאל געווען אקליסטער.

אבער ס'איז ניט ריכטיק. דאס איז געווען
א מאגאזין פון אוצר-המלך; די ווענט זייגען
געווען 2-ארטין די גרעב, דעם אויבן מיט די
פענסטער אין דער ווייבערטער-טול האבן די
יידן אויפגעבויט. די ווענט זינע - אזא
אלטערטימלעכע - טול האב איך אין דער וועלט
ניט געזען.

אזא באלעמער מיט די עמודים 8-קאנטיקע
און אויבן אטטוב מיט 4 (פיר) טויערן, וואס
האט אויפגעהאלטן דעם סקלעפ. די אלטע רחל-לאה
ווייצמאן, האט מיר דערציילט, אז אלאנדאנער
גביר, האט חיימען געבראכט אמתנה: מאדעלן פון
2-טולן אמסטערדאמער און פינסקער טול.

אין דער צייט פון דיטטישטער-אקופאציע,
פלעגט מען קומען איר פאטאגראפירן. אייגער,
אגעוויסער שרייבער, באשרייבט די טול - די
בלאט האט מיר וועגן דעם געגעבן דייר ראבינא=
ויטש. עס ווערט דארט אנגעוויזן, אז די
פינסקער טול האט פארמאגט 3000 (דרייטויזנט)
פלעצער.

די גרעסטע קינסטלער, זייענען געקומען
איר אנקוקן, די אלטערטימלעכע, סקולפטאריטע
ארכיטעקטורן פון ארון-קדש, ביז דעם פאלוט:
פון ביידע זייטן טיר איז געווען אויסגעהאקט
אין וואנט 2-קובעס מיט קייטן. אהין פלעגט
מען אריינטטעלן יענעם. וועד עס האט זיך פאר=
זינדיקט.

אלט איז די געווען געווייס אריבער 600
(זעקס-הונדערט) יאר.

אין 88-טן יאר, וועו מען האט איר
גערעמאנטירט אוו אנגעטאטן דעם פאל, האט מען
אויפגעקליבן 260 ספרי-תורות - פסלה. ספרי-
תורות זייענען געווען עלטער פון הארי קדוש.
פיל גרייזן זייענען געווען צוגעטריבן. דער
הארי - הקדוש האט עס געאסרט. מען האט געמוזט
די גאנצע העריה ארויסנעמען אוו - איבער=
טרייבן. אבער אלט איז די געווען זייער.

קארלינער טול

די קארלינער טול, האט טיינע זכרונות
אוו איז זייער אטיינע.

ר' אהרן הגדולס פאטער, ר' יעקב, איז
געווען טמט. מען האט געפונען אין טול א
כתובה. געטריבן מיט זיין האנט-טריפט בעת
מען האט די טול רעמאנטירט. די חסידים האבן
גוט באצאלט אוו צוגענומען די כתובה.

אוו ר' אהרק'ס אנ'אייניקל, בעת עס
איז געווען חתובה, ביי זיין טאכטער חנה'לע
האט מען טבת געפירט דעם חתן אין דער גרויסער
טול. מיין פאטער דערציילט, אז אין מזרח
זייענען געווען א סך רבנים.

פון ת' ק' ע' ה' צו די ערשטע סליחות,
טבת צונאכט, מעריב, איז געווען אמנהג, אז
דער חזן מיט די משוררים פלעגן דאוונען מעריב
און זיבגען דעם למנצח - פאר מעריב.

איז קעווען אצד, וואס האט דעם חזן ניט
געוואלט, האט מען אים געקרימט מיט וויילדע
קולות און מען האט געטריגן: פאזטאר - די
טול ברענט!

אזויווי אין טול איז פינסטער געווען,
האט מען דאן צוטראטן 33- יידן.

מיין פאטער -אלס איינגל איז געווען
אין טול. דערנאך איז דער מנהג בטל געווארן.

פון אגרי, אגוט וואלש - מעג מען אריך געדינקען

אין 1885-טן יאר, האב איך אפגעטראגן
ארבעט צום וואקזאל. פאר א נאטאליק פון
סטאנציע.

דאס איז געווען אין דער צייט, ווען
אלע סוחרים פון רוסיכווארג, פארן קיין ניזטני
נאוגראד אויף די ירידים.

די גאנצע בראנזטע ארבעטער, מעקלער-
קאמיסאנערן, יידן חסידים מיט יארמעלקעס, ווי
למטל: יענקיל טכוירל און זיין זון -
שעפסל טכוירל דער עולם אין פארטוויצטע,
פארטמאלצענע יארמולקעס, לויפן, יאגן, מען
רעדט מער מיט די העגט, ווי מיט די מיילער,
האלטן זיך פארן בארד און יענעם - פאר דע
לאצן, טטיין דערביי באן-בעאמטע, טעלעגרא=
פיסטן, לאכן, חוזקן און קרימען זיי נאך. - —

מיין נאטשאלנ'ק, וואס איך וואלט אויף אים, בעט מיר ארגע וואלטן, גייט ער ארויס צו זיי און זאגט: וואס לאכט איר פון זיי? איר פארדינט דאך און לעבט דאך פון זיי. נעכטן, זייער שבת, האט איר געהרט. אלייזיקער באן מיט פוסטע וואגאנעס זיינען געווען. אפילו איין איזוואזשטשיק איז דאך ניט געווען! און היינט, זונטאך איז אייער שבת, זיינט איר אויפגע= שטאנען 3-פארטאג און טוין געארבעט, וויל די מעשטשאנעס פארן ניט, באר די יידן ווייסן פון ניזשנער יריד, איז דער באן געמאכט באר פאר זיי.

- - - און די יידן, האדעווען, קיבדער. לערנען זיי, גיבן קיבדער נדן און קעסט אויף אייגענעם רעכנונג. די רעגירונג גיט זיי ניט גארניט, אלע טולן, קראנקען-הייזער, מוסב-זקנים'ס, און קינדער-לערנען, נעמט מען באך פון זיי אנ'אפצאל פאר אייך אויך.

טוין 2000 יאר, וויי מען האט זיי אפגעזאגט פון אלע טשעלעס און זיי לעבן טעגער פון אייך!

און אייך, וועלן מען זאגט אייך אפ היינט - האט איר דאך ניט מארגן אויף אנבייסן!

איר זיינט פארטכורט, גייט לייגט אויך סלאפן, און טשיט אויף 3-אזייגער ארבעטן - וועלן זיי לאכן פון אייך! - - -

---

שיחת חולין של ר' אהרן מקארלין

.1

נושריקון של קוגל

איינמאל א טבת צו מיטאג דערלאנגעטדיק דעם קוגל צום טיש, רופט זיך אפ ר' אהרן קארלינער דער צווייטער טער - דער מחבר פון "בית אהרן" - קוגל מאכט: "קרע גזר-דין" - רבי אויב קוגל איז "קרע גזר דין", אויף וואס באדארף מען בלאזן טופר? מ'קען זאך עטן קוגל?! - האט מען געפרעגט ביים טיש.

זעטסט דאך - ענטפערט ר' אהרן מיט א טייכל - אז עס פאלש אויס ראט הטנה אום טבת, בלאזט מען שאקי ניט קיין טופר און מ'עטט קוגל...

.2

דער מאן א גבור און די וויב א בריה

א מאסקווער חסיד פלעגט א חודש פאר ראט-הטנה איט אריינטיקן א פונט טיי און א היטל צוקער.

ר' אהרן פלעגט ימים-נוראים דאונען מוטף און מאנע בער - טחרית'ים. רופט ער מאנע-בערן און זאגט אים: מאנע-בער! מ' האט מיר געטיקט טיי מיט צוקער. דו דאונסט דאך טחרית'ים, נא זטע דיר א פערטל טיי און נא דיר צוקער, און זאג דיין וויב זי זאל דיר אלע אינדערפרי און אין אונט פארן טלאפן גיין מאכן א גלאז טיי מיט צוקער - וועטטע בעטער דאונען.

נאך ראט-הטנה זאגט אים ר' אהרן: מאנע בער - די טיי מיט די צוקער איז ניט געווען קאנטיק אויף די טחרית'ים.

נאך יום-כפור נעמט מאנע-בערט ווייב ראמען די שטוב מיטן טיינק אויף טוכות. געפינט זי אויפן טאפע די פערטל טיי. ווייזט זי מאנע בערן, אז אנטאט טיי האט זי על-פי טעות פארפארעט מאכארקע...

לסם אינמארמאציע ווייל איך אנמערקן אז אין די טיינקען האט מען געהאלטן פאר די נויים מאכארקע, קאריסקעס און לולקע ציבעך צום רייכענען.

נעמט ער דעם פעקל טיי, ווייזט ר' אהרן'ען און דערציילט אים די געשיכטע. זאגט אים ר' אהרן - אויב אזוי האסטע די שחרית גוט געדאוונט. דו ביסט א גבור, און דיין ווייב א גרויטע בריה און א בעל-הביתיטע. נא דיר אנדערע צוקער, און נאך די מאכארקע טרינק ערשט מילך מיט צוקער.

.5

א ניצוץ פון די מרגלים

אויף ימים נוראים זיינען אנגעפאלן צוויסן אנדערע אויך חסידים פון ירושלים. זיי האבן דערציילט מעשיות פון לאנד און אויך פון די בעדואינער, אז זיי זיינען גנבים גרויסע.

זאגט ר' אהרן: "דער יוד האט א ניצוץ פון די מרגלים". זאגט דער יוד: - רבי - איך רייד ניט חס וחלום אויף יידן". זאגט רב אהרן: - די מרגלים האבן אויך ניט גערעדט אויף קיין יידן. אויף קיינעם פון די ארץ-ישראלדיקע תושבים. טאר מען ניט רעדן.

ר' אהרן השני

נאך די טיחת חולין, ווייל איך שרייבן וואס איך האב געהערט פון מיין מאטער, אז אויף ר' אהרן'ס טויט בין איך געווארן א ייד. ער איז געווען מיין סנדק. ער האט געמרעגט מיין נאמען. האט מיין מאטער געזאגט: ר' מרדכי פינסקר רב וואס איז נפטר געווארן הוטענא רבה פאר זיין געבוירן. זאגט ר' אהרן: איך בין זיך נוהג, אז ווען דער ברית איז שבת גיב איך א נאמען פון דער סדרה. הייבט איז פ' נח. לייג איך אים צו א נאמען אברהם. טפעטער מיט צעהן יאר האט מיר מיין מאטע געבומען פסח צו רב אהרנען צו ווארמעס. צווי לאנגע טיטן חסידים. און מען טראגט אריין א יינגל מיט א סאמעטענע היטעלע מיט גאלד אויסגעניט און אלע האבן זיך אויף געטעלט, א געטרי געגעבן: גוט יום טוב. מען האט דעם יינגל צוגעטראגן צום זיידן ר' אהרן. מצמ איז ניט געלעגן אויפן טיש. ער פלעגט אופהויבן די טישטאך, איז א טיש קעסטל נעמען א ביס מצה און אפגיווישט דאס מויל און א זופ גישטאן פון א טיטעלע יוין. און ישראלקען דעם יינגעלע האט ער אויך געגעבן א זופ. נאך אמאל האב איך איט געזעגן ראש השנה צו מוסף. איז ער ארויף פון עמוד. ארויף איז געווארן ביזן טיר. מיין מאטער האלט מיר פארן האנד, איך זאל אים זען. אגעטליכער פחד איז אויף מיר אופגעפאלן. און איך האב זיך ארינגעטפארט צווישן די מענטן. ע טליכע טופרות האבן געטעקט אין זילבערנעם גארטל מיט איאמולקע א זילבערנע . ער האט געהאלטן א זילבערנע טאבאק פוטקע. נאר אמאל האב איך אים געזען ראש השנה איין אוונט. ווען מען איז געגאנגען פון תפל"ך. מען האט אים געטראגן אויף א סטול און אלע האבן געטראגן הבדלות. יום כפור צו כל נדרי . דער טול הויף אין קארלין איז געווען זייער נאהענט פון ר' אהרנס טול. פלעגט מען נאך טהיינו ווארטן מיט "ברכו" ביז ר' אהרן פלעגט מאכן טהיינו און אלע טולן האבן געהערט און געענטפערט - אמן. און געדאווענט מעריב.

איך האב געהערט פון חסידים אז אין פינסק איז אויך געווען רב אהרנס טול. פלעגט מען עפנען די פענסטער און מען האט געהערט סהחייבו. מיין פאטער האט מיר דערציילט, אז סבועות אקדמות פלעגט מען הערן אויפן טול הויף און הערן יעדן וואורט.

אפיקורס מרקוס פעריל

מארקוס פעריל איז געווען א לערער פאר גבירישע יינגלאך און מיידלאך. א קלאס א טיינער מיט א טאפל, בילדער פון טרייבער אויף די וואנד. אליין איז ער געגאנגען טיין, ריין, א סיווע בערדיל א גוטסירענע מיט פענסנע.

זיין פרוי מיט אייגענע סיווע האר. אלע 3 האבן געלערנט מיט די קינדער. ער רוסיש, די פרוי - דייטש, די טאכטער - פראנצויזיש.

נאך האלבן טאג פלעגט די טאכטער אפגעבן טיעורים אין גבירישע הויזער אויף פראנצויזיש. בא קריסטן אויך.

טבת פלעגט ער קומען מיט די יונגלאך אין לווייעס טול בא א טיש אין אויף זיי אכטונג געבן. די גאנצע אפיקורסיש איז געווען, וואס פרייטיג צו נאכט פלעגט מען עסן א מילכיקן אוועגט בריש.

בא א בעקער א טכן זיינען קראנק געוואָרן 2 קינדער. די בעקערין איז אריין פרייטיק צו נאכט מיט א גלאז נאך טיי. פרעגן זיי: ווער איז בא איך ניט געזונט? זאגט זי: 2 קינדער. זאגן זיי: וואס וועט איר מאכן מיט 1 גלאז? מען האט איר געגעבן אין זיערן א שטאיניק 2 גלאז טיי אין זאגן איר: דאס איז טוין זיסע. און אין איר גלאז האט מען איר געגע= בען מאליבאוע סאק.

און איר געזאגט: אלע טאג קענט איר קומען. 2
מאל אין טאג - אין דער פרי און אין אוונט נאך
טיי.

טבת האבן זיי ארין געטראגן טופ מיט סוועטלאך
מיט פוטער. בייטאג היבערטע יוין.

נאך טבת זונטיק איז איין קינד געטארבן. זיי
זען א פאר טעג, אז זי קומט ניט נאך טיי, איז די
טאכטער געקומען און זעט ווי זיי זיצן טבעה. אויס
געפרעגט פון 2 טין קינד און נעמט ארויס א רובל
און זאגט: מיר ליען אייך ביז איר וועט אנהייבן
ארבעטן.

ביי מרקוסן זיבען געווען 2 זון
אוניווערסיטעט. אין עסליפעחשם שפעטער איז איין/
קראנק געוואָרן אויף טובערקאלאז און געטארבן.
איך בין געגאנגן דאוונען. האט מען מיר איבערגענו=
מען אריין דאוונען צום מנין. איך האב טוין אונגעהויבן
תפילין לייגן. איך זע די ספיגלען פאר האנגען, א
ליכט ברענט מיט א גלאז וואסער. אלע גייען אין שטוב
לאכטן - און מארכוס האט געדאווינט. 2 לייכטער
אויפן טישל. ער דאוונט אזוי טיין. צו חזרת הש"ץ
צו "אתה חונן לאדם דעת" איז ער געבליבן שטיין
אוויילע און געווישט די אויגן. די אלטע מיט דער
טאכטער זיינקאויך געטאנען אין צווישן חדר מיט
סידורים און געדאוונט. אויך אין שטוב לאכטן.
אהרשטע דער שריבער האט געליענט. דאס איז געווען
דאנערשטיק. איך בין געקומען א היים, האט מיין
פאטער אויף מיר געשריגן: געפונען אוון דאוונען -
בא מארכוסן. פאר נאכט בין איך אליין אריין דאוונען
מנחה און מעריב. איך האב ניט פארשטאנען וווּ
ליגט דא די אפיקורסות.

קארלינר חסידים

אדמו"ר ר' ישראל ז"ל איז געווען דער פינפטער דור פון ר' אהרן הגדול. ער איז געבליבן א יתום פון ביידן ר' אהרן הטני. מער האט ער געקענט דעם זיידן ר' אהרן הטני. ער האט זיך אויפן זיידינט טויס אויסגע= האדעוועט. ער האט איז טטענדיק געהאלטן ביים טיש צום עטן. א יתום איז ער געבליבן צו 7 יאר. זיינער א טטיף ברודער טטה האט געוואלט פירן די רביט= קייט האט מען אים מטלח געווען. מען האט געווארט ביז ר' ישראלקע איז געווארן צייטיק אין חתונה געהאט און ארויף געפירט דעם חסידיזם אויף אנייעם וועג נאכן דור נאך. איראפעאיס געקליידט אזוי וויא א יודישער בארען - א כהן גדול. די בגדי קודש איז ער געגענגען צו עבודת הקודש טבת. אדער אז ער איז געגאנגען אויף ברית. אין וועג איז ער געפארן ווי א גוטבאזיצער אין א דאכע ווענטער. אין אז דער נאטטאלניק טטאנציע האט געוואטט אז ראבין פערלאוו פארט מיט דעם באן, האט ער אים אפגעווארט און אים אובטער די הענט אראפגענומען און צוגעפירט צו זיין איזוואטציק טלמה. פריצים האבן אים בעגריסט. ער האט געריעדט גוט פויליש, רוסיש. און אויף אים האט מען געקענט זאגן: וישכם מכל האדם, אהב את המקום, אהב את הבריות - פרומע און פרייע. אין האטעל האט ער אויף געזומען אלע אריסטאקראטין. און אין טול בין מנחה למעריב - חסידים. איך האב אים געהערט דאוונען קבלת טבת, מעריב. טיין! יעדער וואלט כחצים ביד הגבור. רואיג. אזוי וויי מען טטייט פאר א וועלט טופט. אן קיין קונצין, ניט קיין תורה געזאגט און קידוש געמאכט און געגעסען . זמירות האט דער עולם געזונגען אין געבענטטט.

אלע יאר ר"ח אלול פלעגט ער קומען אויף קארלינעס בית עולם צו ר' אהרן הגדול און צו ר' אטר הראטון. פלעגט דער טפס טראגן די בגדי קודש. אין טטוב פלעגט ער אנטאן און צו גיין מיטן ספר "בית אהרן" זיצן אין ר' אטרס אהל. ביימל האט געברענט ארום אין דער הויך. אויך צוגיין צו ר' אהרן הגדולס

מצבה און טשיין. א טשיין מיט אסך אותיות. ניט קאנטיק גוט. איך האב קוים געליענט. און אריין אין שטוב, אויס געטאן די טשריפטל מיטן מאנטיל און מען האט אים צו געטראגן א בוך. און ער האט פארטריבן אז ער איז געווען דעם טאג. און ביידע טמטים געגעבן צו רובל און אוועק אין תלמוד תורה. אין גרעסטן חדר ביי דעם ראש הישיבה געהערט לערנען. און הקדש אין מושב זקנים אומעדום געלאזן נדבות. אין מושב זקנים האט ער געלאזן אויף מטקה בעזונדער.

אלע יאר אזוי, אלע פאר פסח פלעגט ער אריין שיקן אין ביידע טולן מעות חטים און בא ארימע חסי= דים האט ער קיין מאל קיין געלד ניט געגומען. אין קארלין איז געווען פישל, אפריליכער חסיד. האט ער אמאל געגעבן 2 רובל דעם רבין. פרעגט ער אים: פישל, מיר גיסטו געלדז? - ניט איך, מיין וויב. איך וועל אין שטוב ניט אריין, אויב איר, רבי, וועט ניט נעמען. אזוי! טיקט זי מיר א מתנה. נעם איך אירע 2 רובל פאפיר. נא דיר 2 רובל זילבערנע. און זאג איר, אז דאס טיק איך איר. זי זאל דאס ניט אויס געבן. א מבין אויף אלעס אין דער וועלט איז ער געווען. אין די גרעסטע פאבריקן איז ער געווען און געזאגט, וואס עס פעלט. ער האט געשפילט אויף אלע כלים. דער עיקר אויף א פידל. און הנאה געהאט פון לעבן און מקיים געווען, וואס די חזיל זאגן: עתיד אדם ליתן דין וחשבון על מה שראו עיניו ולא נהנו.

ער האט א סך געלד צוטיילט די סאמע פריסטע אויך. אין בודקין למזונות. אסיינעם טאס האב איך געהערט פון מיינער א סכנה, די מאמע פון „בונד", זי'ער א פרייע אבער א גוטע. זי האט ליב געהאט הערן א קרעכץ א געדריקטן און העלפן, וואס זי האט געקענט. בעת דער רבי איז געווען, איז זי געקומען צו אים האטעל. זי האט אין קאריאר געווארט. חסידים זעהען א פרוי מיט אייגענע האר מיט פענסנע און רייבערט א פאפיראס, פרעגן זיי: איר ווארט צום רבי? מען וועט אייך ניט אריין לאזן. זאגט זי: פריער פון אייך וועל איך אריין. די טיר האט זיך געפענט. זי שטייט אין טיר. לאזט מען איר ניט.

פרעגט דער רבי: וואס איז דא? רבי, איך באדארף נויטיק צו אייך! זאגט ער: לאזט איר אריין. פרעגט

ער איר: וואס באדארפט איר? זאגט זי: רבי, זאלן די יידן ארויס גיין. האט ער געהייסן ארויס גיין. זאגט זי: רבי דער אפטיקער פון סטאלין האט מיר געבעטן אים טיקן א רפואה, וואס מען קריגט דאס ניט. אין איך האב דאס געקראגן און קיינער פארס נאך ניט. און איך וועט מען ניט אונטערזוכן. זאגט ער: איר האט דאס בא זיך, גיט מיר. מארגן וועט דאס דער קראנקער באקומען. זי האט אים געגעבן און ער האט איר בעדאנקט, וואס זי האט דאס געקראגן.

אין 33 טן יאר ראס הסנה איז ער נפטר געווארן. חבל על דאבדין ולא משתכחין.

אמר ר' שלמה מקארלין: מי יתן ויכולתי לאהוב את הצדיק הגדול סביטראל, כמו שהשי"ת אוהב את הרשע הגדול סביטראל.

דריי שיטן

דער ערשטער - חלאוונע למידותעס א קאצקר חסיד פון די אנטי שלומנו, וואס בא זיי שטייט דער לערנען העכער פון דאוונען ותלמוד תורה כנגד כולם. די קאצקער שטיבל איז געווען אין קאנפעדעראק. די יוגנט האט טוין געדאוונט אין טולכען. זיי האבן טוין נישט געלערנט. נאר די אלטע האבן מקיים געווען "והגית בו יומם ולילה".

איין מאל קומט חלאוונעס זון וואלף לעווין טבת פרי אין שטיבל און זאגט זיי, אז דער טאטע איז זייער קראנק. די דאקטוירים זיינען זיך מיאס פון אים. זיי זאגן, אז ער גייט אויס. די חברים האבן געזומען ארץ ישראל פרות (עס איז געווען חמסה עסר בשבט) און געגאנגען צו אים מבקר חולה זיין. געקומען מיט א "גוט שבת" און "גוט יום טוב, ראש השנה לאילנות"! חלאוונע האט זיי דערזעהן האט ער אנגעהייבן וויינען. זאגט אים אנטיל: חלאוונע, סבת! עצבות!

זאגט אים חלאוונע: די חז"ל זאגן: "חט בראסו יעסוק בתורה" און טוין צען טעג, אז די גמרא ליגט אויפן טיש און איך האב זי ניט געזומען אין האנד. מ'האט אים אוף געזעצט און געטעלט אויפן טיש מיט די פרות און חיינ'און חלאוונע זאגט: "גלייכער וואלט געווען אין ארץ ישראל כאכען שהחיינו און דארטין שטארבען". זאגט אנטיל: "דו וועסט נאך לעבן און זיין אין ארץ ישראל. חלאוונע! מיר האלטן ערשט= וויישער וויי דו אין גמרא אז רבא זאגט: ירושלים של עולם הזה - כל הרוצה לעלות עולה, לירושלים של עולם הבא אין עולים אלא מוזמנים און גיט צו: "ווער האט מזומנים אויב ניט דו?

און דו וועסט נאך אנגרייטן און מען גייט דאך פון פרוזדור אין טרקלין, און מאי דעביד רחמנא לשב עביד; זיין פסק דין דארף מען אבנעמען מיט שמחה אזוי ווי אבטורה טובה. מען באדארף נאר בעטן

ורוח קדשך אל תקח ממני און ויסן וזו מען גייט
און צו וועמען מען גייט. און בדרך טאדם רוצה לילך
מוליכין אותו; היינט מיט וואס פאר א פאראד וועט
מען אויפנעמען רב מנדל קאצקערסא תלטיד! און
דארטן וועסטו הערן תורה פון זיין הייליקן מויל
און פון טר טל תורה, דעם מלאך גבריאל, מען
האט זיך מיט אים געזעגנט און צוגעזאונטטן נאך
קומען לערנען.

מאנטיק פרי איז געקומען וואלף . דער טאטע
האלט ביים אויסגיין. אלע זיינען געגאנגען אין
מקוה, זיך איבערגעטאן אין ריינע זאכן און גע=
קומען. זיינען טוין געטטאנען ליכט אנגעצונדענע.
זיי האבן געזאגט מיט אים "מעבר יבוק" און פסוקים
ביז יציאת הנטמה. די אייגענע חברים האבן זיך מיט אים
מתעסק געווען, געגאנגען 7 הקפות נאך דער טהרה
און אויפן בית עולם. די וואך "טבעה" האט מען
געדאונט און געלערנט, זיך געביטן ביי טאג און
ביי נאכט און די 3 וואכן ביז טלטים האט מען אין
טטיבל אויך געלערנט. אויך זיין ארט איז געלעגן
זיין גמרא מיט א ליכט. זיין זון האט געלערנט
אט אזוי: בא חסידים מאכט מען ניט קיין הספדים.

מיט דער צייט האט זיך די קאצקר טטיבל געטלאסן.
צו א יאר צייט, אדער אין די תטובה טעג פלעגט
מען זיך אריין חאפן עפענען אגמרא און אויך זאגן א
רבנן קדיש. אט אזוי האט חלאונע געפטרט זיין
וועלט.

געצל דער שרייבער

געצל דער שרייבער אויך אייד אין די יארן,
פון די אלטע אריסטאקראטן. ער האט געפירט א
אינטעלעגענטע הויז. אפילו ער דער אלטער פלעגט
אין טטוב גיין מיט א אפגעדעקטער גרויסע קאפ.

ניי אים איז געווען אביורא פון גרויסע טראגז=
אקציעס פון וועלדער, הויפן, פאבריקן, וואסער
געטעפטן. זיין זון ברוך אוטטעחאוסקי פלעגט
ארומפארן געטעפטליך אין וילנע און פעטערבורג.
די טשוב איז געווען אקלוב פאר אלע פינסקער
אריסטאקראטן. געצל פלעגט נאך אין ינע יארן
ניין קורץ געקליידעט מיט מאנזטעטן און פענסנע.

פון דער הויז זיינען ארויס נדבות, נאר ניט
ווו מען באדארף. אין דראנזיקס קלאס, ווו מען
האט געלערנט רוסיש און אן היטלעך פלעגט ער די
ארעמע קינדער מאכן וואריימע טינעלן אויף ווינטער.
פאר אריימע טילער האט ער געצאלט אין רעאל-טולע.
א פורמאן געקויפט אפערד, אטניידער - אמאטין.
איין אריימאן געטיקט אויף זיינע הוצאות קיין
אמעריקע, ער זאל דארטן ארבעטן אום טבת.

די געצילכע האט געפירט א כטרה קיך און
געבעקטט ליכט, נאר די ליכט מיטן טבת'ניק טייען
מריישיק צו נאכט פארשעמטע און מן עסט אמילכיקע
וועטערע אן זמירות, אן בענטשן און אן אמזמן.

און טאמער גייט ער טבת דאוונען, גייט ער לעם
אים אין אטול, וואס אין דעם גאנצן מזרח איז ניטא
קיין בארד מיט א ארמולקע און דער טיינער טליח
צבור אויך אזוי. און צו עליינו לשבח גיט מען
ניט קיין טפיזמאיז. געפארבטע פאל מיט שטעגן
און אזא אלטער יוד גייט דאך אהין דאוונען. איז
א וונדער, וואס פון אזא טשוב זיינען בכסל
געווארען 2 יידישע הייזער, די קליפה ריזל
קריכט נאר אין א מקום קדוש און זי איז שטענ=
דיק גובר.

אט אזא דונער האט געטראפן 2 יידן חסידים
פון קאנפידראק. פון מזרח פון ביידע זיינען
ארון קודש. מאיר טאלאוויטטיק, אייד וואס האט
אפגעהיט א מצוה קלה כחמורה, אויפן קאפ-סאמעט-
היטל און איארמולקע. לערנען, וויס איך ניט, צו ער

האט געקענט, ער איז אבער געווען פון די אנטי/סלומנו, ניט מיט אבי וועמען האט ער געריעט. אפילו אז מען האט אים געזאגט "גוט שבת", האט ער ניט געענט= פערט.באדארף ער האבן א בחור מטה פון דער ערשטער וויי"ב, וואס איז אין די יונגע יארן געווען א מקנץ בנטיעות.

ער איז געווען פון די בני בית אין געצילס הויז אין זיך פארליבט אין זיין טאכטער און חתונה געהאט. אזא פאטש קען מען ניט פארגעסן און מאיר סאלאוויטשיק האט אים מעביר נחלה געווען. דאס איז געווען דער טטיפמאמעס חינקעס אויפטו. פאר חינקען האט מאיר געהאט א טוואכקיי"ט, איר אפגעגעבן "גוט שבת", האט זי איך געהאט אפארמאכטן מויל. ער איז געווען פון איר אסאך עלטער.

דער צוויי"טער איז געווען אליעזר ברעגמאן, אי"ד וואס האט געקענט גוט לערנען און אנטילס אזון, וואס פלעגט זאגן דעם טעור אין קאצקער טטיבל. ט'איז געווען אטיינע יידיטע הויז. ליידיק איז מען פון דער הויז ניט ארויס, זי, ג'יטל די קרומע, פלעגט וויינטר פרעגלן פסחדיקע טמאך און פאר פטח טיילן אריטע וויי"בער. זי האט געהאלטן זיינע עלטערן מיט גרויס כבוד און יידן האבן פארדינט פון דער הויז. זי האט געהאט 2 בחורים און איין טאכטער א גערטטענע. איהר מומע, ביילע טויבן, די דענטיסקע, האט איר באקאנט מיט מאריאן אוטטיחאוסקי, געצילס א אייניקל ברוך'ט אזון. אויך זי'ער א טיינער, אגעראטענער. אזא קלאס! זיי האבן געזען אז נפטה קטורה בנפטו. אין אזא הויז וועט מען אסאך ניט ריידן. מען האט מיט איר ניט גערעט, ניט דער טאטע, ניט די מאמע. זי האט זיך פון דעם זי'ער געערגערט. זי איז געווען בא זיי זי'ער טיי'ער. בא אוטטיחאוסקען האט מען אן איר דערקענט, אז זי איז ניט וואס געווען. ניטא די לעבעדיקיי"ט, די מימיקע, די פריילעכקיי"ט. מען האט זיך געבומען צו איר. האט זי זיך צוויינט אן גע זאגט, אז מען האט נאך איר ניט געזאגט קיין טלעכט ווארט. "מען רעדט מיט מיר ניט קיינער, איך ריי"ד צו זיי אן מען ענטפערט מיר ניט".

מען האט איר טוין ניט אויסגעלאזן. זי איז בא זיי געווען ביז אזוי פון ווילנע דאנע, אגרויסער גביר מיט א גרויסן קאנטאר, האט זיי צו געזומען אין ווילנע. מאריאנען האט ער אייגעארדנט אויף א טעלע. עס איז געווען א חתונה. אלע זיינען געפארן אויף דער חתונה. מען האט געסיקט אירע עלטערן א מזל טוב און א דאנק פארן אויסהאדעווען. "מיר האבן פון אייער ליזען כבוד. יעצט פארשטייען מיר ווי גרויס און הויך איז אייער הויז. ניט ווי מיר האבן פרייער געמיינט. מיר גלויבן, אז אזא קינד קען מען ניט פארגעסן. וועט איר שפעטער זען מיט וועמען זי האט זיך פארבונדן. וועט איר זען, אז איר האט אויך געהאט אטעות אין אייער מיינונג וועגן אונזער הויז".

אויך אפאר יאר. זי איז געקומען אין פינסק אויף קימפעט צו איר טויגערמוטער. איר מומע טויבן איז מיט איר געגאנגען צו אירע עלטערן. די מאמע און זי האבן זיך צווויינט און צוקוסט. דער פאטער האט זיך פארמאכט אין זיין קאנטאר און איר ניט אריין געלאזן. אויך אפאר וואכן ,זי האט געבוירן א יינגל. שבת איז געווען דער ברית. ר' יודל דער רב האט שלום געמאכט און געווען מיט ברעגמאנען אויפן ברית. צום פדיון הבן האט ברעגמאן אריין געסיקט אטטעק פון 3000 רובל און עס איז געווארן שלום. דעם רבס קיבדער פלעגן שטענדיק זיין אריינגעער אין געצילס טשוב.

געקומען די צייט פון געצילס ווילאזן די וועלט פאר יובגערע און ער האט געמוזט אויק צו דער אייביקייט. געקומען אלע קינדער. די מוטער איז טוין ניט געווען. זיי טטיין פארבראכן די הענד. ער זעט ווי זיי טטיין. און פרעגט זיי: קינדער, איהר מיינט, אז מען לעבט אייביק? איך בין דעם בריק, וואס פירט צום אייביקייט טוין איבער געגאנגען. צום סוף ווען איך סיי ווי זיך ניט דערווארטן. מקומט אין מיטן און מען גייט אויק אין מיטן. אט אזא טעם האט דאס, אז מען וויסט ניט וואס פרייער און וואס שפעטער וועט זיין.

קיין צחות. האב איך ניט געטריבן, ווייל קיין געלד לאז איך ניט, ווי איך בין געקומען, אט אזוי וועל איך אויעק גיין. זייט מיר געזונד און לעבט בטלום אזוי ווי ביז יעצט. אייער הויז זאל זיין ריין פון א פרעמדע טרער אדער אקרעכץ. העלפט א געדריקטן נאר אן בזיונות. קיינער זאל ניט וויסן. געבוג בלוט צאפט זיך אים, אז ער קומט בעטן. העלפט אים ווי א ברודער. זייט מיר געזונד און לאזט מיר צו רו". ער רופט צו זיין זון **ברוך** און זאגט אים: "מיין קינד, זוך אויף מיין טלית און לייג אים אויבן אויף. עס וועט ווערן א טרעוואגע, די מלאכי חבלה וועלן אויף קומען און מען וועט דארפן זוכן דעם טלית, וועט פאר אייך ניט זיין טוין".

די צייט לויפט. בא דעם גליקליכן איז ווי אבליץ מיט אסיין. ביי דעם אומגליקליכן איז ווי א דונער-פינסטער מיט טרעק. און הינטער זיי לאזט זי איבער קברים מיט מצבות פון די בעסטע, געטריסטע, נאהענסטע און לויפט אויעק. ניטא קיינער פון די אלע סחותנים אין פינסק. צו סטארבן די אלטע...צופארן די יונגע...

לאמיר זען וואס איז געווען דער גורל פון משה סאלאוויטשיק מיט זיין ווייב בערטע אוסטיתאווסקי.

משה סאלאוויטשיק

משה סאלאוויטשיק האט נאך אלס ייִנגל ניט געוואלט זיין ביים סאטן. ער איז אויעק צו אהרן לוריע אין קאנטאר און פארדינט. קיין נדן ביי געצלען האט ער ניט געטומען. דער סאטע האט אים מעביר בחלה געוועזן - ווי קען אזא יונגערמאן פירן אסטוב? און זיין וויב ווייל לעבן גוט און רייך. ווי ביי איר טאטן געצל!...

האט ער איבערגענומען די פארסטייערסאפט פון דער פארזיכערונגס און טראנספארט געזעלסאפט "ראסיא" פון דעם קריסט גארניצקי. און די געזעלסאפט האט ביי אים אויפגעלעבט. מיט זיין ענערגיע און פייהיקייט האט ער ווונדער באוויזן. ער האט געהאט פינסק מיט דער טביבה, פאזיר, קאבריקן. ער האט פארזיכערט הייזער, פאבריקן. ער האט זיך פארנומען מיט טראנספארט פון מאנופאקטור, טעקסטיל, גאלאנטעריי פון גאנץ פולן. פון ביאליסטאק ביז פינסק מיט דער באן און פון פינסק מיטן וואסער. מיטן וואסער קאסט העלפט געלט. זיין טוואגער דאנע פון ווילנע האט אים געטעלט אגרויפן דאמפפער "ווילנע" און אייגעארדנט טיך-סטאציעס און מאגאזינען פאר טחורות ביים טיך - גאנצע טעג האט מען געפירט פון באן צום ברעג און אלע האבן אים זייער ליב געהאט.

די פאליציי האט אים געטעצט און געפאלגט. וואס עפעס ס'האט זיך געמאכט אין טאט, איז מען געלאפן צו מטה'ן. א איבערפאל אויף "בונד" אדער "ציוניסט" - צו מטה'ן. ער האט טוין ארויסגעהאלפן.

אין זיין קאנטאר איז געווען אבירזטע פון בוכהאלטערס, אנגעטעלטע, פורמאנעס, טרעגער. האט מען באדארפט נויטיק א סומע געלט, איז עס געווארן ביי מטה'ן אין קאנטאר. אפרוי מיט קינדער א טיפס-קארטע קיין אמעריקע. אסטוב אויף גלחטן פלאץ אויסצעקויפט, אביגדור גליבער-זאנען האט ער אייגעארדנט אהאטעל און גערא-טעוועט זיין פאמיליע.

די שטאט האט איז אויסגענוצט ניט לוים זיינע כוחות, דער שטאט תקיף האט דאס ניט געקענט פארליידן. אייגל ביי אים געווען, א שרייבערל אין זיין קאנטאר. און יעצט אגאנצע פערזענליכקייט! אומעטום איז מטה א גאנצער מאכער: ביים באן, ביים וואסער, ביי יידן, ביי קריסטן, ביי דער רעגירונג! און דער תקיף - שמר את הדבר.

אין 5-טן יאר, אין ציית פון רעוואלוציע מיט די סטרייקן האט מען זיך געריכט אויף אפאגראם, וואס די רעגירונג האט צוגעגרייט, כדי זיך אברעכענען פארן סטרייק פון די אייזנבאן-ווערקסטאטן. די יידן האבן ארגא= ניזירט א זעלבסט/טוץ. מען איז געקומען צום תקיף נאך גאלט. מען האט געפאדערט 400 רובל. ער האט די מענטן אויסגעטריבן. האט מען זיך גוט אבגערעכנט מיט אים אין גאס און ער האט געמוזט טיקן 500 רובל. ער האט חוטד געווען אז דער עז-פנים וויל פון דעם.

אין 6-טן יאר בעת די דומע-וואלן האט קארלין מיט סמאלין אויסגעטעלט אלס קאנדידאט אהרן לוריען. די ציונים אין פינסק - סמטל ראזענבוים'ען מיט מטה סאלא= וויליטש. מטה ס. איז אויסגעקליבן געווארן און געפארן אין מינסק. פינסק האט זיך פארייניקט מיט מינסק און ט. ראזענבוים איז אויסגעקליבן געווארן אלס דעפוטאט אין דומע.

אזא חוצפה, יעקל דעם סמיד'ס זון פאר= בייטן אויף אהרן לוריע, האט מען ניט געקענט פארשראגן.

די יוצר מטרתים האבן זיך געמעמן צום אלטן געווער און געפסרט דער בעגירונג, אז די רעוואלוציע מיטן סטרייק און זעלבסטוץ

איז מטה טאלאוויישטיק'ס ארבעט. זיי האבן אריינגעמיטט אויך 12 ציונים.

מטה ס. האט מען ביי נאכט ארעסטירט. די 12 ציונים האבן מען פארבאטן ארויספארן פון סטאט, ווייל זיי זיינען אונטער פאליציי-אויפזיכט, איך האב דאן געבייט 2 פוטערס פאר פיניע מאנדלבוים און דעם לערער ווילענטשיק יעצט אין תל-אביב, זיין נאמען איז בהרב). מאנדל= בוים'ס מוטער איז דאן צו מיר געקומען מיט טרערן און געבעטן ניט נייען דעם פוטער, ווייל מען האלט ביים ארויסטיקן איר זון. אלץ צוליב דעם ציוניזם.

מטה טאלאוויטשיק'ס שוואגער ברוך אין דאנע זיינען געפארן קיין פעטערבורג. פינסקער דעפוטאט ראזענבוים האט געראטן, אז מטה'ס ווייב זאל זיין ביי טטאליפינען און בעטן מען זאל אנפרעגן אין פינסק [illegible] ביי דער פאליציי, וועט מען ווישן דעם אמת.

ס'האט געהאלפן. מען האט טאלאוויישטיקן באפרייט נאך דריי חדשים. דער יחיאל טטלענאוו האט זיך אין פעטערבורג מסתדל געווען פאר די 12 ציונים.

מען האט ארויסגעפאדערט דעם מורטה פון חובבי ציון ביי דער רעגירונג מטה חיים עליאסבערג, און מען האט די 12 ציונים באפרייט. די טמחה וועל איך ניט פארגעסן.

יעצט האט זיך טאלאוויישטיק געגנומען אב= רעכענען מיט דער באנדע. ער איז געפארן אין מינסק און איבערגענומען די קראבקע פון דעם תקיף. די ציונים האבן אים געהאלפן און ער איז געווארן אויפזעער איבער דער טעכניטער טולע. אין 1910 יאר איז אהרן לוריע גע= טטארבן. מטה ט. איז געווארן אויף זיין ארט דער אויפזעער אויף באנק ווזא אימבי (גע= גענזייטיקן באנק).

אין 1915 יאר די רוסן ארויס פון
אין 1915 יאר זיינען די רוסן ארויס פון
פינסק. די געזעלטאפט "ראסיא", די באנק, און
זיין דאמפפער זיינען אים צוגענומען געווארן.
פון קראבקע איז ער בדלות געווארן. זיינע
אנגעשטעלטע האבן געהאט זייזער מיט געלט
און ער האט ניט געהאט אויף אחודש לעבן. זיינע
גוטע פרייטט זיינען זיך צופארן, צוזאמען מיט
די רוסן. פון 40.000 אייבוידנער איז געבליבן 8
טוזנט. פיל מענטן האבן די דייסטן ארויסגעטקט
פון פינסק.

קיינער האט ניט געוואלט בלייבן אין דער
באטאטענער פינסק ווו די קריגס-אפעראציעס זיי=
נען געווען ביים שטאט. זיינע 2 זין האבן
שטודירט אין חארקאווער אוניווערסישעט און
ער איז געשטארבן א עלבדער אין פינסק. נאך
אים זיין פרוי.

דאס הייסט - אומגליקליך איז דער וואס
אלע האבן אים ליב....

אברהם לייזער דער וואסערטרעגער

אברהם לייזער דער וואסערטרעגער איז
געווען א ייד אן חכמות.

ער מיט צוויי ארבעטער האבן געטראגן וואסער
אויף קארלינער נישטאט.

איין ארבעטער האט געהיסן משה "טעלעפעשטע",
וויל בעת ער פלעגט רידן האט זיך בא אים דער צונג
טעלעפעשטעט אין מויל - און איז די באנצע יארן געווען
זוי געטריי, וויי אייגער פון דער פאמיליע.

דער אנדערער ארבעטער איז געווען א גוי.

אברהם לייזרס וויב מאכליע-ריזל איז געווען אן
אשת-חיל. זי האט געהאט א שם אלס א גוטע און א פרומע.

זיי האבן געהאט אן אייגענע הויז אין דער
שמאלער גאסל, וואס האבן געווינט די צוויי בייגל-
בעקער. די גאסל, וואס פירט צו קארלינער תלמוד-תורה.

אין שטוב איז געווען א "מחיה" פון מילכיקס,
אין געשמיט האט מאכליע ריזל מיט אירע מילכיקס.

ארימע שכנים האבן געהאט א חזקה, נעמען בא
מאכליע ריזלן, דאנערשטיק, סוראווישקע אויף
מילכיקע קיכלעך. מען זאל זיי מעגן עסן אן געוואסן.

דער שפייכלער זייערער מיט די מילכיקס איז
געווען מיטן פנים צום תלמוד-תורה, און די ארימע
יינגלעך פון תיית פלעגן בעת דער הפסקה קריגן א
ביסל מאסליקע אן געלט.

אברהם לייזער מיט מאכליע-ריזלען זענען
געווען זייער צופריידן מיט זייער גורל, און זיך
קיינמאל נית געקלאגט אויף זייערע טוערע ארבעט.

זיי האבן געהאט דריי טעכטער, און זייער
גאנצע ארבעט איז געווען ארום די מילכיקס.

די גאנצע געזינד איז געווען בא אלעמען באליבט.

איינמאל איז אברהם ליזער אריין צו זיין שכן ר' אברהם איטשע שאך דעם "שריבער" (אזוי האט דאן געהייסן א בוכהאלטער) בא וועמען עס איז געזעסן אין דירה ר' ליזער איטשע דער מסגיח פון קארלינער תלמוד-תורה.

ביידע - דער בעל-בית און דער שכן - פרומע יידן און גרויסע לומדים.

עס איז געווען פרייטאק בייטאג.

אברהם ליזער בריבגט די לעצטע פאר וואסער, אין זאגט: "בא מיר איז סוין שבת, און בא מיין משה'ן אייך", נאר דער גוי טראגט נאך וואסער אין עטלעכע גויאישע הייזער".

"וואס מאכט איר, ר' אברהם ליזער?" פרעגט אים ר' אברהם איטשע.

- איך האב צום רבונו של עולם גאר ניט. - אדאנק גאט ביז איצט; איך בעט אויך וויטער ניט ערגער. נאר מיין מאכליע-ריזל..."

- ?

"מיין מאכליע ריזל, זאל געזונט זיין, האט ער צו אים טענות, איך בעט גאט, זי זאל ניט פארזינדיקן.

איך גיי איצט א הים מקבל שבת, זיין, וי גאט האט געבאטן. ניט ערגער וי בא אלע יידן. פארטשערט זי מיר צו ליכט בענטשן. זי וויינט אזויוי ערב יום-כפור.

וואס איז?

זי זאל האבן קינדער זכרים ביים טיש - וואלט זי געהערט דריי מאל קידוש, און זמירות און בענטשן מיט מזומן - - - .

מיט וועמען זיצט זי אבער אזי ביים טיש?
מיט משה'ן וואס קען אפילו קיין קידוש ניט מאכן?!"

— "גייש א היים ר' אברהם לייזער, זיש
מקבל שבת — עס וועט זיין גוט. זי וועט סוין מער
ניט וויינען צו ליכט בענטשן. מאכלי'ע-רייזל וועט
מן הסתם זיין ביי אונז וועלן מיר זיך דורכשמועסן".

זאגט ר' אברהם אישטע.

מן הסתם וועט זי אריין גיין?

אן שבת איז זי טאקע א הין אריין.

פרעגט איר ר' אברהם אישטע "דער שרייבער":
"זאגט, מאכלע רייזל — מיין טאכטער דערציילט, אז
זי האט געהערט פרייטיק צו ליכט בענטשן ווען מען
דארף מקבל-שבת זיין מיט שמחה, וויינט איר גאר.

איר זענט דאך א פרומע און א גוטע און א
קלוגע, זאגט זשע מיר: "האט איר פון אייערע טעכטער
בזיונות?"

מיר קענען זיי פאר ערלעכע יידישע טעכטער און
געראטענע.

צו וויסט איר, אז טעכטער זענען בעסער
פון זין? — יינגלעך וואטערע מען האט איז פארפאלן,
אבער פאר מיידלעך קענט איר נעמען איידימס די גרעסטע
לומדים — און בפרט אייערע טעכטער.

אט זעט נעבן אונדז, סכנים, לייבעלע אטר'ס
דער בעל-עגלה — האט דריי זין פורמאנעס, און דריי
איידימס, זענען זיי רבנישע זין, לומדים, געראטענע
און קלוגע.

איין איידים, מיר פייקאו, איז "זבארשטשיק"
(פרנס-חדש) אין קארלין. דער צוויישטער, קלמן גינזבורג
האבן די גבירים אים געמאכט פאר א בעל-בית אינער
קארלינער הקדש.

איר קענט עס אויך האבן, ווייל אייערע טעכטער זענען נאך פיל גערעטענער פאר ליבעלע אשר'ס טעכטער".

וואס זשע זאגט איר מאכליע-רייזל?"

"איר ווייסט דאך - ענטפערט מאכליע רייזל - אז א גאנצע וואך איז מען ברוך השם פארהארעוועט; פרייטיק פארנאכט, מען ווערט רויק, דערמאן איך מיר ווער עס זיצט בא מיין טיש.

בא מיין שאטן, שבת, איז געווען "שטון און שמחה". מיינע בריידער לערנער ... - די שבת'דיקע זמירות געדיינק איך נאך ערשט".

"ווייסט איר וואס, מאכליע רייזל - זאגט איר ר' אברהם איטשע וויישער-שבת עסט בא אייך קיינער ניט?"

"ניין? - א גאנצע וואך עסן יינגלאך פון תלמוד תורה, און שבת - קיינער ניט".

אם כן וועל איך בעטן מיין סכן, ער איז דאך מסגיח, וועט ער אייך אעבן א גוטן בחור'ל פון תלמוד תורה - ובזכות דעם וועט איר האבן אמאל בא אייער טיש דריי אייגענע לומדים, נאר זאגט מיר צו, אז מער וועט איר בא ליכט-בענשטן ניט ווינען.

איר פארשטערט די קינדער, און דעם מאן, וואס איז א גאנצע וואך ווי אין גיהינום - קומט דער פרייטיק פארנאכט, פארשטערט איר אים אויך".

אז

זי האט צוגעזאגט, מעהוועט דאס ניט זיין.

די זעלבע וואך איז געקומען א יונגערמאן מיט א בריוו צום מסגיח, אז ער ווייל דא לערנען אין א סולכען.

ער איז געווען פון וואלקאוויסק, פון דער זעלבער שטאט וואס דער מסגיח.

אין
ער האט געלערנט /וואלאזטינער ישיבה, און געקומען
זיך פארפאלקאמען ביז ער וועט קריגן סמיכה.

דער מגיד האט אים באזעצט אין נייסטאט
טולכצן, באסטעלט פאר אים אלע "טעג" - און אויף
טבת צו אברהם ליזרן מיט מאכליע רייזלען.

זיין קעסטל מיט זאכן איז אויך געטאנען בא
אברהם ליזרן.

דארטן האט מען אים געוואטן וועט, פארכט,
פארצירעוועט - אזוי אז ער האט ניט געפילט די פרעמדקייט
ער איז געווען אזויווי בא אייגענע עלטערן און טוועטער.

נעכטיקן פלעגט ער אין טולכצן.

זיבט דער יונגערמאן האט אנגעהויבן עסן ביי
זיי, איז מאכליע רייזל געווארן אן אנדער מענטש -
הגם וויסנדיק אז ער האט אין דערהיים א וויב, און אז
ער לערנט דא ניט מער ביז ער וועט קריגן "סמיכות"
אייף רבנות פון ביידע רבנים (ר' אלעזר משה פינסקער רב
און ר' דוד קארלינער).

ער האט דא געלערנט עטלעכע יאר.

א דאנק אט דעם פרוט, דורך אים איז דארטן אין
טטוב געווארן א גייסט פון תורה, און אברהם ליזער האט
געטאן גוטע טידוכים.

אין דער ציט האבן חתונה געהאט צוויי
טעכטער טאקע מיט לומדים און טבת ביים טיט האט מען
אנגעהויבן הערן תורה.

איין איידים איז געווען חיים אליה' דער מלמד
פון גמרא, און דער צווייטער א לערער פון העברעאיט.

און די דריטע איז געווארן א כלה, אויך פאר א
לערנער.

דער פרוס האט נאך אלץ געגעסן בא זיי טבת.
זיי האבן אים ניט אפגעלאזן. - נאר אויף יום
טוב פלעגט ער גיין צו ר' יאסע עטינגער, אן
אנגעזעענער קארלינער גביר וואס האט געזאגט
א טיעור אין ניישטאט טול פאר אלע לומדים.

ער און גיטע זיין ווייב האבן קוים געפועלט
בא אברהם לייזערן מיט מאכלים ריזלען זיי זאלן
אים אפלאזן אויף יום-טוב צו זיי.

דאס איז געטען פורים תר"ל (1870).

דער פרוס - ר' איטשע האט ער געהיסן - האט
טוין געקריגן "סמיכה" פון ביידע רבנים און
געהאלטן בא אפפארן א היים באלד נאך פורים.

ענעם יאר איז פורים אויסגעפאלן אום זונטיק.

זונטיק פלעגט דער פרוס עסן בא מאיר פייקאוו
דעם "זבארטמטיק".

בא מאיר פייקאוון איז געווען א שטעדיקער
מנין, און אזוייוי דער פרוס איז געווען א בעל
קריאה - האט מאיר פייקאוו געבעטן ער זאל קומען
לייענען די מגלה.

דאס איז געווען פורים אין דערפרי.

איז טוין דער פרוס פארבליבן דארטן, ביז עס
האבן זיך אנגעקליבן א סך יידן לומדים און מען
האט פארבראכט.

דער פרוס זייענדיק צופריידן פון דעם, וואס ער
איז טוין מוסמך און פארט אינגיכן א היים,
געטרונקען "עד דלא-ידע" און ביז ער האט געחלטט.

האט מען אים אריבערגעטראגן אין זאל אויף דער קאנאפע און גלייגט אייז צו׳ם קאפ.

מען האט גלייך אראפגעבראכט פון קארלינער הקדש אברהם לעווי״צ׳ן דעם רופא, וועלכער האט אנגעזאגט ער זאל אין דעם טאג אין ערגעץ ניט גיין און ביז וואס וועט ליגן אים קאמפרעסן.

מען האט גלייגט קאמפרעסן, ביז ער איז אנטלאפן געווארן.

אלע זענען געטאנען איבער אים און געטראקן זיך.

דער פרוט איז אויפגעטאנען, און גאר ניט געווארט, וואס מיט אים איז געטן.

דער סאמאוואר איז געווען גרייט. געטרונקען טיי און געדאוונט מנחה.

נאך מנחה, מען דארף זיך זעצן צו דער סעודה - קומט נטע דער טמט פון בייטשאט טולכען נאכן פרוט נעמען אים צו ר׳ יאטע עטינגער, אויף דער סעודה.

אזוי וויי יום-טוב עסט דאך דער פרוט בא ר׳ יאטע עטינגער און הייבט איז דאך יום-טוב - געהערט דער אורח צו דער סעודה צו אים.

אבער מאיר פייקאו לאזט אים ניט אפ.

ער וועט אים ניט לאזן אוועקגיין פון טטוב, זאגט ער, וויל ער איז נאך טוואך און קען זיך פארקילן.

"עגמת נפש מיט שרעק - זאגט מאיר פייקאוו - האב איך געהאט גענוג. וויל איך ערטט האבן נחת; צוליב אים זענען אנגעקומען לומדים צו דער סעודה".

קריגנדיק דעם ענטפער דוכן טמט, זענען געקומען ר׳ יאטע׳ס ביידע זין יענקל און סענדער נאכן פרוט.

"דער טאטע האט געהייסן בעמען א רעמיזע (א סארט דראזשקע) און פארן צו אובדז, ווייל ער האט פארבעטן צו דער סעודה ר' העשקען (העשקע רוקח) און ר' ישראל איגר (ר' עקיבא איגר'ס אן אייניקל, אויף זיין באמען איז דא א טול אויף פרץ גאס זו הייסט ר' ישראל אייגערס טול)".

"וועט איר ביט גיין וועט דער ברודער מיכל אליין קומען".

אין דעם קומט אריין אברהם לייזער אין שבת'דיקן קאפטן מיט א פעלפעלפענער (א סארט פליוס) היטל און זאגט: "א גוט יום-טוב ר' אישטע. בא מיר איז דאך אן אמתער יום-טוב מיט א שמחה און שטוב. דעם חתן האט מען געבראכט צו דער סעודה, און די שאכטער איז דאך מיין מיזינקע - איר ווייסט דאך ר' אישטע".

רופט זיך אפ ר' מאיר פייקאוו: "איר זעט דאך אברהם לייזער, אז ר' אישטע איז געלעגן ביט געזונט פון בייסאג אן, און אברהם דער רופא האט אנגעזאגט, אז איבער נאכט זאל מען אים אין ערגעץ נישט לאזן גיין. - איר זעט דאך, אז מען וואלט פון ר' יאטע עטיבגער, און איך לאז אים אויך נישט גיין".

אברהם לייזער האט אנגעהויבן ווינען. - - -

" ר' אישטע! יענע טעכטער מיינע האבן געהאט א זכיה איר זאלט ביזזיין בא זייערע תנאים און אויף זייערע חתונות. אן איך איז גאר קיין שמחה ניט געווען. א דאנק אייך האב איך אזעלכע איידעמס געזומען. - די, אבער, האט שוין ניט די זכיה, אז איר זאלט ביזזיין אויף איר חתונה, ווייל איר פארט שוין אוועק, מוזט איר דערבער במקום חתונה זיין אויף דער סעודה. מיינע קינדער וועלן צום טיש ניט גיין אן אייך; און אויב איר גייט ניט, קומט באלד צוגיין מאכלייע רייזל."

דער פרוס זיצט און קלערט, און רופט זיך
אפ "פסקנט איר יידן וואס זאל איך טאן, ווי איז
דער דין, דער יוטר?" - און אברהם לייזער שטייט
און וויינט און זאגט - -

"זיי זענען לומדים, גבירים, בא זיי איז
אלע טאג שמחות, און איך האב מיין גאנצן לעבן
געווארט אויף דעם טאג, וואס איך האב דערלעבט,
עס זאל זיין בא מיר ביים טיש דריי קינדער
לומדים; און אויב ר' אישטע, וואס איז בא מיר
פינף יאר געווען, זאל פארן אוועקפאר ניט זיין
פורים צו דער סעודה בעת דער חתן איז דא - איז
א סימן אז אים שטייט ניט אן זיין בא מיר אויף
דער סעודה."

איז דער פרוס אויפגעשטאנען, און זיך
געווענדעט צום אנוועזנדן עולם אזוי. -

"זייט ווייסן יידן, אז נאך אייגע, אזעלכע
וועלכע מיר זעען ניט - וואלט אויף מיר: דאס איז
די תורה; און זי זאגט מיר, אז איך זאל גיין צו
אברהם לייזער דעם וואסער-טרעגער, וויל ווען
ניט זיין הויז וואלט איך צו אזא מדרגה ניט
דערגרייכט.

ר' אברהם לייזער! איך גיי צו אייך אויף
דער סעודה!" זאגט אייער וויב - אין מיין
נאמען - אז איך און נאך וועלן קומען".

"און איר גייט א היים אין זאגט אייער
שאטן - האט ער זיך געווענדעט אויפשטעלנדיק
זיך צו ר' יאשעס צווייי קינדער - "תורה מה
אומרת"...

פינף יאר - הגם וויסנדיק, אז איך האב
אינדערהיים א וויב - זאל געזונט זיין - האבן
זיי מיר באדינט ווי א קינד אן קיין סום מיין. -

כבוד התורה הייסט מיר אזויי טאן, נאר אויב
די צייט וועט ערלויבן וועל איך שפעטער קומען".

"און אייך - האט ער זיך געוועבדעט צו מאיר
פייקאוו - בעט איך אז איר מיט ר' קלמנ'ען (גינז=
בורג) - זאלט אויך קומען".

זיי האבן צוגעזאגט שפעטער צוקומען.

"וועו איר גייט צו ר' יאסע עטינגער וואלטן
מיר אייך ניט געלאזן, נאר וויי באלד, אז ניט קונקב=
ד'ק אויף דעם, וואס מ'האט אייך אייגעלאדן אין
אזוינע גרויסארטיקע ערטער האט איר דאך אויסגעקלי=
בן גיין צו אברהם לייזערן דעם וואסער-טרעגער -
זעען מיר דערמיט אויף וויי וויייט די תורה איז בא
אייך טייער, און מיר גייען דערבער".

בא אברהם לייזערן אין טוב האט מען זיך
טארק געגרייט אויפן חסובן אורח, וועלכער איז
סוין דא באמת א גאסט און וואס פארט נאך פוריים
אוועק.

ליכטיק, עס פינקלט אין אלע ווינקעלעך.

די לייכטער מיט די גרויסע הלב'נע ליכט
אויפן טיש, די היינגליייכטער און אויבערטע רערן
פון היינגליייכטער אינדערהייך.

פון ביידע זייטן פענסטער לוסטרעס מיט
ספיגל-גלאז, און אויפן טיש ליגט זיך דער "סטאלצער"
קיילעטש וואס האט ניט געוואלט ארויס פון אויוון.
אן א מוליאר וואס האט צונומען די "אוטטע".

דער וואסער-טרעגער'ס הויז איז ווי פאר=
וואנדלט געווארן אין א צויבער-טלאס. א געשלייכער
חן איסגענאסן אויף אלץ, ווי די טכינה וואלט
געווט אין יעדן ווינקעלע.

אלץ אין שטוב שמעקט פריש און זויבערדיק.

עס הערט זיך דער ריח פון די זעלשענע פורים'
דיקע געקעכצן, וועלכע דערגייען צום נאז און רייצן
די אפעטיטן. דער סאמאוואר הוזטעט און ווי ער
וואלט אויף זיין סאמאוואר לטון געזאגט "פורים
איז הייבט, געסט וועלן זיין, ר' אישטע קומט באלד:
א גאסט טוין בא אונדז... ר' אישטע קומט.

אלץ אין שטוב זינגט א זמר לכבוד פורים,
און לכבוד דעם גאסט - ר' אישטע וואס דארף באלד
קומען.

--

מיט גרויס פאראד האט מאכליע רייזל אויפ=
געטומען די פרייליכע בטורה וואס אברהם לייזער
האט געבראכט, אז ר' אישטע קומט באלד אויף דער
סעודה; און צו אים וועלן קומען אלע לומדים פון
שטאש, כדי פארברייגען צוזאמען מיט ר' אישטען
צו דער סעודה.

"אש צוואס מיר האבן זוכה געווען א דאנק
ר' אישטען. - צו די טענסטע טידוכים, און אז אלע
לומדים, טייטע יידן און גבירים פון שטאש זאלן
זיין אין אונדזער שטוב פורים צו דער סעודה".

די שכטער זענען געווען סיין אנגעטאן
און אויסגעפוצט אין צירונג, איבערהייפט די כלה-
מיידל וועלכע האט אויסגעזען ווי א בת-מלכה; און
איר חן - א חן פון א כטר'ער יידישער טאכטער - און
געווען ניט צו באשרייבן.

די איידים'ס זענען זיך ארומגעגאנגען און
צוגעברומט א נגונ'דל זיך געפלפולט און מיט
אומגעדולד געווארט אויפן גאסט.

ר' אברהם לייזער איז ארומגעגאנגען א הין און צוריק אינערן שטוב. און שרערן פון פרייד האבן גערופן פון זיינע אויגן און אראפגערופן אויפן שבת'דיקן קאפטן.

"גרויסער גאט! מיט וואס האב איך עס אזויפיל פארדינט? צו גיסטו מיר א מאל ניט אפ מיין שכר אויף דער וועלט?"

"אז בא מיר אברהם לייזער דעם וואסער- שרעגער זאלן זיין אזעלכע גענסט - אזעלכע גענסט..."

נאר איבערהויפט שמחה איז געווען בא מאכלי"ע-רייזלען.

די סעודה

ר' יצחק מיט זיינע חברים זיינען אריין מיט א "גוט יום טוב". גלייך צום טיש, "שולטנת 'עקב" געזונגען. מען עסט, מען טרינקט. ר' יצחק בעט דעם חתן נחמן רייזן מעניבא דיומא. ער האט זוין געוועזט. ר' יצחק האט אים אקוט געגעבען. מאכלע רייזיל מיט די טעכטער טיינען פון פרייד.

מיכל עטינגער איז אעקומען נאך ר' יצחק'ן. ער האט אים געבעטן זיצן זיך. "באלד וועלן מיר גיין". ר' יצחק איז אויפגעטאנען:

"רבותי! איך מוז זיך זעגענען מיט אייך, מיט דער שטוב זייער טוער, נאר איך מוז אוועק פארן. דער חתן נחמן קומט אן מוז איך צופאסן א מאמר פון אונז ביידן און דער גמרא: "רב יצחק מיט רב נחמן זיינען געזעסען בא א סעודה, האט מען געבעטן רב

רב יצחק'ן ער זאל רייִדן אגדה. האט ער זיי געזאגט, אז יעקב אבינו לא מת. פרעגן זיי: מען האט דאך אים געפאלמעסט און באקלאגט? זאגט ער זיי: אזוי ווי זיינע קינדער לעבן, לעבט ער אויך.

א טעה האט ער געהאט. ער האט אלעמען אזוי בעגיי'סטערט, אז ער האט זיי אריס געצויגן פון עמק הבכא אין עולם השמחה. ליהודים היתה אורה ושמחה.

די פנים'ער האבן בא אלעמען "געטיינט פון שמחה. פלוצלינג האבן זיך אריינגעטארט 2 קאפעלעס מוזיק מיט א בראבאן און דער גאנצער עולם איז אריס מיט א רקוד אקראהאד. און ר' יצחק מיט אברהם לייזערן מיט די איידעמס און מיטן חתן אין מיטן. מאכלע ריזל מיט די טעכטער טטיין אין טיר פון א חדר און מאכליע ריזל ווישט מיטן פארטוך די אויגן פון טמחה.

גיט ר' אברהם אישטע א געטרייי: "מאכליע ריזל, איר ווייניט טוין ווידער? איר האט דאך מיר צוגעזאגט מער ניט ווייניען איר זעט ווער עס טאנצט בא אייך אין שטוב, די גרעסטע לומדים, גאונים פון פינסק. וואס האב איך אייך געזאגט?, אז טעכטער איז בעסער ווי זין. און ר' יצחק האט פארענדיקט: "במהרה ישמע בבית הזה קול שטון וקול שמחה קול חתן וקול כלה". אט אזוי האט זיך פארענדיקט די סעודה בא אברהם לייזער דעם וואסער-טרעגער.

מער זעט מען דאס ניט היינט.

צוויטן די געסט זיינען געווען: די 3 זין פון ר' חיים מתמיד קארלינער, ר' יצחק (ער האט מיסד געווען אין ירושלים די ישיבה "עץ חיים" אויף זיין טאטנס נאמען), הרב ריינס מליד, ר' עקיבא איגר (א אייניקל פון בארימטן ר' עקיבא איגר. זיין פאטער ר' ישראל איגר איז געזעסן אין קארלין) דער ראש ישיבה, דער מסגיח און מיכל אטינגער גבאי אין תלמוד תורה אלע לומדים פון טשאט און גבירים.

דער הורביץ

דער ערטסע דאקטער מעדיצין איז געווען הורביץ. אריין געפארן קיין פינסק און געגעבן אפיטן, אז פון 8 א זייגער ביז 10 איז דער פרי בעמט ער אן קראנקע אין פינסק. און ער איז טאקע געווען א גוטער אקוטער-דאקטאר. און מ' האט דער לעבט אז מען קען מיטן דאקטאר רידן מאמע לטון. ער האט אין טטאט געקריגן א נאמען. מען האט אים אין קארלינער הקדש פאר א דאקטאר געבומען. גבריאל דער רופא האט אים א דירה גע זוכט אין מיטן טטאט פינסק-קארלין און געפונען בא יוסף האלפר.

דער דיר מיט גבריאלן זיינען געגאנגן זען די דירה. פרעגט דער דאקטער: "א סוכה האט די דירה?" לאכט האלפער: "פאראן דעם טוערס א טוכה, א גלעזער= נע בא מיר". - "ניין, איך מוז האבן א סוכה אין מיין דירה, דעם בעסטן חדר. לאכט ניט, אלפער, מיין פרוי וועט ניט גיין אין א דירה אן א טוכה. דער יום טוב טוכות איז בא אונז דער אייבציקער וואס איך פארבריינג די טעג אין סוכה. א דאקטער האט דאך ניט קיין טבת און קיין יום טוב, קיין מאל! ביי נאכט אויך ניט, איז די 7 טעג טוכות פארבריינג איך מיט מיינע בעסטע געסטע". - "וואס עפעס טוכות? פאר וואס ניט פטח? פרעגט האלפער.

- "דא ליגט טוין א טוד: סוכות אז מיין בערטע וועט זיין, וועט זי איך מיט די גענטע דערציילן. זי געדינקט בעסער".

- "אויב אזוי, איך באדארף במילא מאכן א רעמאנט, וועל איך שוין מאכן א טוכה פון בעסטן חדר. א וואריימע א סיינע." אזוי איז געווען. געמאכט א טיינע דירה מיט א סוכה. די וויב מיט א קינד איז געקומען. אריין צום בעל הבית זיך באקענען און באדאנקען מאר דער טוכה.

זאגט האלפער. - "דיר הורביץ האט מיר געזאגט, אז איר וועט מיר זאגן דעם טוד פון דער טוכה."

— "מיר ווילן אז איר זאלט טוכות איין
זיין פון די געטס בא אונז וועט איר וויסן".

עס איז געקומען סוכות. פון 8 אין דער פרי
האט דער דאקטער געענטפערט ארימע אן געלד. ביז 12-
אין טפיטאל ביז 2 אין טאג. מער ניט. געבעטן אלע
רופאים אים לאזן רוען. אירע א מוטער איז אויך
געקומען אויף דעם יום טוב. די סוכה אויסגעצירט,
געטס זיינען געקומען: האלפר מיט ביילען מיטן טוואגר
ט. רבינאוויץ. מען פארבריינגט. בערטא פארטייט,
אז מען ווייל וויסן דעם סוד.

זאגט בערטא:

— "איך האב געענדיקט א זענסקע גימנאזיום
8 קלאסן און געוואלט לערנען ווייטער, האט מיין
פאטער געזאגט: מער ניט. בין איך געזעסן אין
טוב איבער ביכער. בא מיין טאטן איז א האלץ
קאנטאר פון טעגדיק מעקלארעט. טוחרים פון
וועלדער, האלץ. און איך האב זיי אלעמען געקענט.
איך זע איין מאל א יד קומט, און ניט קיין
באקאנטער און רעדט מיטן טאטן מיט דער מאמע אזוי
ערנסט און ווארפט מיט די הענד און זאגט, אז ער האט
א נטיקן פון יחוס און איך דערקען, אז עס האנדלט
זיך ניט פון האלץ. איך פרעג ניט און מיר זאגט
מען ניט.

איין מאל קומט מיין פאטער פון קאנטאר אין
טוב און זאגט מיין מוטער אז מטה הורביץ ווייל
דינגען די דירה, וואס דער טכן האט באפרייט.

פרעגט מיין מוטער: ער האט קינדער? זאגט מיין
פאטער: ער האט איין זון, וואס ענדיקט דאקטער.
גאנץ גוט, זיי האבן זיך אריין-געקליבן און
מיין מוטער האט זיך מיט זיין מוטער אזוי אויפ-גע=
לעבט, אזוי ווי טוועסטער. דערציילט זי, אז ער
וועט אויף פעריען אויך ניט קומען, אזוי ווי ער
האט טוין געענדיקט אין ארקאוו דאקטער, און ער
איז אסיסטענט ביים פראפעסער פיראגאוו. עס איז
אוועק ביז פאר יום טובים. ער טרייבט, אז אויף
טוכות קומט ער. נאך יום כפור איז ער געקומען.
מיין פאטר האט זיין פאטער געזאגט, אז ער זאל
קיין טוכה ניט מאכן. ער בעט אים אין זיין טוכה.

ער אי"ז ג'קומען ערב טוכות. מ'זאל פאטר האט אים
גע זאגט: "ר' מטה! גוט ליב אייך מיט אייער גאסט.
ר' מטה, אפטר ווילט איר בעטן אייער זון ער זאל
קומען אין סוכה עסן. וועלן מיר האבן א מזומן
צום בענטשן. איך וויל — זאגט ער — הייבטשיקע
קינדער.. א דאקטער.. צו ער וועט וועלן ניין. לערנען
האט ער מיר געבוג געקאסט אפילו גמרא און העברעאיש.
איך וועל אים בעטן. — איר וועט אים בעטן — וועט ער
ניין.

יום טוב אין אונט, מ'זאל טאטע איז געקומען פון
טול, גייט אין טוכה. די מאמע גייט אויך קידוש הערן.
און קומט אין טטוב אין זאגט צו מיר: "אונזער טכן
איז געקומען מיט זיין זון, דעם דאקטער, ער פארטייטש
די טוכה, די דינסט האט ארין געטראגן פיט און זאגט
אויך: "א פייגער דאקטער, מען באדארף אריין טראגן
קאמפאט, זאגט די מאמע, בערטע! טראג דעם טאטן, די
קאמפאט. איך האב גענומען די טוך אייף די אקטלען
און אריין-געטראגן די קאמפאט. מ'זאל פאטער האט
מיר באקאנט. "בערטע, דאס איז מטה'ס זון — א
דאקטער. ער האט זיך אויף געטטעלט און מיר געגעבן
די האנד און געזעסן בי"ז מ'זאל פאטער האט אפגעגעסן
און ארוים פון טוכה.

אויף מארגן איז געווען זייער א טייגער טאג, זי
זאגט מיר מ'זאל מוטער: בערטע, הייבט איז א זומער-
טאג, א טייגער. מיר וועלן ביידע אויך עסן אין
סוכה. ביים עסן טמועסט מ'זאל פאטער מיט דעם דאקטער
וועגן א חארקאוו, אז קיין יידן טארטן ניט
זיין. און ער רעדט אויך. זע איך אז מ'זאל פאטער
און מוטער טלינגען זייגע וועגטער. איך האב אויך
מישן אים גערעדט פון אונזערטשעט זאכן. מיר
האבן זיך אזוי פארטמועטט, אז מיר זייגען געבליבן
אין טוכה אליין ביידע. אויף מארגן נאך וואטעס,
האבן מיר זיך פארטמועטט בי"ז מ'זאל מוטער איז אריין
און אונז גערופן טיי טרינקען איך האב טוין אים אויך
מיט גערופן. זיין מוטער איז אויך געווען ביי טיי.
מער האבן מיר זיך ניט געזען.

סמ'ב'-עצרת הא. זיין פאטער איז געבוסטן
אין טול. מיין פאטער האט אים מכבד געווען
מפטיר. די טול איז איבעראטט געוואָרן. סמחת
תורה איז דער עולם געקומען פון טול צו אונז.
פרעגן זיי: וווּ איז דער נעכט־קר בעל מפטיר.
איז מיין מוטער געגאנגען אים איינלאדן. מיין
פאטער פרעגט מיר ווו איז די מאמע? זאג איך:
זי איז געגאנגן רופן אבראטן. גיי, בערטע, רוף
איר, מענטן זיינען געקומען. איך גיי. אין זאג
איר: מענטן זיינען דאך געקומען און דו ביסט אוועק
פון טטוב.

- בעדטע, אבראטע וויל ניט גיין.

- מאמע, דו גיי אין טטוב. ער וועט גיין.

- אבראטע קומט! יידן פרעגן ווו איז דער בעל-
מפט ר.
- איך בעט אייך, בערטע, איך האב מיט זיי
קיין טפראך ניט. איך וועל זיך ניט פילן באקוועם,
איך וועל טפעטר אריין גיין.

- איר זעט דאך, אז זיי ווילן אייך זען.
אבראטע איר גייט. טא קומט טוין!

ער איז אריין. דער עולם האט מיט אים טוין
פאבראכט און דער טוחט האט מיין פאטער געזאגט:
ר' טמואל, אזא בחור מעגט איר פאר אייער טאכטר
אויס קלייבן, טיירער פון הייגטיקע סוחרים. און נאך
סוכות איז געווען תנאים. און ער איז אוועק
געפאָרן. אין חגא זייערן, איז ער געקומען און
סאיז געווען א חתונה. איז בא אונדז בעטטאטן
געוואָרן, אז קיין גאלד האט די סוכה פאר סדכנות
ניט געגומען. מוזן מען איר אפגעבן דעם כבוד
פארבריבגען בא איר די צייט. יעצט פארטטייט איר
דעם סוד. זייער טיין און יוטרדיק. איר זאלט
זוכה זיין אין סוכה האבן זמן טמחתנו מיט אלע
יידן. אמן." -

די משפחה ממתקים

אין פינטק אי'ז געווען א גרויסע פאמיליע ממתקים. זיי זיינען געווען ברעג בעלי-עגלות. זייער ארנטליכע זומער אין סעזאן פלעגן זיי פארדינען פון פופצן ביז צוואנציק רובל א טאג. אן אונגעהויערע טומע פאר יענע ציטן.

דער ערטסטער פון די ממתקים האט געהייסן לייזער. אדער מיטן צונאמען לייזער ממתקים.

זיינער אנאיניקל האט מיר דערציילט פון וואנען בעמט זיך צו זיי דער נאמען ממתקים.

זיין זיידע לייזער פלעגט א גאנץ יאר דאונען אין טיווער טולכען, נאר ימים-נוראים - אין קאר= ליבער גרויסער טול.

ער פלעגט זאגן אז ווער עס דאונט ניט ימים-נוראים אין קארליבער גרויסער טול וויייס גארניט פון ימים-נוראים.

נאכן לייַ ענען בריבגט מען א קינד אויף בריתו של אברהם אבינו, און א מאל צוויי און מער אויך. דער רב ר' שמואל אביגדור אי'ז סנדקי און זעצט זיך אויפן כסא של אליהו. דער גאנצער טולהויף אי'ז דאן פול מיט יידן און פון אלע טולכענס וואוס מען מיט תקיעות ביז איבער די בריתן.

נאך די בריתן פלעגט ר' שמואל אביגדור דער בעל-מסדר, און ר' הערצקע נחמנ'ט, דער בעל-תקיעה, אריינגיין אין דער אנטקעגנדיקער מקוה זיך טובל זיין פאר תקיעת טופר.

געקומען צוריק אין טול אריין זיינען ביידע געגאנגען צום באלעמער. פריער דער רב און נאכער דער בעל-תקיעה. רייבן די העגט און ציטערן פון איטה אזויוי אין א בערגענדיקן פראסט, אז אויף אלעמען פלעגט פאלן א פחד.

ביז מ'האט דערלעבט אז ר' הערצקע האט א געטריי געטאן "סן המצר קראתי "ה" ן ווי אדונער אי'ז א דורכגעפלויגן אין טול. אזוי אלע פסוקים.

אזוי אויך נאך תקיעות, אז ברוך קארלינער האט
אנגעהויבן זאגן "אשרי העם יודעי הרועה" און נאכער
דעם "הנבי העני ממעט", עס זיינען טויזן קיין כחות
ניט געווען פון די טרערן, וואס דער גאנצער עולם האט
געלאזט און אויך די ווייבער פון דער גאלעריע אינדערהויך.

זיינע מלכויות, אז ער פלעגט זאגן: כבקרת רועה
עדרו, האסטע געפילט ווי א פאטוך טיף אין וואלד אויף
א פיימל רופט זיינע שעפסן - די צאן קדשים...

און זיינע זכרונות! אז ער פלעגט זאגן "הבן
יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים" - האט זאך געדאכט
אזוי ווי אן אלטער פאטער האלט זיין בן-יחיד אויפן
שויס, שפילט זיך מיט אים און קוועלט אן פון אים. בעת
מעשה שיינען בא אלעמען די פנימ'ער און עס ווערט
ליכטיק אין די אויגן.

צו טופרות שפילט ממש מוזיק.

און " ביום שמחתכם" ווען ער האט געזאגט,
וואלט זיך וועלן אלע זאלן אויפשטיין אנגעמען זיך מיט
כחות און אוועקלאזן זיך אין א שכחה'דיקן שאנק ארום
בימה. -

דריי דעם זיינער געענדיקט דעם דאווענען, און
פינף קומט מען צוריק מנחה דאווענען און גיין צו
תשליך מיטן רב און מיט ר' הערצקע נחמנ'ס. נאך תשליך
צוריק אין טול זאגן תהילים און מעריב דאווענען.

אזוי הארציק און יידישלאך פלעגט אויך
אדורכגיין דער יום-כפור אין קארלינער גרויסער טול.

מיין זיידן האט זיך אזוי געוואלט אין ימים-
נוראים אן עליה. נאר ווי קען ער א בעל-עגלה זיך
דערלאגן דערצו אז אויבנאן טטיין אזוינע "בערן". -

עס איז יום-כפור צו מנחה. דער טמט רופט אויס:
צען גילדן מפטיר יונה. מען האט אריינגעטטינען ביז
אכצן.

האט זיך מיין זיידע "אדוואזטעט" און
אויסגערטיגן: דרייסיק גילדן.

אין אויבן-אן איז געווארן א געלעכטער. פרעגט
ר' שמואל אביגדור: ווער האט געזאגט דרייסיק
גילדן? גייט מיין זיידע ארויף אויפן בימה און
זאגט: איך, רבי, גיב דרייסיק גילדן. און נאך הבילה
גיב איך גלייך די ממתקים. - זאגט דער רב: ר' ייד,
דער מפטיר בלייבט פאר אייך. און מיין זיידע איז
געווען מפטיר-יונה.

נאך דער תקיעה האט ער געטיקט דעם זון און
געבראכט דריי זילבערנע רענדלאך. דאס איז געווען
דרייסיק גילדן.

נאך הבדלה האט ער אויפן בימה געלייגט די
געלט און זאגט: נאט אייך די ממתקים.

איז געבליבן מ מ ת ק י ם . -

אין ארון קודש

ס'איז פריי שאג, שבת-חנוכה. אין נייו-שטאט טול. טוין נאכ'ן דאונען. נאר איין ייד, אלעצטער, פארענדיקט די דראביסקעס פון דאונען-א קצב איז ער. דער טמט וויסט איבער די לייכטער פון עמוד און ר' יצחק דער פרום טטייט מיט דצר גמרא אין ווינקל - ארון-קודש פארטיפט אין א מהרש"א, ווייל טוין ענדיקן און מקבל-טבת זיין.

פלוצלינג גייט אריין אמיידל מיט א טוך איבער'ן קאפ, גייט צום ארון-קודש מיט די טרעפ ארויף עפנט זי אויף דעם ארון-קודש, און בראכט אויס אין איאמערדיקן געוויין:

"רבונו טל עולם! דו האסט אונדז אנגעזאגט: והדרת פני זקן, ווי זטע קענסטו זען, ווי די אלטע פאטער און מוטער טרינקען זיך אין טרערן; זעענדיק, ווי זייער בן-יחיד ליגט אויפן טויטן בעט און ראנגלט זיך מיט'ן טויט? דו האסט דאך טוין בייי 7 קינדער צוגענומען, דו אל רחום וחנון! ! האב רחמנות אויף מיר, דו ווייסט דאך, אז איך בין א יתומה, די מוטער האסטו צוגענומען בייי מיר, און מיר קענען זיך נאך אלס קינדער, אזוי ריין, ווי מיר זייענען ביז איצטער געווען אזא רייבעם און טייבעם לעבן, ווילן מיר, אז אונדזער מקלט זאל זיין א צניעות'דיקע, טייבע, ייִדישע היים, און ער האט דאך נאך קיינעם קיין טלעכץ נים גענאן, טא טיק אים ארפואה טלמה, דו ביזט דאך א בורא רפואות!

און אויב רבוטיע זיין פסק דין איז, אז ער האט חלילה נים מער קיין ארן, טא גיב אים אפ מיינע יארן, און לאז מיר נאר עטלעכע יאר, כדי זיך צוקענען מיט אים זיך נאר אויפ-קומען! - - -

טוש דער קצב אפרעג דעם טמט: - ווער איז זי? - מענדלס - זאגט דער טמט. - ווער איז

דארטן קראנק? ענטפערט דער טמט: - אברהם'קע
אנעווערט זון, דער בן-יחיד איז זייער טלאף
און זיי ליבן זיך טוין לאנג. זיינע עלטערן
טטערן, ווילן ניט דעם טידוך. - אהא, פארא
ליובאוויטש - אין ארון-קודטו?! - - גייט צו
דער קצב און טוט אריס פון איר די טון: -
חצופה דו! פארא ליובאוויטש פאלט מען אין
ארון-קודט אריין? - זאל ער פגרן הינט און
דו - מארגן! - -

איז צוגעלאפן דער פרוט און אים גוט
אויסגעזידלט: "איר תפילה איז העכער פון דיין
דאוונען". - איז צוגעגאנגען צו איר דער פרוט
און זאגט: טאכטערל, געבונג דיר צו וויבען!
דער זכות פון טבת, וועט דיינע טרערן ניט
לאזן אויסטרייקענען ביז דו וועסט געהאלפן
ווערן און אים טיקן א רפואה טלמה.

זי איז אוועק אהיים גרייטן טבת. אויף
נייטאג - האט ארודער געטאן: אמיידל פאר א
בחור - אין ארון-קדט!...

פארנאכט, מען האט זיך צונויפגעזאמלט
מקבל-טבת זיין. נאך מעריב, פרעגט מען ר'
יצחק'ן דעם פרוט: איר זייט דאך דא געווען
בעת-מעטה? - וואס פרעגט איר, וואס דער קצב,
דער עם-הארץ האט מבייט געווען א תורה. -
אונדזער מאמע חנה האט קיין טענערע תפילה ניט
מתפלל געווען פון אט דער מיידל. טטעלט אייך
פאר, פון קינדווייז אן זיך געקענט. אזא בחור
מיט א טם-טוב. וואס אלע ליבן אים, זאל זי
אים ניט ליב-האבן? -

אונדזער פאטער יעקב האט זיך איך רחלען
אויפ'ן פעלד, לעם די טעפטן פארליבט. אונדזער
מטה-רבנו האט זיך מיט צפורהן לעם ברונען
באקאנט; אונדזער גרויסער תנא רבי עקיבא,
האט זיך פארליבט אין כלבא טבוע'ת אטאכטער
אן קיין טדכן.

אויף מארגן, שבת נום דאונעזן האט ר'
יצחק געפרעגט דעם רופא: - וואס עס מאכט יונה?
ענטפערט אברהם נער רופא - מיר דאכט זיך, אז
ביי נאכט איז געווען דער קריזיס. איך וועל
בריינגען די דאקטארים וועל איך ווייסן. נעכטן
איז ער געווען אגעטאכט אבענער. איך זע, ווי די
אויגן ביי אים, קווישלען זיך. זי איז טוין
געווען ביי מיר.

די דאקטוירים, האבן באשטעטיקט, אז דער
קריזיס איז טוין ביי נאכט אריבער. און ער איז
טוין אויסער דער סכנה.

און אוואך ארום איז דער פרוס מיטן
רופא אריין מבקר חולה זיין. ערשט ער זיצט
טוין אין בעט.

ר' יצחק פרעגט אים: - ווען זע איך דיר
אין טול צו מפטיר? זאגט יונה: - אז איך וועל
לעבן, וועל איך זיין אין טול.

מען האט געטעלט קידוש. זאגן זיי: -
מיר זיינען געקומען צו יונה'ן מבקר חולה זיין.
אגב ווילן מיר זען א טוב, וואס לעם איך אין
סכנות, אין איר, זאגט ר' יצחק, געפינט זיך א
מיידל. מיר איז א חידוש, וואס איך קען איר
ניט, געזען האב איך איר ניט, נאר איר תפילה
אין ארון-קדש - האב איך געהערט!

זאגט אברהם: איך קען איר, נאך אייגע
ווי זי איז אין פינסק ניטא! נאר יונה איז
אויף איר א מבין! - - -

זאגט אברהם דער רופא צו זיי: איר מוזט
איצטער נעמען אקראנקן-טוועטער צו אים, מען
זאל אים גוט פלעגן. ענטפערט דער פאטער:
כ'וואלט עס אויך געוואלט, אבער ווו נעמט מען
עס? ענטפערט אברהם: עס איז פאראן; אט די
מיידל, וואס האט אים מיט אירע טרערן אויסגע=
קלאגט, זי מוז לעם אים זיין, זי וועט אים
געזונט מאכן! זאגט זיין מוטער, זי וועט דען

וועלן גיין? ענטפערט אברהם: אז זי איז געגאנ=
גען פאר אייער בן-יחיד און ארון-קודש מעגט א
איר גיין אליין איר רופן. זאגט איר, אז ר'
יצחק און איך - באדארפן זי, זייער נויטיק!

אז זי איז געקומען, פרעגט זי זיי:
וואס דארפט איר מיר? זאגט צו איר אברהם: טייבעלע
אזויוי דו האסט אים אויסגעווייגט
מיט דייגע טרערן מוזסטו אים אויך פון בעט
ארויסבעמען.

- ער האט עלטערן!

זאגט טוין צו איר זיין פאטער:
טייבעלע, עלטערן מעגן אויך א טעות האבן
אבער אובדזער יונה, האט קיין טעות נית
געהאט.

פרעגט טייבל: מען קען אים זען? מען
האט געעפנט די טיר. האט זי אגעטרייי געגעבן:
יונה! און - זיך צווויינט. אברהם האט איר צו=
געהאלטן, זי איז געפאלן אויף אטטול. האט
זיך יונה אויך צווויינט. - - -

זייבען זייגע עלטערן מיט געוויין
באפאלן איר מיט קוטן: טייבעלע, מיר האבן
דיר נית גענעבט; דו וועסט זיין בייי אובדז
א בת-יחידה, נית קיין טבור.

אברהם דער רופא האט זיי אלעמען בארויקט.
זי האט אים געזונט געמאכט. ער איז אראפ פון
בעט, געווען אין טול מפטיר. זיין פאטער האט
אייגנגעלאדן איר פאטער אויף קידוש. געווען
תנאים.

ר' יאסע עטינגער מיט גיטע-חי'ן זייבען
אויך געווען. די חתונה איז געווען בייי גיטען
אין שטוב.

די חופה איז פארגעקומען אין ני'-שטאט-
טול. אזוי האט ר' יצחק פארלאנגט, אום פרי'טאג.
מוצאי-שבת איז געווען א נסך, ר' יאסע האט
באזעצט חתן-כלה, מ' האט געטאנצט; כיצד מרקדים
לפני הכלה, כלה נאה וחסודה. געווען זיינען
אלע גבירים פון ני'-שטאט. געבראכט מתנות,
חפצים - דרשה-געטאנק. און ר' יצחק האט מען
באזעצט אויף א שטול. מוזיק האט געשפילט און
ער האט געזונגען, "אים חסיד בורא עולם בקנין
השלם, זה הבנין רחמיך, נכמרו בחגיגתי, כי
לטובה בונתי."

א פינסקער מיידל - פארקויפט

אין סטאמבול

אין יאר 1885 האט מען פארקויפט א פינסקער מיידל.

פון דארף פינקעוויטש, האט מען אויס=געטיקט דעם יידן: ישראל-פינקעוויטשער. איז ישראל אריין אין טטאט און איז געווארן א סמט ביי חברה-קדישא אויפ'ן בית-עולם. די פרוי איז ביי אים געטארבן, די טאכטער האט ביים מאטן ניט געוואלט זיצן. דינען - האט זי זיך געטעמט. האט זי געהאט א פעטער, לייבע זילבערמאן, א קאמאטן-טטעפער, איז ער אויסגעפארן קיין קיעוו. איז זי - די טאכטער מיט זיי צוזאמען אוועק.

אין קיעוו האט זי געדינט ביי א פאריקמאכער. איינמאל, ביי איר וואטן די טרעפ פון גאנצק, אין א פריטאק -גייט פארבי' איונגער-מאן און זאגט צו איר: אטיינע בלום און - וואקסט ניט אויף דעם ארט, וואס איר קומט! - וואס אינטערעסירט אייך, אייגענט=לעך די בלום?

אין אפאר טעג ארום, איז ער אריין אין דער פאריקמאכערסקע זיך ראזירן, און האט דערביי אויפגעלאזן אזיידן-טיכל.

אין א שאג ארום איז ער געקומען פרעגן וועגן דער טיכל - ס' איז דא - האט מען אים געזאגט. - וער איז די מיידל, וואס דינט ביי אייך? פרעגט ער. - וואס אינטערעסירט אייך די מיידל ? האט מען אים געפרעגט.

מיך אינטערעסירט זי זייער - איך וועל אריינקומען צו אייך טבת - וועלן מיר רעדן, האט ער געזאגט.

טבת אי"ז ער געקומען. האט זיך אויסגע=
פרעגט, ווער עס איז דאס מיידל, איר משפחה -
זאגן זיי: זי וואקסט פון זייער א גרויסארט=
קער משפחה, און איז א יתומה, טעמט זי זיך
אין איר שטאט, פינסק, לכן דינט זי דא אין
קיעוו, זי האט דא א פעטער.

איצטער, וועל איך אייך דערציילן, וואס
איך אינטערעסירט:

איך בין א גרויסער טוהר און ווייס אפאר
מיל אונטער קיעוו. איך האב א קאנטאר פון
תבואות. מיך האט געטראפן אנ'אומגליק: מיין
ווייב איז מסוגע געווארן, קיין קינדער האב
איך ניט. מיין ווייב ווערט אלע מאל ערגער.
מאכט הזיקות. קיין גט, ווייל זי ניט נעמען.
אבער רבנים האבן מיר טוין געגעבן פטורים
אז איך מעג חתונה האבן. איך וויל איר געבן
3000 רובל כתובה.

קיין רעכטע מיידל, וועט דאך מיר ניט
נעמען. אבי וועלכע, אנ'אויסווורף - וויל איך
ניט! בכן, אזא מיידל, א טייבע, וואס וויל
דינען, וואקסט פון א טייבער פאמיליע, וועמען
וועט זי נעמען? א שניידער, א טוסטער? ווען
קען זי קריגן אזא מאן, ווי איך בין?! אמת,
די ערשטע ציים קען זי ליידן אפאר טעג, אבער
דערנאך וועט זי זיין גליקלעך, ווייל אז
מיין ווייב וועט זען - אז איך האב אוויב,
וועט זי נעמען גט.

האט דער פארוק-מאכער געענטפערט, אז
ער וועט ריידן מיט איר פעטער. און דער
יונגערמאן, האט אים געזאגט, אז ער וועט אים
גוט באפרידיקן דערפאר.

דער פאריקמאכער האט דערציילט דער מיידל
וועגן דער זאך: - ער איז דאך א טייבער,
א רייכער און א געבילדעטער. אזא חתן צו
באקומען, מוז מען דאך האבן א סך סויזנטער!

הכלל, ער איז געקומען נאך אמאל. ער
האט אים באקענט מיט איר. זיי האבן זיך אנגעקוקט
און ביידע - געטמיי׳כלט. זי האט אים דערמאנט,
וואס ער האט איר געזאגט, וועז זי האט די טרעפן
געוואסן.

מען האט געזומען איר פעטער און זיך דורך-
גערעדט וועגן דעם ענין.

ער האט פארגעליגט, אז מען קען טיקן
אפאר פערד און אנקוקן זיין קאנטאר.

דער פעטער האט געטפאנט א פערד, מען האט
געטיקט אייגעם א אגעוויסן מתתיהו פון פינסק,
זיי׳ערער אנ׳ארבעטער, זיי׳ער אקלוגער.

ווי נאר ער איז געקומען, איז זיין פרוי
ארויסגעלאפן מיט א געטרי׳: " הא - געבראכט
אקארטן-טפילער?! , איך וועל אים אפגיסן מיט
וואסער!" - מען האט איר אריינגעווארפן אין
אצוויטן חדר און פארמאכט די טיר. - אט דאס
איז דאך מיין אומגליק - זאגט ער.

הכלל מתתיהו איז געקומען מיט א גוטער
תשובה: וועז קען דאס לאה קריגן אזא גוטן טידוך?
איך האב, זאגט ער, געזען סוחרים האבן אים
געגעבן אויפגאבן אויף וואגאנעס טחורות, און
קיין קינדער האט ער ניט, אמת די ערטטע צייט
וועט זי ליידן, וויי׳ל זי האט זיך צו מיר אויך
געכאפט טלאגן. אבער מען וועט ניט לאזן איר
אנרירן. אבר ג׳ וועט העלפן, טפעטער וועט
זי זיין גליקלעך!

ער איז געקומען. ס׳ איז געווען חתונה.
ער האט איר געזומען צו זיך.

אפאר טג נאכאנאנד, האט מען דער מטוגענער
געמוזט אייגהאלטן, וויי׳ל זי האט זיך געווארפן
מיט אלע מיאוטע ריי׳ד . מען האט איר ניט ארויס=
געלאזן, ביז זי האט אנגעהויבן סריי׳ען:

"גיב מיר טויך די געלט און טו זיך א מעסה
אן כיט דיין אויטוורף!"

מען האט געבראכט ארב. מען האט איר געגעבן
דאס געלט און - אפגעגט. די טמחה איז גרויס.
זוגט ער צו איר: לאה, איצטער, אז ג' האט גע=
האלפן, אונדז ביידן, ווייל אויך זען דיין מטפחה.
אגב זאגסטו, דאך, אז דו האסט ביים טאטן 100
רובל. מיט א סך בעט-געוואנט. מיר פעלט דאס ניט:
נאר ביי מיר איז די 100 רובל - טייערער ווי
אנדערע 1000 -טער. וויייל דיינע געלט זיינען טונער
פארהארעוועט, איז מיר זייער טייער, בפרט, אויך
ווייל זען דיין מטפחה.

זיי זיינען געקומען קיין פינסק, - די
טטאט האט געדעטט מיט זיי: אזא גליק, אנ'אריימע
יתומה, האט עס גאט אויפגערירט, עפעס אקלייניקייט!

די קרובים, טלא גדולה, האבן זיי פארבעטן
פון איין מאלצייט אויפ'ן אנדער'ן. זיי האבן
זיך געווונטן, אז זייערע טעכטער זאלן נעמען
אזעלכע טייענדיקע זיווגים.

טבת איז טול. ווו איר פאטער דאוונט, האט
מען אים אויפגערופן צו מפטיר. ער איז א'זיי=
דענעם טליתל, האט מוסף געוואונט; אלע ווייבער
האבן זיך געבענטטט מיט אים.

סוחרים, האבן מיט אים געטלאטן געטעפטלעכע
אפמאכן: געגעבן אויפגאבן אויף דער סומע פון
אריבער 1000 רובל, אויף סחורות פון תבואות, ו
וויך-גרויפנס.

ער דער מאן האט איר געמאכט אין פינסק
א קאראקולייענעם מאנטל, ווען זיי זיינען אפ=
געפארן פון פינסק האט די גאנצע מטפחה זיי מיט
טמחה באגלייט צום באן.

אין לוניניץ, ביים סטאנציע האט זיי
באגעגנט אנ'עקספעדיטאר פון פינסק, האט ער

איר אפגעגעבן מזל-טוב, זי איז געטאנען
אין וואגאן פון ערשטן-קלאס. די באן איז
דא געטאנען א שעה-ציים.

זאגט צו איר דער עקספעדיטאר: דיין מאן
איז איצטער אין וואקזאל; מיר געפעלן ניט
די מענטן, וואס באגעגענען זיך דארטן מיט
דיין מאן. עצטפערט זי: איך טטיי דא מיט די
זאכן און קען ניט אוועק-גיין.

אין פארלויף פון אפאר וואכן ציים, קומט
אן אבריוו צו איר פאטער קיין פינסק; זי
בעט, אז ער זאל איר מער קיין בריוו ניט
טיקן, אויף איר אדרעס, וויייל זי מיט לאזארן
פארן אפ פון קיעוו. ער האט סודות וועגן
באן-געטאפטן, מוזן זיי אפפארן פון קיעוו
קיין אדעס און אפטר - באך וויטער. זיים
דאן איז פון איר מער גארניט געהערט געווארן.

אין 16-יאר ארום איז פון איר אנגעקומען
אבריוו, אז זי איז אין סטאמבול, פארקויפט
געווארן. איצטער איז זי טוין באפריים. זי
געפינט זיך אין בירות. זי האט חתונה געהאט
מיט א טייבעם מאן; זיי האבן אגעטאפט און
מאכן א טייבעם לעבן.

ביי מיר האט געארבעט איר טוועטטערס
א זון, איז דערפאר מיר אלץ קלאר באווסט.

צער בעלי חיים

און 1880-טן יאר האט זיך אין פינסק באוויזן
א באנדע מיטן נאמען "צער בעלי חיים". און אנ=
געטאן יידן צרות מיט דעם געזעץ; איבער קערין
פורמאנעס די וועגן מיט האלץ אדער מיט זעק-טעל
אין בלאטע מיט א תרוץ אז ס'איז צופיל מטא, א
טימעצ'ע (א מארק-העבדלערן) צוגענומען ז. נער.
גיי האפ זיי!

זונטיק פרי פיט חייקיל דער פורמאן פון
סיוער גאס א פור קעלבער אויפן ראג גאס ביי
טיינע חיה'ט טינק גיין ארויס 4 טרייבער פון
טינק און טעלן אפ חייקלען מיט דער פור קעלבער
און חאפן אים שלאגן. פאר, וואס צו פיל קעלבער
און אים צו בלוטיקס, איז אן-גיגאנגען דאמענעוועסקי,
א טרייבער פון פאליצי אמט, און רעדט גוט יידיש
און איז זיער אויפגעלעבט מיט יידן.

גיט ער זיי אפרעג: פאר וואס האט איר אים
גיסלאגן? איר האט אים גיקענט היסן אראפנעמן א
פאר קעלבער. אויף אים איז דאך א רחמנות! זאגן זיי
אויף אים: "זידאווסקי פאמוצעצע". הינטן ziען
גיגאנגען 3 קצבים - הייסט ער דעם פורמאן מיט די
4 טרייבערלעך און די 3 קצבים גיין אין קאמיסאריאט
ווילן זיי נישט. האט ער געהייסן די קצבים זיי
נעמען אין קאמיסאריאט.

אויפן הארעוועץ איז געווען דער 2-טער
קאמיסאריאט. מען האט זיי גיבראכט אהין. אין
מען וויזט דעם פריסטאוו חייקלען, א צובלוטיקסן.
פרעגט ער זיי: איר זיבט אין פאליצי, איר וויסט
גארניט, אז זונטיק פון 10 ביז 12 מוזן זיין פאר
מאכט די טענקען מיט די קראמען. וויי זיינט איהר
אריין אין טיינק? ער האט געטיקט רופן דעם שענקער
אפרן האקמאן און פרעגט אים: דו וויסט, אז די
טיינקען באדארפן זיין פארמאכט? זאגט אהרן: זיי
האבן זיך אריין געהאפט פון הויף מיט גוואלד און
זיי זיינען טרייבער אין פאליצי. פרעגט זיי:
נאך אימצער איז געווען חוץ זיי פיר?

וואס האבן זיי אויף געגעסן? בראנפן מיט
א גאנץ 6 פלאש ביר, 6 בולקעס, בא 3 רובל, פרעגט

דאמענעווסקי, וואס זאל איך זאגן? מיר האבן זיי
גע זאגט "זיידאווסקי פאמוניצע"!

אין מיטן איז אנגעקומען חייקילס ווייב
און זי האט אן געהויבן ווייענען; אויף טבת האבן
מיר קיין פלייט ניט גיהאט, חלה אויך ניט געבאקט,
און דעם פערד האבער גיקויפט, פיל מאל לייגן זיך
מיינע קינדער סלאפן אן וועצערע און פארין פערד
האבער קויפט מען. דו זעסט דאך, וואס פאר א פנים
האט מיין מאן. און זעט מיין פערד, איך פילעווע
דעם פערד ווייל ער איז מיין שפייזער פון פרייטיק.
ביי טאג האט ער גערוש ביז איצט. זייענען זיי דאס
געווארין בעלי רחמנות אויף מיין פערד. און צוטלאגן
מיין מאן, זי האט אזוי פיל געווייגט, אז דעם
פריסטאווס פרוי האט געוויסט די אויגן.

דער פריסטאוו פרעגט דאמענעווסקען: וואס
זאגסטע? זאגט דער סרייבער:איך זאג גארניט. איך
וועל מאכן אפראסאקאל. די עדות וועלן זיך חתמכן
און איך וועל עס איבערגעבן דעם פאליצמייסטר
פאר סלאגן און ברעכין דעם געזעץ, גיין איך דער
צייט וואס מען טאר ניט אין סענק. זאל ער וויסן
וואס פארא סרייבער ער האט אין פאליציע. און
פארן זאגן אויף מיר, "זיידאווסקי פאמוניצע"
וועלן זיי קריגן באסטראפט. דער פריסטאוו האט אים
געזאגט: אט לאמיר זיי אליין מסתדר.

- זאג דו אליין, איך וועל דיר ניט איבער
גיין - איך זאג וויפיל זיי האבן פארטיכורט זאל
יעדער אייבער באצאלן. זיי האבן געגעבן צו 3 רובל
12 רובל. און זיי אפגעלאזן נארדעם, ווי ער האט
זיי גוט אויסגעזידלט.

די געלד האט דער סרייבער אפגעגעבן דעם ר
פריסטאווס ווייב און חייקל האט זיך ארומגעווואנט
און דעם פריסטאווס ווייב האט אים געגעבן א גלאז
שיי מיט א ביגל און איר אפגעגעבן די 12 רובל,
אים געהייסן א פאר קעלבער אראפנעמען.

און חייקלס ווייב איז אריין דאנקען דעם
סרייבער. זאגט ער איר: אויף טבת האסטו גארניט
געהאט. נעם איצט קויף דעם פערד האבער, און פאר די
פלייט מיט בולקעס מיט א קווארט בראנפין זאל
חייקל מאכן קדוש און אלע זונטיק אזויבע לעסצעס
צוטיקן.

א יאלקע מיט חנוכה ליכט
(די מפלה פון איין עם-הארץ איין אסימילאטאר)

בעת עס האט זיך געבויט די באן-ליניע פינסק, בריסק ק'עוו, איז די פארוואלטונג געווען אין פינסק, צווי פאלקן מיליטער און די רעגירונגס וועקשטאטן פון וואגאנען.

די האטעלן האבן געבראכט פארואלטערס פון וואַרשע און פון ק'עוו. דער האטעלשטי'ק באסעוויטש, האט געבראכט צו זיך איינעם א יוזף לעמפערס, ער זאל פארואלטן מיטן האטעל. און אנפירן מיט די האטעל געהילפן.

לעמפערס האט דארט געמאכט געלט און זיך געעפנט אן אייגענעם האטעל מיטן נאמען "וואר= טאורסקי". צוזאמען מיט דעם איז ער אויך געווארן א מעקלער פון וועלדער און מאינטקעס בא פרי'צים. א גרויסער מעקלער און מלוה פאר באן-חברה פון ווערקסטאט, פאר אלע איבזטי'נערן און באסטאלנ'קעס.

פון דעם אלעם האט ער זיך אויסגעמו'ערט און אנגעצויגן אטכוי'רענע פעלערינע. ער האט געהאט א טאכטער אלגא. אין א יידישער טולע האט זי ניט געווואלט לערנען. לעם זיי איז געווען א רעליגי'עז= פראוואסלאוונע-טולע, האט זי זיך דארט אויסגע= לערנט פיינט האבן יידן. זי האט געקענט טיין זינגען און ווען פארן אוועקגיין אהיים פלעגן אלע מיידלאך טשי'ענדיק אויף די קבי זינגען א לויב-געזאנג "פאר ?אסל דעם טשאלארס זון", און זי מיט איר שיינער טשים מיט זי', פלעגט דער גלח מיט אלע לערער קוועלן פון איר.

אויף "זי'ער" פסח האט זי געבעטן איר מאמען זי זאל באקן "פאסקע", וויל אלע טילערנס פון איר קלאס מיט אלע לערער וועלן קומען צו זי'.

אלע מזוזות מיט אלע יידישע בילדער אויף די וועגט האט זי ארונטערגענומען. האט דער פאטער געקויפט קליינע מזוזות און אנגעטלאגן אז זי זאל נישט זען.

יארן זיינען פארבייי און מ' האט זי אנגעהויבן
רידן סדוכים. זי האט זיך קיינעם ניט געקענט
דערקלייבן. דער האט א יידישן פנים, דער רעדט מיט
א יידישן אקצענט, און זיי אלע קוטן ניט קיין פרזי
אין האנט...

אזוי זיינען אויעק צוויי יאר. וואס טוט מען?
איז מען געפארן אין אויסלאנד אויף א דאסטע.

גאט האט געהאלפן און דארט האט זי געקריגן
א בחור "מיט אלע מעלות". ווי זי ווייל. ניט
ענליך אויף קיין יידן, רעדט פערפעקט רוסיש,
פויליש און דייטש און... קוסט אין האנט.

זי האט אים באקאנט מיט די עלטערן, קוסט
ער די מוטער אין האנט ביים קומען און אוועקגיין.

די עלטערן קוועלן. אבי דער אויבערסטער האט
געהאלפן.

און צו אלע מעלות ארבעט ער אין א רעגירונגס
באנק. און האט א זיכערע עקאנאמיסע באזע. פארן
אויעקפאר האט ער צוגעזאגט, אז אין דעצעמבער, ווען
די באנק איז געשלאסן, וועט ער זיי צוזיסן געבן
געניי דעם טאג ווען ער קומט צו זיי.

אין סטוב האט מען געמאכט גרויסע הכנות.
געקויפט נייע מעבל, און באקומענדיק א טעלעגראמע,
אז ער קומט 24-טן דעצעמבער, האט מען זאך געגרייט
מאכן צו דער צייט א זטור-פיקס - א מין פאמיליען-
אוונט - מיט א יאלקע און אלע אנדערע פראוואסלאוו=
נע אייגנצלהייטן. בעט אלגא דעם טאטן, אז דעם אוונט
זאלן זיין נאר קריסטן, ווייל עס ווילן זיין אלע
אירע חבר'טעס מיט די לערער.

מען האט זיך גוט צוגעגרייט, אייגעלאדן
אלע אריסטאקראטיטע קריסטן און נאסטאלגיקעס. דער
פאטער איז געקומען אנזאגן די טמחה אז דער "נאס=
טאלגיק-סטאנציע" בראנד - א דייטש - מיט זיין פרוי
און טאכטער ווילן קומען.

אי"ן זאך פעלט נאך - א בוים - וועט טען
אלץ זי"ן אין אורדנונג, זאגט אלגא צו אי"ר מוטער.
אי"ז די מוטער מיט דער קריטטליכער דינסט געפארן
און געבראכט א בוים מיט ליכטלאך, קאנפעקטן,
ראקעטעס א.א. וו.

די איינלאדונגען זי"נען געווען אויף זעקס
אוונט. אין זאל אי"ז געטאנען אן אנגעצונדערנער
בוים מיט אלע קאלי"רן און פיי"רן, און טערווי"רטע
טי"טן. די טיר פארמאכט. אין פאדערזאל זי"נען
געטאנען געטראנקען און געלאגן קארטן.

באטאג האט דער בחור, גרי"א נאמאוי"ט,
געט"קט אנזאגן אז ער אי"ז געקומען.

זעקס אינאוונט אי"ז לעמפערט געפארן אים
בריי"נגען. גרי"א נאמאוי"ט אי"ז געקומען
צוזאמען מיט נאך א חבר.

אי"נצוי"טן האט זי"ך דער עולם אנגעהויבן
קליי"בן, און ווען לעמפערט אי"ז מיט זיי" געקומען
האט מען זיי" טיי"ן אוי"פגענומען.

זיי" האבן פארבראכט מיטן עולם, גערעדט
פארטי"דעגע טפראכן. מיטן נאטאלי"ק-טטאנצי"ע,
זי"ן פרוי" און מאכטער - "הויך-דוי"טש".

די קריטטן טוטקען זיי" אי"בער צוי"טן זי"ך
אז עס אי"ז אומגלויבלי"ך אז ער א מטרת און זיי"ן
ווי"ב א דינסט אי"ז געוואָרן אזא גביר מיט פלוטעגע
מעבל, אזא אי"גנס, מיט אזא חתן.

די פרוי"ען מיט די טעכטער האבן זי"ך פון די
צווי" בחורים ניט געקענט אפקוקן. ניט צו גלויבן
אז עס זי"נען "ידן. גארני"ט ענליך. ריידן עטלאכע
טפראכן, און רוסיט בעטער פון זיי".

מ'האט אזוי פארבראכט ביז האלב אכט.

האלב אכט האט לעמפערט מיט זי"ן פרוי"
צוועפנט בריי"ט די טיר פון גרוי"טן זאל און אריי"נ=
געבעטן אלעמען אהי"ן.

אלע זיינען אריין געארמט אין פארלאך. פרעגט דער חתן דער פרוי לעמפערט: קיין יידן זיינען ניטא?

ניין! - ענטפערט זי. אונדזער אלגא האט ניט קיין באקאנטשאפט מיט יידן, טמייכלט זי וואריים צו איר ליבן איידים.

"איך גליך זיי ניט!" - זאגט אלגא קאקעטיט.

באכדעם ווי אלע זיינען אריין נעמט אלגא גריטאן אונטערן ארים און בעט אים מיטן חבר אריין.

דערזעענדיק די נוצרי-בוים מיט די אילומינא= ציע פון די פילפארביקע ליכטלאך, בליבן זיי טטיין. נעמט גריטא ארויס די האנט און זאגט אלגאן: די ליכטאלאך האבן מיר דערמאנט, אז ביז אכט דעם זיגער דארף איך מיט מיין חבר צוגיין ערגעץ. אכט מוזן מיר טען זיין דארט.

אין גאנצן צימר איז געווארן א טומעל און די עלטערן פרעגן צומיטט: וואוהין? -

עטלאכע עלטערע קריסטן זיינען צוגעגאנגען צו זיי אין פרעגן: איר זיינט דאך אדל-לייט, ווי קענט איר טאן אזא זאך ווען די גאנצע טטחה איז פין אייער כבוד וועגן. אזוי פארטעמען אייער פאמיליע?! -

רופט זיך אפ גריטא. מיר האבן ניט געוואוטט אז מען מאכט א זטור-פיקס . מיר זיינען געגאנגען פארבריבגען א טעה. מער קענען מיר ניט. וועט מיר האבן געזען די ליכטלאך האבן מיר זיך דערמאנט אז אין דער גרויטער סינאגאגע בענטט היינט דער קאנטאר מיטן כאר, אין באגליטונג פון מוזיק, חנוכת ליכטלאך.

מיר יידן האבן היינט א מכבים יום-טוב. אלע פון האטעל גייען אהין און מיר זיינען אויך געלאדן. איך בעט אלעמען איבער. פרייט איך געזונט.

געפנדיקס און אורעק. אין טשוב איז געווארן חורבן. דער פאטער איז ארויס נאך זיי און פרעגט: גרישא, וואס איז דא געטון?

"די מוטער און אלגא האבן אונדז געזאגט אז דא איז הויז גלייכט מען קיין יידן, און איך בין דאך א יידן.

אלגא - אדיע!".

לייבעלע אשר'ס

אין יענער ציים, בעת עס איז נאך קיין באן ניט געווען, זיינען אין פינסק געווען דריי סארטן בעלי-עגלות.

איין סארט - וואנדערער מיט בוידן וואס זיינען סטענדיק געווען אין די וועגן.

א צווייטער סארט - רייכע, מיט עטלאכע פערד און סמיייסערס. פלעגן ניין אין מאסקווע, טיף אין אנדערע ערטער אין ראסיי און צום גרענעץ.

אהינווענט האבן זיי געפירט געוואנט פון פאריסטער פאבריקעס, וועלכע האבן געהערט צום גומבאזיצער אלכסנדר סקירמונט, און אויך צוקער פון זיין "סאכארנעס" זאוואד.

פון אלברעכטאורסקע - סטעארין ליכט און זייף. ווינטער - פיס.

צוריקווענט האבן זיי געבראכט אויטלענדישע סחורה ווי אויך טיי פון מאסקווע.

א דריטער סארט - ברעג בעלי-עגלות. פלעגן זומער אין די אכט חדשים גוט פארדינען, און די איבערעקע פיר חדשים האבן זיי געפראווענט תבואות מיט חתונות.

האט אימעצן פון זיי געפעלט דאן געלט אויף א חתונה אדער אן אנדער סמחה, איז מען אריין אין די קאנטארן פון די בארלינעס און געקריגן אן אויפגאב אויף דער צוקונפטיקער זומער ארבעט.

די ברעג בעלי-עגלות זיינען געווען רייכע ייִדן מיט א בריטער האנט. צווייי פון זיי האב איך געקענט טעג נאך אלעמען. זיי זיינען טעג געזעסן אינדערהיים אויף גריטן.

אייגער - מיינער אן עלטער-פעטער מיכל קערמאן
וואס זיינע קינדער זיינען טוין געווען בארלינ=
טטי'קעס, מיט א קאנטאר מיט א בוכהאלטער. מען פלעגט
אים רופן מיכל פורמאן.

דער אנדערער האט געהייסן לייבל אטר'ס. די
גאנצע גאס געגנאיבער דער הארדאקער טולכען איז
געווען זיינע הייזער.

אין די הייזער האבן געווא נט זיינע דריי
זין חיי'קל, מטה-אטר און יענקל, און זיינע דריי
געהיי'ראטע טעכטער - חיה, פאי'ה, און דינה. זיינע
דריי אייד'מס זיינען געווען מאיר פיי'קאו, לאזער
און ר' קלמן לאהי'טינער רב'ס זון.

זיי זיינען געווען גרויטע לומדים. מאיר
פיי'קאו איז געווען קארלינער איזבארטשי'ק ד.ה.
פרנס-חודש, און דערצו א טיי'נער בעל תפלה. ר'
קלמן איז געווען פארוואלטער פון קארלינער שפיטאל.

ווי'נטער אין די גרויטע פריי'טי'קס צונאכטען
נאך "וועטערע", פלעגן די סכנים פון אלע חדרים
זאך צוזאמענקומען אין גרויסן זאל אויף שמועסן.

וועגן חנה דוב-אהרן'ס וועלכע איז געטארבן
ווייל... זי איז געגאנגען און אייגענע האר, און
טיי'קע דעם חאפער. די בעערדיקעס וועלכע מ'זעט
אומגיין טויטערהייד אויף אלע הויפן בלאנדזענדיק
אויפן עולם התוהו. פון דבוקים און גלגולים א.ד.ג. -

פון לייבל אטר'ס דעם אלטן טאטן וואס גזלנים
האבן געצי'טערט פאר אים מיט זיינע סמיי'טערס.

ער פלעגט זאך מיט זיי גוט אברעכענען. אבער
ניט הרגענען זיי, נאר בינדן זיי צו די בוימער
אין וואלד און לאזן אזוי אויף הפקר.

אייגמאל פארט פארי'צער גוטבאזיצער אלכסנדר
סקירמונט מיטן מאלדאוער פריץ הענדיק סק'רמונט
אין א בריטסקע מיט עטלאכע פערד באספיץ.

גייט צו ליבל אשר'ס פון הינטן און האלט צו די רעדער. דער קושטער שטייסט און עס רירט זיך זיך מון ארט ניט. גייט אלכסנדר סקירמונט אליין אראפ זען וואס איז דא געטען.

דערזעט ער די סצענקע וויי איינער א יידשטייט און האלט די רעדער. איז ער אנשטויבנט געווארן פון זיין איבערמענשלאכער גבורה און פרעגט אים אין פוליס: זאצא? דאס הייסט: וואס האסטע צו פארהאלטן די בריסקע מיינע?!

האט ליבל אשר'ס אפגעלאזט די רעדער, אפגעגבן דעם פרץ א בריטן "דזיען דאברי" און זאגט צו אים אזוי: - אלע מיינע יארן פיר איך דיין געוואנט און דיין צוקער און כ' האב קיינמאל ניט געהאט די געלעגנהייט דיר זען און דיר באדאנקען פאר דיין גוטע באציונג צו אונדז און דיין ערלאך באהאנדלען אונדז.

'עצט האב איך געקריגן דעם מאמענט און איך דאנק דיר פאר אלץ. פאר געזונט!

דעם פרץ איז די זאך זייער געפעלן. האט זאך טיין געזעגנט מיט אים, און נאכער אים צוגעשיקט א טיינעם פערד א מתנה.

אט דאס איז געווען א גבור. א יידישער גבור וואס אין זיין פרייער צייט האט ער ניט געטכורט און ניט פארבראכט אין דבריס בטלים. אין זיין פרייער צייט פלעגט ער זיצן אין טולכען און זאגן תהלים.

א פלעט אויף שבת

די באן ליניע אין פינסק איז געלייגט
געווארן ערשט אין יאר 1882, און איידער דער
באן איז נאך געווען אין פינסק, זיינען קיין
סאך פרעמדע אריסע לייט ניט געווען אין סטאט.

סטענדיק אלץ די זעלבע און באקאנטע,
וועלכע מען האט אויסגעבונדן געקענט.

בין הזמנים - אין ניסן, פאר פסח און
אין אלול פאר ימים-נוראים פלעגן אנקומען
פון אלע סטעטלאך ארום, מלמדים, זיך צולאזן
איבער'ן סטאט=מאכן געלט אויף יום-טוב.

ס'זענען אויך אנגעקומען אריסע לייט פון
"דער ליטא", וועלכע זיינען געגאנגען איבערן
סטאדט און געטעכטיקט אין די בתי-מדרשים.

א גאנצע וואך פלעגן זיי אפקומען מיט
וואס ניט איז, אבער אויף שבת האבן זיי געקריגן
א "פלעט".

ווער ס'האט געוואלט עסן א שבת, פלעגט
אוועקגיין צו ר' בנימין דעם שמש פון דער
גרויסער טול - וועלכער איז געווען א גרויסער
למדן און אלע האבן פאר אים דרך-ארץ געהאט -
און ער האט אויסגעגעבן דעם אריסאן א קוויטל
צו א בעל-הבית, מען זאל ווייסן צוגרייטן שבת
אויף פאר דעם יידן.

אט דאס האט גהייסן א פלעט אויף שבת.

דעם קוויטל פלעגט געבן דער שמש לויטן
אריסאן נאך. א קלוגער יייד - ווי געזאגט -
איז דער שמש געווען, און ער האט פארטאנען
יעדן אריסאן וווהין אים טיקן. ניט איינמאל
פלעגט ער קריגן פון עץ אריסאן צען גראסן כדי
געבן א גוטן ארט בא א טיינעם בעל-הבית.

און אז ר' בנימין טמט האט צו אימיצן גע=
טיקט, האט ק'ינער ניט אפגעזאגט.

דעם פלעט פלעגט מען קריגן טפעטסטענס
דאנערטטיק ביז מעריב. מיט דעם פלעט האט דער
ארימאן געדארפט אורעקגיין צום באטטימטן בעל-
הבית מעלדן וועגן דעם, מען זאל וויסן זיך צו=
גריטן.

איינמאל מיט א יאר פינף און זעכציק צוריק
גיט דער טמט א פלעט צו דוד זינגער, דעם פיטער.

געוואוטט האט ער, אז בא דוד זינגער איז
אוטער טבת, און פון עטן פעלט דארטן ניט. ד'
בעטטע פיט און פליט ניט ערגער וי' ביים גר עטן=
גביר.

דער ארימאן וועט זיך מילן בא אים, וי'
בא זיך אין דערהיים, און אויך באכטלעגער וועט
ער דארט קריגן.

געווען איז עס הארבטט ציט, אין א
דאנערטטיק אינאוונט נאך מעריב. אין גאס איז
פינטטער, די בלאטע איז גרויס, דער ארימאן מיטן
קוויטל גיט און פרעגט זיך אויף דוד זינגערס
וווינונג. 'עדערער זאגט אים, נאר ט'איז פינטטער
און בא 'עדע פאר הי'זער מוז ער איבערפרעגן.
א פאר הי'זער פאר זינגערס הויז, באגעגנט ער
זינגערן אלי'ן און פרעגט זיך בא אים.

ר'דוד מאכט זיך ניט וויטנדיק און פרעגט
גלם ארימאן: "נאך וואט דארפט איר דוד זינגערן?"
"איך האב צו אים א פלעט אויף טבת" — ענטפערט
דער ארימאן.

"וואט זאגט איר ר' י ד — פרעגט דער ארימא
וויטער — א גוטן טבת וועל איך האבן? גיט ער
גוט עטן?"

"איך בין אייך ניט מקנא - ענטפערט אים דוד זינגער - אמת עסן וועט איר האבן גאנץ געזונ, נאר בלויז פיס. ער האט אייגענע אזערעס פיס די בעסטע און די גרעסטע - פיל איר וועט א נאר קענען עסן - אבער מער ווי פיס וועט איר ניט האבן."

דער ייד סטייט און קלערט. " צען גראסן דעם סמס האב איך געגעבן, און דער סמס איז טויט איצט אין שול ניסטאא"...

וואס קלערט איר ר' ייד - האקט אים דוד זינגער איבער די געדאנקען - חלה מיט פיס וועט איר האבן געזונ, א טרונק בראנפן וועט איר אויך קריגן, דארפט איר טכל האבן און עסן געזונ פיס אויף בליבן זאט.

איר זעצט גערעכט - ענטפערט דער ייד.

דוד זינגער האט דעם אריאן צוגעפירט צום סטוב, ניט אריינגייענדיק מיט אים צוזאמען. דער אריאן האט אין סטוב אפגעגעבן דעם קוויטל און אוועק.

אויף מארגן פרייטיק - צונאכטס נאך מעריב, דער ייד קומט אפגעבן גוט סבת. דוד זינגער נעמט אים אויף בסבר פנים יפות, מ'גייט צוזאמען צום טיש און מ'מאכט קידוש אויף ווין.

זיך געוואטן צום עסן, געמאכט המוציא.

דעם אורח האט ר' דוד געזעצט נעבן זיך, און אנגעגאסן א בעכער בראנפן.

און אט דערלאנגט מען פיס....

דעם אורח האט מען אוועקגעטעלט א טעלער מיט א טיינע פאר טטיקער פיס , אז ער האט ניט

געוואוסט פון וואסערע פריער אנצוהויבן. דער
ארימאן עסט און קרעכצט. ר' דוד גיסט אים אן
א כוסה נאך א כוסה, דער ארימאן מאטערט זיך
און טשעלט זיך אלעמאל צו.

"עסט ר' יידל - בעט זיך בא אים דוד זינגער
עסט. א גאנצע וואך האט איר דאס ניט, און
איצט לכבוד שבת עסט. איך וועל אייך געבן
נאך.

דער יידל פרווט זאך בריה'ן, נאר ער קען
טען מער ניט. דאנקט ער דעם בעל-הבית וועל=
כער וויל אים אלץ איינטיידן ער זאל עסן
נאך - פארביסט מיט נאך א גלעזל בראנפן
און מען זאגט "כל מקדש" , "מנוחה ושמחה".
דער יידל וויסנדיק, לויט וויי מ'האט אים
געזאגט, אז מער וויל פיס איז ניטא, האט
געגעסן פיל צו געבוג, ערשט, אך און וויי, מען
טראגט א געקעכץ נאך א געקעכץ צום טיש.

ער פרווט עסן נאר עס גייט ניט. דער
בעל-הבית באליידיקט זיך:

ר' יידל אפשר זענען די געקעכצן ניט קיין
גוטע?"

נעמט דער יידל וויישער עסן, נאר ער קען
ניט... און הויבט אן טשילערהייט צו טעלטן.
"אז א רוח זאל אין אים אריין! דער טווארג-
יאר האט דאס אים אבגעטראגן".

"וואס בורטעט איר ר' יידל?"

"גארנישט".

וויל ער וויישער עסן נאר ער קען ניט. זיצט
ער אלץ און טעלט יענעם איינעם, וואס האט אים

אפגענארט און דערמיט פארסטערט אזא גוטע שבת, דיקע סעודה. וואס פויער וויסט ווען ער וועט האבן א געלעגנהייט קריגן נאכאמאל אזעלכעס.

"פארוואס עסט איר ניט ר' יידן? שבת דארף מען עסן בטר ודגים. דגים האט איר טוין געגעסן, עסט זמע ערשט בטר. און וועמען עפעס טעלט איר דאט אים שבת בא מיר אין שטוב? אויב אייך געפעלט ניט, קענט איר זאגן.

"חס ושלום, האט געענטפערט דער אורח, און האט אים דערציילט די געטיכטע ווי אייגער האט אים באגעגנט - סימוז זיין אייערער א טונא א טוארץ יאר זאל ער האבן - און אים אנגערעדט אז מער ווי פיט וועט ער דא ניט קריגן צום עסן". "באסערט מיר קיין הנאה ניט האבן פון א שבת".

"ער איז ניט טולדיק און איז ניט מיינער קיין טונא - האט דוד זינגער געענטפערט- נאר, אז א יד פרעגט צו ער וועט האבן א גוטן שבת האט ער אייך אנגעלערנט, אז איר זאלט נאכאמאל אזעלכע נאריסקייטן ניט פרעגן".

"סיקט מען אייך צו א יידן, וועט איר מסתמא האבן א גוטן שבת".

יענקל - שלים-מזל

אין דער צייט פון חנה-ציון איז מיר באטערט געווען זיך באקענען מיט א יענקל טלים-מזל. צו קיינעם האט ער ניט געהאט קיין צוטריט נאר צו מיר. אזוי איז אויסגעפאלן מיין גורל.

אראפגעפאלן איז ער, אזויווי פון הימל. נאר אז איך וועל אים פארטשעלן פאר אייך, ליבע לעזער, וועט איר זיך דערמאנען, אז איר קענט אים אויך, אזויווי איך.

אין א געווישן טאג איז צו מיר אריינגעפאלן איונגערמאן און פרעגט מיר, אויב איך האב פאר אים ארבעט?

איך באטראכט זיין גאנג: אבורקע, אצופליקטע, גארניט פאריכט, די טשיוול ניט קיין געריניקטע און ער איינגאנצן - אפגעלאזן און נעבעכדיק.

קענסטו דען מאכן אטשיקל ארבעט, פרעג איך אים? -

- איר וועט זען!

גייען אריין מענטן, דערזעענדיק אים פרעגן זיי מיך: וווי האט איר געטומען יענקל-טלים-מזל? דעם בעל-תוכחה?

רוף איך זיי אריין איך א באזונדער צימער און פרעג זיי:

- קענט איר אים?

- וויר קען אים ניט? איר ר' מרדכי, זיינט געווען אין אמעריקע. די פאר יאר, דערפאר קענט איר אים ניט.

מען דערציילט מיר אגאנצע געשיכטע, - ער טאמט פון זייער א טיינער מטפחה. אין ווארטע, אין זייערע הייזער, וווינען פרעמדע שכנים. זיין פאטער האט זיך טוין 2 מאל צוטיידט מיט דער מוטער צוליב די קינדער, דערפאר, וואס זי האט זיי ניט ערצויגן אין רעכטן וועג.

א שנאת-חנם הערשט פון אייגעם צום צווייטן. זיי זייגען צוטפרייט אין אלע עקן וועלט און וועלן גיט וויסן פון פאטערס ירושה.

עס איז אסברא, מען זאגט, אז לעצטנס, ווילן אייניקע אפנעמען צוריק די דירות פון די טכנים.

הערנדיק אזוינס, בין איך אבעלן מאכן מיט אים אטמועס. וועגן דעם ענין.

- איז דאס אמת יענקל, פרעג איך אים, וואס מען זאגט, אז דו האסט אריכע ירושה?

- וואס - ענטפערט ער - זייגט אויך פון די טאוזיניסטן, עגאיסטן? גיין קריגן זיך? פארן און מאכן די צובראכענע חורבות, וועו איך האב דא פארטיקע, נייע, די טענסטע און בעסטע, וועלכע איך וועל נאר וועלן!"

"מאלע וואס, ס' האבן זיך געפונען פאנטאזיארן פון אזוינע נאריטע זאכן, מיר פראלעטאריער וועלן האבן אלץ, וואס דא איז פארן. אלע אנגערויבטע זאכן, וועלן געהערן צו אונדז - פראלעטאריער".

- יענקעלע - זאג איך אים - בינסט דאך געראטן איך בערל פערעסטופעס. ער זאגט אויך, אז אלפער'ס, לוריע'ס און עליאסבערג'ס פאבריקן זייגען זייגע. אז איך מרעג אים - נו בערל! וועו נעמט איר דאס אפ? זאגט ער מיר: וווואס דארף איך דאס אפנעמען? וואס איז - זיי פירן דען טלעכט? כל-זמן זיי פירן גוט לאז איך זיי פירן. זאל זיך דער קאפיטאל אין דער צוויטן-צייט קאנצענטרירן אין אייגע הענט, וועט זיין גרינגער אפצונעמען. - אבער יענקעלעס צונג איז פייער פלאם און איך רייד טוין מיט אים מער ניר.

ער, יענקל איז געווען זייער אנ'ערלעכער. בלייבט ארעטטל גיט ער טטענדיק אוועק צוריק. וועו איך זאג אים אבער: יענקל! טראג אפ די ארבעט וועסטו כאפן אפאר גילדן, וואס עס וועלן דיר זייער צונץ-קומען.

ענטפערט ער: - מוחל! איך האב דעם גבויר אין דער ערד מיט זייגע נדבות! איך ווייל פארדינען און באקומען מער געצאלט פאר דער ארבעט, אבער מתנות און נדבות ווייל איך ניט.

איינמאל איז ער עפעס געקומען אויסגעפוצט אין א רויטן טלייף און איז אויעק זייער פריילעך. איז אפאר טעה ארום בריינגט מען אים אצוקאליעטעטן און א צובלוסיקטן.

וואס איז געטען יענקל? - פרעג איך אים - "די צארסקע היגט זייגען אויף מיר אנגעפאלן" - ענטפערט ער.

- "וואס עפעס נאר אויף דיר"? - מען האט מיך מכבד געווען, וויייל כ'האב געטראגן די "רויטע פאן". היינט איז דאך אונדזער יום-טוב - "ערטטער-מאי".

פארוואס האבן ניט געטראגן די פאן די גרויסע טלים-מזלניקעס? וואס וועט זיין פון דיר טלים-מזל? דו האסט דאך אוויב מי קיגדער און עס ליגט דיר אינזינען אזעלכע נאריטקייטן וויי טרייען: פראלעטאריער פון אלע לענדער, פון דער גאנצער וועלט פארייניקט אייך! - - -

אט קלייבן זיך די פראלעטאריער - קאצאפעס און מוליארעס טוין עטלעכע מאל צו מאכן דא א פאגראם.

וויער האט עס געמאכט דעם פאגראם אין יעקאטעריגטאסלאוו און געהרג'הט קינדער פאר די אויגן פון די פאטערס, ניט די פוטילאוועך טלייאסארעס, וועלכע לאזן קיין יידן ניט אריין ארבעטן? -

דו טלים-מזל! ביסט אפראלעטאריער מיט דיינע איבעריקע טלים-מזלניקעס. זאג מיר, וויער לאזט ניט אריין קיין אמעריקע נאך ארבעטער, אויב ניט די ארבעטער אליין?

און, ווי אזוי נעמען זיי אויף אגריגעם? - איך וויייס דאך, איך בין דאך דארט געווען. זיי

זאגן, אז פון אגרינעם "שמעקט" און דו טרייסט:
פראלעטאריער פון אלע לענדער פארייניקט אייך!

דו טלים-מזל ווילסט טאקי, אבער - זיי ווילן
דיר ני קענען. זיי וועלן דיר בעסער טיינקען אפעקל
טאטעס, וואס מען דארף אריסווארפן. זיי וועלן דיר
טיקן נדבות אבי דיר ניט קענען: אבי קריינק דא. -

ער האט געטוויגן אויף דעם און ניט געענטפערט.

אין עטלעכע וואכן ארום, טבת אינדערפרי, איך
זע, יענקל לויפט. - ווהין אזוי פרי, יענקל? - איך
בין א בעל-תוכחה אין עטלעכע טוילבענען. מען גיט
מיר 2-גילדן פאר א תוכחה, וועל איך האבן אויפן
ווינטער, אויף סטיוול.

טפעטער זע איך אים א צובלוטיקטן אנ'אפגעריסע=
נעם.

- יענקל, וואס איז געטען?

- איך בין געווען די תוכחה ביי די קצבים אין
טולכען האבן די גבאים אויפן באלעמער זיך צוטלאגן
און מיר אויך צוהרגעט, צוריסן.

טרייי איך אויף אים: יענקל טלים-מזל! ווי
לאנג נאך וועסטו קריכן אויף אלע באלעמערס, זיין
די תוכחה און קריגן פון אלעמען צוהרגעט? דיינע
קינדער וואלגערן זיך אין טולכענס, דיין וויב איז
אויף צרות און דו וילסט פון גארניט וויסן.

דאס יפאסט. פאר קאליע טעפער, פאר אלטער
פארטטענקעס בנים, זיי טוען גארניט, עטן גוט - און
דיר הייסט מען טראגן די רויטע פאן און טרייען פראלע=
טאריער פאריניקט אייך! - פרעג זיי, פארוואס זייענען
זיי ניט קיין פראלעטאריער נאר - ליידיק-גייער?! -

פארוואס גייען זיי ניט צו קצבים זיין די תוכחה,
וויל זיי וויסן, אז מ'קריגט קלעפ, טיקן זיי דיר,
טלים-מזל. -

ער האט מיר דערויף גארניט געענטפֿערט. ער האט
געטרויגן. קלער איך אפֿילו, וועט ער זיך באדינקען
און אומקערן פון דעם וועג.

אצינד נאך דעם האב איך אים ניט געזען. ער האט
ביי מיר ניט מער געארבעט. שפעטער דערציילט מען מיך, אז
ער ארבעט טוין ניט מער בייַ סביידערי'. - ער קערט די
הויפן אויף דער קופעמטעקער גאס.

איינמאל קומט ער צו מיר אויף א באזוך. זאג
יך אים: "ענקל, דו האסט טוין א נייע ארבעט: דו
קערסט טוין פרעמדע הויפן!

קערמאן - זאגט ער - איר ווילט מיר איינטמוטן,
אז דאס איז פרעמדע, רעדט מיר ניט איין. איך ווייס
געווים, אז דאס איז מיינע.

אזוי, זאג איך, פרוווו זיך נאר אפילו אריינ=
קליבן איין אקיך - וועסטו זען, צו מען וועט דיר לאזן
אויף איין נאכט אינערנעכטיקן.

דו ווערסט וואס ווייטער מער מטוגע. דיינע
פארזארגער וועלן דיר מאכן אינגאנצן פארא מטוגענעם.
און פארזארגן מיט קלעפ.

דו הערסט, וואס זיי וועלן פון דיר מאכן?!
און דו פאלגסט זיי נאך אלץ?!

ער איז אוועק. אליינגע ציית האב איך אים ניט
געזען.

פאר פסח, דורכגיינדיק אויף קופעצעסקע גאס,
דערזע איך אים אפארטמירטן און קאלק, די העכט צוריסן.
ער ראמט די הויפן און - קיכן.

ענקל - דו פאלגסט זיי?

- עס איז דאך פאר פסח, ר' מרדכי, און אין
אלע גבירים הייזער, וווּ איך ראם האט מען מיך טוין
איינגעלאדן, איך זאל מיך ניט לאזן בעטן
אויפֿן יום-טוב: דו וועסט זיין אנ'אנגעליגטער גאסט,

געניט אין עפעס פון יום-טוב"

וועו איך ראם די קיכן - לאזט די דינסט פאר מיר איבער די טרייסם פון עטן.

און מען באדארף ניט זיין קיין גראבער יונג, און מען מוז עפעס צוהעלפן אין קיך. דהיינו: די דינסט רוקט אריין אין עמער דורך די אויערלעך דעם שטעקן, פארטסיי איך, אז דאס מיינט זי מיך, איך זאל צוהעלפן, ארויסטראגן.

פרעג איך אים: "ענקל! וואס איז פון דיר געוואלן? אבעטלער, א טעלער-לעקער?

וווי איז דיין גאוה? - פלעגסט דאך שטענדיק זאגן, אז דו ווילסט ניט קיין נדבות און קיין מתנות. דו האסט דאך אפילו קיין גלאז טיי ניט געוואלט אויסטרינקען און היינט האסטו זיך אזוי אראפגעלאזן.

דו האלטסט טוין ביי אנטאך אטארבע און גיין איבער די הייזער!

קערמאן - איר רופט דאס נדבה, מתנה: דאס איז אחוב. אנ'אלטער חוב. זייערע גיבן זיי מיר? - מיינע! וואס זיי האבן אנגעוויבט ביי מיין זיידן, ביי מיין טאטן און מיר גיבן זיי. מיט גוטן ווילן זיי ניט געבן מוז מען ביי זיי רייסן.

פארוואס רופט מען אגביר אחזיר, וויל אחזיר לאזט ניט נעמען פון זיך קיין האר, אז מען טשעכט אים מאכט ער קולות אבער דאס קומט אים.

זאג איך: ביז יעצט ביזסטו געווען טלים-מזל און איצטער ביזסטו נאך געוואלן דערצו אמבול און אטוגענער. זיי האבן דיר געמאכט פאר אבעטלער.

מען לאדש דיך אייך אויף יום-טוב צו געניס
פון וואס דו וועסט נאר וועלן, וועסטו זען, צו מען
וועט דיך אפילו אין קיך אריינלאזן, - איצטער
באדארף מען דיך אויף צו ראמען דעם טמוץ, פון אזא
ווינטער; וועסט ענדיקן וועט מען דיך ארויס ווארפן
אויף 2 טפענדלעך.

וואלט צו טלים-מזל. מער האב איך מיט
דיר קיין עסקים ניט. -

- - -

"עבער יאר איז געווען אנ'איבערראש.
אטיינער פאר פסח. דער קריסטלעכער פסח גייט
אריין אין אונדזערן. פון פורים אן האט מען טוין
ניט אויפגענומען מער קיין ארבעט. מען האט געהארעוועט טאג און נאכט. די ארבעט פארטיק געמאכט און
אדאנק גאט, אלעמען צופריידן געטטעלט. יידן, ווי
קריסטן, אויך איך בין צופריידן. גאט צו דאנקען
פטור געווארן פוני"ם פראסטיקן, בלאטבעם ווינטער
און די לאנגע נעכט מיט די ברענענדיקע לאמפן.

דער פרילינג איז געקומען צוגלייך מיטן
פסח און געוועקט מיט פריילעכער האפנונגען.

ער בריינגט אריין מיט זיינע פריילעכע
בילדער, מיט די סדרים אהיטערקייט און צוטלאגט
אלע פינסטערע וואלקנס, וואס האבן זיך אנגעקליבן
דורכין קאלטן ווינטער. ער גיסט אריין א נייעם
גייסט אין דער נטמה און אין אלע וויבקעלעך.

די פארגליווערטע ערד ווערט באצויגן מיט
אזיידן-גרינעם גראז, די באטור דערוואכט פון איר
טיפן טלאף און הייבט אן אטעמען מיט ניין,
זאפטיקן לעבן.

פסח, דער חג-האביב פארייניגט מיט זיך די זכרונות פון דער אמאליקער גאולה מיט דער האפענונג צו אנייער, קינפטיקער גאולה און מיט טשאלץ און בטחון זאגן מיר: "לשנה הבאה בירושלים".

ערב פסח. אין טשוב איז פריילעך און אויפגעראמט. די קינדער קנאקן ניס אין די טירן. דער טוער האט געבראכט וויין. ער איז דער אייגקויפער, וויל ער איז דער מבין. ער טרינקט דאך טוין אזויפיל פסח'ן וויין. דאך האב איך פריער אשאג געקויפט אפלאט כרמל-וויין. וי זעצט מען זיך צום סדר אן כרמל-וויין?! אויפ'ן פלאט געצייכנט, וי צוויי יידן טראגן אוי'ן אקסל אנ'אסכל. איך טראג אריין אין קיך, צו מיין פרוי' און מיין מוטער. זיי זאלן פארזוכן פון אלע סארטן וויינען. איך ויל פסוט זען די טשימונג אין קיך.

אין טשוב איז סיין, אלעס אינארדנונג. די קינדער געוואטענע און פסח'דיק אנגעטאנענע.

דער טוער האט מיך געבראכט 6 שמורה-מצות, ער ויל דעם איידים מזכה זיין מיט א מצוה צו די סדרים. זאל ער אויך ברעכן די ציין...

אלץ איז טוין אויפן ארט. אנגעטאן זיך און אוועק אין פינסקער שול. הערן יואל - זעליקן, דעם חזן.

געקומען אהיים. דער טיש איז געגריים. אין טשוב איז ליכטיק און פריילעך - ממש א צוויבער-טלאס. ס' פילט זיך יום-טוב'דיק. דער טבתניק מיט די סטראי'ן-ליכט פינקלט. די כוסות אין דער מעטענער טאץ טייען מיט דרך-ארץ פאר'ן כוס של אליהו הנביא אבאטיידענער, אבער די פראכט פון דורות טיינט אויף זיין געטליפנקיים.

די הסבה-בעט געמאכט, דער קיטל וואלט, די קערה איז שוין פול מיט אלע מיבים. די ליכט לייכטן, דער ווייך שמעריט און טלאגט אפ זיין טיין אויף דער סערוועט.

איך בין אריין, די שטוב זאגט מיר גוט-יום-טוב! די ערשטע זאך, זע איך צומאכן אלע טירן אויף די טשאבעס. מען זאגט דאך כל דיכפין נ' ויאכל, קען זיך דאך טאקי גשפיבען אזעלכער, וואס פארשטייט ניט קיין ווייך. איך טו אן דעם קיטל און רוף אריין דער ווייב פון קיך זי זאל הערן קידוש, און זיך זעצן צום סדר. זי איז אריין. איך מאך קידוש צו כהא לחמא עניא, העלפט זי מיט איין האנט הויבן די קערה. איך דאנק גאט דערפאר. עס טרעפט, אז פיל ווייבער ווילן ניט הויבן די קערות, כדי אויפפירן ניים מאן א חלק עולם הבא.

איך האב איר אמאל גשפרעגט: אפטר ווילסטו א חלק עולם-הבא? , האט זי מיר גשענקשפערט: אז דו האסט אליין ניט, וואס-זשע וועסטו מיר גשבן?!

אפגשזאגט דעם כהא לחמא, פאר כל-דיכפין האב אים קיין מורא ניט; אלע טירן פארמאכט אויף די טשאבעס.

מיין זון האט אנגשהויבן פרשגן די 4 קושיות. פרשג איך: אז פסח איז דער יום-טוב פון פרייהייט, זמן - חרותנו, ווו איז די פרייהייט? אז אגאנץ יאר משג איך עסן איי חמץ אי מצה, אזיסע גרינס און אביטערש, זיצבדיק און אנגעטפארט, און פסח מוז איך עסן דוקא, נאר מצה, נאר ביטערש און נאר אנגעטפארט - איך מוז - טא ווו איז די פרייהייט?

און גלאט - אויטלט יידן זעצן זיך איין קיטלשך! - מען פילט, אז די טכינה רוט ביים סדר-טיש און זאגן דאך ניט אמת: אז איך ויל עס איך חמץ; אז איך ויל עס איך מצה אז ווא איך ויל האב איך ניט.

וויפל טוויים און טרערן עס גיסט אויס דער
ייד ביז ער באקומט די איינגעריכטע שטיקל ברויט
וואס פאלש אראפ ביי די זאטע אונטערן טיש.

און גרינס - ווי קומט אייד צו גרינס?
אלע נעכט פון אגאנץ יאר אנו מטבילין אפילו
פעם אחת. אזא ליגן! טוין 2 טויזנט יאר, מיר
טונקען זיך אין טרערן און אין בלוט...

אלע נעכט, ווי מיר ווילן זיצן מירן -
וויסן מיר דען, וווּ מיר זיצן? וווּ לאזט מען
דען דעם יידן זיצן?! ...

- - -

מרדכי, עפעס ו ויינט אימיצער לעם טיר.
זאגט מיר מיין פרוי.

בקצור: דאס איז געווען יענקל סלים-מזל,
מיט זיין הויז-געזינד, וועלכע איז פון אלע
הבטחות געבליבן אן קיין זאך אויף פסח.

"ר' מרדכי, איר זיינט געוועכט; - פון
היינט אן און וויטער, וועל איך אייך אין
אלץ פאלגן."

נאך יום-טוב, האבן מיר אים איינגעארדנט.
זיינע קינדער - אין דער האנט-ווערקער-שול.
שפעטער זיינען זיי געפארן אויף הכשרה. אויך
יענקל האט טוין געהאט ארבעט.

אין יאר 1936 ווען איך בין געקומען אין
לאנד און באזוכט פארטיידענע קבוצים, האב איך
איין קבוץ, אין עמק באגענט, נו, טרעפט וועמען:
- יענקל סלים-מזל. ער ארבעט אין לול און איז
זייער מצליח. אויס סלים-מזל. זיין פרוי ארבעט
אין מטבח.
אזוי האט ארץ-ישראל אים געגעבן דעם אמתן
תיקון. דא איז ער דער ריכטיקער און פראדוק=
טיווער פראלעטאריער.

חיים שלמה זילבערמאן

שלמה זילבערמאן דער שנייידער, יז געווען באוווסט אין פינסק און סביבה ביי אלע שיכטן, אלטע, יונגע, פרומע, פרייע. ער איז געווען דער ליבלינג, אלע האבן אים ליב געהאט פאר זיינע עניוות און גוטסקייט. ער איז געזעסן אין אשטוב מיט שכנים ׳ארן. ביז ער איז נפטר געווארן. ער האט אויסגעהאלטן אסך געדריקטע. די צדקה פון די לוריעס איז דורכגעגאנגען דורך אים. איך פלעג זען, ווי ער פלעגט דאערשטאג צו מעריב אין טול= כען צו שיילן, אז קיינער זאל ניט זען און ניט וויסן.

אייבמאל האט ער געדארפט אוועק טיקן אקראנקן שנייידער קיין וואַרשע. אין דעם זעלבן טאג איז ער אוועק צום אלטן משה לוריעס, אין די פאבריקן. נאך אין פינסק. מען האט אים געזען, ווי ער איז מלא שמחה. פרעגט מען אים: וואס מאכט אייר מיט אייער פאמיליע? געלויבט איז דער אויבערשטער! ביידע זיין די עלטערע האט אייער אהרן זיי צוגענומען אין באנק. און 2 זיין ארבעטן ביי מיר. - איר ארבעט נאך? - וואס דען, ענט= פערש ער, - איך האב אויך ביינק באר - אן געלט. זיצט מען אויף זיי און מען ניט און מען לעבט, מיר איז בעסער פון אלע גרעסטע גבירים אין פינסק. - וואס רעדט איר ר׳ שלמה? - איך וועל אייך וויזן. וועט איר מודה זיין: אייער מאמע חיה האט אויסגעמוישרט אטול - אבית-המקדש. דאוון אין, לערן אלע אינדערפרי - בין מנחה- למערב אוון איר זון איז פארשריבן מחוץ למחנה אוון זעט אפילו ניט. נאר מיר בעלי מלאכות לערנען אינדערפרי מטניות פאר׳ן דאונעט. און בין מנחה-למעריב - חיי אדם, דאס איז רוחניות. לאמיר זען גשמיות: פיל פאלט דאס ארויס דאס הארץ, ביז די פאסט קומט אן פון אלע קאנטארן, עס טוט אזעץ אטריפה ##### חיו. אוון וואס קענט איר הנאה האבן פונים טבת, אז איבמיטן וואך עסט ער בעסער פון טבת, פארט מיט דער קארעטע צו די קינדער אוון רויכערט א

אטמעקעדיקן פאפיראס, און די פיצנע טפילט
דערביי, טבת קומט ער אפ מיט פריטע טשאלנט
האט ער מורא צו עסן, עסט ער קאלטע עוף מיט
פיסלעך פון אפוטקע אפארזטאווערשער, מען רופט
עס: סארדינען. חלה בריינגט מען פון
בעקער אויף 2 טעג. וואס זאגט איר! איך וואלט
זיך ניט בייטן מיט זיי!

מיר, אובדזער המון, לעבן אגאנצע וואך
מיט'ן טבת. מיין טייבעלע קאכט אן אבוך אנדערע
וואר מעסן און איך עס אויך מיט איין לעפל און
עס איז געזונטער פון די זיס-וואר גן, וואס
אלע קראנקייטן קומען דערפון. זונטאג בעט
מען גאט, אז ער זאל צוטיקן אגוטע וואך, אז
די וויבער זאלן האבן אגוטן דאקערטשאג. גייט
מיט דער קעטענע געלט אומעדום און פירט אויס,
וואס זי וויל: ביים קצב, ביים פיסער און
בריינגט דעם טבת אין טוב. אין טוב וועט
פריילעך, אוואר מעסט וועט טוין זיין, אפליטיקער
טעפעל - טבתדיקע - עס טמעקט טוין דער טבת.
עס עפנט זיך אין טוב אפאבריק: אויף אלע בעטן
ליגן לקטן. אויף יוך, אויף קוגל. אין אוונט
קען מען אין קיך גארנישט אריין. אמלחמה, מען
קען געטאסן וועלן. מען טרעט ארויף אויף אבולבע
פון פיס - ווי אהארמאס און איך
נעם אטיטל נעבן אויוון און בין מעביר די סדרה.
די ארבעטער ענדיקן ארויס די ארבעט אויף טבת.
ס' איז פריילעך. עס גייט טבת. מען וועט עטן:
חלה - פיס, פליט אוך זיך אויסרוען. און מען
זינגט זמירות. אוך מיין טייבל נעמט ארויס
אקיכל מיט צוקאריע און גייט טלאפן. פריטאג
12 - אזייגער גי' איך אוך מרחץ אוך - אין
טול, פון טול וועט אלע גייען , ליכטיק אין
אלע פענסטער פון די געבענטשט ליכט. פון יעדער
הויז. די טכנה רוט אויף יעדער הויז, יד, פרוי
אוך קינד. אייגער צום אנדערן גייט אום טבת אין
טוב. מען טמועטט זיך דורך מיט די מלאכים:
"טלום עליכם" די טכנים וואלטן אויף מיין קידוש.

מען עסט, מען זינגט זמירות. נאכ'ן עסן זאמלט
מען זיך צונויף אין שטוב. מען פארברייגט אביסל
אין קיך אי'ז ריין. די אויוון אפגעקאלכט, זי אי'ז
ווי אפריבצעסן אין אויסן טאמבאראן מעובדת מיט
3 שטאלבטן. אז עס וועט נאר גיין כטורה , וועא
זי מארגן געווינען שטאלבטן גערשטענע.

פאר טאג שטייט מען אויף. אויפ'ן טול-
הויף אי'ז ליכטיק פון די טולן. מען לערנט, מען
זאגט תהילים. מטבילות, מען דאוונט. עס ציט אין
הארצן און עס ווילט זיך הערן דעם חזן אויך.
קומט מען אהיים און מען מאכט קדוש. מען עסט דעם
גערשטענעם שבתדיקן ווארמעס. און מ'לייגט זיך
צו שלאפן.

נאכ'ן שלאף הערן אמגיד, אט אזוי. און
עס אי'ז נאך פארן ארובל אויף זונטאך, פאר'ן
מארק.

אט אזוי לעבן מיר אפ אונזדער וועלטל.
נו, איצט מוז איך און ווייל אפטיקן אקראנקן
קיין ווארשע. בי'ז 5 אזייגער.

פרעגט אים לוריע: פיל דארפט אלר'
שלמה? מיין ברודער דויד מיטן איידים סימכאוויטש
זיינען אויך דא, כ'וועל זי'י אריינרופן פון
קאנטאר. די קארעטע אי'ז אויך דא. מען באדארף
אים אפטיקן מיט דער פאמיליע. האט מען געגעבן
50 רובל און אפגעטיקט גלייך אין שטוב.

אט אזא טיפ האט פינסק פארמאגט. בי'ז 15-
טן יאר צום גדליה.

איין זאך מוז איך נאך פון אים שרייבן:
זיין שאכטער, אבת-יחידה אי'ז אוועק קיין אמעריקא.
בין איך געגאנגען אפגעבן א גרוס פאר מיין
שוועסטער. איבאוונט 11 אזייגער בין איך געקומען.

די שטוב איז געווען פול מיט מענטן. שכנים, קרובים. איך זוך שלמהן - ניטא אים. פרעג איך דער טויער, ווו איז דער טוער? זאגט זי מיר: ער שלאפט טיף, ער איז געקומען פון טול. אפ=פעגסן, אפגעלייענט קריאת-שמע, זיך געזעגנט מיט דער שכטער - צוקושט זיך מיט די קינדער און זיך געלייגט שלאפן. ווי איך אריינגיין צו אים אין צימער, ווי הייסט עס - אטאפטער פארט אוועק, גאר זיך לייגן שלאפן? לאזט די טניור ניט גיין: ער האט טיף אפגעלייענט המפיל, ער וועט אייך ניט ענטפארן. ווייל ווי ער לייענט אפ המפיל, ווערט ער אנטלאפן. איך האב זיך מיט איר געזעגנט און בין אוועק.

אויף מארגן אינדערפרי גיי איך צו אים פרעגן, ווי ערלויבט זיך עס אטאטע דאס צו טאן? ערטט איך זע, ער זיצט אויפן הויף נעבן אבויט אין האנט א מטניות. זאג איך: גוט מארגן, ר' שלמה! ווי מאכט זיך עפעס רעכט אטאטע פון א בת יחידה, זיך לייגן שלאפן פאר איר אפפארן?

- מרדכי, דו ביסט דאך אקלוגער, זאל איך דורטן אמאל, ווען קיין באן איז נאך אין פינסק ניט געווען און מען איז געפארן מיטן פור צום באן, קיין זשאבינקע, וואלט דאך די פור צוג גאנצען צום שטוב און מיין טאטער מיט די קינדער וואלטן אריין אין בויד און וואלטן אוועק געפארן. דער באן למטל, גייט אפ האלב אייגס אזייגער. ביז איך וואלט געקומען אהיים, וועלט געווען 2 אזייגער, וואלט איך פארטפעטיקן אפרק מטניות. איך האב זיך במילא מיט זיי גע=זעגנט זאל זי פארן און קומען געזונט צו איר מאן! וואס פארא טובה, וואלט איך איר געטאן מיט מיין פארן צום באן?!

ישראלקע מיט באבע

אין 1893-טן יאר איז אין דער סביבה פון פינסק פארגעקומען הריגות. נעבן כאמסק שמינדי עצרת ביי נאכט 14 - מאן - א פאמיליע; אין פינסק, אסרו חג סוכות, אויף סוף בריסקער גאס - אנ'אלטע פאר פאלק. זיי פלעגן ארומטראגן מילך. די זעלבע וואך, אין מאטעלע, א פאר פאלק גע= הרגעט. איטשע מיט זיין וויב - פרייטאג צו= נאכט. אין לאהישן, פיטל וואלף בערס, דעם נגיד פון סטעטל, ער איז געפארן פון סטעטל קיין קאניא קאנ'אט'ן צום פריץ סטאטעוו'סט מיט א בעל-עגלה. די פור איז געקומען ליידיק. ביידן געהרגעט.

אפחד איז געפאלן אויף פינסק. נאך טוכות האט מען מספיד געווען די פאמיליע פון 14 מאן. דעם אבי המשפחה ר' סענדער, אלמדן, אבעל צדקה. פון דער משפחה איז געבליבן די אלטע. ר' סענדערס וויב מיט אנ'אי'נקל, וואס זיינען געפארן חול המועד קיין פינסק צו גאסט. די רוצחים האבן מיט א נאכט שפעטער פארברענט דעם גאנצן הויף מיט א בריוו, נאר א חנוכה לאמפ וואס זי האט געגומען פאריכטן, איז געבליבן.

די באבע מיט'ן אייניקל זיינען טויז געבליבן אין פינסק - ביי א קרוב ר' לאזער, אנטיפאליער רב'ס איידם. קרובים פון אמעריקא האבן געשיקט געלט פאר זי'. לאזערס אנ'אי'דים, טמעון ביידער פון די אלטע ציונים האט צוגעגומען דעם יתום, ישראלקען, צו זיך. אפגעגעבן אים אין די חדרים מתוקנים. יעדער לערער איז געווען זיין פאטער. מען האט אים געקופן "דער ציונ'סט'ער יתום". ער איז געווען אגעראטענער. ער האט טוין געלערנט אין 4-טן קלאס. חנוכה איז געווען אנטף. האט מען געבראכט זיין זיידנס זי לבער= נעם חנוכה-לאמפ און ער האט געבענטשט חנוכה-ליכט. די חברים האבן אים געהאלפן זינגען טיר'ם און ער האט דעקלאמירט טמעון פרוג'ס אליד:

"דער זיידע מיט'ן אייניקל".

ער האט געענדיקט די חדרים און איז אויסגעוואקסן זייער א געראטענער. ציונים האב געפיערט דין בר-מצוה. שוין זייענדיק א בחור האט ער ארגאניזירט בחורים האנדלס-אנגעשטעלטע. א פאר מאל האט ער מיך געפרופן פרייטאק צונאכט איך זאל פאר זיי רייזן.

מיט דער ציים איז בי' שמעון בי' זער געשטארבן די פרוי, דער אלטערס קרובה. האט זיך די באבע, אריינגעקליבן צו גרשן דעם וואכערניק. באצאלט פאר א יאר דירה-געלט. ישראל האט געזען, אז אין שטוב איז ניטא קיין קרן קיימת פושקע. האט ער אויפגעמאנגען א פושקע. גרשון האט דערזען די פושקע האט ער זי צוריקגעווארפן דער אלטער, זאגנדיק: איר זאלט זאגן אייער בחור, אז איך וועל אים אח'סווארפן מיט דער פושקע. די באבע איז געקומען צו מיר, איך זאל ישראלקען אויסטשראפן. "וואס ווייל ער, מאכן אים, פאר אציונישט? - ער איז געקומען צו מיר. ר' מרדכי, זאגט ער, איך קען אין שטוב ניט זיין, מחמת די געשריען פון יידן, וואס דער וואכערניק מאנט בייי זיי אייבריקע געלט און ער שריט: קומט צום רב, זאל דער רב זאגן, אויב איך מאן אייבריקע געלט!.

זאג איך צו אים: ישראל, האסט זיך פון דיין יוגנד אן געשפיזט מיט צו אייזעלע שפיזן. דו האסט נאך דיין פאלק ניט אויסגעשטודירט. מיינסט, אז דיינע בריידער זיינען אלע ציונים. אין אלע היזער זיינען פאראן פושקעס פון קרן קיימת, דו מיינסט, אז דיין גרשון איז א גביר, וויל ער לייט דאך אלעמען געלט. וועל איך דיר דערציילן זיין

ניאגראפיע:

ער איז געווען אבאהעלפער בײַ א דרדקי-
מלמד ײַאנקל. פארפעלעך עסן האט אים ניט
געקאסט, פון די קינדערס "מיט זיך" איז חדר
האט ער זיך געטפּיזט. ער פלעגט פירן די
קינדער, האט מען אים דערפאר געגעבן די
"איבערגעבענע" פון נעכטן. האט ער אויפ=
געקליבן אביסל געלט. און זײַן מלמד האט
געהאט אַן אלטע שטוב מיט אַן אלטער מיידל.
האט ער אים אפגעגעבן די אלטע שטוב. דעם
חדר-קינדער איז די אלטע מיידל אין נדן.
ײַאנקל האט שוין קיין ווי ניט געהאט איז
ער אוועק אין סוטב-זקנים. עטלעכע ײַאר האט
גרטון געקנעלט און אבגעטפּארט עטלעכע רובל
פון זײַן קיסטע און איז גאוואַרן אוואַבערבּיק
פון ארעמע לײַט, וואס בעמען אלע וואך אויף
אויפצאלן דעם קרן מיט פראצענט. ער טטיט
ניט ניידריקער פון די גרויסע באנקירער.
ד׳ינע ײַידן, ווײַסן ניט פון פראטעסט,
נאטאריוס, 12 אזײַגער איז דער טערמין, ווײַסן
זיי, אז מען דארף צאלן וואכער. ער טרײַבט
די סדרות פון וואך. אויף דעם האט מען א תורה
געדויערט מער מיט עטלעכע חדטים און מען
לײַגט אפ דעם טערמין אויף "לכטרחיבּ הזמן".
מאנט ער פראצענט פאר דער צײַט, דאס איז
וקבאפּי ביחד. ער לײַט אויך ארעמע מיידלעך,
וואס דינען און קליבן בי׳ אים אויף נדן.
אפילו פאר׳ן טערמין, אז עס מאכט זיך א
שידוך, גיט ער אפ פרײַער און לײַט באך
א ין. אט דאס האט דער גלות פון אונדז
געמאכט.

פון דעסטוועגן, אז דיר זאל אב=
קומען פון אמעריקע א סאך דאלארן, מעגסטו
טלאפן רויק. ער וועט דיר מיט דיין באבען ניט

הרגענען. (אזוי ווי דיין משפחה!) מעגסט אים
געבן באהאלטן און שטאפן רויק. ער וועט זיך
לייגן אויף דיינע גלאלט און וועט זיך ניט
צוריהרן, ווי צו פייער און זאל דיין באבע ניט
האבן קיין יסורים.

אוועק אצייט. חול המועד סוכות דערציילט
מיר ישראל אז אסכן אמלמד, וואס צאלט גרטון'ען
אלע חדש פאר דער דירה, האט אים פאר תשרי
ניט אייגעצאלט. האט ער אים מוצאי יום-הכפור
אנגעזאגט, אז ער וועט אים ניט לאזן אין סוכה
אויב ער וועט ניט אייגצאלן פאר'ן חדש. איך
האב געליגן ביי דער באבען 2½ רובל און ער
האט אייגעצאלט. אבער מיר האבן אים אפגעצאלט,
מיר זיינען ניט אריין אין סוכה. האט ער ניט
געהאט קיין מזומן צו'ם בענטשן, האט דאס אים
געקאסט געזונט.

אוועק אצייט, פאר חנוכה, קומט צו מיר
בייזער און דערציילט מיר, אז גרטון האט
איבערגעגעבן קאמיסיארשטיקן, א וועקסל אויף
מאנען 20-רובל. קאמיסיארשטיק האט אונגע=
געבן אין גאריכט די 20 רובל פאר'ן סודעבנעם
פרייסמאוו, איז מען געקומען אין שטוב - פרי'=
טאג פאר ליכט בענטשן און אפגעטאצט די לייכטער
פון טיש, אבעכער, גאפל, לעפל. און אחנוכה
לאמפ אויסגעשיידרט אויף חנוכה. גרטון איז
מיט שמחה אוועק אין טול דאונען און האט נאך
געבראכט מיט זיך אהיים אבחור אויף שבת.
ישראל האט געטוירן, אז ער וועט ניט לאזן
דעם וואסעלניק בענטשן די ליכט פאר די חשמונאים.
לכן בעט מען מיר, אז איך זאל רופן ישראלן
און בעטן אים, אז ער זאל ניט מאכן קיין
סקאנדאלן.

דערמאנט האב איך זיך זונטאג אוועגט.
11 אזייגער. כ' קום אריין. ער ליגט מיט א
נאסער טיכל עסיק צום קאפ. די באבע וויינט

און ניט ער מיט'ן סכך זיצן נעבן אים. כ'בין
אוועק. מארגן פרי בין איך אריין. ער זיצט
מיט אבוך. פארטעמט און קען מיר אין די אויגן
ניט קוקן. די באבע וויל מיר דערציילן לאז
איך איר ניט רירן. און זאג, ישראל! מיר
האבן היינט "אחנוכה נשף". כ' האב געטומען
פאר דיר אכזטיס. דו וועסט קומען צו מיר אין
אוונט - זאלסט אפבענטשן די ליכטלעך. זאגט
ער: גוט! רוף איך צו די באבע און זאג: "ישראל
וועט פארנאכט אין שטוב אפבענטשן חנוכה ליכט=
לעך, אפעסן, וועט פארנאכט דאוונען מעריב און
קומען צו מיר". אזוי איז געווען. אגאנצע
וואך האט ער געבענטשט חנוכה ליכט.

אין עטלעכע וואכן ארום איז די באבע
קראנק געווארן געלעגן אפאר וואכן און - גע=
שטארבן - איז עלטער פון 85 יאר.

די בעל הבית'טע מיט דער מיידל האבן
דער אלטער זייער גוט באדינט. פאר ישראלן
'גענאכט עסן. באכ'ן שטארבן האט די בעל-
הבית'טע מיר געבעטן, ער זאל זיין בייַ זיי -
זיי וועלן אים היטן, ווי אייגענע עלטערן.

איך האב מיט ישראלן געריידט. זאגט
ער אז די פרויען האבן טאקע דער באבען
באדינט אבער מיט דעם וואכערניק וועל ער
ניט רירן.

האב איך מיט גרטונ'ען גערעדט. זאגט
ער, "איך האב צו זיי גארניט, זיי האבן
מיך אפגעצאלט פאר איאר. זאל ער זיצן געזונט!
סיין וויב וועט אים האלטן - ווי אנאייגן
קינד.

מיט דער צייט האט די מיידל אליין
געבראכט אפוטקע פון ק.ק.ל. זי איז אריין
צו די בנות-ציון און זיך געטראפן מיט ישראלן
אויף אסיפותן

מיט דער ציים, האט ער טוין געגעסן
ביי גרטון'ען אוף שטוב. פסח ציים פרעגט ער מיר
צו זאל ער גיין צו ביזערן, וועלכער האט אים
אייבגעלאדן. האב איך ניט געפייסן. ער איז ביי
זיי געווען ביז ער איז געפארן צו די קרובים
קיין אמעריקע. ביים אפפארן האט ער אפגעגעבן
דעם חנוכה לאמפ אין מאכעס טול. אפגעפארן איז ער
אין 15-טן יאר. זיי האבן אים אויפ'ן וועג מיט-
גענומען אייגענע געבעקס, ביז נאך דער מלחמה
האט מען פון אים ניט געהערט. טפעטער איז געקומען
ביזערס אזון פון אמעריקע און מיר אויבערגעגעבן
אגרוס, אז ער שרייבט מיר אבריוו פון דער חנוכה-
נאכט.

אבריוו פון ישראלן

אין 24-טן יאר האב איך באקומען אבריוו
מיט 3 דאלאר, פאר'ן ק.ק.ל. און ער שרייבט מיר:
"מורי ורבי"! איר האט מיר געווידזן א וועג אין
לעבן: אטונא טלאגן איז קיין קונץ ניט, מאכן
אים פאר אגוטן פרוינד איז אקונץ. איר האט מיר
געזאגט: ישראל דו ביזט קראנק. דאס איז אמת,
איך האב נאך דעם פאלק ניט געקענט. אזוי וי
איר, ר' מרדכי, זיינט דאך דעם זובטיק ביי מיר
ניט געווען, צו דער ערשטער חנוכה ליכט, האב
איך באשריבן די נאכט ביי גרטונען אין טוב און
בעט דאס איבערגעבן אין "פינסקער-טשימע" און
מיר צושיקן. אזוי איז געווען. שבת חנוכה, איז דאס
דאס געווען געדרוקט אין "פינסקער שטימע". איך
האב דאס געלופן: "אחנוכה פאנטאזיע". ער האט
דאס אנגערופן: "א "חנוכה-חלום". איך האב דאס
אורעקגעשיקט קיין אמעריקא. די שטאט מינסק האט
געהאט מיט דעם.

א חנוכה חלום

זונטאג, ערב חנוכה פארנאכט. די באבע
האט צוגעגרייט דעם חנוכה-לאמפ און קוקט אין

פענסטער. אידן גייען אין טול. ישראל לויפט אום
איבער'ן חדר הין און צוריק. אנ'אפענער בוך ליגט
אויפן טיש. די באבע פרעגט אים: ישראל! דו וועסט
בענטשן חנוכה-ליכט? ישראל הערט ניט און לויפט
אום אצוטראגענער. זי פרעגט אים: "דו ווילסט אין
זאל וואַרטן אויפ'ן בעל הבית, אז ער זאל בענטשן
ליכט?"

אזויווי אדונער האט זי אים געטראפן.
אין קאפ האט אים די בלוט אזעץ געטאן מיט איאמער=
געוויין - אט דער מנוול וואס פאר זיינעם אגילדן
וועט ער זיך מיט'ן גאנצן פאלק לאזן טרעטן צען
מאל אטאג, ער וועט עס בענטשן ליכט פאר די חטמו=
נאים!?

האט די באבע אים אועקגעלייגט אויפ'ן
סא פע: מיין קינד! וואס איז מיט דיר געווארן?
גאנצע טעג מיט די ביכער און בייבאכט - אויף
אט'פות. עסט ניט, טלאפט ניט, לאדעט ארץ-ישראל - -

די גוטע רייד דער באבעס האבן מיך בארו=
יקט און איך בין איינגעשלאפן. חלום'ט זיך מיר:
גרטון שטייט מיט'ן רוקן צום טיר און פארעט
זיך מיט'ן פארזאוועדטן חנוכה-לעמפל. און קלעפט
צו דעם חלב שמט. טשיל איז אריין מתתיהו מיט די
5 זין. אין וויסע מאנטלען און זילבערנע גארטלען
מיט טוערדן. אין די הויפטן האלטן זיי גילדערנע
העגטלעך און קוקן אויף דעם מנוול, וואס טראגט
אויפ'ן פלייצע דעם 2000 יעריקן גלות-יאך און בא=
טראכטן אים, ווי משה-רבנו דעם מצרי. בעת ער האט אי
אים געהרגעט. פלוצלינג האט זיך גרטון אקער געטאן
און דערזען זיי, די 6-פארטוינען. פון שרעק האט
ער זיך אטלייד'ער געטאן און איבערגעקערט דעם
לעמפל און איז ארויסגעלאפן, מיט אויילדן געטריי:
יידן ראטעוועט! גזלנים. אויילדער גאלעכטער האט
פארקלונגען די חטמונאים און מיט אויילדן גאלעכטער
האב איך זיך אויפגעכאפט.

בייזער מיט'ן טכן האבן מיר אויעק גאליייט
און די באבע, האט אנאסע טיכל אויפ'ן קאפ מיר

געלייגט, אירע טרערן פיל איך אויפ'ן קאפ. די אויגן זייענען צוגעמאכט נאר די נערוון זייענען צוטרויפט. אין חלום, פון טלאף אדער - אין וואר דאבט זיך מיר, אז איך בין אנדזשע אויף אנ'אלטן ייִדישן בית-קברות, מיט אייגעבויגענע מצבות מיט מאך פארוואקסן קוים, וואט איך געפ'ין אנ'אות, אוואר. נאר ייִדער אות און וואר דערמאנט מיר אלטע זכרונות וואס פיילן מיר אין מיין הארץ. איך קוס די אותיות ווי בריליאנטן, וואס בליטטערן פאר מיר. איך מוז וואר בייז די קברים וועלן זיך עפענען אינ'ם קומענדעם, גרויסן טאג, און וועלן לעבעדיק ווערן. די ווערטער פון דעם נביא לעכערן מיר דעם קאפ מיט'ן הארץ: "בצחת ישראל לא תקרי".

איך קען ניט אוועק פון בית-הקברות, איך בלאנדזע אין דער פינסטער און פרעג זיך אליין: ווהין גייסטו, ווענען זוכסטו, און, ווענען ווילסטו זען? דערזע איך פלוצלינג אין מזרח, ווייט צוטלאגן די מינסטערנעס. און זע אליכטיקן רובג, ווי א גע-שלעכער, ליכטיקער פארטוין. פאלט אויף מיר אהיי-לייקער פחד. פאל איך אנידער אויף דער ערד און הער אגעטליכע טטימע: דו האסט מיר גערופן. בין איך גע-קומען דיר העלפן אין דיין נויט: איך מתיהו כהן גדול, קען ניט ליידן, אז מען בויגט זיך, מתיהו כהן האט ליב אגליכן רוקן, אקלארן בליק און אסטארקן גלויבן. טטיי אויף! איך בין אויפגעטאנען און צוגעגאנגען צו אים מיט געבראכענע קניען און - וויינער געפאלן מיט'ן פנים צו זיין מאנטל מיט איאמערלעכן געוויין און קען מיר ניט אויפטטיין.

איך האב זיך געהאדעוועט איתום, און חושך זיך געוואלגערט אין אלע לעכער און געלערנט, געחלומ'ט פון העלדן. כ'האב זיי אבער קיינמאל ניט געזען. איך וויל זען דעם געטלעכן העלד, וואס זאל אונדז ארויספירן פון דעם עמק-הבכא און פירן אין אייגענעם לאנד. איך וויל זען איידיטע חנוכה, אז פון אלע פלע מלעך זאל ווערן איין פלאם. אגרויטער פייער. ט'זאל ברענען, ווי אטריפה. עס זאל ווערן

דער היכל רויט, ווי פורפור, אז די גאנצע וועלט
זאל זען אונדזער יום-טוב חנוכה.

- ישראלקע, דו ביסט קראנק. דעריבער
רעדסטו אזוי. ב'פיל, זיין האנט גריזלט מיינע
האר פון קאפ. אקינדערשט, אגעטלעכע שמחה האט מיך
ארומגענומען. פרעגט ער מיר: ישראלקע, דו גלויבסט,
אז מתתיהו לעבט? טו גיי שריינט דיינע בריידער
און שוועסטער, אז מיר האבן טוין אויף אונדזערע
נערג אסך מתתיהו'ס: ביי טאג מיט'ן טראקטאר, ביי-
נאכט - מיט'ן ביקס. אונדזערע בנות-ציון קעמפן
גלייך מיט די בריידער; מאכן כביטים, באארבעטן
געוסנער, זינגען אייגענע טירים, ווארפן אפחד
אויף דעם וואס שטעלט זיך זיי קעגן. יעצט אנט=
לויפן אין די הונדערטער-טויזנטער. אויף אונדזערע
נערג, וועלן מיר פייערן אונדזער חנוכה. ניט, ווי
דו האפסט אז עס זאל ברענען ווי אטריפה. ניין,
מיר וועלן גיין מיט'ן עמוד-האס. אין אט זיינען
מארץ 2 עלעמענטן: ח ו ם און א ו ר. חום -
ברענט מזיקט מענטן און טשעט. אור - לייכט און
באלעבט אלע צמחים און מענטן - טשעט. מיר וועלן
חנוכה אנצינדן אונדזער מנורה, וואס וועט בא=
לייכטן די וועלט, אזויווי אמאל. אלע פינסטערע
קרומע וועגן וועלן געשמידט ווערן מיט צדק און
יושר, ווי אמאל אין אונדזערע פרילינגס-ציטן.
און מיר וועלן זינגען "הנרות הללו קדש הם ואין
לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותן בלבד". און
יעצט ישראל, דו וועסט אלץ זען. נאר דיין באבען
טרייסט און זאג איר, אז משיח גייט און קומט און
בענטש איר חנוכה-ליכט וויל "דוד מיט'ן "לאמפ"
זיינען איר גאנצע רייכטום. גיי בענטש חנוכה-ליכט!

די רוסישע , שטארקישע קריג

פעליעטאן

אלע פינסקער איז באוווסט, אז קארלין איז אטטילע, ארויקע טשאט, אפילו אן א רגט הצבור. גאר אין די אלטע יארן איז צוויטן פינסק מיט קארלין געווען אפגעשריבן, אז אין קארלין טאר ניט זיין קיין מערק, ישקעס, קראמען, קליבע ספיזי-קרעמלעך. דער פאר דארף פינסק, באזארגן אויף סוכות קארלין מיט אתרוגים, פריער ווי זיך.

וואלט מען גלויבן, אז רוסלאנד טלאגט זיך מיט שטארק אן קיין אינטיל פון יידן אין דער מלחמה, דאך זיינען 2-יידן פארוונדעט געווארן אין קארלין. פינסק איז ארויט בשלום.

איר וועט הערן:

אין 77-טן יאר, דעם 2-טן טאג סבועות איז צוגעפארן דער מארשאלעק, בארון וויטע, צום רבינס הויז און אים געבעטן, מיט אים ארין אין דער גרויסער טול.

ר' אלעזר משה, האט געטיקט אקוק טאן, ווו מען האלט אין דאוונען? נאך טהרית האט דער רב געהייטן ווארטן מיט'ן לייענען.

זיינען זיי בידע אריין אין טול, ארויף אויף דער בימה און דער בארון האט אנגעהויבן רידן: פינסקער יידן, מיינע גוטע **פרידע**, איך בין געקומען אייך אנזאגן, אז רוסלאנד האט געמאלדן שטארקי קריג. בין איך געקומען אייך בעטן איר וויסט דאך מיינע גוטע פרייבדסאפט צו אייך ביז יעצט און וויטער, לכן בעט איך, אלע פינסקער רעזערוויסטן רויטע בילעטן, זיך מארגן צוטעלן אין מיין קאנצעלאריע. איך האף, אז קיין מלחמה וועט ניט זיין, מען וועט נאך אומקערן פון מיט'ן וועג. נאר מיר דארפן זיין גריט, וועט אויף זיי

פאלן א פחד, זיי זאלן זיך ניט גיין טלאגן מיט
רוסלאנד. פון פינסק האבן זיך אלע צוגעטעלט.
מען האט זיי אפגעגעבן און געטריבן אלעמען אין
וועג צופוס.

פון קארלין האט זיך קיינער ניט גע=
רירט. מיט'ן מאטיוו, "אז קארלין האט ער דאך
ניט דערמאנט נאר פינסק, אגב, אז אלע סאטעס
זיינען ניטא אינדערהיים. זיי האבן זיך צורוקט
אלע אויף די בארלינעס, אויף די באלעס, אין די
סקאדעס, אין די סקארבוורקעס - אין וואלד. מען
וועט זען - וואס עס וועט זיין מיט פינטק; מען
האט זיך ניט וואס צו יאגן.

מען האט זיי ניט געזוכט אויך אפילו
די פאליציי איז סטעדיק געווען טוואך קעגן
קארלינער טוחרים, נגידים; זיי האבן דאך פון
זיי, פאר א חגא אדער ניי-יאר.

אין דער צייט האט זיך דוקא אין
קארלין אויסגעפארמירט 2-געוערשאלניע סטאבן;
אגרויסער און אקליינער. אייגער אויף קופעסטעסקע,
דער 2-סער אויף קארלינער טול -הויף, געוומען
אגרויסן אייגסייל און פארוועדעט געווארן.
דער ערסטער געוערשאל-סטאב ביי סמואל דעם סוחט:
די פערזאנען; סמואל עליע כהן, גבריאל דער רופא,
אהרן דויד דער מגיד און אברהם קאנסאראוויסס
און פייווקע ראביגאוויסס. די פון סטאב: סמואל
דער סוחט, אהרן דויד דער מגיד און ישראל
עליע כהן זיינגעווען טערקישע חסידים און
גבריאל דער רופא מיט אברהם קאנסאראוויסס, וואס
פלעגן שרייבן רוסישע קאנסראקטן, וועקסלען און
פייווקע ראביגאוויסס זיינען געווען רוסישע
פאטריאטן. אלע רויקע מענטן. ישראל, אנ'אלטער
יד, אבובתאלטער איז קאראבקע, סמואל, - אסוחט
עופות, זיצט אויך איז קאראבקע - סטיבל מיט
ישראל-עלען. פייווקע, גייט סטעדיק מיט'ן וייב;
זיי האבן פארקויפט צוגעגייצטע צירונג: א. תנאים-
זייגערל, אגיגל-פערל.

ער פלעגט זײַן אנאַרויפגיי׳ער צו נאס=
טאלניקעס. בײַם אופספראונונ׳ק איז ער געווען
זײַן אייבקוי׳סער, אבן-בית, דער קוכער פלעגט א
אים געבן די טאג און אונט-ציי׳טונג.

די דירה האט אים ניט געקאסט. ער
איז געזעסן בײַם גביר מטה יצחק׳ן אין שטוב,
אין אסאד און געהיט דעם זעלבן גבירס אנ׳
אייבקל טוביה, ניט קיין נארמאלן: ער פלעגט אן
אומגיין שטענדיק אין סאד פאר פרה-טחורה.
פייוקע האט געהאט אבחור, וואס האט געלערנט
אין רעאל-גימנאזיע.

אלע אונט פלעגן זיי זיך צונויסקלייבן
צו שמואל טוחט. אז מען איז פארבייגעגאנגען
שמואלס שטוב האט זיך געהערט אלעבהאפטער שטויס.

פייוקע, פלעגט בריינגען די רוסיטע
בלאט און גבריאל דער רופא, פלעגט בריינגען פון
גאדיען דעם "המגיד" און מען פלעגט דיסקוטיר׳ן.

די "רוסיטע" פלעגן זאגן: אז רוס=
לאנד האט געקענט נאפאלעאנען מנצח זיין, האט
טאקע פער טערק בײַ אים אגרויפע מאכט! —

די טערקן פלעגן זאגן, אז טערקיי איז
טאקי אבריה נאר — ניט מיט רוסלאנד. אט אזוי
האט מען זיך געוכוח׳ט אלע אונט.

איינמאל לייענט מען, אז פון סעוא=
סטאפאל איז אויסק דער רוסישער פלאט צו דער
טערקישער קריג, אוי . אויאך, 2 — 3 און נאך
אמאל 3 — אזויוי איז וואסער!

מען זוכט אין אלע בלעטער - ניטא; אייבגע=
זונקען! דער טערקיטער צד קוועלט; דער פלאט איז
טוין ביי טערקיי.

- מיר האבן געווסט פריער - אז אויפן יש
איז רוסלאנד, גארניש ווערט. דער רוסישער צד גיים
ארום אן אקאפ; אמיאלסע זאך מיט דעם פלאט - - -
און פייווקע, ווייל עפעס הערן ביי אישפראוניק
און גבריאל, איז דאך עמעס ביי גבירים - וויל ער
"דארטן" הערן:

איבאוונט, הערט ער עפעס פון קובאר, אז
יענער האט געהערט הייבט פון אסך געקומענע צום
איספראוניק. אפילו דער "וואצקער", איז געווען
פריילעך.

פייווקע ווידע, איז געקומען איבאוונט
נאך דער בלאט, ער האט איר שפעט באקומען. לויפט ער
אין "טשאבי", טוין קיבער ניטא, קאנטאראוויטש איז
געווען דער לייענער, גיים ער אהיים. דער סטודענט
איז נאך ניט געווען, ער איז געקומען 12 אזייגער
בייגאכט. נעמט ער לייענען און טוט אגעטרייי: "די
פלאטע אייערע, איז דא, ביי "פלעוונע"! דער
טערקישער פעלד-מארשאל "אסמאן פאשא" איז אין פלען
ביי רוסלאנד", דער הערט פייווקע אט די טמחה,
כאפט ער די בלאט און לויפט צו קאנטאראוויטשן -
נאנט פון אים אויף קופעטשעסקע גאס, ביי קארליענער
טול-הויף און טוט א קלאפ אין לאדן; "טשיש אויף
קאנטאראוויטש!"

קאנטאראוויטש האט געמיינט, ס'איז אטריפה.
האט ער אפגעשטעפט דעם האטשיק פון לאדן איז
אים געפלויגן אלאדן איינזן אין פנים;

צוהאקט דעם נאז מיט די אויגן, פרעגט ער
אים; וואס איז געטען? - ענטפערט פייפקע: "די
פלאטע, אובדזערע, איז דא"! און האלט זיך מיט א

טיכל, ביי די גיסבדיקע בלוט. ער האט אים
געגעבן וואטער זיך ארום צו וואטן.

אט אזוי איז פארווובדעט געווארן
אגעגעראל פון קארלינעם טאטע, אומגעריכט.

- ווו איז קארלין? און, ווו איז פלעוונע?! -
יעצט לאמיר זען, וואס הערט זיך מיט דעם קליינעם
טאטע? - אויפ'ן טול-הויף: זונדל דער חזן - פון
הארידאקער טול, פנחס דער שמש פון קאזשדראק און
יוזעף דער וואסער-טרעגער וואס פארמאגט 2 ברונימער
אויף קופעטשעקער גאס און דערפון לעבט ער. די
3 יידן זיינען טערקישע חסידים. זיי קלערן אמאל
צו פארן קיין ארץ-ישראל.

יוחנן דער באנדאר, אביקאלאיעווער סאלדאט,
וואס האט אפגעדינט 25 יאר און אייגער מתיהו
אסטראזנייק אין קאראיבקע אויף די ראגאטקעס, (ניט
אריבלאזן קיין וואסער פירער "אויסער זיי")
- זיי אלע זיינען רוסישע פאטריאטן פון קיין בלעטער
ליענען - וויסן זיי ניט. נאר מיט'ן ארץ-ישראל
דעם טערק - ער זאל דאס היטן ביז משיח וועט קומען.
אז משיח וועט קומען, וועט ער אליין דאס צוריק
געבן די יידן און א קאצאפ טאר זיך צו אזא הילקער
זאך ניט צורירן וויי די הי לקע לאנד ארץ-ישראל.
טרייען זיי, אז אונדזער קייסער זאל לעבן, ניקאלאי
דער 2-טער. וועט אפגעמען ארץ-ישראל און וועט
אונדז יידן אפגעבן. ער באדארף זי ניט: ער איז
געניג גרויס און ער וועט נאך אונדז העלפן אויפ=
בויען, וויל ער איז געניג ריך - - און דער
טולטאן איז דאך אטלעפער - - -

אין יענער ציים, פלעגט מען אומטראגן
פארקויפן, פאטאגראפישע-בילדער, פון רוסישע
געניעראלן: "טקאבעלאוו", מיט אטפאקטיוע און גענע=
ראל "גורקאוו" מיט אטרבקע. און טערקישע - דעם
טולטאן און "אסמאן-פאטא" .דעם פעלד-מארשאל. די
האבן געקויפט רוסישע יענע - טערקישע.

דער באנדאר זאגט, פאר די געלט וואס איר
האט אויסגעגעבן אויף די טערקישע קארטעס, האט איר
בעסער געדארפט קויפן מאר זיי אפאר תחתונים - וואלט
איר דאך אמצוה פארדינט. זיי גייען דאך אן הויזן -
און די טערקישע זאגן: באריכט זיך מיט רוטלאנד, אז
"קאקי" איז אוואר און "קאפוטטע" - אמאל. ביים
טולטאן עסט מען אין מיטן וואך חלה מיט ויין-טרויבן
און מאראנצן דאס, וואס "פאביע" זעט ניט אן. הכלל
מען האט זיך צו ווערטלט. ביז מען האט זיך געהאלטן
ניי די בערד. די וייבער זיינען אויס מיט גוואלדן,
מעגן זיינן אנגעלאפן און זיי קוים פארנאנדער
גערישן. אזוי איז געווען ביז ראש-השנה.

ראש-השנה, פאר'ן טול-גיין זיינען אריין
זונדל מיט מנחה צום באנדאר.

- עס גייט איום הדין, מען מוז ווערן
שלום!

- אט אזוי ר' זונדל, זייט אנאט בראש און
בעט אויס פאר אונדז אגוט יאר, אז מיר זאלן גיין קיין
ארץ-ישראל, אז מטיח וועט קומען ווען ער אליין אפגעבן
דאס לאנד צו די יידן. מיר ווילן גיין אלע צוזאמען
איבער אפאפירענער בריק, ווי אונדזער תורה הקדושה
טרייבט אין מטוב איז טטיל. די גאנצע עטרת ימי תשובה,
די וייבער קוועלן. ערב יום כפר (פארנאכט - פאר כל
נדרי, זיינען ווידער געקומען פנחס מיט זונדלען, מיט א
געוויין צו יוחנן הערט דעם באנדארגעכאפט זיין האנט.
זייט אונדז מוחל; ר' יוחנן הערט! - ווער מטעמעט אייך?
גייט ביידע און בעט אויס פאר אונדז אגוט יאר, אז
מיר זאלן געווינען, האבן מיר ארץ-ישראל באלד, אריכט
רוסלאנד; קיין עסן פעלט ניט, קי ן געלט אויך ניט,
אבי זייט נאט-בראט, גי ט געזונט!

מוצאי יום כפור. מען איז געקומען פון
טול. מען האט געמאכט א"לחיים", מען האט אפגעגעסן.
דער באנדאר מיט מתתיה'ן מאכן מיט העקלעך אטוכה.
זונדל מיט פנחסן זיינען זיך אריין מיט אנ'עצה

געבן. אידערפרי. זונדל מיט פנחסן טראגן זיך
טוין ארום מיט די אתרוגים-לולבים פאר'ן
סולכען. כאטש זיי זיך אריין אלע ווייל א קוק
טאן. וו האלט עס מיט דער טוכה? מתתיהו - דערזעט
זיי מיט די לולבים, זאגט ער צום באנדאר: וואס
זאגט איר צו די טערקן? - דער טולטאן האט זיי
צוגעשיקט אתרוגים-לולבים, טראגן זיך ארום איבער
די גאטן - כאטש זיך אלע טאל אריין און זאגן אדעה
גיבן אבי'עצה. די טוכה איז פארטיק. יום-טוב איי=
אוועס. זיי דאוונען בייי די מתנגדים - זיינען גע=
קומען אין טוכה מיט פלאס ספירט און עטן טוין.

טפעט קליבן זיך 3-ען, פון דער חטידישער טול,
זיך אריין אין טוכה מיט
אהאנטוך-חלה - האניק, אפלעטל ווייין. מיט'ן טידור,
נעמען זיי זאגן די אושפיזין.

גיבן די 2-ען אזאג: זעט ווי דער טערק
האט זיי ארי נגעשיקט אתרוגים-לולבים, מיט אפלעטל
ווייין, האניק אויך און קיין טוכה ניט. די טוכה האבן
מיר געדארפט מאכן! זיי האבן אפגעמאכט קידוש און -
ארויס פון סוכה, זיי האבן אגב געזען, ווי זיי
האבן געמאכט קידוש איבער אגוטע ביסל ספירט, וואס
זיי האבן געגומען פאר די פיט און נאך די פיט.

זיי פאבן טוין געווארט ביז זיי האבן אפגעגע=
סן. אזוי דעם גאנצן טוכות.

טמיני עצרת. די וואטער-טרעגער פלעגן יום-
טוב איבערפרי אויפטטיין באגינען, טראגן וואטער
אין די הייזער, וו'ס האט געפעלט. וויל נאכ'ן
דאוונען גייען זיי צו זייערע בעלי-הבתים, אויך צו
סכנים, און אייך האבט אבונקע, אויף בראנפן און דער
2-טער אקרוג אויף פ'רעטקעט מיט האניק, פלעצל און
לעקאך. פסח - אמצה מיט אנ'אייי. דעם אבטונג-געבער,
אויך אמצה מיט אנ'אייי.

יוסף דער וואסער-טרעגער איז אויפגעטאבען
באדינען, טראגט ער וטער ביז דאוונען. מזכיר-
נטמות. גטם בענטן ביידע בריינעמער אויף קופעטעסקע

גאט האט ער געהאט, האט ער געצויגן פון זיי
די חיובה.

ער טראגט ארויס פון מטה-יצחק ברונעם
א פאר עמער וואסער און הערט זיך צו. ווי מען זינגט
ארויסטע ליד. מ'ליטער גייען צום קריג. נעמט ער
די עמער און גיסט אויס און גייט איבער פאפעראק
די גאט מיט ליידיקע עמער.

דער ראטבער, וואס האט געריטן, האט דערזען,
וואס ער האט געטאן און פארסטאנען, אז דאס איז ניט
מזלדיק. רופט ער אים צו און פרעגט אים: פאר וואס
האסטו אויסגעגאסן די וואסער נעבן פאמפע? -
ניט געווען קיין רייגע, עגטפערט ער.

פארוואס ביסטו איבערגעגאנגען מיט
ליידיקע עמער? יידישע מכשף האט ער אים מיטן
ראפניק גוט צוהרגעט און אלע סאלדאטן מיט די
פריקלאדן. איז ער געבליבן ליגן אטוישער.

די ראטע איז אוועק. זיינען אנגעלאפן
יידן און אים אוועקגעטראגן אהיים. פרעגט אים די
ווייב: וואס איז געטעגן? איך האב, זאגט ער,
"פאביען" איצטער גוט באדויעט, ער וועט מיר האבן צו
צו געדינקען! איך האב דאך דיר געזאגט, אז
2 קטרים טלאגן זיך, זאלטטו זיך ניט אריינמישן!
און דער באנדאר טרייט: גוט זטאבע - ער טטעפעט
זיך מיט נאטבראט, א צו כאליערע! הייבט איז
טוין פארטוואלן די בונקע בראנפן מיטן קרוג
פירעטקעט. און די ווייב טרייט און ווינקט: אגאנצן
זומער האב איך געטריען, און זיך געבעטן: גזלן,
וואס האסטו צו מיר, אז 2 קיטרים טלאגן זיך,
דארפסטו זיך ניט אריינמישן! -

די גאנצע פינסקער יוגנט, זיינען
פון דער מלחמה געקומען בטלום און אין טטילן
רוהיקן קארלין זיינען 2 יידן פארוווונדעט
געווארן.

גיי זיי אחכם און טרעף!!!

הנאהבים בחייהם ובמותם לא נפרדו

דריי חברים, שניידער איינגלעך פון פראוניבץ, האבן זיך איינגעלעבט ווי ברידער.

אייגער, שלום אבלער, איז ביי זיי צעווען דער כוואס. האט מען אים גערופן - שלום כוואס.

אן אים האבן זיי גארניט געטאן. ער איז געווען זיי איבערגעגעבן מיט ליב און לעבן. ער האט געקענט רידן גוייט און, ווו נאר זיי האבן געארבעט, האט מען זיי ליב געהאט און געהאלטן ווי אייגענע קינדער. זיי האבן חתונה געהאט און גע= ארבעט ביי יענעם, אלס ארבעטער. טוין געווארן פאמיליע-מענטן אין מיטעלע יארן.

זאגט צו זיי שלום: ברידער! ביז וואנען וועלן מיר ארבעטן פאר 18 גילדן אוואך, 16 שעה און מעת לעתן? ביז מיר וועלן בלינד ווערן? מיר קענען ארבעטן ביי זיך. איז מען געווארן אליין שניידער. ארבעט האבן זיי געהאט געניג נאר געלט - קנאפ. אויף שבת איז קיינמאל ניט געווען, די הוצאה גייט, וואס מען ארבעט אפ, מוז מען גיין מאנען און פטרן צייט. זאגט שלום: ארעלע זאל ארבעטן אין שאפ און אזיך מיט בעולען, וועלן מיר גיין צו די פריצים אין די הויפן. ביי יטובניקעס. אזוי איז געווען. שלום מיט בערל מיסאוויער, זייבען אוועק מיט די פעק, צו פריצים נעמען. ניט שלעכט. מען עסט אליין און מען בריינגט אאך אהיים אויך ספייז. סיאיז אוועק עטלעכע יאר - מען לעבט זיך דורך. דארף זיך טרעפן אסבה: דער פריץ באלאווסקי, אמערגענער, האט ליב פירן ויכוחים מיט די שניידער; חוזק מאכן פון יידן. טוט ער זיי אפרעג: פארוואס מאכן די יידן פרי חתונה זייערע מיידלעך? זאגן זיי: מיר ווייסן ניט! ווערט עך אין כעס און זאגט: איר ווייסט אלץ!

האט שלום געזאגט: מיר האבן אמאל
געפרוווט האלטן אנ'אלטע מויד, האבן מיר געהאט
פון איר אייביקע צרות.

דער פריץ איז אריין אין רציחה און
געכאפט שלומען פאר'ן בארד, אריסגעווארפן אים
אויפ'ן גאס. בערלען אויך. אט אזוי הוילע, ווי
ביי דער ארבעט. מיט זייערע ארבעטס-מכשירים
און זאכן. אויפ'ן פראסט און זאווערוכע. ביז זיי
האבן די טערן און אלץ קוים געפונען אין סניי.
זיך אנגעטאן און געלאזן זיך אין גאנג. די
וועגן זייבען פארשאטן געווען מיט סניי. האבן זיי
געבלאנדשעט אין וואלד. קוים געקומען לעבעדיק,
פארקילטע און קראנק. בערל איז אפאר וואכן
געלעגן און - געזונט געווארן. שלום איז געשטארבן
אין שפיטאל.

זיי ביידע, ארעלע און בערל זיבען אין
שטאט געבליבן ארבעטן. מיט דער ציים האט זיך
ארעלען געמאכט אשטעלע, אין חברה קדישא, אלס טמט,
מיט א דירה אויפ'ן קאלידעם בית-הקברות. אדירה
מיט האלץ, אין אגארטן, באגט צו קופעשטעקע גאס.
ער האט געבעטן בערלען - ער זאל ארבעטן אויף
זיין דירה. וואס איז געווען אין סאמע צענטער-
שטאט. דער ביי האט ער אים געזאגט, אז ער האט
טוין באזארגט, פאר זיי ביידן, אויף איבער 100-
יאר 2 פלעצער נעבן שלומ'ען. האט בערל געארבעט
ביי זיך. געטומען אמאטין פאר זיין מיידל און זיי
ביידע האבן געארבעט. קיין ארבעט האט זיי ניט
געפעלט. די חבורטאפט האט זיך פון זיי ניט אפגע-
טאן: אז ארעלע איז באר אראפ פון זיין ארבעט
האט ער בערלען געטיקט פון זיין גארטן אלע גרינסן.
און צו שלומען איז ער אלע מאל געגאנגען - געהיט
זיין יאר-ציים. דערווייל איז בערלס ווייב גע-
שטארבן. איז ער געבליבן מיט דער מיידל. זאגט
ער, אז ג' וועט אים העלפן חתונה מאכן. דער מיידל

וועט ער אויפן גיין צו ארבעטן. מיט דער צייט –
האט ער געקויפן פאר דער מיידל אטידוך, מיט
אדארפס–מצות, אסמיד, צוגעבנדיק נדן 100 רובל,
ארבעט האט אייגנערעדט דעם יטובניק, אז די
מאטין איז דאס דער נדן, וויל אויך דער מאטין
וועט זי ארבעטן אין דארף, וועט פארדינען מער,
וי איר ביידע, און דערצו האט ער צום נדן צו=
געגומען אלץ פון שטוב, געלאזן האט ער נאר אביסל
האלץ. אלע נאבעס טלעלע צום עסן און אבאנק צום
טלאפן. ארבעט האט געהארעוועט, סגיילער האבן
געהאלפן און – ס' איז געווען חתונה.

בערל האט געזאגט, אז/ער וועט אפצאלן
די חובות, וואס ארבעט האט פרב געווען, וועט ער
זיין אויפן גיין צו ארבעטן. בערל איז געבליבן
אליין אן דער טאכטער און מאטין.

קומט צו אים מאסל, דער טאנדעטניק און
זאגט צו אים: ר' בער! קיין נייע ארבעט קענט איר
טוין ניט נעמען, ווען איך איין בריגגען תיקונים
וועט איר באקומען די ארבעט און גאלט איז שטוב.
אזוי איז געווען. ס' איז אויפן אצייט דער אלטער
בערל איז געבליבן אן צייג, איין אויג האט זיך
אנגעהויבן צומאכן. געקומען פון מער צו, האט די
בעל–הבית'טע אים געגעבן די ליסעצע טסעלע
מיט צעבראקטע בריט אין הייסע וואסער. אפגעגעטן.
אפגערוקט די טסעלע, געבענטשט און זיך געגומען
צום סמאטין – בגד. טטעקט די נאדל אריין און
אדוי סגעמען קען שוי ניט, די פינגער פרירן פון
קעלט, פארטראכט ער זיך, ביינקט נאך אוראעמער
בעטל. אויף וואס וואלט איך? – ווער דארף מיר דא?
חוץ קאפל–טאנדעטניק. מיין איידל האט קליגער
געטאן, ווי איך – אויפן פריער. שלום האט טאקע גם
געמאכט, ווי אכואט: געטטארבן און – אסוף!
אז איך דערמאן זיך גייט מיר אסוידער דורך איבער'ן
לייב: אז ער איז געטטארבן פריישאק נאך האלבן
טאג האט מען אים אפגעליגט אין מתים–טטיבל,

אויפ'ן הויף. זונטיק פרי האב איך מיט ארעלען
אים צוגעזומען אויפ'ן ביתּ-עולם און מיר זיינען
געגאנגען אים אייבקויפן אסתנה אויפ'ן וועג —
תכריכים. מען האט אים געטאן זיין רעכט און
מיט דער מטה אים צוגעטראגן צו זיין קבר, וואס
2 קברנים האבן געהאקט, אלע מאל האבן זיי ארופס=
גענומען פון בוד'ם אפלעטעלע, וואס צו דער=
וואר עמען זיך, וויי'ל אפראסט'איז געווען, א
זאוואדכע מיט אטניידנדיקן ווינט, וואס האט
געבלאזן, ווי אין א טופר, און געווארפן שניי
אויף ק'ום'ען. פארטיק דער קבר. האט מען אים
מחילה געבעטן און אפגעזאגט אים פון אלע חברות
מען דערמאנט אים, אז ער איז געטארבן און אלץ
וואס מען טוט איז דאס פון זיין כבוד וועגן.
מען לייגט אים אריין אין קבר און מען 'עמט
וואר פן די גרוצע ערד און די ברעטלעך —
טראק-טראק. צובראכן די ברעטלעך אויף אים. די
גיטע ברעטלעך גיט מען די נגידים. דעם אריבאן
גיט ניט ביז דער לעצטער לאפאטע ערד. — — —

בעת בערל איז געבליבן אליין, פלעגט
יו'לעט ווייב, אלע פרייטאג בריינגען 2 חלות
מיט 2 טשילעך פיש. שבת פרי זומער פלעגט ער
גיין צו ארעלען אויף ק'דוש. אויך וואר מעט עטן.
נאכ'ן עטן פלעגן זיי בי'דע נעמען קישנס און
זיך צושפארן נעבן טלומען, אויף זייערע ערטער
און בערל פלעגט דערצייל'ן פון אמאליקע צייטן,
וועך ער האט מיט טלום'ען געארבעט ביי גוטע
פריצים און - טלעבטע.

אט אזויגע געדאנקען קריכן אים אין קאפ
און לאזן אים ניט טלאפן. ליגט און הערט, ווי
דער ווינט האט אראפגעריסן דעם לאדן, און, ווי
די בעל-הבית'טע, קלאפט טוין מיט די וויילקעס
אין אויוון, — זי באקט הולניקעס, מאטאניקעס
צום פארקויפן. ער בייגט זיך צו צום פענטער
און גייט אקוק אין גאס. ס'איז נאך פסטנטער.

ר' בער, זאגט די בעל-הבית'טע - כ'וועל אייך געבן אפאר הייסע קארטאפל, וועט איר זיך אביסל דערוואַרעמען און קענע'ן אייבטלאפן אויף אפאר טעה.

- כ' וואלט געוואלט אייבטלאפן ניט אויף אפאר טעה נאר אויף טטענדיק. וואס רעדט איר, ר' בערל - - -

אינדעם טפארט זיך אריין קאפל מיט אפאק טמאטעס, און זאגט: בערל, כ' האב אייך געבראכט אביסל ארבעט און געלט.

- און איך וואלט וועלן פטור ווערן פון אייערע טמאטעס מיט די געלט! - - -

קאפל בעמט באטראכטן אנ'אויסגעפארט'קטן בגד. ר' בער, וואס האט איר געטאן, זאגט קאפל, - איך האב אייך געגעבן אגלאטע טט'קל געוואנט, ווי דער בגד און איר האט געל'יקט פארקערט מיט די הער ארויף, צו איר זייבט מטוגע געווארן אדער געטאן אויף צו'להפעיס?! - קאפל! נעם צו דיבע טמאטעס, קריג אנ' אנדערן - זאל ער לייגן מ'ט'ן גלאטן, איך בין ניט מער די'ן שניידער - נעם צו דיבע אר= בעט, וואס הייבגט, די טטר'קל איז מיבע.

בערל האט אפגעדאונט, אפגעגעסן די שיסל צוויקטע ברויט, אפגעבעגטטט, גע= זאגט מיט כוונה: רחם - זיך צווויבט און גע= נומען זיך פאקעווען. די בעל-הבי'תטע פרעגט אים: ר' בערל: ווהין קלייבט איר זיך און אזא וועטער? - זאגט ער: אין הקדש טטארבן. - ר' בער - וואס רעדט איר אזעלכע רייד, איר וועט נאך לעבן! - ניין, ניין טאכטער, איך פיל, אז די כוחות גייען מיר אויס, איין אויג איז טוין פארמאכט, קיין צייין האב איך ניט, דער

אנדערער וועט זיך אויך צומאכן, וועל וועט
מיך פירן אין שולכען? דיר דאנק איך, כ'וועל
דיר אין קבר געדינקען אויך, ר' בער, אין
הקדיש גייט טאקע, וועט איר געזונט ווערן, איך
וועל נאך הערן פון איך קידוש און זמירות.

איז ער אויעק מיט'ן פאק אויפ'ן פלייצע,
מיט'ן שטעקן אין ווינט און פראסט, און איז
געפאלן מיט'ן פאק אויפ'ן פלייצע אויף קופעטע=
סקע גאס בעבן בית-עולם געסל. מענטן זי'נען צו=
געלאפן און געפרעגט: ווהין גייט איר? - צו
מיין חבר ארעלען. זי' האבן אים צוגעפירט צום
שטוב.

ווהין פרעגן זיי אים? - איך גיי אין
הקדש, דעם פאק לאז איך איבער ביי איך. דא
זיינען די תפילין - ספרים. איר וועט טוין
ווייסן, וועמען אפגעבן.

רייד ניט קיין בארישקייטן. מיר וועלן
דיר ניט לאזן גיין פון אונדז. מען האט אים
אויסגעטאן, אנגעטאן ווייסע וועט ארייבגעליגט
אין אוארמען גפלעגער - געגעבן אפאר הייסע
גלעזער מילך. האט ער זיך אפגעלעבט. און גע=
צויגן נאך 4 חדשים. באך פסח איז ער געשטארבן.
3 יאר שפעטער, איז ארעלע געשטארבן. ליגן אלע
3 חברים אונטער איין מצבה.

שלושה חברים - הנאהבים והנעימים בחייהם
ובמותן לא נפרדו.

פּינסק אין דער וועלט

פּינסק האט געהאט א טיינעם נאמען אין דער וועלט. דער טכל היטר זאגט, אז אלע מענטן אדם וחוה זיינען באשאפן געווארן אין פּינסק, וויל גאט האט דאך באשאפן דעם מענטן פון בלאטע. און די גאנצע בלאטע איז דאך אין פּינסק. זיבעזן דאך אלע פּינסקר. דערבער זיינען פּינסקער אין דער וועלט פּאררעכנט אלס די בעסטע און אלע פּאכן אין בראנזשעס, תורה, הטכלה און האנדל. אזוי ן וואטער ביז אוקראינע, זיינען פּינסקער דאמפּער (כארשאדן), בארלינעס אין גאנצן מזרח און אין מערב ביז דייטשלאנד געווען די גרעסטע. בעת מען האט געטאצט אין אלע טעלע און איר סביבה ביז 100.000 רובל איז טוין אין פּינסק געווען גבירים, וואס מען האט זיי געטאצט ביז א 1000.000 רובל. פּינסק האט געפּירט אירע געטפּטן מיט א בריסע האנד. פּינסקער פּאבריקן זיינען געווען גרויטע. בלויז יידן האבן דארטן געארבעט, ניט ווי אין פּוילן. פּרייטיק פּאר נאכט איז געווען א הרדאק (סיהענע-קלאנג) אייגער - אלס ציכן, אז ס' איז די ציים פּון ליכט בענטן - און א צוויטער מיט א טעה פּריער אלס ציכן, אז ס' איז טוין ציים די קראמען פּארמאכן די ארבעט צו לאזן. און אויך טבת צו נאכט זדריטער - ווען די ארבעטער קומען. אין די יידיסע פּאבריקן איז געווען אייגעפּירט: אן ארבעטער טראכירן פּון אצופּאל, אקראנקן אויף זייער רעכענונג אפּילו אין אויסלאנד טיקן העלפּן א קינד חתונה מאכן. א טוב העלפּן בויען, בא א קריזיס טטיצע פּאר א פּסח. בעלי מלאכות האבן מקנא געווען די פּאבריק ארבעטער. אפּילו רעגירונגס= בעאמטע האבן זיי מקנא געווען.

אין אלע טעלע, ווו פּינסקער זיינען געווען, האבן זיי פּארנומען דעם אויבנאן. אפּילו אין רוסיסע טעלע ווו יידן האבן ניט געטארט זיצן אפּילו פּאר די פּאליטיטע פּארטיקטע אין טיבר האט מען גהאט דרך ארץ, וויל, זיי זיינען געווען געבילדעטע, ענערגיטע און האבן גהאמאכט קלובן, און אריין גהבראכט לעבן אין טטאט. די סבירער האבן גהזען אז ביז יעצט האט מען זיי אפּגעבארט, און

געטראקן, אז אדטיד איז אחיה און עטט מענטן; אזטיד האט היטטן אנאויג. איך אויג אנאיבעריקע איך דער הויך, איך דאס אלעס האט זיך ארויטגעווירזן איז טקר. זייענען געקומען קיין פינסק טיבעריאקוס סטעלעס איך זיי האבן געזען א ארדענונג בעטער, ווי בא זיי. אלע בתי חסד און די בעסטע דאקטוירים, די בעסטע מענטטן. זיי האבן דאריבער נאר געהאנדלט מיט יידן און ניט מיט די קריסטן. די רעגירונג האט זיך אליין באגראבן, וואס זי האט אנגעהויבן פארטיקן די פאליטיטע אין טיבער. אין פינסק זיינען טאקע געווען טיפן יידן, וואס איך קיין טטאט וווי איך בין געווען, האב איך זיי ניט געפונען. איך געדייגק, אז עט זיינען געקומען פון יקא 2 גרויטע געלערנטע אויספארטן דעם ארבעטער לעבן זיינען זיי אייגעטטאנען בא גריגאר-לוריין, האט מען מיר מיט משה טווארץ, דער פאריזער דאמען טנייידער, פארבעטן געבען זיי טריפטליך א באריכט פון נאדיל פאך. מיר האבן דעם באריכט געבראכט. זיי האבן געזאגט, אז זיי האבן נאך ניט געזען אזא קולטורעל אנטוויקלט טטאט ווי פינסק.

איך דערמאן מיך מיין פרילינג, בעת איך בין אריין אלס חבר אין דער אגודת חובבי ציון. ביז תרמ"ה בין איך געווען אסימפאטיקער און פלעג גיין הערן דעם מטיף צבי מאטלאנסקי. אין יאהר תרמ"ו 8-טן תטרי האט מאסלאנסקי מיר אריין גענומען פאר א חבר בא אים אין הויז בא אנוועזענהיים פון אליעזר בן יהודה פון ירושלים און יעקב טרתוק. מאסלאנסקי איז געווען פארזיצער און געריעדט צו מיר און א סך חברים פון די ותיקים. איך בין געטאנען מיט דער רעכטער האנד אין דער הויך בייַ 40 מינוט. האט ער מיר געזאגט די פליכטן וואס איך באדארף אויספירן. די מינוטן, וואס דו טטייסט דא זאלן בא דיר זיין הייליק און זאלסט זיי געדיינקען בייז דיינע לעצטע מינוטן. דאס ערטטע איז - גוט אויסטודירן די לאגע פון דיינע בוריעדער. די מעלות מיט די חסרונות, און אויב די קענטט באווייזן באווייזן. האב איך אנגעהייבן טטודירן. ווי אזוי? האב איך אנגעהייבן גיין אלע פרייטיק צו נאכט פון פינסקער טול מיט לאטאווסקי גאס און פרץ גאס בייז סיווער גאס צו מיר א הייט.

פון נאך סוכות האב איך אנגעהויבן גיין אין די לי ניטצעס אין מטך פון א גאנץ ווינטער. וואס איך האב געזען, איז ניט פאר מיר צו באטרייבן און ניט פאר

מיין פעך. וואס איך האב דעם ווינטער געזען ביי דעם "עמך" דעם שלום-בית, דער טיט איז מיר ניט קיין וווּנדער, וואס בלק האט בלעם'ן געפ'הרט אין אפּ קצהו. אוּן בלעם האט געוואלט גיין אליין: ניט מיט בלק'ן. "ד'לך שפ'י". - ער האט פארשטאנען אז דער גראכבער יונג בלק פארשט'יט דאס ניט.

ת ר מ " ה

אין תרמ"ה איז טכ"ר (טשול פינחס רבינוביץ)
געקומען קיין מינסק און געגרינדעט די חברה "שפה-ברורה".

ת ר מ " ו

אין תרמ"ו איז אנגעקומען א צירקוליאר פון וואַרשע מ'זאל טיקן א דעלעגאט פון מינסק קיין קאטאוויץ. איז געפארן דער בארימטער קארלינער רב ר' דוד כרידמאן, ר' יחיאל-מיכל פינעס'ס טוואגער. ער איז געקומען פון דאָרט זייער צופריידן. אונטער דער פעולה פון קאטאוויצער אסיפה האט מען דער חברה "שפה-ברורה" געביטן דעם נאמען אויף "חובבי-ציון". מאסליאנסקי איז געטאנען בפאס.

אין דעם זעלבן יאר זיינען געקומען קיין מינסק אליעזר בן-יהודה מיט יעקב טערשאקן. מאסליאנסקי איז מיט זיי געגאנגען און ערווארבן נייע חברים. צוויטן זיי וויכטיקע פערזענליכקייטן; ווי משה-חיים עליאסבערג און אנדערע.

בן-יהודה מיט טערשאקן האבן פארבראכט אין מינסק א וועלכע צוויי חדשים. אלול און תשרי. ראש-השנה האבן זיי געדאוונט אין מאכעס טול מיט מאסליאנסקין. יום-כפור און סוכות - אין דער גרויסער טול. לעם טיר האבן זיי געמאכט א ספעציעלע לאזטע.

חול-המועד סוכות איז געווען א נסף אויפן ברעג נא טערשאקס פאטער לייבע משה-לאזערס, מ' האט געזאגט שאסטן איבער כרמל ווין, און בן-יהודה איבער א גלאז מילך...

נאך סוכות זיינען זיי אפגעפארן.

מאסליאנסקי האט אנגעהויבן זאגן אין מאכעס טול. קיינעם ניט געטאנעוועט און קיינעם ניט נוטא-פנים געווען.

געריסן מאסקעס און געטטעלט באקעט די "חסידים" פון תלמוד תורה. דערציילט ווי אין זיין ציט ווען ער האט דארט געלערנט, זיינען געקומען צוויי צבוע'= ישקעס זוכן ציצית בא די ייִנגלאך. - "פארוואס זוכט איר ניט די אפענע שטיוול מי די באסע פיס. זעכצן קינדער האבן ניט קיין שעג די ליפן זיינען בא זיי פארטריקנט - גייט איר נאר ציצית זוכן. - גייט ארויס פון דאנען!"

תרמ"ח - מ"ט

אין תרמ"ח איז מאסליאנסקי ארויסגעפארן קיין יעקאטערינאסלאוו, אלס לערער, און די ציונים האבן אים צוגערעדט ער זאל ווערן א מטיף.

אין פינסק האט זיין אפפארן געמאכט א שטארקן רושם, אבער לא אלמן ישראל און אין תרמ"ט איז אין פינסק אנגעקומען יהודה לייב בערגער, וואלאוועלסקיס אייִדם. ער איז געווען א למדן און א גרויסער יחסן.

אין מינסק האט מען אן זיין פאטער ר' גרשון אברהם'ס הסכמה, ניט צוגענומען קיין רב.

בערגער האט אין מינסק געמאכט אן אונגעהויערן רושם דערמיט וואס אין זיין רייִדן האט ער קיינעם ניט קריקירט, נאר געוועדט לומדיש און מעורר געווען צו מעשים.

מיט זיין קומען האט פינסק געשיקט איר ערשטן חלוץ קיין ארץ-ישראל - אהרן אייזנבערג פון רחובות. אהרן אייזנבערג איז געווען אונדזער ערשטער מזכיר פון חובבי-ציון. ער איז געווען א גמרא לערער. אויף זיין ארט איז געוואָרן מזכיר ברוך ליבערמאן. אויך א לערער פון גמרא.

מיט דער הילף פון משה-חיים עליאסבערג און דער= נאך פון יעקב-צבי זיסלמאן, איז ער אויך אין ארץ-ישראל געווען מזכיר.

ת ר ״ ך

אין תרי״ן איז די חיבת-ציון באוועגונג לעגאליזירט געווארן. מיטגלידס-אפצאל האט געקאסט ניט וויניקער ווי דריי רובל א יאר. מורשה איז געווען משה חיים עליאסבערג. ער איז געפארן קיין אדעס גרינדן דעם אדעסער און יפו׳ער קאמיטעט. אין יפו׳ער-קאמיטעט איז געווארן מנהל קארליבער רבי׳ס סוואגער ר׳ יחיאל-מיכל פינעס.

דעם יאר איז געקומען קיין פינסק יהושע ברזלי, און מיר האבן מיט אים פארבראכט בא זיין קרוב גוירצמאן.

ת ר נ ״ ב

אין תרנ״ב האט זיך מאסליאנסקי צוריקגעצויגן קיין מינסק. ער איז דאן שוין געווען א באריטטער מטיף. פלעגט ער קומען אויף פסח און זיין ביז איבער שבועות, און פון חצי-אלול ביז איבער ימים-טובים.

האבנדיק אזעלכע צווייי ענערגישע טוער ווי בערגער און מאסליאנסקי, האט די חבת-ציון ארבעט אין פינסק אנגעהויבן בליען. מיהאט גיעפנט א ביבליאטעק, וועלכע האט געצויגן א סאך יוגנט.

דאן איז געגרינדעט געווארן אין מינסק די "אגודת-אלף" אויף קויפן ערד און צוגרייטן נחלות אין ארץ-ישראל. יעדער האט געזאלט קריגן פופצן דונאם באדן, א כרם און הויז. דער מנהל איז געווען יהושע סירקין.

פינסק האט ארגאניזירט אריבער זעכציק חברים, און באשטימט בערגערן אלס מינסקער פארשטייער.

ת ר נ " ד

אין תרנ"ד איז מאסליאנסקי אפגעפארן קיין אמעריקע. אין רוסלאנד האט ער ניט מער געקענט זיין. די רעגירונגס-הינט האבן אים געדראפט אומעטום. אין לאדז האט מען אים ארעסטירט, האבן ר' אליה-חיים מייזל און נאך צוויי **גבירים** אים אריסגענומען פון דארט און צוריקגעבראכט קיין מינסק. וואו ער איז טוין געבליבן ביז צו זיין אפמאר קיין אמעריקע נעכסטן נאך סוכות.

פארן אפמאר איז געווען א גראנדיעזער נעזעגנונגס-אובנט ביים מינסקער מאעש, אפרים דב ליפשיץ - דער פערמאסטער פון בארימטן מאלקס-ליד "נומה פרחי" - איז הויז. אויף דעם נטף איז אויך אנוועזנד געווען חיים ווייצמאן.

אין ענער צייט האט דער רוסיסער צאר אלכסנדר דער דריטער, וועלכער האט מארבראכט אויף קור אין לעוואדע, געהאלטן ביים שטארבן. רופט זיך אפ מאסליאנסקי, גאט זאל געבן אז היבטיקע וואך זאל זיין "לעוטה נפלאות גדולות לבדו". "יידן האבן זיך אייגערעדט - האט מאסליאנסקי וויסטער געזאגט, אז זיין יורט-עצר איז א גוטער, ניט וויסנדיק דעם עלעמענטארן אמת, אז פון א שלאנג קען קיין גוטעס ניט שטאמען. "כי מטרש נחש יצא צמע".

דאס זיינען געווען זיינע לעצטע וואכטער אין מינסק.

ת ר נ " ה

אין ווינטער תרנ"ה האט ראזנבוים - אונדזערער אקטיווער טויער אויסגעארבעט מ' זאל ווילן א נייע מארוואל-טונג אין תלמוד-תורה. ניט אז אייגער זאל פירן אוך טאן דארט כאדם העושה בתוך שלו. עס איז שען די פולע צייט, אז מיר ציונים, זאלן האבן א צוטריט צו די קינדערסע נטמות און ווירקן אויף זייער גייסטיקער אויסבילדונג. דער יונגער דור איז אונדזער רעיון פון נאציאנאלע ווידער-אויפלעבונג דעמאסקירן די פארפוירענע קאנסערוואטיוון.

אבער לא אסת׳ע מלתא ד׳ לטכה - הטחורה צוזאמען מיט קארלין און סטאלין האבן אריינגעטיקט אין ביידע חסידישע טולכענס צו עמער בראנפן, אז מ׳זאל ניין מיט קארלין קעגן די ציונים.

די ציונים האבן מארלארן, אבער בערגער האט אונדז געטריסט אז דער אמת וועט דאך זיגן.

שבת נחמו אי׳ז בא די פינסקער חובבי-ציון גיגוען א טראדיצי׳ע צונויפ-זאמלען זיך אין דער גרויסער טול. דאס אי׳ז געווען דער ׳אריקער יום-טוב וועלכער פלעגט געפי׳ערט ווערן מיט גרויס פראד. די טול אויסגעדעקא= רירט מיט פרוכת׳ן און בילדער פון יידישע קאלאניעס אין ארץ-ישראל ווי משניידט תבואה מיט קאמביינען און ארבעטער אויף טראקטארן. אויף אלע וועגט ראנספארטן מיט פסוקים פון ׳שעיהו פרק מ׳ - "נחמו נחמו עמי" און ד.ג.

חאזאנאוויטש פלעגט טיקן הונדערט גלעזלאך סטעארין ליכט, און די טול האט געפינקלט פון ליכט. דער חזן מיטן כאר האבן געזונגען ציון-לידער און פסוקים פון טיבת-ציון. אלע ציונים האבן עולה לתורה געווען און מנדר געווען א סאך געלט אויף ארץ-ישראל.

אויך אין תרנ״ה אי׳ז געווען דער גאנצער ציוניסטי= שער עולם אין טול. די וועגט טיין דעקארירט. די טול טטארק באפוצט און אילומינירט.

בערגער האט א וואריאנט רעדע געהאלטן וועגן דער ניי׳ער היים וואס מיר גיין בויען. גלייכצייטיק אי׳ז געמאלדן געווארן, אז אין אונט קומט פאר אין מאכעס טול א פארזאמלונג פון חובבי ציון וועגן וויכטיקע פראגן.

אין אונט אי׳ז די טול געווען פון געפאקט. ׳.ל. בערגער אי׳ז געווען פארזיצער. ר׳ יעקב אביגדור מינקא= ווישט ז״ל, וועלכער אי׳ז געווען דעלעגאט צו דער חובבי ציון קאנפערענץ אין אדעס האט אפגעגעבן א באריכט וועגן דער ארבעט און געזאגט, אז א גרויסן ט יל פון דער קאנפערענץ האט פארנומען די פראגע פון

חנוך. די ערציונג פון יונגן דור. דער רעפערענט
פון חנוך איז געווען משה לייב לילינבלום.

ווען מינקאוויטש האט כארעקטיקט האט געזומען דאס
וואורט א יונגער בחור, א סטודענט פון אויסלאנד. די
אויגן האבן געגלאנצט און מיט א צישערדיקע שטים האט
ער אנגעהויבן רידן, ווען דעם יידישן חדר, ווי אין
אן אייגן צימער צוזאמען מיטן רבינס'ס צ'ג זיצן
צוזאמענגעקוועטשט צאן-קדשים און אלע צוזאמען שרייען
אין איין קול און מ'ווייסט ניט ווער ס'קען יא לערנען
און ווער ניט. דאס קינד ווערט אויסגענומען פון דער
ליכט'קע שטוב און פארברייבגט זייגע טעג און ווען אין
לופט אין פינסטערן חדר; דאס קינד ווערט אן דעם רעספעקט
פאר זיין ערציער, וויל ער הערט שטענדיק פון זייגע
עלטערן דעם זידל וואורט: דו ביסט א מלמד. דער יינגל
וויים אז א יד דארף זיין א חלוש. ער זעט צום בייספיל
די פורים-קאפעליע. אלע פרעמדע, אחטורם מיט זייגע
שרים און דער צורר-היהודים המן גייען אנגעטאן שיין
וי העלדן נאר דער צדיק מרדכי גייט אין סמאטעס, א
צוריסענע שטריימל, א קאלטענעוואטע בארד און דער עיקר
א גרויסער הארב. ווער עס גייט אין גאס גיט א קלאפ
אין הארב און זאגט אים מאנדרישקע.

ער זעט, אז זיין רבי, מיטן דיין מיט רב זייגען
יידן חלוטים און צוליך צו דעם מאנדרישקע. הייבט,
וי אזוי זאל ער דרך-ארץ האבן פאר זיי? -

ער וויסט גארניט, וואס פארא העלדן מיר האבן געהאט
אז די גאנצע וועלט האט געהאט רעספעקט פאר זיי. אונדזער
פאטער אברהם איז געלאפן באוואפנט מיט זייגע חניכים
אנגעמען זיך פאר לוטן, משה רבנו האט געהרגעט א מצרי,
וועלן ער האט באליידיקט א יודן און אויפן ארט באגראבן.
און ווער זייגען שמטון און דוד! רבי עקיבא איז געווען
א פעלד-מארשאל. פון דעם וויסן אונדזערע קינדער וויניק
וויל מ' פארדעקט אונזערע אבות מיט א הילע פון מצוות
און לערנען תורה. - פון דער צוויטער זיט האט דער
יונגערמאן געסלדערט די קנעכטישע באציונג פון אונדזערע
יידישע עלטערן צום גויישן לערער פון א רעגירונגס-
גימנאסיע. מען קריכט דורך דער הינטער-טיר און מען
באצאלט מיט גאלד, אז דאס קינד זאל אנטאן די מעטענע
קנעפלאך.

דער רעזולטאט איז אז דאס יונגע צוויגעלע ווערט אפגעריסן פון יידישן וואורצל. פון איין זייט ווערן מיר באהערשט דורך דער פינסטערניש פון יידישן חדר, און פון דער צוויטער זייט דראט אונדז די סכנה פון אונטערגאנג. פון אסימילאציע.

דאס יידישע קינד, וועלכע ווערט ערציגן אין א פרעמדע סביבה און פליערט פרעמדע ימים-טובים ווערט אן דעם יידישן איינהאלט. - געוועדט האט וויטער דער יונגערמאן וועגן דעם, אז מען דארף רעפארמירן דעם יידישן חנוך. מען באדארף אריינברינגען ספיפותו של יפת באהלי-שם. מען דארף אריינטראגן ליכט אין דער יידישער גאס. די יידישע ערציונג מוז ווערן מאדערניזירט און צוגעפאסט צו די ניי בא דינגונגען. דער יידישער מלמד דארף ניט זיין דער שם-נרדף פון שנארער און בעטלער, נאר ער דארף אוועקגעטעלט ווערן אויבנאן, וויל ער דארף זיין דער ערציער פון דאס שייערסטע, וואס עלטערן פארמאגן, פון זייער צירונג און שטאלץ, פון זייערע קינדער.

אויב מיר ווילן בויען א לאנד מוזן מיר פריער פון אלץ מכשיר זיין דאס מאלק פארן לאנד. נאר א געזונט מאלק, א קולטורעל מאלק, וועלכער איז באקאנט מיט אלע שעכטישע דערגרייכונגען פון דער נייער צייט. וען ניט קען טרעפן, אז מען זאל אונדז געבן א מאסיק לאנד און מיר קענען אויר חרוב מאכן...

דאס אלץ איז געזאגט געווארן מיט היץ און די גאנצע טול איז עלעקטריזירט געווארן. א טויטע שטילקייט האט באהערשט דעם עולם. און אז דער יונגערמאן איז אראפ פון דער בימה האט אים בערגער געדרוקט די האנט און האט צוגעגעבן, אז מיר מוזן דעם אלטן מאלק צוריק יונג מאכן.

גאט האט אנגעטאן אברהם-אבינו א מטבע אויפן האלדז. אויף איין זייט פון דער מטבע איז געשטאנען זקן וזקנה, און אויף דער צווייטער זייט בחור ובתולה. אין אונדזער

געסיכטע איז דאס א סימבאל פון אייביקן לעבן און פון אייביקער שיינקייט. און אויך די אלטע מאמע ערד, וואס איז פארהארטעוועט און אלט געווארן, וועט אין די הענט פון אונדזער יונגע וויבער גוט און פרוכטבאר. מיר דארפן זען סאפן נייע טולן וואו מען זאל אריינבריינגען א נייעם אינהאלט. - פארסטייט זאך, אז די קליקע וועט אונדז פארטריען אלס מטומדים און אונדזערע טולן אלס שמד-טולן, אבער דאס אלץ דארף אונדז ניט אפטרעקן, עס דארף גליין געטאן ווערן עפעס. אויפן ארט איז געטאפן געווארן א קולטור-קאמיסיע פון די הערן רובינסטיין סאול מענדל ראבינאוויטש, סטריק, מינקאוויץ, הילער, אפרים דוב ליפסיץ, נחום ראבינאוויטש און סיאיז צובויפ=גע זאמלט געווארן 300 רובל און דער ערסטער חדר מתוקן, די ערסטע ייִדיסע מאדערנע טול, איז געטאפן געווארן. -

דער יונגערמאן וואס האט באגיינסטערט דעם עולם און האט מישגע האלפן צום גרינדונג פון ייִדישן נייעם חדר איז שפעטער געווארן דער גרינדער פון דער גרויסער ישיבה, פון דעם היכל-החכמה - פון דעם אוניווערסיטעט אויפן הר-הצופים. דאס איז געווען אונדזער ליבער און שיינער נטיא חיים וויצמאן.

דער חדר מתוקן

די ערסטע קינדער אין חדר-מתוקן האט מען געזונטן נאר פון חברים ציונישטן זאגנדיק אז מיר ווילן זאך לערנען טערן אויף אונדזערע אייגענע בערד. דער יונגער אויבנדערמאנטער סטודענט האט, פאר זיין אפפאר אין דער סוויץ אויף צו פארזעצן זיין סטודיום, זיך אונטערגענומען אייניקאסירן די גלעלס, ער צוזאמען מיט בערגערן. געדונגען א חדר און געדונגען ר' יחזקאל ארלאנסקי אלס לערער. נאך סוכות תרנ"ו האט מען אנ=געהויבן לערנען אין דעם נייעם חדר-מתוקן. דער מנהל איז איז געווען בערגער.

דער חדר האט איבערן זמן, ביז ראט-חודש ניסן, געווען ווואונדער, מען האט געלערנט גומאנ'ס א בוך און אנגעהויבן...חומש. דער "וואונדער" האט געמאכט א רעש אין פיל טעטע. א וואו מ' האט געעמנט א חדר-מתוקן. האט מען געפאדערט פון די לערער א דיפלאם פון פינסקער קולטור-קאמיטי"ע.

אין ראט-חודש ניסן איז געווען א נייע רעגיסטרא=ציע פון קינדער. דער פריבצייפ איז געווען ניט אנעמען קיין קינדער פון אן אנדער מלמד, ניט אנעמען קינדער ייבגער פון זעקס יאר, יעדער מאטער מוז צוטעלן א צייגנים פון צווי' דאקטוירים אז דאס קינד איז געזונט.

נאך די אלע באגרענצונגען זענען אכציג פראצענט קינדער געבליבן אין דרויסן צוליב מאנגל אין פלאץ.

דער קאמף געגן חדר מתוקן

מלמדים פון אלטן חדר צוזאמען מיט דער לטכה-השחורה האבן זיך דערטראקן מאר דערליכט און געגומען זיך צום אלטן געווער- מסר'ן.

אין חדר מתוקן האט מען געלערנט נאר ביז צווי' אזי'גער, און פון פיר ביז זיבן האבן געלערנט מיידלאך, האט מען געמסדט און דער חדר איז צוגעמאכט גע=ווארן. האבן די בנות-ציון געעמנט א מיידל-טולע - בית ספר לבנות, און די פעסערבורגער מפיצי-הטכלה האבן זיי גענטיצט.

פסח האבן די מלמדים מיט זייער מסור אברהם סקאט'נא דער טרייבער זיך צוטיילט אויף צווי' גרופן. איין גרופע איז געגאנגען אין פינסקער טול צו הערט חילער און אהרן רובינשטיין צווי' חברים פון דער קולטור-קאמיטי"ע, און איין גרופע איז אויעק אין מאבעס טול צו בערגארן. נאך מעריב פארטטעלן זיי בערגארן דעם וועג און לאזן אים ניט גיין א היים. וויבאלד אז אין מאכעס טול האבן גע=דאונט אלע ציונים האבן זיי זאך געוואלט אנעמען פאר בערגארן, מסה סאלאוויטטיק האט געוואלט בריינגען פאליצי', נאר בערגער האט ניט געלאזן.

ער האט זאך געווענדעט צו די מלמדים: "דו"קומט מיט מער א הים. איר ווילט דאך פרנסה, קומט מיט מיר א היים וועלן מיר זאך אדורכריידן און קומען צו א לאד. זייענען זיי געגאנגען מיט בערגערן א היים און פיל ציונים הינטן זיי באגלייט לשמירה "ממני המזיקין".

וואס ווילט איר יידן - פרעגט זיי בערגער - מחלוקת, וויי די לשכה הטחורה ווייל, צו, פהנטה? די חדרים וועט מען טען ניט מער פארמאכן. די געזעלטאפט איז מינסק וועט ניט דערלאזן דערצו. אגב איז דער חדר אונדזערער ניט מער ווי א מוסטער-חדר, ווייל אכציק פראצענט קינדער בלייבן סיי ווי איז דרויסן און מיר וועלן מוזן בריינגען לערער פון דער פרעמד. לכן ראט איך איר דינגען סיינע חדרים, וועלן מיר איך געבן א פראגראם און ארדנט איך איין. מיר וועלן איך אנטקעגן קומען מיט אלץ. ייענע זי לערער זיינען אויך מיט אונדז ניט קיין קרובים. אויב איר ווילט אבער מיט מחלוקת זיינען מיר אויך גרייט. דאס זיינען די צוויי וועגן פאר איך. קלייבט איך אויס. מיר ווילן בשלום. די אלטע מעטאדע, אז דער מלמד מוז זיין א מקבל, פאר אויפנדט. בא אונדז צאלן אלע קינדער גלייך. צו מינף רובל א חודש. אויך איז די העכערע קלאסן. דער לערער קריגט באצאלט פארויס פארן חודש און די אנדערע קענען אים קיין דעה ניט זאגן. די בעלי-בתים פון בית-ספר איז די קולטור-קאמיסיע, און מיט זיי ראט זיך דער לערער אין אלע זאכן. באדינקט איך, און ווען איר וועט אונדז צו הילף רופן - ווארטן מיר אויף איך. -

אז די לשכה-הטחורה האט געהערט דעם ענטפער, זאגן זיי: א כניעם חדר - דאס יע, אבער גיין צו די ציונים נעמען זייערע אפיקורסיטע ביכלאך - דאס ניט. פארוואס מוה מיס און בא אים זיינען דא בעסערע ביכלאך.

האבן זיי געדונגען א ניע הויז וועלכע האט ניט מער געהאט ווי פיר וועגט און א ריינגעטעלט דארט בינק מיט א טאפל. די אלטע איינגע חדרים האט מען מבטל געווען.

די מלמדים האבן, וועלבדיק ציען צו זיך די קינדער, אונטערגעטארן די בערד מיט די פאות, אנגעטאן דעם שבתדיקן סורדוט האלב-אונטערגעקירצט עס זאל אויסזען מאדערן,

אבגעטאן דעם קאמפליט אויך אין מיטנואוך, געקוימט
געמיינע קעלנערס און צוקלעפט קוויטלאך אין אלע
טולכענס, אז עס עמעגען זיך ניין חדרים מתוקנים מיט
די טענסטע זאלן אוך די בעסטע לערער. -

אבער מען היילט זיך ניט צו זיי אוך זיי מוזן
נעביך אויך אין די געמיינע קעלנער אוך רוישע שניפסן
לויפן וויי פריער צו די בעלי-בתים נאך קינדער. די
שטאט האט פארטאגען אז דאס איז די איינציגע קאטעריקע.
כאטש זי איז איבערגעפארבט, איז דער בגון אירער דער
אלטער. אט אזוי איז מען פון זיי פטור געווארן.

איז געקומען א מטיף פלעגן זיי אויך קומען הערן.
זיי האבן זיך געווארפן אהער און אהין. געקומען אין
מאכעס טול הערן צו מען רעדט ניט פון זיי. פון
דעסטוועגן, זיינען זיי דאך בעסער ווי אפאליקע חדרים.
רייבער. און עפעס א פראגראם פארמעגן זיי אויך.

מאכעס שול

מאכעס שול איז געבויט געווארן אין תרכ"ח.
מאכעס קינדער זיינען געווען זייער פרייע, האט ער
איבער געגעבן די שול ר' ישראל מאיר כץ, א פרומער און
א למדן אויף זיין נאמען. מאכע מיט די קינדער זיינען
ארויס געפארן אין וואַרשע.

אין תרמ"ה, איז ר' ישראל מאיר, ארויסגעפארן
קיין ארץ ישראל. קינדער האט ער ניט געהאט. אין דער
שול האט זיך אריין געקליבן אונזער מוטער "ציון".

און דארטן האט אנגעהויבן ריידן אלץ טבת
סאסלאנסקי. געווען שוויין האט ער פארגאסן אין דער
שול. נאך אים יהודה ליב בערגער, פיל מטיפים - די
גרעסטע רבנים טבת ביי טאג און ביי נאכט - אספות.
די שול האט ניט געלאזן שלאפן דער אגודה און דעם
זאנדארמסקער. פיל מאל האט מען די שול געוואלט
פארמאכן, די לשכה השחורה האט געוואלט געבן הונדערט
רובל א יאר פאר 1 סעה שבת 2 א זייגער, און געמאכט
א חברה ש"ס און געוואלט ארויספמרן די ציונים.

און זיי האט ניט געהאלפן. מיט מירות אויך
ניט. צו ליב דעם איז בא זיי בטל געווארן די חברה
ש"ס.

אין דער שול האט אין יאהר תרנ"ד שבת צונאכט,
אז מ'האט איבער געגעבן י"א מינקאוויץ, פון דער אדעסער
אספה, פון די חובבי-ציון וועגן חינוך. געבעטן א
וואַרט א בחור אסטודענט און געוועט 40 מינוט, וועגן
חנוך. ער האט דעם עולם בעצויבערט. אין דעם אונטן
זיינען געגרינדעט געווארן די חדרים מתוקנים. אין
שול האט מען מיסד געווען א ציוניסטישע באנק פאר
בעלי מלאכות און קלייניע קרעמער. 5 רובל א פיי
מיט רעכט פון 50 רובל הלואה.

אריבער 2000 מי גלידער - פינסק מיט דער סביבה
האט זי געהאט. אין דער שול האבן ארבעטער באסטימט, אז
מ' זאל ניט אריין ביז 12 ביי נאכט, נאר ביז 8 א
זייגער אונטן.

אין 5-טן יאר, אז מען האט געוואלט מאכן א פגראם אויף יידן איז געווארן א זעלבסט-טוך. איז אין דער טול געלעגן די געווער אויפן בוידם.

צוליב דער טול האט מיר דער זסאנדארמסקער מיטן פרוקוראר אפגעהאלטן סבת צוואכט פון 8 ביז 11 א זייגער. אין דער טול פלעגט זיין די וואלן צו די קאנגרעסן. אין דער טול האט מען סבת צוואכט באהאלטן געלייענט די נייע פרייע פרעסע, אז אין ווין האט זיך באוויזן א דיר הרצל וואס ווייל מאכן א יידישע מדינה און ניט געענדיקט לייע נען, געלאכט: אנייער מטוגענער!"...

דער קאנגרעס אין בזל

אין א פאר חדטים טפעטער איז געקומען אין פינסק דיר בוכטיל בסתיקה אויף דער סאלקע, מיט בערגערן און וואלן באסטימט, בערגערן, משה חיים עלאסבערגן, דעם מורטה פון די חובבי ציון און גרינגאר לורייע, און גע= פאהרן בסתיקה קיין באזעל. מיר זיינען פון דעם ניט געווען צופרידן. נאר אז מיר האבן געהערט, אז דער סולטאן און נאך א סך גרויסע לייט האבן געגעבן א ווונט-טעלרגראמע צום קאנגרעס, האבן מיר זיך בארוקט.

טבת צו די ערטטע סליחות הערן מיר, אז מוצאי טבת וועט מען איבער געבן מון קאנגרעס א באריכט אין מאכעס טול. מיר האבן מורא געהאט ניין, נאר לעם טול זיינען מיר געקומען אריינ-קוקן. מיר זעען לעם ארון הקודש, א טיש מיט ליכט, א מנורה, אויפן פרכת א מגן דוד מיט א פלאג. די דעלעגאטן גייען מיט די מגן דוד'ס אויף די הערצער און נאך זיי: דאקטאר באקטיצקי, דיר חאזאנאוויץ — אלע גרעסטע פון פינסק. א סאך זיינען געטאנען אין גארטן אין מזרח, די פענסטער אפן אויפן הויף, מער ווי אין טול.

דער ערטטער האט גערעדט משה חיים עליאסבערג: געצייכנט מיט טיינע פארבן הערצלען מיט אלע גרעסטע וואס זיינען געקומען אויפן קאנגרעס. נאך אים האט גערעדט גרינגאר לורייע, וואס פאר א כבוד טוויץ האט אפגעגעבן דעם קאנגרעס — מיט אידישע פלאגן אין די גאסן. און נאך זי' האט גערעדט בערגער. דער עולם איז איבעראסט געווארן

בעת ער האט דערציילט. אז טבת זיינען זיי גיווען ביים רב פון באזעל - כהן האט זיי מיט געגומען אין טול און ער איז געטאנען אויפן בימה ביים דגל צום לייענען. און מ'האט אויף גערופן " עמוד הנטיא זאב בר יעקב הרצל " און מען האט אים געליינט אין "כי תצא" פ' רביעי ט"ו.

כי ה' אלוהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויבין לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. די טול האט א ציטער געטון מי האט געפילט והנה כבוד ד' בא אל הבית.

פאר נאכט מנחה האט מען אויף גערופן מאקס נארדאו אין "כי תבוא" פ' ט' ויביאנו על המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש.

מ'האט זיך געפילט א קבוץ גלויות און מיר זיינען אין א פרוזדור, וואס פירט צום טרקלין אין ארץ-ישראל.

ת ר צ " ב

צום 50 יעריקן חג היובל פון חיבת ציון האט מען מאכט טול אפגעגעבן כבוד. ס' איז געגאנגען א תהלוכה פון 12 טויזנד מאן מיט מוזיק פון ציונ'סט'סן לאקאל ביז פיפסקער טול. דרויאנוב איז מיט מיר געגאנגען צום ערשטן. ארדענונג האבן געקאלטן רעוויזיוניסטן ריטבדיק אויף פערד און מצרעגדיק אויף/ביז מאכט טול. איך האב געזעדט. מ' האט מיר מכבד געווען אן טלאגן אין מזרח אשאפל, אז תר "ב אין דער טול האט זיך אויפגעזמלט אן אסמה וועגן ארץ ישראל. אין דער טול האט מאסלאנסקי דעם ערשטן קלאפ געגעבן אין יידישן לאדן און געווקט, וועגן ארץ ישראל. אט אזוי איז זי געווען ביז סוף.

נאכן דריטן קאנגרעס

נאכן דריטן קאנגרעס האט די צענטראלע אונדז צוגעשיקט דורך פאשעס, שקלים אויף ראס׳ס אדרעס. האט מען זיי געבראכט צום ליבעשי׳ער ראבינער, ראמער, וועלכער האט געווינט אין פינסק, ווו ער האט געהאט א פארזיכערונג= אמט.

אט דער ראמער – וועלכער האט זיך אגב נאכער געשמדט אין פעטערבורג – האט געמוזט די געלעגנהייט וויזן די ארטאדאקסן אז ער איז נית "חלילה" קיין ציוניסט.

האט ער געזומען די פאסט–קוויטונג און זי איבערגעגעבן אין פאליציי, וועלכע האט איבערגעזומען די שקלים – אן אומלעגאלע זאך דאן אין רוסלאנד.

באקטיצקי דעם דאקטארס וויב איז געווען שטארק אויפגעלעבט מיטן זשאנדאר–מיסשער׳ס פרוי, און אויך באקטיצקי איז געווען אריינגיי׳ער דארט אין הויז. מסה סאלאוויטשיק איז געווען גוט אויפגעלעבט מיטן פאליצ= מייסטער. האבן זיי בידע, באקטיצקי און סאלאוויטשיק, ארויסגעזומען פון זיערע העכט די שקלים.

דער חוב פון למנצח...

"ענעם ראש-השנה פון נאכן דריטן קאנגרעס האבן מיר געדונגען א זאל אויף ימים-נוראים און ימים טובים.

אלע ציונים - צוויטן זיי חיים וויצמאן - האבן זיך דארט צוזאמענגעקליבן דאוונען. ווי אויך אלע לערער פון די חדרים מתוקנים צוזאמען מיט "הודה-צבי לעווין, א יד א תלמיד-חכם וועלכן בערגער האט געבראכט אלס לערער פון "חכמה ומדע".

פאר תקיעת שופר, נאכן למנצח, פרעגט חיים וויצמאן לעווינען מיט וואס פארא רעכט זאגט דער "ידישער פאלק אין גלות "דבר עמים תחתינו ולאמים תחת רגלינו". לעווין האט אים ניט געענטפערט, ווייל "אסור לדבר קדם התקיעות".

שמחת תורה פאר מעריב, מ' האט געזומען א ביסל וויין און געזאגט שאסטן, זאגט וויצמאן צו לעווינען: איר זייט מיר טולדיק א חוב פון למנצח....

"ע - איך באצאל - ענטפערט לעווין.

"ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר". יעקב איז געבליבן אליין אן א מלוכה און אן א לאנד, די נאכט פון צוויי טויזנט יאר גלות. די גאנצע נאכט ראנגלט ער זיך מיט עשו'ן און עשו האט ניט געקענט מנצח זיין אים אין אויבערשטן טייל קערפער ד.ה. גייסטיק. האט ער אים אין פוס - ד.ה. מאטעריעל מנצח געווען, און יעקב ליגט מיט א צוקאליטטעטער פוס.

בעט ער יעקב'ן: שלחני כי עלה השחר - דערפרימארגן פון יידישער וויידער=אויפלעבונג. זאגט אים יעקב: "לא אשלחך כי אם ברכתני". אט

דער "ברכתני הייסט ניט בענשן, נאר-לויבן;
לויב מיר! און דער שר פון עטו ענטפערט דאראיף:
יע! מ'וועט דיר רופן ישראל - "כי שרית עם
אלהים ועם אנשים ותוכל: " דו האסט געקעמפט
מיט אונדזער גאט און געזיגט.

אזוי האט ער גערעדט א שעה ביז ער איז
געקומען צום.... למנצח כל העמים תקעו כף.
עס וועט קומען א צייט, וויען אלע פעלקער וועלן
אונדז געבן די האנט, וויען יבחר לנו את נחלתנו.

אז זיי וועלן זען די ריינקייט פון אונדזער
אויפבוי וועלן זיי זאגן: "מאד נעלהה". ד.ה.
איר יידן זיינט גערעכט וויען איר זינגט: "כי
נעלים אנו עליכם".

און וי בלעם וועלן זיי מוזן בענטשן און
זאגן אייגער דעם צווייטן "מה פעל אל" - וי
גרויס איז דער אויפטו פון יידישן גאט.

מיר זיינען אלע געזעסן באגייסטערטע און
געשלונגען יעדן ווארט זיינעם.

דער רוף פון דער הײם

נאך דער גרויסער ירידה פון דער פערטער עליה זײנען די אײבקונפטן פון קרן-היסוד קאמאסטראפאל געפאלן. זײ זענען פון ארץ-ישראל געשיקט געווארן עטלאכע מאל וויכטיקע דעלעגאטן וויי לייב יפה, שמואל זסוכאוויצקי, הרב פישמן פון מזרחי און מלמד - אויף אן אלארם-רוף צו די יידישע מאסן אין פוילן.

די צענטראלע האט צונויפגערופן א לאנדעס-קאנפערענץ אין וואַרשע ווען קרן היסוד.

בא אונדז איז דערהאלטן געווארן א בריוו פון דער צענטראלע אז דער דעלעגאט וואס פינסק וועט קומען צו דער לאנדעס-קאנפערענץ זאל ניט זײן קיין "קרעמער" וואס פארט נאך טחורה, אדער א דיעטניק וואס פארט היילן דעם מאגן, נאר אײנער פון די אלטע ציונים וואס א חוץ ארץ-ישראל און עם-ישראל זאל ער קיין אנדער זאך ניט האבן אינזינען.

אויף דער וואל פארזאמלונג בין איך ניט געווען. איך געדײנק יעצט ניט די אורזאכע. שטענדיק נאך דער ארבעט, אפילו אין די ערגסטע וועררן פלעג איך באזוכען דעם לאקאל- און גראד אויף דער פארזאמלונג בין איך ניט געווען.

אויף מארגן זאגט מיר מיין ארבעטער משה ברעגמאן: ר' מרדכי נעכטן אויף דער פארזאמלונג זײנט איר אויסגעקליבן געווארן "אין איין בלאק" אלס דעלעגאט פון פינסק אויף דער לאנדעס-קאנפערענץ. וואס הייסט - פרעג איך - איך בין דאך גארניט געווען? "עס זײנען געווען א סאך קאנדידאטן און זיי זײנען אלע דורכגעפאלן, נאר אז ס' האט איינער אייך פארגעליגט, האבן אלע אויסגערופן אז זיי ווילן איר זאלט פארן. אין פאל ווען איר פארט ניט, איז דער צוויטער

קאנדידאט פ׳׳ווֹל גינזבורג." אזוי ר׳׳דנדיק קומט אר׳׳ן דער מזכיר פון קרן-היסוד דער חבר משה שליפשט׳׳ין און פרעגט מיר צו איך נעם און דעם מאנדאט און גיט מער איבער די דעלעגאטן-קארטע קיין וואַרשע.

די לאנדעט קאנפערענץ אין וואַרשע

די ערעפנונג איז פארגעקומען אין באגוסלאבסקיס שאטער. פיר לאזטעס ז׳׳ינען געווען פארנומען מיט רעג׳רונגס פארטש׳׳יער, הויכע רעג׳רונגס באאמטע און קא נסולן וועלכע זענען געקומען באגריסן די קאנ= פערענץ.

דער פארהאנג האט זיך אויפגעה . די גאנצע ציונ׳׳סטיש פנ׳׳ זיינען געטאנען. אינמיטן האבן יונגע פארלאך געהאלטן דרי׳׳ פאנען: דעם פוי׳׳לישן, דעם אי׳׳נגל׳׳טן, און ווי׳׳ס-בלוי׳׳ע פאן מיט א מגן-דוד און א ז׳׳לבערנע קרוי׳׳ן אין דערמיט.

פארז׳׳צנדער איז געווען פארבטי׳׳ן. ל׳׳יב יפה איז געטאנען בא א טי׳׳טל און א זי׳׳ט און דערצי׳׳לט אז הי׳׳נט צוועלף א זי׳׳גער איז ער געווען ביים רעג׳רונגס-פרעז׳׳דענט און אים פארגעלי׳׳גט ער זאל אים מישהעלפן דרוכפירן אין פוילן די קרן-היסוד אקצי׳׳ע.

האט אים דער פרעז׳׳דענט געענטפערט אז די יידן באדארפן אלי׳׳ן פארסטי׳׳ן ז׳׳יער אויפגאבע און ווי׳׳סן אז ארץ-ישראל וועט זי׳׳ הויבן דעם פרעסטי׳׳זש אויפן ארט, און ווו נאר זי׳׳ וועלן זי׳׳ן אין דער גאנצער וועלט. אויב זי׳׳ פארסטי׳׳ען דאס גיט אלי׳׳ן, קען אין זי׳׳ גארנישט העלפן.

נאך ז׳׳ינע ר׳׳יד האבן באגריסט פערטי׳׳דענע רעג׳= רונגס-פארטי׳׳ער אין נאמען פון פרעז׳׳דענט, אין נאמען פון מיניסטעריום און אין נאמען פון סיים-מארשאלק ווי אויך פארטי׳׳דענע קאנסולן אין נאמען פון ז׳׳יערע רעג׳רונגען - אן מ׳האט געטפילט דעם פוילישן היסן.

בארכעט האט היגדעסעס פרוי געליינעט באגרי=
טונגען פון פארטיידענע לענדער - פון רעגירונגען
ווי אויך פון די גרעסטע יידישע סריבער. צום סוף
האט זי געליענט א באגריטונג פון חיים ווייצמאן.

דער ארקעסטער האט א ספיל געטאן "התקוה".

וועו אלע איז די רעגירונגס-לאזטעס האבן זיך
געטעלט און סאלוטירט לכבוד דעם יידישן היטן,
זיינען מיר ארויס טרערן פון די אויגן. - ווי
לאנג איז, אז מיר האבן דעם ערשטן מאל געזונגן
"התקוה" בא וויצמאנען איז הויז, און ווי לאנג
איז, אז פאר א ציונסטישע אקציע איז מען געגאנ=
גען אין סיבירן! -

זשורנאוויצקיס ערשטערנדער רוף

אויך מארגן איז די קאנפערענץ פארגעזעצט געוואָרן
אין אקאדעמיטן הויז. אויך די זאלוזיינען געווען פיל
געסט.

פארזיצנדער איז געווען הרב רובינסטיין.

עס האבן פיל גערעדט, אבער פארכאפט די קאנפערענץ
און זי איבערגעטראגן אין העכערע ספערן מיט א בלאז
פון א טטארקן ארץ-ישראל ווינט - האט סמואל זטוכאוויצקי
פון מגדיאל.

ער האט געסרייען: איך בין געקומען צו אייך
ווייל איך קען טען מער אינדערהיים ניט זיין. -

מיין טטוב איז נאס פון די מרערן פון די-ארפ
בעמער וואס ארבעטן סען אכט יאר און האבן ניט
וווּ די קאפ אוועקצולייגן.

מ'מוז זיי מאכן דירות. און באלד, מיר קענען
ניט צוריק'קערן א היים אן הילף.

חברים, טוועסטער און בריידער! טוועסטער און בריידער פון איין מאטן, און מוטער! יעצט זייגען מיר געקומען צו אייך בריינגען א גריס פון דער מאמע ציון אזויוי אויף א שמחה: יום-טוב'דיק איז טווארצע אנצוגעגר, איר זאלט אונדז געבן גיכע הילף. אויב אבער, חס ושלום, איר וועט אונדז ניט ענטפערן, ווילן מיר קומען צו אייך ניט איין באל-אנצוגעגר נאר איז ארבעטער זאכן און בארוועסע, סווארצע, מיט לאמעס און זאסטופער איז די הענט.

מיר ווילן אייך צוהאקן די אייז וואס ליגט אויף אייערע געפרוירענע קאלטע הערצער. -

עס איז געווארן א געוויין איז זאל, אז זסוכאוויצקי אליין האט אויך געווייגט.

פרויען האבן אנגעהויבן טראגן איס בלומען פון אלע זייטן. מ' האט אויסגערופן אויף א האלבע טעה מיטאג און געמעלדעט אז ווער עס ווילן קען עסן פאר ביליג דא אויפן ארט.

די ווארטעווער זייגען געגאנגען א היים עסן און מיר זייגען געבליבן דארט. צוויי א זייגער איז מען זיך ווידער לונויפגעקומען.

איז אוונט האט זסוכאוויצקי ווידער געהרעדט.

יידן פרעגן מיר ווייפל געלט באדארף מען האבן אויף צו באזעצן זיך איז ארץ-ישראל. איך האב דערויף ניט וואס צו ענטפערן. יידן זייגען געקומען מיט עטלאכע טויזנט פונט און געפארן צוריק, און סלוט מעלצער פון פראגע איז געקומען מיט א ווייב און זעקס קינדער צו מיר איז מגדיאל.

איך האב איס געפרעגט: ווייפל געלט האט איר?

זעכציק פונט.

די מיידלאך קענען ניין?

יע!
איך האב אים געקופט א מאטין. זאלן די מיידלאך נייען. ארבעט וועט זיי ניט פעלן.

פאר דרי־טיק פונט - א סטיקל ערד און א בהמה. די בחורים האב איך געגעטען ארבעטן בא מיר.

און איך - פרעגט מיר טלום?! - איר וועט זיין אין סטוב. זאגט ער, אז אויך ער ווייל ארבעטן. האב איך אים אויך געגעטען. איך האב א וואונק געטאן צו אלע קאלאניסטן מ'זאל אים געבן בוימלאך, און מ'האט אים פארפלאנצט א פרדס'ל.

איצט איז זיין פארמעגן וועלט א פאר טויזנט פונט.

דער־בער זאגן מיר דריי מאל א טאג: פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון. ז.ה. יעדערן צו וואס זיין רצון איז.

אויב דער רצון איז ניטא, מעגסטע אפילו צען מאל א טאג זאגן וועט גארניט זיין. און אויב דער רצון איז דא מעגט איר פארן.

איר וויסט דאך ווייפל טויזנטער קאסט אין גלות באגראבן דעם צוויי־טן סוחר. אזוי איז אין ארץ־ישראל פארקערט: וויפל קאסט טויים און געלט אי־נארדנען נאך א יידן אין לאנד. מיר אין ארץ־ישראל אפילו עומדים צפופים, מסתחויט רווחים. אויס זאגט קיינער ניט:צר לי המקום.

די קאנפערענץ האט זיך געצויגן ביז פיר באנאכט און געענדיקט מיט התקוה.

מוצאי־טבת יענע וואך האב איך אפגאגעבן אין פינסק אפגעוויען באריכט פון דער קאנפערענץ.

יעצט אין פריהער

פיר תקופות האב איך אין מיין ציים דורכגעלעבט און זיך אזוי געביטן, ניט באמערקענדיק בסעת מעטה, נאר עס ג'יען אונעק עטליכע צענדליק יאר גלוימט זיך אליין ניט ווי האט מען זיך דאס ניט ארומגעקוקט. און עס ניינקט זיך אזוי נאך דער ערשטער תקופה. ניט בעסער געגעסן, ניט טענער זיך געקליידעט. פארקערט - יעצט לעבט מען טענער, ריינער.

נאר דער אמאליקער יוד איז געווען אויך אן חכמות, אן קסיות. ווען ביי אונזער סדר פסח וואלט דער חכם ניט געפרעגט קיין קסיות, וואלטן ניט געקומען די צען מכות. און פון די 10 מכות האבן יידן אויסגעארבעט גאנצע 250. דאס האבן מיר רווחים פון די מכות.

די אמונה האט אונז מיט אירע זיידענע פעדים פון אירע דינים און חוקים אייבגעוועבט, פארצוימט מיט אוואנט. מיט אירע בטמים מיוחדים האט זי אונז די ביטערקייט פון גלות פארזיסט. קיין אומה פארמאגט ניט אזא אוצר ווי אונזערע טבתים און יום-טובים. אמאל האט דער יוד דאס ווארט "אנטיסעמיטיזם" ניט געהערט און ניט געפילט. דער גוי האט געוווסט, אז דער יוד מוז טבת עסן חלה מיט ווין און פיש, וואס דער גוי האט געכאפט. דער גוי האט קיין קסיות ניט געפרעגט און פריינדליך געלעבט מיטן יידן - טכנים אין איין טטוב. א עצה ביים יוד געפרעגט, אן אים קיין זאך ניט געטאן. דער גוי האט געוווסט, אז ביים יוד קריגט מען שטענדיק געלט. דער פאריץ האט פעלדער, וועלדער - דער יוד האט געלט.

די יידישע גבירים האבן געוווסט, אז ווען עס קומט עמיצער פון דער מאכט, דארף מען טיקן פאר זיערע וועגן קארעטן אויף דער ציים ביז זיי פארן אוועק. מען איז געווען די בעסטע גוטע פריינט. האט רוסלאנד געוווען די טערקיטע קריג און ס'איז געמאכט געוואָרן א פלעוונער מארט לכבוד דעם בצחון, האט מען אויף אלע חופות געטפילט דעם מארט און די גויים האבן פון דעם אנגעקוואלן.

אויך ביי אונז יידן האט קיינער קיין קטיות
ניט געפרעגט. יענער איז רייך - גאט גיט אים אפ
זיין טכר אויף דער וועלט - אין פרוזדור. אייגער
ווייל דעם אריכמאן ניט האבן אין טטוב, עפנט ער די
טיר און גיט אים א נדבה אדער עסן אין פארהויז.
דאס איז לפי טעה. רופט ער אריין דעם אריכמאן צו
זיך אין זאל, איז אוודאי גוט.

וואס וואלט פינסק געטאן אן די גבירים?
אלע בתי חסד, אלע טולן האבן זיי געבויט און
אויסגעהאלטן. ווער דען? אפטר מאנדריט דער טוסטר,
מאלפע דער פורמאן? מפטיר, פרטת זכור, חתן-תורה,
חתן-בראטית, טמחת-תורה-דיקע הגבה. ערב פסח
בכורים - זיידל ר' יטעיה'ס איידים זאגט א טיינעם
"הדרן" און מען טרינקט אביסל בראנפן. און אז עס
מאכט זיך בא אנאט בראט אברית, וועמען קענסטו געבן
סנדקא, כסא של אליהו - אויב ניט דעם גבירי? טיקט
ער טאקע אריין א זעקל פעל. האט דיין ווייב אויף
א האלב יאר גוטע דאנערסקקס.

און טמחת תורה גיט טטר צום גבירי אויף קידוש
און זאגסט דעם סקארבאראן "לחיים". פאר אוועקגאנג
זא סטו: אגוט יאר, איך מיט געזונט און פרנסה און
איר זאלט דערלעבן איבעראיאר מיר זאלן ווידער קומץ
קומען צו איין אויף קידוש.

די תקופה האט זיך געענדיקט.

די אלטע גבירים, האבן זיך פארגונגען צו האבן
א טול אויסגעבויט מיט א בעדל, יטיבה בחורטם און
שרוטים אויסהאלטן. בגדים האבן זיי געטראגן פון ע
דער חתונה אן, איינמאל אויפגענייט און גענוג. קיין
בעל-מלאכה האט ביי אים ניט פארדינט. צדקה איז א
מצווה. און צדקה תציל ממות און אויף יענער וועלט
טאקע אויך.

און פון בעל מלאכה וואס וועט דער גביר
האבן. און דער בעל מלאכה האט ניט געפאדערט קיין
סך . בחורים פון פראוויינץ האבן געארבעט 16 טעה
אין מעתלעת פאר א טאפ בארטט מיט א טאפ קרופניק.

אבער די תקופה איז אויפק יונגערע זייגען אויף אויף
קופעטסעסקע נאס פון פראוויגץ, די לוריעס האבן זיך
פארנומען מיט פארבריקן, פאראחאדן. דער באן איז גע=
ווארן מיט גרויסע ווערק-סטאטן. און פינסק איז גע=
ווארן א פארס סטאט. דער באן מיטן וואסער האט זיך
פארבונדן. דורך דעם אגינסקי קאנאל האט פינסק זיך
פארבונדן מיטן ניעמען און מיטן דנעפר. זייגען אן
געפארן פרעמדע גבירים, האבן געמאכט א סוועביל-פאבריק.
אפראנצייז דע לאסי האט געבויט א פאבריק פאר דער
רעגירונג. פאראכאדן-באן אויף רייניקן טייכן א סאך
בייגק זייגען געגרינדעט געווארן. די סטעארין-פאבריק
איז אריין אין רייכע ייִדישע הענד. און דער בעל
מלאכה האט געהערט, אז אין דרום רוסלאנד לעבט דער
בעל מלאכה גוט אין פארדינט גוט. דער ארבעטער איז
געפארן אין גענזען, אז דער ארבעטער דארף עסט אין
מיטן וואך בולקע מיט פליישט, פיט מיט קאוואנעס. און
געקומען אין פינסק חתונה האבן. געקומען ווי א
מאנאט מיט רונגען אויף די פינגער און געוואלט זיין
אין פינסק, דעם טבת פאר ברענגען. ער האט
געבענקט נאך פינסקער סבת, יום טוב און גוטע בעל-
מלאכות. און ער האט טוין סכל געהאט בעמען טענערע
פרייזן און לעבן בעסער, טענער. און די טולען איז
סען געווארן ליידיקער. א דוחק אין העברעאיסע
לערער. מען האט פארמאכט די גמראס און זיך געגומען
צו די ספרי חוץ.

די ימי אכילת קעסט איז אראפ. א סך ישיבה בחורים
זייגען געווארן לערער, א סך זייגען אריין אין רעאל
טול. גרויסע מאטימאטיקער. אט אזוי איז אריין די
חובבי ציון בעוועגונג מיט חדרים מתוקנים-"לערער". ס'
איז געווארן א פאך און עס איז געווארן ארבעטער
פאראיינען. איז געווארן בעל מלאכהס פאריינען. אין
סכנים האבן געמאכט לאקאסארן-פאראיינען. האבן די
בעלי בתים אויך זייערע פאריינען. האבן זיך אנגעהייבן
ווערן סונאים אין בלוט. אט אזוי האט זיך צוריסן
אסאליקע אחדות און אלע צווייגן און מען האט אנגע=
הויבן פרעגן קסיות אייגער דעם אנדערן. האבן סויין
די גויים אויך אנגעהויבן פרעגן גרויסע קשיות. אי
אין סטאט אי אין דארף אין אליין פארענטפערט מיט

פארגראמען און געזאגט: "דער יוד טוט בארניט און קליידעט זיך שיין, און עסט גוט". אט אזוי האט זיך געדריט ביז אין 3-טן יאר. די רעוואלוציע מיט די שטריקן מיט די עקספאַרציעס האבן פארטריבן אלע לוריעס פון פינסק. נאר זייערע ביינק, די פאבריקן זיינען פארבליבן אין פינסק און די בתי חסד זיינען געווען אזוי ווי פריער און עס זיינען געווען אזוי גבירים-קלענערע. נאר די מלחמה פון 14-טן יאהר די רוסן האבן צו גענומען די פאבריקן מיט די פאראחאדן בארלינעס, זיינען אלע אריס אן זייער רכוש. דאס האט זיך פארענדיקט די 3-טע תקופה. אסך זיינען אין רוסלאנד צושטארבן ארים. און פאר די פוילן זיינען אייניגע געקומען מיט סארבעס נאקעטע. אייניקע האבן געמאכט שפייז קרעמלעך. מען האט זיי געשיקט פון אמעריקע, האט פויילן בא זיי צוגענומען אפ צאל מער ווי זייער קרעמל האט בעטראפן.

אט אזוי האט זיך אין פינסק געענדיקט די פערטע תקופה. איז ניט קיין ווונדער, וואס עס בייגקט זיך נאך אמאליקע תקופה. מיין סאטע האט געהאט א פארגניגן און אינטערעס פון אמאליקען תענית ווי איך פון יום טוב.

עזר וויצמאנס טעכטער אויף "קבר אבות"

אין תרצ"ה רח"ש אלול זיינען געקומען עזר וויצמאנס טעכטער אין פינסק אויף קבר אבות. זיי האבן געסי'קט נאך מיר און מיר געבעטן אז איך זאל מיט זיי פארן אויפן בית-עולם. מיר זיינען געקומען אויפן בית עולם, ר' עזר וויצמאן'ס קבר איז סאמע פארנט אויבן א טוואראצער מארמארנער טט'יין אין איין טורה פון אלע גרעסטע רבנים, גאונים, ר' אהרן הגדול, ר' אשר, די לעווינ'ס, לוריע'ס. פינסק איז א טטאט פון נביאים. נאך מיט 25 יאר פריער האבן זיי געפילט אז עזר וויצמאן'ס א זון וועט זיין דער פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאצי'ע און ערשטער נסי'א פון דער יידישער מדינה. און מען באדארף אים געבן כבוד. פון בית עולם בעט מיר חייה פירן זי אין מאכעס טול. מיר זיינען אריין אין טול, חייה איז דורך געגאנגען דעם מזרח און ווי'סט די אויגן אין זאגט מיר: קערמאן, ווו האבן מיר פארראכט דעם פרילינג אובזערן. דא אויפן בוידים איז געלעגן די גאנצע געוועזער פין סאמאבראנצע (זעלבסט-טוץ). די טול האט מען באדארפט אריבער פירן אין ארץ-ישראל אזוי ווי זי טטייט".

פון דער טול זיינען מיר געפארן אין "תרבות" גימנאזי'ע. אין א חדש ארום חול המועד סוכות האב איך געלאזן פינסק און עולה געווען.

חבת ציון אין פינסק

זכרונות

דעם ערשטן קלאפ אין יידישן לאדן אין פינסק האט געגעבן דער בארי־סטער מטיף צבי מאסלי־אנסקי ז"ל.

אין תרמ"ב, נאך קיעווער און יעליסאוועטער מאגראמען, האט ער אנגעהויבן רייד אין שולן, און זיין רייד האט געמאכט א שטארקן רושם.

אין יענער צייט איז געווען אין בית אטר אין אם וואכערנ'ק. איידימלאך האבן געגעסן קעסט, און דעם נדן געגעבן אויף וואכער. האט זיך מאסלי־אנסקי' געזומען צו זיי און גערישן מון זיי די מאסקעס, טרייענדיק "למה ה' תעמד מרחוק... בגאות רשע ידלק עני". "פרוואס האט ער געפרעגט שמאטש — זיינען בא די גויים ניטא קיין חאכערנ'קעס און ביטל־טנ'ידער?" זיכער! וויל זיי האבן ניט קיין תורה מיט סדרות, הייבט וויזטע וועלן זיי טרייבן די וואכן? אויך האט ער אויסגעשטראפט די בעלי־בתים, וואס בעמען פאר צווי' יאר "סגורה־געלטי" מארוים.

ער האט געשמיטן מיט זיינע רייד אן רחמנות, און אנגעהויבן ווירקן צוף א גרינטלאכן שנוי אין דער יידישער גאס אין אונדזער שטאט פינסק, און אויף רייניקן די אטמאספער פון שמוץ און גזלת־הרש.

אובטער דער ווירקונג פון זיינע התלהבותדיקע רייד, זיינען אין קארלין געגרינדעט געווארן דריי גמילות־חסדים, און איינער אין די לינישצעס.

חבת - ציון אין פינסק

אייגלייטונג

אין דער חבת-ציון באוועגונג פאר מיין צייט גע=
דיינק איך פיר תקופות.

די ערשטע מיט מאסליאנסקין בראס. פינסק האט געגעבן
דעם ערשטן מטיף-לאומה. ער האט נאך פאר דיר פינסקערן
געגעבן א קלאפ אין ייִדישן לאדן.

אין תרייס האט ער שטן געריעדט פריישיקס-צונאכט אין
העקל-מאנס סול וועגן ציון.

בעת מען האט געפייערט אין דער גרויסער סול מסה
מאנטיפיארעס הונדערטן געבורטסטאג האט ער אויסגעטריגן:
"דרך כוכב מיעקב". און אין אכט חדשים שפעטער וועט ער
מאנטעפיארע איז נפטר געווארן הט ער אויסגעטריגן אין הספד
נאך מאנטיפיארען: "דרכי ציון אבלות". יידן! פון אונדזער
סקלעפ איז ארויסגעפאלן די מישלסטע ציגל און דער גאנצער
סקלעפ איז אין געפאר.

אט אזוי האט ער געוועקט דעם פאלק וואס איז גע=
שלאפן אזויפיל יארן א געשמאקן אבער ניט געזונטן שלאף.
שלאף אויף ניט אויפצושטיין.

מאסליאנסקי האט אים מיט נאדלען און מיט יום-כפור-
טראפנס געוועקט. מיט שטעכן און קוועטשן אין די שליפן.

אכט יאר איז ער געווען אין פינסק אלס לערער, ביז
אין תרמייה איז ער ארויסגעפארן - אויך אלס לערער קיין
יעקאטעריגעסלאוו וואו ער געווארן א וועלט רעדנער.

אין תרנייא איז ער צוריק אריינגעפארן אין פינסק
וואו מיר פלעגן אים האבן דויערהאפט צווישן מאל אין יאר.
פון פסח ביז איבער שטוערות, און פון חצי-אלול ביז איבער
ימים טובים.

ער פלעגט אונדז דערציילן וואס פארא רדימות ער האט פון די רעגירונגס-הינט. "איך גיס זאך אפ מיט סוויס און העלפט געלט נעמען זיי צו בא מיר". "זיי האבן שכל זיצן באם קערה און נעמען העלפט". —

אט אזוי האט ער זאך אנגעפלאגט, אבער ער האט אויפגעוועקט די יידישע גאס. ער איז געקומען צו די עצמות היבשות וו ס האבן געזאגט "לבשו עצמותינו ואבדה תקותנו. נגזרנו" — ער איז ארומגעפארן "סביב סביב" ארום דער בקעה ביז ער האט געמאכט א רעש און עס איז צוגעגאנגען א ביין צו א ביין און עס געווארן א חיל גדול מאד אין דעם אויפלעבונגס לאגער.

ביז ער האט שוין מערניט געקענט זיין אין רוסלאנד און אין תרנ"ה איז ער אפגעפארן אין אמעריקע, און דארטן איז יענער בקעה גערעדט צו יענע עצמות היבשות.

דאס האט געגעבן פינסק.

דער שטיינדל האט זיך אויסגעשליפן אין פינסק און איז געווארן א דימענט דואס האט געלויכטן אויך אין אמעריקע.

דעם ערשטן מזרחי, הרב רייניעס, האט אויך פינסק געגעבן. זיין פאטער ר' זלמן-הערץ האט געוואוינט לעם מיין פאטערס הויז.

אויך הרב אסטראוסקי איז א פינסקער און ער האט געלערנט בא בן-ציון קאנטאר. זיין פאטער איז געווען גבאי אין קארלינער גרויסער טול.

אט דאס איז די ערשטע תקופה פון חבת-ציון אין פינסק. פון תרי"ם ביז תרנ"ה ווען מאסליאנסקי איז, ווי עס איז אויבן געזאגט, אפגעפארן אין אמעריקע.

י ה ו ד ה ל י י ב ב ע ר ג ע ר

די צווייטע תקופה, פון יהודה לייב בערגער, איז שטן געווען מיט וועמען צו ריידן. א קולטורעלע און אויפ= געוואכטע ארגאניזאציע פון חובבי-ציון.

מאסליאנסקי האט אים פארבעריישעט דעם באדן און ער האט שטן ביט באדארפט ריידן אין אזא שטראפעריטן אנן שארפן טאן ווי זיין פארגייער.

אין תרי"ן האט מען לעגאליזירט די חבת-ציון באוועגונג דעם ערשטן מאל האט בערגער גערעדט אפן אין מאכעס טול. זיינען פון קלויז אלע לומדים אים געקומען הערן און געזאגט אז ער איז א גאון.

פאר דעם האבן מיר נאך מיט אים געהאט עטלאכע מסיבות אין שטיבל פון קלויז בעת ער האט נאך דארט גע= דאוונט. נאכער ווען ער איז אריבער וואוינען אויף גרויסער גאס האט ער שטן געדאוונט בקביעות אין מאכעס טול.

זיין ציוניסטישער איז די קולטור און מלחמה עמאכע. צווישן אנדערע האט ער אין תרנ"ב געגרינדעט א וואכעדיקע ביבליאטעק פאר'ן יוגנט. אין תרנ"ה - חדרים מתוקנים. שולעס פאר ארימע און טולעס פאר מיידלאך. מיט דעם האט ער זיך געטאפן טונאים: די לשכה-השחורה מיט די מלמדים

פון אלטן שניט. אין תרב"ז וועלן עס איז פראקלאמירט געווארן
הערצל'ס פאליטישער ציונישזם, האט ער זיך געשאפן טונאים
צוליטן די אלטע חובבי ציון וואס צאלן דריי רובל א יאר
אויף אדעסער-קאמיטעט - אלמאי האט ער דעם חבת-ציון ארויס=
געשלעפט פון רשות-היחיד אין רשות-הרבים און מטנה-הסם
געווען פון חובבי-ציון אויף ציונים. עס האט זיך אים גע=
וואלט קליבן א בחור "א סטודענט פון סוויץ" פאר א דעלעגאט
אויפן קאנגרעס, און גרינגער לוריע מיט משה-חיים עליאטבערג
האלטן אויך מיט אים...

דאמאלסט האט פינסק געהאט פארשפריט צוועלף-הונדערט
שקלים אין געקענט טיקן צוועלף דעלעגאטן. האט מען בעסער
געטיקט א יידן פון ביאליסטאק אברהם נימצאוויץ, וועמענס
קאנדידאטור עס האט ארויסגעשטעלט זיין טוואגער פון פינסק
יעקב ריגאראצקי - און ניט חיים וויצמאנען וועלכער איז
טראץ דעם געפארן אויפן קאנגרעס מיט דריי מאנדאטן פון אנדערע
אנדערע ערטער.

אין קאמיטעט: האט בערגער אריינגעצויגן יונגע כחות
און פון די אלטע אפילו ניט אזעלכע ווי דיר באקטיצקי אדער
דיר חאזאנאוויטש. ער האט אבער שטענדיק אלץ אויסגעפירט
מיט א שמיכל.

אברהם אשר פיינשטיין

די דריטע תקופה - פיינשטיין. ער האט געהאט די
ערגסטע צייט, חוץ דעם איז ער געווען דער שטאט-קעמפער מיט
די רוסן, מיט די פאליאקן און מיט די באלאכאוצעס. ער איז
געווען דער שעיר-לעזאזל. אומעדום איז ער געגאנגען און
געפארן, און ניט פארלאנגט פון קיינעם קיין כבוד. אפגעזאגט
שטענדיק יענעם דעם אמת אין די אויגן. אין תרפ"ה איז ער
אפגעפארן קיין ארץ-ישראל.

יוסף שקאלניק

און די פערטע תקופה - יוסף שקאלניק אלס פארזיצער
פון ציונישזם טען פאר די פאליאקן. אים האבן אלע ליב געהאט.
א געלאסענער און א נחבא אל הכלים. קיין פארטיי האט ער ניט

געוואלט באצווינגען. אן אידעלער יונגערמאן איז ער געווען
און אלע פארטיען האבן אים שטענדיק געווילט אלס פארזיצנדער

ער איז געווען אי ראש-הציונים אי ראש-הקהל. ער איז
געווען א מעט-מזער פון יהודה לייב בערגערן.

עס ליגט בא מיר זיינער א בריוו פון תרצ"ז וואו ער
בעט מיר אז איך זאל שרייבן זכרונות.

ער איז בעבאך געבליבן צוזאמען מיט זיין פאמיליע
אין פינסק און מיטגעמאכט מיט גאנץ פינסקער היילקן קהל
דעם טוידערליכן גורל.

ה' ינקום דמם.

חיים נחמן ביאליק אין פינסק

אין כסלו תרצ"ב איז ביאליק געווען אין פינסק.

די עטלאכע טעג וואס ער האט געטאן אין פינסק, זיינען געווען גרויסע, אומפארגעסלאכע טעג, וואס זעלטן איז א דורכשניטלאכער מענטש זוכה צו זיי אין זיין לעבן.

מ'האט מיר מכבד געווען אויפנעמען אים אין לאקאל און געבן אים דעם בוך ער זאל זיך אונטערשרייבן.

ער האט זיך געוואונדערט, וואס די ציונים האבן אן אייגענעם לאקאל מיט אזא שיינער גימנאזיע. ער האט דאס אין קיין "ידישער" שטאט נישט געזען.

—

אויף מארגן אובנט האט ער גערעדט אין טעאטער בא א געפאקטן זאל מיט געפאקטע גאלעריין און באלקאן.

דירעקטאר דוד אלפער איז געווען פארזיצער, און אונזערע עטלאכע זיינען אויך געזעסן אויפן בימה.

דער ארקעסטער פון גימנאזיע האט געגעבן א טמיל "תחזקנה" און נאכדעם "התקוה".

צוויטן עולם זיינען געזעסן א סאך אסימילאטארן. אדוואקאטן און אפליקאנטן, וואס האבן באר וואס געענדיקט זייער סטודיום און געקומען אין פינסק פארפאלקאמען זיך אין קריז גריכט.

האט ער מיט זיי זאך גוט אפגערעכנט. און האט געזאגט: פינסק א שטאט פון גאונים און מסכילים, פינסק האט פארטריבן א סך שיינע בלעטלאך אין סיבת ציון — זיינט איר געקומען אהער פארדינען בא יידן גלות — געלט.

בא די גויים זיינט איר בעלי-תשובות און בא אונדז פרעמדע. וואס גיט איר אונדז א חוץ עטלאכע טראפן בלוט באם געבוירן, און צום סוף דעם פגר אויפן בית-עולם.

ער האט געגליבן דעם גלות צו א לעכערדיקן זאק וואס מען קען אים קיינמאל נישט אנפילן.

עס איז ניט קיין פראגע פון טלילת-הגולה, נאר פון זען ריכטיק זאכן, כדי מיר זאלן ניט פארבלאנדזיען צום אפגרונט אויף אייביק.

כאפט זאך יידן באציטנס צו דער איין און אייניקער לעזונג. צו דער איין און אייניקער רעטונג פון פאלק: א ר ץ - י ש ר א ל.

ארץ-ישראל הייסט אבער אויך ניט נאר קבוץ-גלויות אליין. אן איין ספעציפישער קולטור-סאפונג קען די יידישע פראגע ניט געפינען איר געגלאכע לעזונג.

אט די ריד, איז ביאליק מוזל, האבן געהאט אן אנדער קלאנג. און געדאכט האט זאך דיר, אזא פארצי= טיקער חוזה טטייט און טיקט זיין וואכט צו דער אייביקייט. -

צוויי טעה האט ער אזוי געהעדט בא אן אלגעמיינער קאנצענטרירטער געטפאנטקייט. זיינע ריד האבן געזאגט אז א פאלק וואס האט אזא ביאליק מעג זינגען מיט בטחון: "עוד לא אבדה תקותנו" - דעם הימן, וואס דער ארקעסטער טפילט ערטט נאך זיין ריידן מיט דאפלטן טריאומף.

אויף מארגן איז ער געווען אין גימנאזיע "תרבות". האט אויך געטפילט דער ארקעסטער. איינער א טיללער האט דעקלאמירט זיין "אל הצפור", און א מיידל האט געזאגט מיט געפיל זיין "טירתי" - האט ער אליין געווינטט די אויגן. ער האט זי פארטריבן לערנען אויף זיין רעכנונג.

ער האט באזוכט אין "מדרטה-תרבות", אין תל-חי טולע, אין טעכניטער טולע און אנגעקוואלן.

"ניט אומזיסט האט זי - פינסק - אזא וויצמאן!".

דער כבוד, וואס ער האט געהאט פון יונגט, איז אומבא= טריבליך. טאג און נאכט האט אים ארומגעריגלט אן ערן- וואך. מיהאט אים אנגעטאן און אויסגעטאן די קאלאטן א.ד.ג.

ביאליק איז טען לאנג בישא מיט אונדז, אבער זיינע ריד קלינגען אייביק אין די אויערן פון די, וואס האבן דעם זכות הערן און זען פנים אל פנים דעם גרויסן און אומפארגעסליכן חוזה פון אונדזער דור.

די יובל-פייערונג פון חבת-ציון אין פינסק

אין תרצ"ב האט פינסק געמאכט גרויסע פארבערייטערונג=
גען צו דער יובל-פייערונג פון פופציק יאר חבת-ציון אין
וועלכער פינסק, האט אזא גרויסן אנטייל גענומען אין
אזעלכע פארזענליכקייטן ארויסגעגעבן.

מ'האט געשריבן קיין ירושלים אז מען זאל אימעצן טיקן
פון דארט אין פינסק. מען האט אויך אייגעלאדן די וויי=
מענס - זיי זיינען דאך פינסקער און גלייכצייטעק צוגעטיקט
זיי א טייל פון מיינע זכרונות וועגן דער טפחה וויצמאן,
וועלכע זיינען דאן פארעפנטליכט געווארן אין "פינסקער
שטימע". האבן זיי געענטפערט, אז עס איז זיי צו וויי
צו קומען פון ארץ-ישראל קיין פינסק, אבער בכדי זייער
באמען זאל ניט פעלן אין דער רשימה - טיקן זיי א סומע
געלט אויף קרן-קיימת אויפן באמען פון חבר מרדכי קערמאן.

פון ירושלים האט מען געטיקט אין פינסק דעם שרייבער
אלתר דרויאנאוון. בא דעם באגעגענען ביים באן האט ער
מיר באלד דערקענט און דערמאנט אז מיט זעקס און צוואנציק
יאר צוריק האבן מיר באנאכט געהאט אן אסיפה אונטער
געשלאסענע טירן בא וויצמאנען אין הויז אין זאל, וואס
צום הויף צו.

"איז פאראן דא נאך אימיצער פון ענער צייט?" - ניין.
ניט מער וויי אייגער-האב איך געענטפערט. די אלע וואס
איר זעט דא זיינען יינגערע ציונים.

האט ער מיר ניט אפגעלאזט. איך האב אים געבראכט
מיט א דראזטקע אין ציוניסטישן לאקאל. פון דארט האט אים
דער דירעקטאר אלפער געענומען אין גימנאזיע וואו די תלמידים
מיט די לערער האבן אים וואריים מקבל פנים געווען.

אייגעטאנען איז ער אין האטעל סמידט, וואו מיט
דריי פערשל יאר צוריק איז דארט אייגעטאנען דער גרויסער
ביאליק.

דער טיי בא דירעקטאר אלפער

פרייטיק - צונאכטס איז בא דירעקטאר אלפער אין הויז געווען א טיי לכבוד דעם גאסט, וואו עס זיינען געלאדן געווען אלע עלטערע ציונים און מזרחי'ם. דרו'א= נאו האט מיר געזעצט לעבן זיך און זאגט דאס איז דער אייניציקער חבר פון 'ענער צייט אין זעקסטן 'אר. ער איז א בן-יחיד.

מיר האבן גוט און וואריים פארבראכט דעם אוונט.

טבת צונאכטס האט ער געהעדט פאר א ריזיקן עולם אין טעאטער.

דער אימפאזאנטער מארש

אויף מארגן זונטיק צען אינדערפרי איז ארויס פון גימנאזיע, אונטער דער באגלייטונג פון גימנאזיע-ארקעסטער, א ריזיקע תהלוכה. צוועלף טויזנט מאן האבן זיך באטיליקט אין דער תהלוכה. די עלטערע ציונים, דרו'אנאוו מיט מיר אין דער מיט זיינען געגאנגען בראס. און מיר זיינען צוגעקומען צו דער גרויסער טול.

דרו'אנאוו האט געזאגט עטלאכע קורצע ווערטער, מ'האט אונדז פאטאגראפירט אין דער מארש האט פארגעזעצט זיין וועג צום גרויסן גאס. די ארדענונג האבן געהאלטן די רעוויזיאניסטן מיט פערד-רייטער און אויף וועלאסופעדן, פאליציי איז ניט געווען. די ארדענונג איז געווען טוין.

לעם מאכט שול

מ'איז געקומען צו אונדזער מוטער-ציונ'ס סטאנציע, די סטאנציע וועלכע האט איר אריינגענומען צו זיך, וועו קיין איין טולכען האט איר ניט אריינגעלאזן - און מ'האט זיך דארט אפגעטעלט.

דער מורשה פון קרן קיימת דער חבר יעקב אייזנבערג, וועלכער געפינט זיך מיט אונדז אין ארץ-ישראל, האט מיר געגעבן א טאפל וויזיטקארטריבן אן עדות לזכרון אז אט דא אין דער טולכען - ד.ה. אין מאכעס טול - האבן זיך אויפגעקליבן אין יאר תרמ"ב, די בעסטע קינדער פון ציון אין פינסק וועגן ווידעראויפבויען איר אויף די בערג אירע.

באקומענדיק דעם טאפל האב איך געזאגט עטלאכע ווערטער:

חברים! טיטוס און טארקוואמאדע האבן געמיינט אז זיי האבן אונדז ליקווידירט, אבער מיר זיינען דא און טטיין אויף זייערע קברים און טרוימען פון אייביקייטן.

דער ח' אייזנבערג האט מיר מכבד געווען מיט אנטלאגן דעם טאפל, און דער ארקעסטער האט א טטורם געטאן מיט התקוה.

דאס אלץ איז פאטאגראפירט געווארן.

דער גאנצער ריזיקער עולם האט וויידער פארגעזעצט זיין מארש דורך קופעטטעסקער גאס. פון אומעטום איז מען אריס פון די הייזער און זיך צוגעטלאסן צו דער רייע.

אזא טאג געדיינקט זאך. עס איז אומפארגעסלאך.

אויף מארגן איז געווען אן אקציע אויף קרן-קיימת.

דער געזעגנונגס אורנט

אין אורנט איז פארגעקומען א געזעגנונגס אורנט לכבוד דרויאנאוון.

דרויאנאוו איז דאך דער "קעניג" פון די ויצן, האט ער אין מסך פון א האלבע טעה דערציילט א מעטה פון טמיני-עצרת און פון הקפות אין כעלם.

דער ארום בימה איז כעלעמער טול איז אזוי גרויס אז צוטוס וואלט מען באדארפט ניין ביז חנוכה. אבער מארגן איז דאך שמחת-תורה און מ'דארף דאך וויטער פראווען הקפות, איז געבליבן אז מען זאל ריטן אויף פערד וועט מען באוויזן קומען ביז מארגן צו הקפות.

מ'האט געבראכט פערד, אבער ווי גיט מען, מיט די פערד, "ואחוריהם להיכל?" איז געבליבן אז מיט די פערד קען מען גארניט מאכן אבער מיר יידן מוזן זיצן מיטן פנים צום ארון-קודש. - האט מען זיך צוזעצט פארקערט אויף די פערד...

דער ווייץ האט געזוי'ערט א גאנצע האלבע טעה. ענדיקנדיק האט דרוי'אנאוו אייבגעליגט פינף און צוואנציק זלאטעס פאר דעם וואס וועט איבערזאגן דעם ווייץ. דער אדוואקאט הער סערליין, וועלכער איז דאן געווען לערער אין גימנאזיע תרבות, האט גע ליגט נאך 25 זלאטעס אין געכרובט איבערזאגן דעפ ווייץ.

צום סוף האט מען ביידע סומען אפגעגעבן אויף קרן-קיימת.

ביים געזעגענען זאגט ער מיר: איך קערמאן וויל איך טען זען אנאר אין ארץ-ישראל און ניט דא אין גלות.

אט אזוי, מיט יובל און הערצער פון האפנונג אנטקע-גן דער צוקונפט, האבן מיר אומפארגעסלאך פארבראכט אין פינסק דעם פופציק-יאריקן יובל פון חבת-ציון.

מיין אפשייד פון פינסק

2 וואכן פאר מיין אפפארן איז סוין אין די בלעטליך געווען אמעלדונג וועגן געזעגנונגס פארזאמלונגען אין ציוניסטישען לאקאל און 8 אזייגער אין אווינט אין "מדרשה תרבות". זונטיק דעם 2-טן 8אג סוכות אין טול זייענען געקומען געסט דאונען. פאר מוסף האב איך גערעדט וויגן דעם טול, אין וועלכער איך האב פארבראכט מיין פרילינג און זי האט מיר גע= בראכט צו מיין פארן. בעט איך, אז מען זאל איר היטן מיט כבוד ווי זי האט פארדינט. נאכן דאונען האט מען פארבראכט בא אליהו האלצמאן אין א גרויסער סוכה ביי סערווירטע טישן. ביז נאך איינס א זייגער. איך בין געקומען אהיים, איז טען געקומען נאך מיר שליפשטיין. ער האט דערציילט אז עס איז גע= קומען א גרויסער עולם. האט מען זיך סוין ארי= בער געקליבן אין גימנזיע "תרבות". איך האב באטראכט דעם עולם. ניט נאר ציונים ס'איז יום טוב, מען איז אויסגערוט, קיין געלד קאסט ניט. מען האט געעפנט 3 אזייגער. פארזיצנדער איז געווען יוסף טקאלניק. מען האט גערעדט פון אלע מפלגות: מזרחי, אלע לינקע, און אפילו די רעביזיוניסטן. מיר טיט מיין פרוי איז טוויר געווען זיצן און הערן טבחים. סעגאלעוויץ דער אפטייקער האט זיך אזוי צורעדט און געזאגט, אז איך בין גרעסער פון ד"ר הרצל.

איך בין געזעסן אפארטעמטער אזוי ווי מען זאל מיר אויפרופן צו דער תורה: מורנו הרב הגאון ר' מרדכי. פאר פאלן. איך מוז דאך זיצן און אויסהערן. מען איז דאך אין טול שמחת תורה געווינט אויסהערן ווען א גראבער יונג קויפט "חתן תורה" ו"חתן בראשית" און מען רעכענט אים אויס, וואס ער

האט געלערנט. און יענער קען קיין "אטר יצר" ניט פארטיידטן.

אלע האבן סוין אפגערעדט. דער פארזיצר בעט מיר סליחה. טטיי איך אויף און זאג: רבותי! אפטר ווייסט איהר וועגן וועמען מען האט דא גירעדט? אויב וועגן מיר, באדארפן מיר זאגן יאטמנו מכל עם". ביי קיין פאלק הערש מען דאס ניט, אז זייערן אמענטן, וואס ליבט זיין פאלק מיט זיין לאנד זאל מען פון אים מאכען אזא פאראד. אפילו דער טיכורער קאצאפ זיבגט אויך מיט התלהבות זיין "מאטוסקא וואלגא".

נעמט אין אמעריקע א יידישן באי און פרווט אים זאגן איין ניט גוטן ווארט אויף אמעריקע קריגט איר בלויע אויגן. אויף ארץ ישראל אויף אלע לענדר, אז מען רעדט שלעכטס, הארט אים ניט. נאר דאס איז א איינפאל פון מיינע חברים. עס איז פאראן אטיל יידן, וואס ווילן ניט ווישן פון ארץ-ישראל. וואס אז מען גייט צו זיי אויף א געלט-זאמלונג טיקן זי די דינסט זאגן, אז קיינער איז ניטא. און די, וואס גיבן, איז אויף פודרע מיט אדע-קאלאן גיבן זי אויס מערער, ווי אויף ארץ-ישראל. גיין צו אהים אויס שטראפן, קען מען ניט. אהער קומט ער ניט. נאר יום טוב האלט מען דאך קיין געלד ניט. קיין אקציעס פירט מען אויך ניט. אויס געשלאפן איז מען. אט לאמיר גיין, זען, הערן. רבותי, הערן ווילט איהר דאך. איך ווייל רידן צו מיינע טוועסטער, מוטערס, וואס בא זיי זיינען דאך טייער די קינדער. דאס איז דאך דאס טייערסטע וואס עלטערן פארמאגן. געלד, חפצים וויים מען ניט וויו דאס וועט אריבער גיין און צום סוף לאזט מען דאס איבער. אפילו איין פרעמדע הענד. און קינדער דאס איז דער אייגנס, וואס מען לאזט

אויף עולם-הבא נאך אונז. זיי באדארפן שפינען
און וועבן , וואס מיר האבן איבערגעלאזן פאר
זיי.

ווי.ל.איך איך דערציילן:

די גמרא זאגט אין סוף יבמות, אז רב עקיבא
איז געפארן אויפן ים זיינען געווארן גרויסע
שטורעם-ווינטן. די שיף האט זיך געראנגלט מיט
די כוואליעס ביז זי האט זיך איבערגעקערט און
אראפ צום גרונט מיט די מענטן. עקיבא האט גע=
פונען א ברעט צום טוימען. האט ער זיך אנגע=
האלטן און געטוומען מיט איר אזוי לאנג, ביז
זי האט אים געבראכט צו א ברעג.

דא ליגן גרויסע סודות אין די אלע אגדות.
אט די ברעט, וואס האט דעם תנא עקיבא גע=
בראכט צו א ברעג האט אין אונדזערע ציי.טן
געפונען אויך א רב עקיבא אייגער, פוילזער רב,
און ער האט צו דער ברעט צו געגומען 2 חברים
ר' צבי קאליסער און ר' אליהו הרב מגרודזן.
זיי האבן געגעבן א קול קורא און איינער האט
זיך אפגערופן: ר' משה מאנטיפיארע. ער מיט
זיין פרוי יהודית זיינען געקומען קיין ארץ-
ישראל און געגרינדעט מקוה ישראל. טפעטער מיט
25 יאר זיינען געקומען די חובבי ציון. אט אזוי
טוימען מיר מיט דער ברעט און זי וועט אונז
ברענגען צו א ברעג. אויב אייער קינדער זיינען
בא אייך טייער מוזט איר זיי צו פירן צו דער
ברעט און זיי וועלן קומען צו אברעג. טוועסטער
און בריידער! איך האלט זיך טוין א סאך יארן
אן דער ברעט און טוים מיט איהר. אין אלע
איינגע צייטן האט זי פון מיר פארטריבן דעם
עצבות, געטריסט און פירט מיר צו א ברעג.

יעצט זעגן איך זיך מיט אייך, רבותי. איך
בייגק זייער נאך מיינע קינדער-יאהרן און איך
ווי.ל עפעס דערמאנען פון אמאל.

טבת פאר נאכט פלעגט זיך מיין מוטער זעצן אויפן סאפע און איך לעם איר מיטן א קאפ אויף איהר טויס און זי פלעגט זאגן: "גאט פון אברהם, יצחק און יעקב" און מיט אירער טרערן פלעגט זי מיר בעטאייען און איך פלעג איין טלאפן בא איהר אין טויס. מיין מוטער איז טוין לאנג ביטא. ווייל איך פאהרן צו מיין אייביקער מוטער ציון און ווייל בא איר אויך הערן "גאט פון אברהם" און איך ווייל בא איר אין טויס איין טלאפן אויף אייביק.

מען האט מיר אפלאדירט און 7 אין אוונט פארענדיקט מיט "התקוה".

10 אזייגער אין אוונט אין מדרסה תרבות האבן זיך פארזאמלט אלע ציונים פון אלע מפלגות, בעלי מלאכה'ס, אויך ציונים, וואס איך פלעג מאר זיי ריידן אלע טבת פון 2 ביז 4. ביי סערווירטע טיטן האבן אלע געערעדט און איך ניט. מוזיק האט געשפילט.30 בוימער דורך ק.ק.ל. האט מען אויפגעזאמלט לכבוד מיר ביז טאג האט מען פאר בראכט, געשאנצט, זיך צו זעגנט, צוקוטט און געענדיקט אויך מיט "התקוה". מאנטיק פרי בין איך געגאנגען זיך אפזעגענען אויף קארלינער בית עולם פון מיין געבורטטאט.

אויף קארלינער בית עולם האב איך געזען די אלטע טאטן, אלע גרויסע , וואס האבן געשאפן פאר דורות, אלע בתי חסד, טולן און זיי האבן זיך פארקליבן היבטערן טאטן אזוי ווי בא א טרפה און טלאפן. וואיק און ווארטן אויפן גרויסן טאג ווען אלע קברים וועלן זיך עפענען און זיי וועלן זיך אומקערן אין טאטן. איך בין זיי ניט מקנא. זען ווער עס וועט אין זיי ערע הייזער - טלחטה נגידים פון סביבה און זיינען נאנצע בעלי דעות אין טאטן. איך בין צו געגאנגען צו מיין פאטערס קבר און זאג: טאטע! איך פאר קיין ארץ ישראל. טאטע! דו האסט מיר געבראכט צו

דעם; דו האסט ביי נאכט געזאגט חצות, געווייגט.
און איך פאר. איך האב פארטאגען אז מיט
וויינען וועט מען גאר ניט מאכן. און צוגע=
גאנגען צו מיין מוטערס קבר: "מאמע! דו פלעגסט
מיר אמאל פארטלעפערן מיט דיין "גאט פון אברהם"
און "עצט פאר איך צו אונזער מוטער ציון צו
איהר "גאט פון אברהם" און בא איר איז טויט
אנטלאפן ווערן. און איך גיי צו צו א מצבה אויף
וועלכער ס'איז אן געטריבן: נולד בסנת תק"ע
ונפטר תרל"ח כ"ה כסלו און זאג: ר' גד אטר,
איהר האט 30 יאהר אזוי פיל געטאן פאר יתומים,
אלמנות. איהר לעבט הייגט אויך - צדיקים במותם
קרואים חיים.

און צו געגאנגען צו 2 חברים יעקב אביגדור
מינקאוויץ און אהרן רובינסטיין ביידע ציונים
ותיקים. איז צו א מצבה אטוארצע אן געטריבן
עוזר בייר חיים. איך בין געבליבן טטי ן און
קלער: מיט א חודש פריער בין איך געווען מיט
אייערע 2 טעכטער חיה און מרים. וויצמאנס
הויז איז געווען אמקלט פון געבילדעטע און
פון אריימע קינדער. די הויז האט קיינער ניט
פארטאגען בעסער, ווי מיר ציונים. בעת דרו=
יאנאוו איז געקומען קיין פינסק אויף אנ'אקציע
אויף גאולת הארץ. גראדע, ווען אייד האט אין
קיעוו געטאסן סטאליפינען און די רעגירונגס-
הינט זיינען אום-געפאלן ווי צו-ריצטע וועלף.
און עס איז ניט געווען ווו צו מאכן אנ'אספה
מיט אים, האט ר' עוזר געגעבן זיין הויז און
מען האט געמאכט א מחתרת אספה אין די חדרים
צום סאד, אקליינע אספה פון 30 חברים. איך בין
געווען, מען האט געריידט טטיל און דורך געפירט
די זאמלונג צו 10 רובל א אקציע. גריגאר לוריע
איז אויך געווען. איך דערמאן זיך, אז טמחת
תורה האט ר' עוזר געדאונטאין זאל פון די
ציונים און ער האט איין געהאנדלט פאר חיה'ס
חתן אברהם ליכטענטיינען קריא התורה, פאר

זיך טוסף און פאר חיים'ן מפטיר און מיר האבן געהערט, ווי ער האט געזעגדיגט און מיר האבן געזענפערט אים. און טפעטער האט ער זיך אליין איין-געהאבדלט א מפטיר. איז ער געבליבן סטיין בא "רחם על ציון כי היא בית חיינו". און איך פאר אין ארץ ישראל, וואלט איך וועלן דערלעבן הערן, ווי ער וועט עגדיקן דעם מפטיר ביז "מגן דוד" און עגטפערן: אמן.

דעם טאג 4 אזיגער בין איך אפ עפארן פון פינסק מיט "התקוה", הוסענא רבה בין איך געקומען און שרייעסט צום פארט און געדאוועגט, מען האט געזונגען הלל. 12 אזיגער ארויף אויפן טיף און ביים עסען איז די טיף אפגעפאהן. יום טוב גוט פארבראכט אויפן טיף מיט א טול. מען האט זיך געפילט אזוי ווי מען פארט צו א מאמע א מטרונית'ה. מוזיק האט געטפילט די יוגענט האט פארגעטטעלט טיינע זכאן. די דינער האבן זיך פארהאלטן מיט דרך ארץ. מען האט אונז פאטאגראפירט מיט א בייגיל מיטן נאמען פון די טיף "פאלעטינא". דעם לעצטן טאג, פאר וואכמעס, זיינען צו מיר צוגע= גאנגען די יוגנפלעכע און געבעטן מיר צו וואכמעט איך זאל ריידן. זיי ווילן מאכן אנ'אקציע אויף קרן קיימת. זאג איך: איהר וויסט, חברים, אויף וואסער וואסער מיר טוימען איצט? בעת טיטוס האט איין געגומען ארץ ישראל און חרוב געמאכט די לאנד האט ער געוואלט וויידזן וועמען ער האט מבצח געווען. האט ער אויסגעקליבן יונגד ביז 15 יאר, די טענטטע פיר הונדערט בנות ציון און 400 בחורי ציון איין הויך אלע, זיי אויס געקליידט איין וויסט זיידנס און אי א טיינע טיף מיט פרחים, דגלים. און אויך איין יד א עלטערן מיט זיי געפירט, כדי זיי זאלן ניט זיין עלנט. די טיף איז אפגעגאנגען פון ברעג. די קינדער האבן נעבאך געקוקט אויף זייער לאנד און געוויינט, ביז זיי האבן טוין ניט געזען די לאנד. פרעגן זיי דעם יידן: אז מטיח וועט קומען, און יידן וועלן זיך אומקערן אין ארץ ישראל, וועלן די וואס ליגן אין ים, אויך ארויס און גיין מיט אלעמען אין ארץ ישראל? זאגט ער: געווים, אונזער דוד המלך האט געזאגט: "אסיב ממצולות ים". מיד קפצו כולם אין דער יד נאך זיי און די טיף איז געבליבן לייר ק. טיטוס האט געמיינט, אז ער האט

פארניכטעט די יידן מיט זייער לאנד. יעצט, קינדער, איהר זייגט ארויס געקראכן פון ים, אזוי לאנג געלעגן, ערטט זע איך איך דא. און מיר טרעטן אויף טיטוס'עס קבר. און מיר יידן טרויסען פון אייביקייט. אט אזוי וועלן מיר טרעטן אויף אלע קברים פון אונזערע טונאים. נאר, קינדער, איר זאלט וויטן, אז מיר זיינען נאך ניט פארטיק. אונזער מוטער ציון איז נאך אין גלות בא אונזערע טונאים. מיר פארן איצט קעמפן מיט "טמע ישראל" אויף די ליפן און מיר וועלן איר אויס-ליזן, וועלן מיר אויך אויס-גיליזן וועלן מיט איר גליך, כל זמן זי איז נאך אין גלות זיינען מיר אויך אין גלות. טרעקט זיך ניט קינדער, מיר וועלן מנצח זיין. איך האב בטחון.

פאראן א מטל: 2 זטאבעס זיינען אריין געטפרונגען אין א קרוג מיט טמעטענע. איינע א גרויסע און א געזונטע און די 2-טע א דארע, א קליינע. די גרויטע האט זיך באלד אראפ געלאזן אויפן דעק, זיך אן געטרונקען מיט די טמעטענע און געפרופט קריכן אויף די וועגט און קען ניט; עס איז גליטטיק. זי האט זיך געבוג אן געמאטערט און זיך אראפ געלאזן אויפן דעק און געפגרט.

די קליינע טזאבקע האט זיך ניט אראפ געלאזן און ניט געקראכין אויף די גליכע גליטטיקע וועגט. זי האט אזן די טמעטענע אזוי לאנג געקעמפט ביז פון די טמעטענע איז געווארן פוטער און איז ארויס פון קרוג. אט אזוי וועלן מיר קעמפן ביז פון די טמעטענע וועט ווערן פוטער. מיר וועלן ארויס קריכן און טטיין אויפן קרוג מיט די טמעטענע.

מיין ביאגראפיע

מיין ביאגראפישע געשיכטע מוז איך אנהויבן מיט איאר פריער פאר מיין געבוירן.

ביי מיינע עלטערן זיינען ביז יאר תרי"ח געשטארבן 10 קינדער.

די לעצטע - אמיידל פון 17 יאר.

פון גרויסע צרות, פון שטענדיקן פארגיסן שייכן-טרערן, זיינען זיי אין פאר=צוויפלונג, ביידע געגאנגען צום רב פון פינסק: - ר' מרדכלע, (מיין פאטער פלעגט דאוונען ביי אים).

דער רב פרעגט דעם שאטן: משה-יצחק, וואס ביזטו געקומען צו מיר מיט דיין וויב? דערציילט אים דער טאטע פון זיערע אומגליקן און זאגט דערביי: "מיר ווילן זיך גטן" א ן פרידן, מיר האבן אייגער צום אנדערן גארנישט; סיאיז ארחמנות אויף אירן! זי האט מיר אויסגעמאדעוועט א טאכטער, א יתומה פון דער ערשטער וויב, פון 3-יעריקן עלטער ביז - 17, איז זי אויך געשטארבן. אפשר איז מיין שולד!? - --

זאגט דערויף ר' מרדכי: נייו, איך גט אייך ניט; איצט איז אלול. עס גייט ימים נוראים. איר וועט אויסבעטן אגוט יאר און איר וועט האבן אגוטן זון און ער וועט זיין מיט לאנגע יארן.

--

געמאכט פאר איידן.

זיי זיינען אוועק צופריידן. נאך סוכות האבן זיי זיך איבערגעקליבן קיין קארלין. ווייל ער האט געהיסן משנה מקום זיין. משנה מקום - משנה סזל.

ס'איז אוועק איאר. אום הושענא רבה, יום ד' איז נפטר געווארן ר' מרדכי, הרב מפינסק. שבת-שמחת-תורה - בין איך געבוירן געווארן, 24-טן תשרי תרי"ט, שבת בראשית.

שבת, פרשה נח איז געווען מיין ברית. ביים ברית איז געווען ר' אהרן הסני מקרלין סנדקי, מוהל - ישמאל שוחט.

פרעגט ר' אהרן דעם נאמען? -
ענטפערט מען אים: מרדכי.

ענטפערט ר' אהרן: הייגט איז געבוירן געווארן אברהם. לייג איך אים צו דעם נאמען אברהם און איין - יארן אברהם-מרדכי.

אבלעטל פון מיינע קינדער-יארן.

- - - -

אוועק דריי מיט אהאלבן יאר, נאך פסח גייט צו צו מיר אייד און גיט מיך ניסלעך און זאגט מיר: מרדכילע! דו ווערסט גיין אין חדר זיך שפילן מיט יינגלעך? - יע - זאג איך, איז ער ארין אין שטוב און זא גט צו מיינע עלטערן: - איך נעם צו מרדכילען צו מיר אין חדר. - עס איז נאך צו פרי - זאגן זיי. ענטפערט דער רבי: בעסער, ווי ארומלייפן אין גאס מיט די חזירים, מיר ווילן אויף אים אכטונג געבן.

מען האט מיר איינגעווייקלט אין אטלית, אויפגעהויבן מיך צו דער מזוזה, האב איך געגעבן אקוס און מען האט געזאגט מיט מיר "שהחינו", דערביי צוגעגעבן:

אין אגוטער שעה אין חדר און פון חדר - צו דער חופה...

אוועק איאר. האט מען מיך איבער=
געגעבן צו ארבי פון חומש. דער רבי קען ניט
מסביר זיין מיט'ן מויל איז ער מסביר מיט די
הענט; פשוט, טלאגט, הרגעט די קינדער! - -
אין איאר ארום, האט מען מיך אפגעגעבן אין
תלמוד-תורה. דארטן איז כאטש פאראן א
סאדלאגע, אן קעץ, אן היינער און אן ציגן.
האט מען מיך איבערגעגעבן צו ארבי, אפרומען
און אגוטן.

פרייטאג האט די מאמע מיך אייגנע=
בונדן אטעפל קרופניק מיט אבולקע, פאר'ן
רבי'ס וועגן. 12-בייטאג בעמט ער עסן.
נאר דעם קרופניק. די האלבע בולקע און
פליים - גיט ער מיר אוועק. זאג איך: -
די מאמע האט עס אייך געטיקט! - ארבי -
זאגט ער - דארף מען פאלגן. אינדערהיים
זאלסטו ניט אויסזאגן.

מיין פאטער איז געקומען, פרעגט
ער:
- רבי וואס גיט איר אים? - ער וועט
עסן אינדערהיים.

- אגאנצע וואך, זאגט דער רבי - עס
איך קיין פליים ניט. סיידן שבת אדער ביי
אסעודת-מצוה. דערבייי האב איך הנאה, וואס
מרדכי, האט זיך מיט מיר געווואטן אזן גע=
זאגט טאו ידיכם.

אלע פארנאכט ביין מנחה למערבי פלעגט
ער אונדז זאגן מוסר - מיט ליבטאפט.

צו 13 יאר האב איך טוין געלערנט
אין 6-טן חדר. ביי איצעלע דעם אנטאפאליער
גמרא מיט אלע פסטים. עס האט מיר אמאל גע=
באפט, ווי איך חזר ניט. אויף מארגן האט ער
אפגעזאגט דעם טיעור און מיך געהייסן אים
זאגן:

– האב איך אפגעזאגט מיט אלע פרוסים, ווי ער אליין. האט ער מיך אנגעהויבן טיקן פארהערן צו לומדים–גבירים. האב איך געבראכט צעטאלאך: "טוב מאד". צום 14–טן יאר בין איך אריין צום ראש–הישיבה, ר' משה ברוך. יעדן פרייטאג פלעגט ער מיר טיקן פארהערן צום גרויסן גאון ר' אשר עטינגער. אריינגיין פלעג איך דרכ'ן קיך, אז ער האט מיך פארהערט און געפרעגט אפילו קאפיטלעך נאך ניט געלערנטע, האט ער מיר געזאגט – אזא ייבגל, וואס קען גוט לערנען, דארף ניין דורכ'ן פארדעמט–באד, אזוי איז כבוד–התורה. דעם מיינונג וועל ער טוין – זאגט ער, אפטיקן מיט זיין זון, וועלכער איז גבאי אין תלמוד–תורה.

איך האב געענדיקט די תלמוד–תורה און צוזאמען דערמיט – אויפגעהערט ארופ–גיין איבער גבירטע קיכן.

עס האט זיך אריינגערישן די משכילישע באוועגונג. מיט האלטן ביכלעך אונטער די גמרא–טישן בגניבה. אלע מיינע חברים די רייכערע האבן באקומען בילדונג ביי די לערער – טאטע, זאג איך, איך וויל אתכלית, מיינע חברים, – זייערע טאטעס זיינען סוחרים. וועלן זיי אויך זיין סוחרים. אבער דו ביזט אסניידער. וועל איך אויך זיין אסניידער.

הכלל, דער טאטע זאגט מיט אגעוויין:
– סטישט, דער גוטער מרדכילע אסניידער?!

– מען האט מיך אפגעגעבן זיך לערנען סניידערי. צו ניין חדטים, האב איך אריבער–געיאגט בחורים, וואס האבן געארבעט 3–יאר. נאך 2½ יאר, האב איך פארדינט 3 רובל אוואך. און געוויזן וונדער אין מיין פאך. כאטש סדכנים זיינען פון אלע זייטן געלאפן צו מיר, האב איך אבער געזאגט, איך מוז זיך פארפאלקא–מען און זיין אגוטער פאכמאן ווי ר' מרדכילע האט געזאגט.

כ'בין אוועק אין רוסלאנד. און געענדיקט מיט אדיפלאם. געקומען קיין פינסק און באקומען אגרוסע רעקלאמע פון קונסט-ארבעט. האב איך געפונט אנ'ארבעטער-פאריין און געהעבערט די פריזן באלד אויף 30% . אויף יעדער טטיקל ארבעט.

איך האב חתונה געהאט. צו יענער ציט האב איך זיך באקאנט מיט'ן לערער צבי מאסלאנסקי. איך בין אריין אין דער ציונים= טישער אורגאניזאציע מיטן גאנצן ברען און גלויבן.

מיין פרוי איז זייער צופרידן פון דעם . — בעסער, זאגט זי, ווי זיין א פרעזידענט אין ארבעטער-פאריין.

ווען איך האב אין אדעס פארענדיקט מיין פאך — סטודיום בין איך געקומען און געפונט אין פינסק אגרוסן וועלטאט, פון ארבעט מיט אייגענער סחורה און צודאטן, מאטיבעס, זטורנאלן ארבעטער און בין טיין אויפגעוואקסן.

דערביי האב איך אן איבערזיס געארבעט אין ציונזם. מיר האבן אייגעפירט אן 8-שעהדיקן ארבעטס-טאג. אין די אונטן געלערנט פון 8 ביז 9 תנך, היסטאריע.

מיין אקטיוע ארבעט אין דער ציונים= טישער אורגאניזאציע האט מיך געבראכט אויסגעפילט מיינע טעג: זיי ביידע האבן באגליט מיין לעבן: דער ציונזם און רוחניות.

אינהאלט

הקדמה — חיה ויצמן-ליכטנשטיין I
— דיר זאב רבינוביץ III
— זאב ליבנה (לרמן) IV
פארוואָרט — מנוחה אלפערין VI

חיה לוריע'ס קינדער 1
סאול לעווין 5
מים שלנו ומעות חטים 7
חיה לוריע טאנצט אין טול 10
דער מנהל פון תלמוד תורה 11
אמאליקע מנהגים 12
באדעקן אכלה 13
דוד טוביה'ס 15
גאדיעס צואה. כ"ח כסלו 18
פינסקער רבנים 22
קארלינער רב פון מיין ציים 41
אפארטשטעלע חתונה 42
שלמה באלבאס 44
ר' איטשע בערלין 46
קאזיאנע רבנים פון מיין ציים 48
תשליך 52
שקאלעס נ"ע זשעלאיעם 55
אויכוח צווישן קריזאינספעקטאר און הורוויטשן 59
קאשטאלסקי מיט ביילינען בענטשען גשם 66
אקריסטן מיט אליכט אין טול 67
פינסקער טול 68
קארלינער שול 69
פון אגוי אגוס וואָרש 70
שיחת חולין של ר' אהרן מקרלין 72
ר' אהרן השני 74
אפיקורס מרקוס פערל 75
קארלינער חסידים 77
דריי טיפן 80
אברהם לייזער דער וואסערטרעגער 90
דיר הורביץ 103
די משפחה ממתקים 107
אין ארון קודש 110
אפינסקער מיידל פארקויפט אין סטאמבול 115
צער בעלי חיים 120

אידלקע מיט חנוכה ליכט 122
ליבעל אטר'ס 127
אפלעס אויף סבת 130
יענקל טלים מזל 135
שלמה זילבערמאן דער סניידער 144
יטראלקע מיט דער באבע 148
די רוסיש טערקישע קריג 150
הנאהבים והנעימים 164
פינסק אין דער וועלט 170
תרמ"ה – תרנ"ד 173
דער חדר מתוקן 180
מאכעס טול 184
דער קאנגרעס אין באזעל 185
נאכן 3-טן קאנגרעס 187
דער חוב פון למבצת 188
דער רוף פון דער היים 190
די לאנדעס קאנפערענץ
אין ווארשע 191
זשוכאוויצקי'ס ערשטערנדער
רוף 192
יעצט און פריהער 195
עוזר וויצמאן'ס שעכטער
אויף קבר אבות 199
חיבת ציון אין פינסק 200
ח.נ. ביאליק אין פינסק 206
מיין אבטייד פון פינסק 212
מיין ביאגראפיע 219
אינהאלט 224
